

Królestwo żubra i piwa

Tychy, Pszczyzna i okolice

7

Królestwo żubra i piwa

NAJWAŻNIEJSZE ATRAKCJE

W okolicy Pszczyny: liczne kościółki drewniane (Ćwiklice, Grzawa, Góra, Miedzna, Łąka, Wisła Mała, Pielgrzymowice)

Tychy: Muzeum Miejskie, Święto Czekolady (lipiec); **Pszczyna:** zespół pałacowo-parkowy książąt pszczyńskich, dwór Ludwikówka, Skansen Zagroda Wsi Pszczyńskiej; **Jankowice:** kolekcja zabytkowych narzędzi rolniczych oraz broni historycznej pana Tadeusza Żyły; **Poręba:** pałac Bażantarnia; **Promnice:** zameczek myśliwski; **Rudołtowice:** pałac; **Suszec:** prywatne zbiory etnograficzne państwa Szenderów

Tychy: Tyskie Browary Książęce i Muzeum Piwowarstwa, Muzeum Maszyn Biurowych; **Pszczyna:** Muzeum Prasy Śląskiej

Pszczyna: Pokazowa Zagroda Żubrów w Zabytkowym Parku Pszczyńskim; **Jankowice:** rezerwat żubrów

Tychy

KOMUNIKACJA

Pociągi. Dworzec kolejowy, ul. Asnyka 1, tel.: 032 7106162; informacja kolejowa, tel.: 9436; rozkład jazdy pociągów: www.rozklad.pkm.pl.

Komunikacja miejska. Miejski Zarząd Komunikacji, al. Piłsudskiego 12, tel.: 032 2193820–22, 2193679–80, www.mzk.pl; informacja PKM Tychy, tel.: 032 2170108.

Tychy początkowo były osadą rolniczą, powstała w pobliżu szlaku handlowego na trasie Oświęcim – Mikołów. Od 1629 r. działał tu Browar Książęcy, uprawiano

Zdyszani parafianie, czyli pochodzenie nazwy miasta

Ludowa etymologia wywodzi nazwę „Tychy” z dawnych czasów, kiedy nie było kościoła parafialnego w osadzie i mieszkańcy musieli chodzić na msze do kościoła w Mikołowie. Droga wiodła przez las, pełen wyjących wilków (stąd pobliskie Wilkowyje), a uciekając przed niebezpieczeństwem ludzie dopadali do swoich domów zdyszani, stąd Dychy, przerobione ostatecznie na Tychy. Naprawdę nazwa miasta pochodzi od Tycha, właściciela ziem (idąc do Tychów, czyli do miejsca, w którym osiedlił się Tych ze swoją rodziną).

Jadę do Tych czy do Tychów?

Uprzedzając dylematy językowe, za Janem Miodkiem warto przytoczyć wyjaśnienie, że poprawna forma dopełniacza liczby pojedynczej w przypadku rzeczownika „Tychy” brzmi „Tychów”. Zatem turyści jadą do Tychów, a nie do Tych.

jęczmień i chmiel, a także hodowano ryby. W 1870 r. zbudowano pierwszą w Tychach linię kolejową, która łączyła miejscowość z Katowicami i Szopienicami. Tutaj rozpoczęło się trzecie powstanie śląskie; podczas głosowania plebiscytowego większość tyszan opowiedziała się za państwem polskim. W 1951 r. Tychy otrzymały prawa miejskie i ciągle dynamicznie się

rozwijają. W herbie miasta widnieje róg myśliwski jako symbol licznych polowań, które w okolicznych lasach organizowali pszczyńscy książęta.

Do sławnych tyszan należą m.in. gen. Roman Polko, Mariusz Czerkowski (hokeista), Ryszard Riedel (założyciel i wokalista zespołu Dżem).

ZWIEDZANIE

Ponieważ wszystkim turystom płci męskiej Tychy słusznie kojarzą się głównie ze znany na całym świecie i nagrodzonym prestiżowymi nagrodami piwem Tyskim, zwiedzanie zaczniemy od **Browaru Książęcego** (A), który powstał w 1629 r. przy ulicy Mikołowskiej 5 i stanowił własność rodu Promnitzów.

Z kolei w 1897 r. powstał i rozpoczął produkcję **Browar Obywatelski**. Miał on być konkurencją dla Browaru Książęcego, został jednak przez niego wykupiony już w 1918 r. Oba browary w XX w. rozdzielały się i łączyły kilkakrotnie, w końcu Browar Obywatelski został zlikwidowany (budynek obecnie jest w rękach prywatnych).

W dawnej kaplicy ewangelickiej mieści się **Tyskie Muzeum Piwowarstwa** 🍷 🗺️ (ul. Mikołowska 5, tel.: 032 3278430, infolinia: 0801133133, www.tyskiemuzeumpiwowarstwa.pl; czynne: pn. 14.00–19.00, wt. 10.00–14.00, śr. 12.00–18.00, czw. 10.00–18.00, pt. 10.00–20.00, sb. 10.00–17.00; wstęp jest bezpłatny; wycieczki po uprzedniej rezerwacji), w którym można zobaczyć trójwymiarowy film, zakupić pamiątki lub wysłać kartkę e-mailową z własnym portretem.

Tyskie „narodziło się” w Tychach, fot. D. Zareba

Kariera tyskiego piwa

Z gorzelni mieszczącej się na terenie Browaru Książęcego pochodziło piwo, którym raczyli się uczestnicy przyjęcia z okazji otwarcia wieży Eiffla.

Muzeum Piwowarstwa w Tychach, fot. arch. POT

Sam browar także przygotował dla zwiedzających mnóstwo atrakcji – trasa zapoznaje turystów z kolejnymi etapami powstawania piwa: przechodzi się od warzelnia aż po linie rozlewnicze, a kończy się oczywiście degustacją trunku w pubie. Zwiedzający muszą mieć ukończone 18 lat. (Uwaga! Nie wolno parkować przy Centrum Dystrybucji, samochód lub autokar należy zostawić na jednym z trzech pobliskich parkingów: na terenie Śląskiej Giełdy Kwiatowej – po okazaniu kuponu z muzeum parking bezpłatny, na terenie placu targowego – płatny w środy i soboty, lub naprzeciwko muzeum – płatny. Na przystanku obok browaru zatrzymują się autobusy linii: 2, 4, 36, 131, 254 i 400).

Przy ulicy Katowickiej 2, niedaleko zabudowań Browaru Książęcego, znajduje się najstarszy murowany budynek w Tychach – **zamek myśliwski panów na Pszczyźnie** 🏰. Powstał on w 1685 r. i przez krótki

czas pełnił funkcje reprezentacyjne, jednak po wybudowaniu zameczku w Promnicach księżęta pszczyńscy preferowali swą nową siedzibę, a w tyskim pałacu mieścił się urząd leśny. W parku – który obecnie ma status pomnika przyrody – zbudowano muszlę koncertową, kręgielnię i pijalnię piwa.

Nieopodal znajduje się **Muzeum Miejskie** 🏛️ (ul. Katowicka 9, tel.: 032 3271820–23, www.muzeummiejskie.tychy.pl; czynne: wt. 9.00–16.00, śr., czw.–pt. 10.00–18.00, sb. 10.00–17.00; wstęp bezpłatny, zwiedzanie z przewodnikiem: 1 zł/os.), które prezentuje wystawę stałą dotyczącą historii miasta i jego mieszkańców (zobaczyć można dawne stroje, zdjęcia i dokumentację historyczną), a także liczne wystawy czasowe.

Na niemalże drugim końcu ulicy Katowickiej, w dzielnicy Czułów, znajduje się **Fabryka Celulozy i Papieru** 🏭 (ul. Katowicka 182) – nie jest ona dostępna dla zwiedzających, ale warto wiedzieć, że w tym właśnie zakładzie, jako jedynym w Polsce przedwojennej, produkowano ligninę, a podczas II wojny światowej Niemcy wytwarzali w nim wkłady do filtrów masek gazowych.

Każdy zainteresowany choć w niewielkim stopniu maszynami liczącymi i piszącymi, przodkami dzisiejszych komputerów, a także każde dziecko, będzie zachwycony wizytą w **Muzeum Maszyn Biurowych Typewriter** 🏛️ (ul. Wojska Polskiego 18, róg ulic Budowlanych i Wojska Polskiego, os. A, tel.: 032 2273994, 604808990, biuro@muzeum-typewriter.pl, www.muzeum-typewriter.pl; czynne: pn.–sb. 10.00–16.00; bilety: 4 zł). Kolekcja Jana Kałuży, który zgromadził ponad 300 eksponatów, zawiera maszyny do pisania, maszyny liczące, a także inne sprzęty biurowe, nieraz niezwykle rzadkie. Zobaczyć można m.in. maszynę do pisania bez klawiatury lub też maszynę zrobioną

Pocztarze

Dawniej nazywani pocztarzami, listonosze tyscy zatrudnieni byli w Mikołowie aż do 1866 r., kiedy to powstał w Tychach samodzielny urząd pocztowy (choć pierwszą skrzynkę pocztową w mieście zamontowano dwa lata wcześniej). W okazałym budynku poczty z 1899 r. przy ulicy Kościuszkii 24 obecnie mieści się hotel i restauracja, warto jednak go zobaczyć przynajmniej z zewnątrz.

częściowo z drewna. Dla dzieci przygotowano mnóstwo atrakcji, m.in. krótki kurs obsługi chińskiego liczydła, a następnie zawody w liczeniu na czas. Właściciel kolekcji organizuje także wystawy objazdowe w szkołach, instytucjach (koszt takiej wystawy 500 zł).

Pierwsza parafia powstała w Tychach na przełomie XV i XVI w. Historycy nie są pewni miejsca, w którym wzniesiono drewniany kościół, wiadomo jednak, że w XVI–XVII w. **kościół św. Magdaleny** 🏛️ (ul. Damrota 62) należał do protestantów. Świątynia pod tym samym wezwaniem, ale już murowana, powstała w 1782 r. i była kilkakrotnie przebudowywana i poszerzana, w celu pomieszczenia większej liczby wiernych.

Kościół św. Magdaleny w Tychach, fot. arch. SOT

Szlaki turystyczne

Przez Tychy prowadzi kilka oznaczonych **szlaków rowerowych**. **Trasa nr 1** o długości 19 km i kolorze czerwonym biegnie od ulicy Wroniej przy leśniczówce ulicami Leśną (obok Browaru Obywatelskiego) i Myśliwską (mijamy kościół Świętego Ducha) do Promnic, gdzie zobaczyć można zabytkowy pałac. Z kolei trasa żółta o **numerze 141** i długości 16 km wiedzie spod dworca PKP Tychy ulicą Asnyka, następnie obok kościoła św. Jadwigi, prosto przez rondo Żwakowskie, przez ośrodek Paprocany (po prawej stronie mijamy Jezioro Paprocańskie), następnie ulicą Książęcą obok zamku w Promnicach aż do Muzeum Regionalnego w Kobiórze. Tej samej długości jest niebieski **szlak nr 142** spod dworca PKP Tychy do Katowic-Lędzin (trasa prowadzi w dużej mierze przez parki i inne tereny zielone). Zielona, 17-kilometrowa **trasa nr 150** biegnie spod papierni w Tychach-Czułowie obok browaru, zamku myśliwskiego oraz starego młyna z XIX w.; następnie mija hotel Tychy i kończy się w Bieruniu Starym przy kościele św. Walentego.

Imprezy cykliczne

Imprezy cykliczne organizowane w Tychach przyciągają tłumy, a do najważniejszych zaliczyć należy: Tyskie Wieczory Kolędowe (styczeń); Tyskie Spotkania Teatralne, organizowane od ponad 30 lat w kwietniu, podczas których publiczności prezentują się nieprofesjonalne teatry, kabarety oraz teatry tańca i pantomimy; Dni Tyskie (ostatni weekend czerwca), które zastąpiły Dni Współpracy Polsko-Włoskiej Festa Italiana. Od siedmiu lat, w nawiązaniu do PRL-owskiego Święta Odrodzenia, obchodzone jest w lipcu Święto Czekolady. Tyszanie i ich goście biorą żywiłowy udział w koncertach i zabawach oraz jedzą czekoladę (w zeszłym roku 4000 tabliczek). Także w lipcu organizowany jest Tyski Festiwal Muzyczny im. Ryska Riedla Ku przestrodze, ostrzegający szczególnie młodzież przed uzależnieniem od narkotyków (w roku 2009 Festiwal odbędzie się w Chorzowie). Co dwa lata w październiku odbywa się wielka impreza muzyczna na najwyższym poziomie: Międzynarodowy Festiwal Śląska Jesień Gitarowa.

Impreza Szantowa w Tychach, fot. E. Wiczorek

INFORMACJE PRAKTYCZNE**Strony internetowe:** www.tychy.pl, www.umtychy.pl, www.etychy.org.**NOCLEGI****Hotel Piramida Spa & Wellness *******, ul. Sikorskiego 100, tel.: 032 3257878, faks: 032 3257850, www.hotelpiramida.pl. Nowoczesny hotel oraz centrum Spa & Wellness w pobliżu Jeziora Paprociańskiego, w otoczeniu Puszczy Pszczyńskiej. W pokojach: telewizja satelitarna, telefon, biurko do pracy, dostęp do Internetu, sejf, minibar, waga, suszarka do włosów, szlafrok i kapcie. Ceny: dwójka 460–540 zł (w cenie pokoju: śniadanie, basen z hydromasażami, studio fitness).**Hotel Arena *****, ul. gen. de Gaulle'a 8, tel./faks: 032 3232222, hotel@hotelarena.com.pl, www.hotelarena.com.pl. Niedaleko stadionu zimowego; 1 pokój przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych; w pokojach Internet bezprzewodowy i telefon. Ceny: dwójka 245 zł.**Hotel Aros *****, ul. Oświęcimska 51, tel.: 032 7771700, faks: 032 7771777, repcja@hotelaros.pl, www.hotelaros.pl. Drink bar i restauracja. Ceny: dwójka 210 zł.**Hotel Daria *****, ul. Składowa 2, tel./faks: 032 3291290, hotel@hoteldaria.pl, www.hoteldaria.pl. W pokojach biurko, telefon, Internet, budzenie telefoniczne; dzieci do lat 5 bezpłatnie. Ceny: dwójka 245 zł.**Hotel Flora *****, ul. Katowicka 10, tel.: 032 7808888, faks: 032 7803686, www.hotelflora.tychy.pl. W pokojach: lodówka, sejf, bezprzewodowy Internet. Ceny: dwójka 260–280 zł.**Noclegi i restauracja Pod Sikorką**, ul. Centralna 1, Kobiór, tel.: 032 2188188, 604770863, faks: 032 2188188, www.sikorka.pl. Niektóre pokoje wyposażone w łazienki. Ceny: dwójka 70–120 zł (w zależności od standardu).**Pokoje gościnne Enklawa**, ul. Katowicka 198, tel.: 032 3298342, tel./faks: 032 3298344, www.enklawa.com.pl. Pokoje, restauracja, pub. W pokojach Internet bezprzewodowy. Ceny: dwójka ze śniadaniem 180 zł.**Restauracja i pokoje gościnne Retro**, ul. Katowicka 221, tel.: 032 2190748, 502375085, www.retro.tychy.pl. W pokojach Internet bezprzewodowy. Ceny: dwójka 160 zł.**Zajazd Bufet Country**, ul. Beskidzka 9, Kobiór, tel./faks: 032 3288530, repcja@zajazdcountry.pl, www.zajazdcountry.pl. Niedaleko stacji benzynowej BP. W pokojach telefon, DVD; przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych; w bufecie szybka obsługa. Ceny: dwójka ze śniadaniem 180 zł.**GASTRONOMIA****Restauracje, bary, pizzerie****Black Club Restaurant**, ul. Jana Pawła II 12 (w budynku pubu żywieckiego), tel.: 500232305. W lokalu klimatyzacja, taras letni.**Pizzeria U Teścia**, ul. Piłsudskiego 92 (kierunek TESCO), tel.: 721721809, www.pizzeriautescia.pl.**Restauracja Avanti**, pl. Baczyńskiego (koło kina Andromeda – obecnie zamkniętego), tel.: 032 3277373. Kuchnia włoska; lokal przyjazny dzieciom – szerokie przejścia dla wózków, wysokie krzesła.**Restauracja Carpe Diem**, ul. Armii Krajowej 65, tel.: 032 3283639, krzysztofbiela@op.pl, www.carpediem.tychy.pl. Pizza oraz polska kuchnia, w lokalu także kawiarnia; muzyka: jazz, blues, także na żywo.**Restauracja Enklawa**, ul. Katowicka 198 (dzielnica Czułów), tel.: 032 3298342, biuro@enklawa.com.pl, www.enklawa.com.pl. Bezprzewodowy Internet, lokal przyjazny dzieciom.**Restauracja i Dom Przyjęć Irys**, ul. Dzwonkowa 60, tel.: 504262703, biuro@restauracjairys.pl, www.restauracjairys.pl.**Restauracja Szwejk**, ul. Jana Pawła II 10, tel.: 032 7827684, rest-hot@o2.pl, www.szwejk.tychy.pl. Polecane gołonko pieczone, kaczka z knedlikami i łosoś z kurkami w śmietanie. Bezpłatny dostęp do Internetu, ogródek letni, a w soboty muzyka na żywo; lokal przyjazny dzieciom – dania w menu dla dzieci, szerokie przejścia dla wózków.**Restauracja U Przewoźnika**, ul. Piłsudskiego 14, tel.: 032 2190558, biuro@uprzewoznika.pl, www.uprzewoznika.pl.**Świat Naleśnika**, ul. Darwina 25 (naprzeciwko poczty przy ul. Dąbrowskiego), tel.: 607375585, 695654715. Polecane naleśniki z czekoladą, z grzybami, szpinakiem, ponadto kuchnia polska. Pyszne aromatyczne herbaty w kubkach XL.

Kawiarnie i cukiernie**Caffe Piccolo**, ul. Biblioteczna 11, tel.: 032 2191880.**Kawiarnia Alf**, ul. Hierowskiego 43, tel.: 032 8056407.**Kawiarnia Belfegor**, ul. kard. Hlonda 1, tel.: 032 2272067 wew. 25.**KULTURA I ROZRYWKA****Teatr Mały**, ul. kard. Hlonda 1, tel.: 032 2272067, www.teatrmaly.tychy.pl.**NoveKino**, al. Jana Pawła II 16/18, tel.: 032 3250504.**INNE ATRAKCJE****Kryta pływalnia**, ul. Edukacji 9, tel./faks: 032 2270059, 2272188, www.mosir.tychy.pl; bilety: 5 zł, ulg. 3 zł.**Ośrodek Wypoczynkowy Paprocany**, ul. Parkowa 17, tel.: 032 2196194, www.mosir.tychy.pl. Pole namiotowe, wypożyczalnia sprzętu pływającego.**Stadion miejski**, ul. Edukacji 7, tel.: 032 2276441, www.mosir.tychy.pl.**Stadion Zimowy**, ul. gen. de Gaulle'a 2, tel./faks: 032 2191126, www.mosir.tychy.pl; bilety: 5 zł/godz., wypożyczenie łyżew: 5 zł/godz.**Zespół boisk piłkarskich**, ul. Andersa 22, tel.: 032 2275903, www.mosir.tychy.pl.**SALE ZABAW DLA DZIECI****Park zabaw dla dzieci Hop-Siup**, ul. Wejchertów 20, tel.: 032 7806235, www.hopsiup.pl; czynne: codz. 10.00–22.00. Wydzielona sala zabaw dla dzieci do 3 lat, bezpłatny bezprzewodowy Internet, kawiarnia, ścianka wspinaczkowa (dla dzieci już od 2 lat) i park linowy, kursy dla rodziców. Ceny: pn.–pt. pierwsza godzina 9 zł, każda następna 6 zł; sb., nd., święta: pierwsza godzina 12 zł, każda następna 7 zł; pn.–pt. 10.00–14.00 zniżki (odpowiednio: 7,5 zł i 5 zł); ścianka wspinaczkowa: 6 zł/30 min.

Pszczyna

KOMUNIKACJA**Pociągi**. Dworce kolejowe: Pszczyna (stacja), pl. Dworcowy, tel.: 032 2103018 (centrala), 2103311 (informacja); Piasek (przystanek osobowy), ul. Dworcowa.**Autobusy**. Dworzec autobusowy, ul. Broniewskiego 1, tel.: 032 7387717 (informacja).**Taksówki. Pостоje taksówek**: tel.: 032 2104519, pl. Dworcowy, ul. Dworcowa, ul. Broniewskiego 2, ul. Parkowa; **Halo-Taxi**, tel.: 032 2100198.

W średniowieczu Pszczyna była osadą powstałą na szlaku kupieckim prowadzącym z Krakowa na Śląsk, do Cieszyna i dalej, na południe Europy. Zamek piastowski na jej terenach istniał już w XII w., a swój rozkwit Pszczyna zawdzięcza m.in. Kazimierzowi II, księciu cieszyńskiemu. Ten wychowanek Kazimierza Jagiellończyka założył wiele stawów rybnych, będących wtedy źródłem wysokich dochodów (jeden staw warty był tyle, co dom przy rynku wraz z ziemią,

a także ustanowił przywilej odbywania jarmarków trzy razy w roku i potwierdził prawa miejskie dla Pszczyny. Spośród licznych cechów rzemieślniczych (najbardziej znani byli sukiennicy i kapelusznicy) do 1948 r. przetrwały tylko cztery: piekarzy, rzeźników, szewców i krawców.

W 1519 r. ustanowiono Pszczyńskie Wolne Państwo Stanowe, które przechodziło przez wieki z rąk do rąk. Jednymi z najslawniejszych właścicieli Pszczyny byli Promnitzowie,

Rynek w Pszczynie, fot. D. Zaręba

ród panujący na tych ziemiach od czasów biskupa wrocławskiego Baltazara Promnitzza (1488–1562) przez kolejne 200 lat. Rodzina ta przebudowała pszczyński zamek gotycki na siedzibę renesansową. XVIII i XIX w. to czasy rozbudowy Pszczyny. Kwitło też życie towarzyskie – do pszczyńskiej rezydencji zapraszani byli liczni goście i to na ich potrzeby powstały w tym okresie pałacyki Ludwikówka i Bażantarnia oraz uzdrowisko w Czarkowie. W XIX w. Pszczyna należała do Hochbergów, mających siedzibę w zamku

Książ, którzy sprowadzili na ziemię pszczyńskie żubry, daniela i jelenie, aby uświetnić swoje polowania. Podczas I wojny światowej w mieście znajdowała się kwatera główna wojsk niemieckich walczących na wschodzie. Po wojnie, w 1922 r., w wyniku głosowania plebiscytowego ziemia pszczyńska została włączona do Polski.

ZWIEDZANIE

Jednym z najsłynniejszych zabytków na Śląsku jest kilkakrotnie przebudowywany (ostatnia przebudowa w stylu neobarokowym trwała siedem lat: 1870–76) wspaniały **zamek w Pszczynie** , jedna z najcenniejszych w Polsce rezydencji, pełniących funkcje muzealne (**Muzeum Zamkowe**, Brama Wybrańców 1, tel.: 032 2103037, faks: 032 4490333, www.zamek-pszczyna.pl; czynne: VII–VIII pn. 11.00–15.00, wt. 10.00–15.00, śr. 9.00–17.00, czw., pt. 9.00–17.00, sb. 10.00–17.00, nd. 10.00–18.00; IV–VI, IX–X pn. 11.00–15.00, wt. 10.00–15.00, śr. 9.00–17.00, czw., pt. 9.00–16.00,

Zamek pszczyński – ozdobny detal, fot. D. Zaręba

sb. 10.00–16.00, nd. 10.00–17.00; 15 I–III i XI–15 XII wt. 11.00–15.00, śr. 9.00–16.00, czw., pt. 9.00–15.00, sb. 10.00–15.00, nd. 10.00–16.00; ostatni zwiedzający mogą wejść na 1 godz. – w przypadku zwiedzania wnętrza – lub 1,5 godz. – w przypadku zwiedzania wnętrza i wystaw – przed zamknięciem muzeum; bilety: wnętrza XIX- i XX-wieczne – 14 zł, ulg. 8 zł, zbrojownia: 5 zł, ulg. 3 zł, wnętrza i zbrojownia – 3 zł, ulg. 2 zł; muzeum jest dostępne dla osób niepełnosprawnych).

W zamku zachowało się ponad 70% oryginalnego, historycznego wyposażenia rezydencji z przełomu XIX–XX w. Do

ekspozycji stałych należy m.in. apartament cesarza Wilhelma II i wnętrza mieszkalne z XIX–XX w. Na drugim piętrze w skrzydle wschodnim zamku znajduje się Gabinet Miniatur, w którym zgromadzono portrety z zamku pszczyńskiego i zamku Książ (na szczególną uwagę zasługuje wizerunek Jana Henryka XV Hochberga z 1918 r.), zaś gotyckie piwnice budowli przeznaczono na zbrojownię. Tam, w sześciu pomieszczeniach oraz w korytarzu, wyeksponowano bogatą kolekcję broni zaczepnej i obronnej, używanej od XVI w. aż do I wojny światowej. Warto zwrócić uwagę m.in. na tzw. cieszynki, czyli bogato inkrustowane strzelby służące do polowania na ptactwo, a także miecze, rapiery i szpady. Bronią o nieco innym przeznaczeniu są miecze katowskie (na jednym z nich widnieje napis: *RECTO FACIENDO NEMINEM TIMEAS*, co znaczy: „Postępując słusznie, nie musisz się mnie obawiać”). Znaleźć tu można również pełną zbroję rycerską z 1530 r., polski kirys husarski, a także złożony ryngraf z wizerunkiem Matki Boskiej Częstochowskiej z czasów konfederacji barskiej (1768–72). Na

Zamek pszczyński, fot. D. Zaręba

Kim był Georg Telemann?

Georg Philipp Telemann (1681–1767) to niemiecki kompozytor barokowy, tworzący w stylu galant. Nie odebrał profesjonalnego muzycznego wykształcenia, studiował nauki ścisłe i języki w Lipsku, w tym mieście pracował także jako organista i założył Collegium Musicum. Przez jakiś czas przebywał na Łużycach, gdzie zapoznał się z muzyką ludową, co znalazło odbicie w jego twórczości. W 1702 r. został dyrektorem muzycznym opery, a w 1705 r. kapelmistrzem i nadwornym muzykiem Promnitzów, co wiązało się z jego pobylem w Pszczynie i Żarach. Od 1708 r. był kompozytorem na dworze w Eisenach, a od 1721 r. kantorem i kompozytorem muzyki kościelnej w Hamburgu. Telemann dobrze znał Jana Sebastiana Bacha (jemu współcześni cenili zresztą twórczość Telemanna dużo wyżej niż samego Bacha), przyjaźnił się również z Händlem. Nie sposób wymienić wszystkich jego utworów, zwłaszcza że uważany jest za jednego z północniejszych kompozytorów wszech czasów. Niektóre z jego dzieł to: *Tafelmusik* (suity orkiestrowe), *Pariser Quartette* (Kwartety paryskie), *Darmstädter Ouvertüren* (Uwertury darmstadzkie), *Die Tageszeiten* (Pory Dnia – cykl czterech kantat), *Metodische Sonaten* (Sonaty metodyczne – muzyka kameralna), *12 Fantasien für Violine solo* (Fantazje na skrzypce solo).

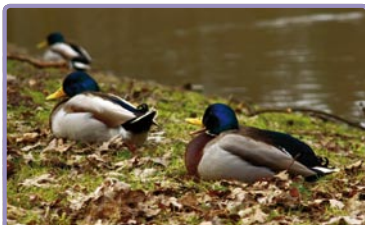
Georg Philipp Telemann,
fot. arch. Wikimedia Commons

wystawie prezentowana jest również broń używana podczas I wojny światowej, np. karabiny maszynowe i miotacze min.

W salach zamkowych regularnie odbywają się koncerty muzyki dawnej i klasycznej, nazywane „wieczorami u Telemanna”. Imieniem niemieckiego kompozytora, który przebywał w Pszczynie jako kapelmistrz rodziny Promnitzów, nazwano także kawiarnię znajdującą się przy wejściu do zamku.

Zabytkowy **Park Pszczyński** 🌿, pośród którego znajduje się pałac, zajmuje powierzchnię 156 ha i podzielony jest na trzy części: park Zamkowy, Dziką Promenadę oraz

park Dworcowy. Park otaczający rezydencję, początkowo renesansowy, później barokowy, w XVIII w. przekształcono w ogród romantyczny, dodając takie elementy jak domek ogrodnika, altany, mostki, oczka wodne, chińska brama, herbaciarnia na wyspie, skupiska drzew i krzewów. W obecnym kształcie, zachowanym od XIX w., wspaniale nadaje się na długie spacery czy rowerowe przejażdżki (alejki są szerokie, gdyż były przystosowane do jazdy konnej), często w soboty można tam również spotkać młode pary, które pszczyński park obrały sobie na plener do zdjęć ślubnych.

W parku zamkowym, fot. D. Zaręba

Chata w pszczyńskim skansenie, fot. D. Zaręba

Żubr – władca puszczy pszczyńskiej, fot. A. Rabij

Pole golfowe w parku książęcym, fot. T. Kuliga

W Parku Dworcowym zajrzeć warto do ciekawego **Skansenu Zagroda Wsi Pszczyńskiej** 🏠 (ul. Parkowa, tel.: 032 2129999, 604508718, skansen.pszczyna@tlen.pl, www.skansen.pszczyna.pl; czynne: 15 IV–15 X pn.–pt. 9.00–17.00, sb., nd. 10.00–18.00, 16 X–14 IV zwiedzanie tylko po uprzedniej rezerwacji telefonicznej; bilety: 6 zł, ulg. 3 zł, przewodnik 30 zł), który jest jednym z dwóch (obok Górnośląskiego Parku Etnograficznego w Chorzowie – zob. s. 110) skansenów na Szlaku Architektury Drewnianej. Na ponad 2-hektarowej powierzchni zgromadzono drewniane zabudowania wraz z oryginalnymi wystrojami wnętrza i wyposażeniem z Pszczyzny i sąsiednich wsi. Zobaczyć można m.in. spichlerz, masztalnię, wozownię, kuźnię, młyn wodny, czynną pasiekę, stodoły i itp.

Niedaleko pszczyńskiej starówki, na terenie zabytkowego parku Dzika Promenada, znajduje się **Pokazowa Zagroda Żubrów** 🌿

Co jada żubr...

Żubr jada dziennie ok. 60 kg pożywienia. Na szczęście nie jest wybredny, lubi owoce, pędy i grzyby, nie pogardzi też gałązkami i liśćmi. Wobec takiej ilości pochlanianego pożywienia nie dziwi fakt, że dorosły żubr może osiągnąć masę nawet jednej tony!

(ul. Żorska 5, w godz. 9.00–17.00 tel.: 032 7936922, 668147055, zubry.pszczyna@tlen.pl, www.zubry.pszczyna.pl; czynne: IV–X codz. 9.00–19.00, XI–III codz. 9.00–16.00, ostatnie wejście na 15 min przed zamknięciem; stałe pory karmienia żubrów: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00; bilety: 8 zł, ulg. 5 zł, bilet na film 2 zł; obiekt przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych). Składa się ona z paśników, zagrody kwarantannowej, magazynów karmy i oczywiście dwóch głównych zagród, w których mieszkają te fascynujące zwierzęta (pozostają pod całkowitą ochroną). W Zagrodzie otwarto również **Ośrodek Edukacji Ekologicznej** 🌿, w którym można zobaczyć wystawę dotyczącą flory i fauny Pszczyzny i okolic, a także trójwymiarowy film o żubrach, a potem odpocząć i posilić się w sympatycznej restauracji.

Pomiędzy Pokazową Zagrodą Żubrów a Parkiem Książąt Pszczyńskich usytuowane jest luksusowe **pole golfowe** 🌿, stworzone przez Edwarda Pilcha (Golf Club Pszczyna, ul. Sznelowiec 30, tel.: 032 3265858, faks: 032 3265858, 668102754, biuro@golfpszczyna.pl, www.golfpszczyna.pl). Pole zostało zaprojektowane tak, że mogą tu grać zarówno początkujący, jak i zawodowcy. Na powierzchni 28 ha znajduje się 9 dołków.

Linotyp

Linotyp (z ang. *line of type*) to pierwsza maszyna drukarska służąca do odlewania i składania całych wierszy. Umożliwiała ona mechaniczny skład tekstu. Linotyp został wynaleziony przez zegarmistrza Ottomara Mergenthalera w 1886 r.

Na miejscu istnieje możliwość wypożyczenia sprzętu, a także nauki gry pod okiem doświadczonego instruktora. Można także zdobyć Zieloną Kartę – dokument golfisty, który nie uprawnia jeszcze do uczestnictwa w turniejach, ale jest wstępem do zdobycia kolejnej karty – HCP.

Warto też przespacerować się główną handlową arterią miasta, ulicą Piastowską, przy której stoi wiele XVIII-wiecznych kamienic, niektóre z zachowanymi godłami cechowymi. Na szczególną uwagę zasługuje budynek **apteki Pod Murzynem** , **kamienica Pod Lwem** , a na samym początku ulicy podziwiać można dawny **hotel Pszczyński Dwór** (obecnie Dom Kultury) oraz **neogotycką kamienicę** z wykuszem i bogato zdobioną elewacją .

Przy końcu ulicy Piastowskiej, w XVIII-wiecznej kamienicy z dachem krytym gontem mieści się **Muzeum Prasy Śląskiej**   (ul. Piastowska 26, tel.: 032 2101627, biuro@tmzp.pl, www.tmzp.pl; czynne: wt.–sb. 10.00–14.00; bilety: 5 zł, ulg. 2,5 zł; zwiedzanie tylko z przewodnikiem). Założona w 1985 r. placówka przybliża zwiedzającym historię drukarstwa na Śląsku od jej początków do

Pozytyw

Pozytyw (z łac. *ponere* – ‘stawiać’) to małe organy ustawiane na stole lub na podłodze. Początkowo ich obsługa wymagała obecności dwóch osób – jedna grała, druga zaś zapewniała instrumentowi przepływ powietrza za pomocą klinowych mieszków. W XVIII w., używane często zamiast klawesynu, zastąpione zostały przez fisharmonię.

wybuchu II wojny światowej. Oprócz czasopism, wydawanych przez działaczy takich jak Wojciech Korfanty, Stanisław Ligoń czy Karol Miarka, zobaczyć można maszyny drukarskie (m.in. linotyp) oraz urządzenia introligatorskie. Każdy turysta (za dodatkową opłatą 1 zł) może przez chwilę poczuć się jak XIX-wieczny drukarz i w dawnej oficynie typograficznej wytłoczyć dla siebie pamiętkowy druczek na zabytkowej prasie ręcznej. W muzeum osobną salę poświęcono kolekcji instrumentów muzycznych, znajduje się tam również XVIII-wieczny pozytyw, a patronem sali jest George Philipp Telemann (przybliżenie sylwetki artysty zob. s. 181).

Okolice

Jankowice

Pobliskie Jankowice to drugie po Pszczynie miejsce, gdzie można zobaczyć **żubry** – powstała w 2006 r. **Zagroda Edukacyjna** jest częścią rezerwatu przyrody. Te wspaniałe zwierzęta żyją tu w warunkach zbliżonych do środowiska naturalnego, dlatego, zwiedzając obiekt, nie ma się wrażenia pobytu w zoo – turysta czuje się tak, jakby oglądał żubry na swobodzie. Na

Żubry w Jankowicach, fot. E. Wieczorek

obszarze o powierzchni 800 ha przebywa stado ok. 30 osobników. Będąc w Jankowicach, warto również zajrzeć do pana Tadeusza Żyły, właściciela prywatnej kolekcji zabytkowych narzędzi rolniczych oraz broni historycznej (**Prywatna kolekcja Tadeusza Żyły** , ul. Szewczyka 3a, Jankowice k. Pszczyny, tel.: 032 2115014). Konieczne jest uprzednie powiadomienie telefoniczne.

Suszec

W Suszcu niedaleko Pszczyny istnieje i ciągle rozbudowuje się **prywatne muzeum państwa Szenderów** (Suszec, Kolonia Podlesie 5, tel.: 032 2124248, www.szendera.pl; czynne: codz. po wcześniejszym zgłoszeniu telefonicznym; zwiedzanie bezpłatne). Zbiory zaczął gromadzić Fryderyk Szendera, a jego dzieło kontynuuje syn Waldemar wraz z żoną.

Rodzina swe korzenie wywodzi od Karaimów, sprowadzonych na ziemię pszczyńskie przez księżnę Helenę Korybutównę dla ochrony jej majątku. Podobno z pokolenia na pokolenie Karaimowie przekazywali sobie miecz i księgę (najprawdopodobniej Talmud), do dziś nieodnalezione. Jednak Szenderowie ogarnięci pasją historyczno-etnograficzną zamiast szukać legendarnych i niepewnych pamiątek po dawnych przodkach, starają się zachować dla przyszłych pokoleń jak najwięcej sprzętów, którymi posługiwali się Ślązacy w przeszłości. Fryderyk i Waldemar nie tylko zbierają lub kupują – „za krzoki (czyli za krzaczek, drzewko lub owoce z sadu Szenderów) albo pół litra” – nieużywane już dziś przedmioty, lecz także studiuje literaturę, aby przypomnieć sobie lub poznać zapomniane już nazwy albo dowiedzieć się, jakie było przeznaczenie nietypowo wyglądających narzędzi. Obaj panowie są skarbnicą wiedzy dla odwiedzających muzeum,

w dodatku Fryderyk Szendera opowiada swoje historie gwarą śląską.

W muzeum gościło już wiele znakomitości z kraju i ze świata, m.in. profesor botaniki z New Delhi i Egipcjanin z Kairu, lecz państwo Szenderowie najbardziej cenią sobie wizyty dzieci z rodzicami, gdyż zdają sobie sprawę, że to najmłodsze pokolenie zupełnie już nie zna realiów dawnej śląskiej wsi.

Promnice

Zameczek myśliwski w Promnicach powstał w 1868 r. jako rezydencja, w której odpoczywało i bawiło się skromne grono najbliższej rodziny i przyjaciół ówczesnych właścicieli Pszczyny. Zameczek stanowił także bazę noclegową podczas polowań w okolicznych lasach. Obecnie mieści się tam hotel (Noma Residence) i restauracja; gospodarze zadbali jednak o zachowanie oryginalnego charakteru budowli, zatem

Zameczek myśliwski w Promnicach, fot. D. Zaręba

Z pamiętników księżnej Daisy

Księżna Daisy, czyli słynna z urody Angielka, Mary Theresa Olivia Cornwallis-West (1873–1943), była żoną właściciela dóbr pszczyńskich księcia Hansa Heinricha XV von Hochberg. O zamczku w Promnicach pisała tak:

„Kochałam Promnice. Jest to mała malownicza budowla [...] będąca połączeniem elżbietańskiego domu leśnego i szwajcarskiego domu wiejskiego. Jest położona nad dużym pięknym jeziorem i otoczona wspaniałymi drzewami [...]. Promnice były dla mnie najmiłszym ze wszystkich dworów w Niemczech”.

podziwiać można drewniane stropy, schody i podłogi w prawie nienaruszonym stanie.

Do zamczku myśliwskiego w Promnicach prowadziła kiedyś droga konna, tzw. Reitweg, przy której stoi do dziś **dwór Ludwikówka** – klasycystyczna budowla z 1799 r., nazwana na cześć księcia Ludwika Anhalt-Köthen (obecnie dworek jest w rękach prywatnych).

Szlak Książąt Pszczyńskich

Muzeum Zamkowe w Pszczynie, zameczek myśliwski w Promnicach oraz Tyskie Muzeum Piwowarstwa połączone są w jeden szlak turystyczny nazwany Szlakiem Książąt Pszczyńskich.

Pielgrzymowice

Warto pojechać również do pobliskich Pielgrzymowic, aby zobaczyć drewniany **kościół św. Katarzyny**   zbudowany w latach 1675–1680. Wcześniej (prawdopodobnie już w XIV w.) na tym miejscu także istniała świątynia. Obecny kościół ma konstrukcję zrębową, z prostokątną nawą, przykryty jest jednokalenicowym dachem krytym gontem. Główne wejście znajduje się w wieży z daszkiem. Na dachu usytuowana jest wieżyczka z latarnią przeznaczona na sygnaturkę. Wnętrze świątyni zdobią obrazy z XVII i XIX w. (m.in. w ołtarzu w kaplicy), warto także zwrócić uwagę na barokową ambonę i chrzcielnicę z XVIII w.

Kim był Karol Miarka?

Karol Miarka (1825–82), działacz katolicki, nauczyciel, pisarz i publicysta, założył wiele pism patriotyczno-katolickich. Miarka uczył się w Pszczynie, Gliwicach i Głogówku, a od 1850 r. pracował w rodzinnej wsi jako nauczyciel i organista. W latach 1861–68 współpracował z czasopismem „Gwiazdka Cieszyńska”, w kolejnych latach redagował „Zwiastun Górnoląski”, wydawał „Katolika” (pismo walczące o polskość Ślązaków), był założycielem Księgarni Katolickiej i stowarzyszenia Kasyno Katolickie. Popierał partię centrum i intensywnie walczył z polityką kulturkampfu i germanizacją. Został pochowany w Cieszynie.

Po wyjściu z kościoła można przejść się na spacer doliną Pielgrzymówki – malownicza okolica z nieuregulowanym korytem rzeki, stawami hodowlanymi i wiekowymi dębami rosnącymi nad brzegiem rzeki na pewno będą miłym tłem do przyjacielskich rozmów czy samotnych rozmyślań. Znaną osobą związaną z Pielgrzymowicami był Karol Miarka (zob. ramka *Kim był Karol Miarka?*), który tu się urodził i pracował.

Szlaki turystyczne

Wśród licznych **tras rowerowych** przebiegających przez Pszczynę i okolice warto wspomnieć przynajmniej o pięciu najciekawszych pod względem mijanych po drodze obiektów zabytkowych (opis wszystkich tras rowerowych znajduje się w przewodniku na stronie www.pless.pl – zakładka „rowery”).

Pierwsza trasa tematyczna (niebieska) o nazwie **Pszczynskie parki** ma długość 18 km. Szlak zaczyna się w Parku Pałacowym; przed cmentarzem skręcamy w lewo i, po przekroczeniu ulicy Żorskiej, znajdziemy się w Parku Dzika Promenada. Mijamy **Trzy Dęby** (miejsce związane z I powstaniem śląskim), za polem golfowym skręcamy

Pałac Bażantarnia, fot. D. Zaręba

w lewo i podążamy wzdłuż potoku Młynówka. Na skrzyżowaniu dróg jedziemy w prawo, do stawu Cyranka i Łąckiej Grobli. Przejeżdżamy przez ulicę Wodzisławską i przez następny kompleks leśny – Bażantarnię Jana Henryka. Na jej terenie, przy XIX-wiecznej leśniczówce, można rozpałcić ognisko (po konsultacji z nadleśnictwem Pszczyna i Kołem Łowieckim Cyranka). Kontynuując wycieczkę niebieskim szlakiem, ulicą Barbórki dojeżdżamy do **pałacyku Bażantarnia** , skąd można podziwiać przepiękną panoramę miasta. Niebieskie znaki prowadzą dalej przez las, ulicą Narutowicza, w prawo ulicą Świerczewskiego, a następnie w lewo i w dół do szosy Pszczyna – Pawłowice. Spod wału zapory Zbiornika Łąckiego, który mijamy po drodze, jedziemy w stronę Kasztanówki (ul. Goi); kierując się znakiem na Porębę, skręcamy w lewo i dalej żółtym szlakiem leśnym podążamy aż do XVIII-wiecznej **kapliczki Bądź Wola Twoja** (ta oryginalna nazwa pochodzi od podpisu jednego z obrazów zdobiących kapliczkę).

Wspomniany już **Zbiornik Łącki** jest wspaniałym miejscem na letni wypoczynek weekendowy, m.in. ze względu na

Bądź wola Twoja

Legenda głosi, że właśnie w tym miejscu, gdzie teraz stoi kapliczka Bądź Wola Twoja, uciekającego Henryka Walezego dogonił kanclerz polski, starając się go przekonać do powrotu na polski tron.

ogólnodostępne kąpielisko (od strony sołectwa Łąka), zarządzane przez Miejski Ośrodek Rekreacji i Sportu z siedzibą w Pszczynie (ul. Basztowa 4, tel.: 032 2103877). Na wodach łąckich są także wymienione warunki do uprawiania sportów wodnych (Centrum Windsurfingu w Porębę – nad Zbiornikiem Łąka, tel.: 608580186, 602375202; czynne: V–IX przez całą dobę).

Druga z pszczyńskich tras rowerowych (długość 26 km) nosi nazwę **Drewniane Perekłki**, a zaczyna się w Parku Zamkowym. Z głównej alei zamkowej zjeżdżamy w prawo po pierwszym moście i kierujemy się do Skansenu Zagroda Wsi Pszczyńskiej (więcej o Skansenie zob. s. 182). Stamtąd podążamy trasą rowerową nr 4, cały czas trzymając się jej oznaczeń, aż do pomników upamiętniających żołnierzy walczących z hitlerowcami we wrześniu 1939 r. Stąd jedziemy cały czas

Park pałacowy w Pszczynie, fot. arch. SOT

Krucyfiks na kościółku w Grzawie, fot. M. Zaręba

Pałac w Rudoltowicach, fot. D. Zaręba

prosto (a nie w lewo, jak prowadzi trasa R4). Na skrzyżowaniu ulicy Topolowej z Wiejską skręcamy w prawo i dojeżdżamy do drewnianego **kościółka św. Klemensa** 🏰📍 w **MIEDŹNEJ**, pochodzącego z 1721 r. (choć istnieją dokumenty potwierdzające, że świątynia stała na tym miejscu już dużo wcześniej). Wewnątrz zachowało się oryginalne barokowe wyposażenie, m.in. ambona i cztery ołtarze. Nieopodal, po przekroczeniu drogi Pszczyna – Oświęcim, znajduje się kolejna zabytkowa drewniana świątynia – **kościół Ścienia św. Jana Chrzciela** 🏰📍 w **GRZAWIE**. Prawdopodobnie powstał w XVI w., choć dokładna data nie jest znana. Ołtarz główny pochodzi z 1870 r., zaś polichromie są o 13 lat starsze.

Grzawa nie stanowi jednak jeszcze finału naszej wycieczki – możemy kontynuować jazdę albo żółtym szlakiem od kościoła w prawo, aż do Rudawek, albo też jadąc drogą asfaltową w stronę Pszczyny i skręcając na pierwszym skrzyżowaniu w lewo – niezależnie od wybranej drogi znajdziemy się w tym samym miejscu. Skręcamy w lewo przy ulicy Zawadzkiego i jedziemy aż do **RUDOLTOWIC**, gdzie znajduje się wspaniały rokokowy **pałac** 🏰📍 z XVIII w., z parkiem i kuźnią dworską.

Jadąc z Rudoltowic cały czas prosto, dojrzymy do drewnianego **kościółka św. Marcina** 🏰📍 w **ĆWIKLICACH** z XVI–XVII w. Świątynię tę warto zobaczyć także od wewnątrz, gdyż zachowała się większa część oryginalnego wyposażenia – w tym gotycki tryptyk i chrzcielnica w kształcie anioła oraz drzwi do kaplicy wzmocnione i ozdobione metalowymi okuciami. Stamtąd ulica Męczenników Oświęcimskich poprowadzi nas do punktu wyjścia. Można także z Grzawy skierować się w przeciwną stronę, w kierunku Bierunia Starego, i odwiedzić drewniany **kościół św. Barbary** 🏰📍 w **GÓRZE**, pochodzący z 2. poł. XVI w., i stamtąd dopiero pojechać do Ćwiklic i z powrotem do Pszczyny.

Trzecią proponowaną trasą wycieczki jest **Wiślana Pętla** (28 km), wiodąca rowerzystów przez uzdrowisko Goczałkowice-Zdrój do Jeziora Goczałkowickiego. Zaczynamy tradycyjnie w Parku Zamkowym, alejkami jedziemy do Dzikiej Promenady, podążamy cały czas szlakiem R4 i na skrzyżowaniu wybieramy ulicę Zdrojową, która po krótkim czasie przechodzi w Jeziorną. Na kolejnym skrzyżowaniu z kapliczką skręcamy w ulicę Szkolną, a potem w prawo w ulicę Bór. Dojeżdżamy

Restauracja uzdrowskowa w Goczałkowiczach-Zdroju,
fot. D. Zaręba

do lasu, skręcamy w lewo, kierując się żółtymi znakami do **GOCZAŁKOWIC-ZDROJU**. Jest to miejscowość uzdrowskowa; znajduje się tu sanatorium, w którym podczas zabiegów leczniczych i rehabilitacyjnych korzysta się m.in. z solanek i borowiny. Po odpoczynku w **uzdrowisku** (📍) kierujemy się ulicą Legionów, na skrzyżowaniu skręcamy w prawo, następnie czeka nas przejazd przez tory kolejowe i ulicą Leśną jedziemy aż do domu z numerem 40 – tutaj skręcamy w utwardzoną drogą, która wiedzie wzdłuż Wisły. Wreszcie ulicą Do zapory docieramy na miejsce.

Ostatnią propozycją rowerowej 30-kilometrowej wyprawy jest **wycieczka do bażantarni w Czarnych Dołach**; po drodze zobaczymy także kilka ciekawych obiektów w sąsiednich miejscowościach. Z rynku jedziemy w stronę Starej Wsi (po drodze mijamy cmentarz św. Jadwigi) ulicą Staromiejską, potem szosą Batalionów Chłopskich, szybko jednak skręcamy z głównej drogi w ulicę Spacerową, która zaprowadzi nas do głównej drogi Pszczyna – Żory. Na szczęście szybko skręcamy w lewo i zaraz potem w prawo, w ulicę Barbórki. Jest to piękna lipowa aleja prowadząca do **pałacyku Bażantarnia** (📍). Stamtąd cały czas podążamy niebieskim szlakiem aż do szosy w Kobylicach, gdzie skręcamy w lewo, a następnie jedziemy prosto w kierunku domków jednorodzinnych ulicą Przybysza.

Na wysokości drogi nr 933 (Pszczyna – Pawłowice) skręcamy w prawo, a po chwili w lewo, w kierunku Wisły Wielkiej. Zanim jednak będziemy podziwiać zabytkowy kościół w Wiśle, warto zatrzymać się w pobliskich **BRZEZCACH**, gdzie wznosi się neogotycki murowany **kościół Matki Bożej Szkaplerznej** (📍). Dalej, jadąc ulicą Pokoju, zobaczyć można zbiornik Łąka i Służę Honkisa. **Las Czarne Doły** ukaże się po prawej stronie, jeśli będziemy konsekwentnie trzymać się oznaczeń czerwonego szlaku. Zachowała się w nim leśniczówka i ruiny wolier dla bażantów.

Kontynuując wycieczkę, docieramy do szosy, a tam skręcamy w lewo i jedziemy do **WISŁY WIELKIEJ**, gdzie podziwiać można drewniany **kościółek św. Jakuba Młodszego i Matki Bożej Dobrej Rady** (📍) z XVIII w. W mijanej po drodze miejscowości **ŁĄKA**, przy ulicy Przerwy-Tetmajera, znajduje się kolejna drewniana świątynia – **kościół św. Mikołaja** (📍) z XVII w., wraz z zachowaną XV-wieczną dzwonnica.

Imprezy cykliczne

Imprezy cykliczne organizowane w Pszczynie to m.in. Pszczyński Salonik Artystyczny (cykl spotkań autorskich ze znanymi ludźmi zajmującymi się różnymi dziedzinami sztuki), styczniowe Koncert Karnawałowy (muzyka klasyczna) oraz Koncert dla Babci i Dziadka (muzyka rozrywkowa, musicalowa i operetkowa), Europejska Majówka (wielka gala orkiestr wojskowych), Pszczyńskie Koncerty Plenerowe (od maja do sierpnia), Plener Artystyczny, Wielki Piknik Pszczyński (czerwiec, z okazji Święta Narodowego Słowenii), Festiwal Folklorystyczny Spotkania pod Brzymem w Skansenie Zagroda Wsi Pszczyńskiej (czerwiec), Dni Pszczyny (sierpień), jesienne Spotkania

Impreza Śląskie Smaki w Pszczynie, fot. R. Kupczak

z Kulturą Żydowską (koncerty muzyki klezmerskiej, warsztaty, prelekcje), Koncert Zimowy (muzyka klasyczna; grudzień) oraz liczne konkursy i przeglądy organizowane przez **Pszczynskie Centrum Kultury** (ul. Piastowska 1, tel.: 032 2104551, faks: 032 2104551, sekretariat@pckul.pl, www.pckul.pl).

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Strony internetowe: www.pszczyna.pl, www.powiat.pszczyna.pl.

Informacja turystyczna: **Biurowo Informacji Turystycznej**, Brama Wybrańców 1–2 (przy wejściu na dziedzińiec zamkowy), tel.: 032 2129999, bit@pszczyna.info.pl, www.pszczyna.info.pl.

NOCLEGI

Hotel Imperium ****, ul. Bielska 54, tel.: 032 2128080, 2128888, 2100000, faks: wew. 101 i 333, recepcja@hotelimperium.com.pl, www.hotelimperium.com.pl. Kręgielnia, sala kongresowa, w pokojach telefon, Internet, minibar. Ceny: dwójka 190–200 zł.

Hotel Noma Residence ****, Zameczek Myśliwski w Promnicach k. Tychów, tel.: 032 2194678, faks: 032 2195475, hotel@promnice.com.pl, www.promnice.com.pl. Pomieszczenia zaadaptowane na pokoje hotelowe służyły niegdyś rodzinie książęcej, m.in. można przenocować w apartamencie książęcym w osmiobocznej wieży; do dyspozycji gości sauna, jacuzzi z hydromasażem, żaglówki, rowery, bilard, kominek plenerowy, palenisko, winiarnia. Miejsce przyjazne dzieciom – bezpłatna dostawka do pokoju 2-os., liczne wycieczki i atrakcje dla najmłodszych. Ceny: 300–740 zł.

Hotel Piaskowy ***, ul. Piechurów 3, tel.: 032 4474440–41, hotel@hotelpiaskowy.pl, www.hotelpiaskowy.pl. Wnętrza łączą nowoczesną architekturę ze stylem vintage; jeden pokój przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych; w pokojach telefon, Internet, w apartamencie jacuzzi; dzieci do lat 5 bezpłatnie. Ceny: dwójka od 220 zł.

Hotel Zamkowy ***, Rynek 20, tel.: 032 4491720, faks: 032 4491725, www.hotelzamkowy.eu. Stylowe wnętrza i wspaniałe widoki na pszczyński zamek. Ceny: dwójka 260 zł.

Hotel PTTK *, ul. Bogedaina 16, tel.: 032 2103833, 2103233, faks: 032 2103833. Kawiarnia, drink bar, garaż; niektóre pokoje z łazienkami, w pokojach Internet, faks, telefon. Ceny: dwójka 60–99 zł, nocleg: od 26 zł.

Villa Retro, ul. Warowna 31, tel./faks: 032 2102245, 694170084, retro@retro.pl, www.retro.of.pl. W pokojach łódzka, czajnik bezprzewodowy, dostęp do Internetu; w restauracji kuchnia polska, francuska, włoska i chińska; kafeteria, centrum fitness, wypożyczalnia rowerów. Ceny: dwójka bez śniadania 90–99 zł, ze śniadaniem 115–120 zł.

GASTRONOMIA

Restauracje, bary, pizzerie

Restauracja Frykówka, Rynek 3, tel.: 032 4490020. W zabytkowej kamienicy przy rynku; kuchnia śląska, staropolska, włoska; organizowane są tutaj dni kuchni regionalnej, Oktoberfest, święto wina Beaujolais oraz Święto Gęsi w dniu św. Marcina.

Restauracja i pub Kasztelańska, ul. Bednarska 3, tel.: 032 2105278, www.kasztelanska.pna.pl. Nieopodal zamku; bar, ogródek letni.

Restauracja Kmieć, ul. Piekarska 10, tel.: 032 2103638, kmiec@kmiec.pna.pl, www.kmiec.pna.pl. Restauracja w zabytkowej XVIII-wiecznej kamienicy; duży wybór win.

Restauracja Stara Piekarnia, Rynek 20, tel.: 032 4491720 wew. 18, faks: 032 4491725, restauracja@StaraPiekarnia.eu, www.starapiekarnia.eu. Przy hotelu Zamkowym; kuchnia regionalna i śródziemnomorska.

Snack Bar Spray, Rynek 3, tel.: 032 4490020, faks: 032 4490018; czynne: pn.–sb. 10.00–22.00, nd. 14.00–22.00. Możliwość zamówienia dań na wynos.

Kawiarnie i cukiernie

Cukiernia Niedźbała, ul. Bednarska 10, tel.: 032 2103691; ul. Bielska 24, tel.: 502 397 255.

Cukiernia U Brzęczka, ul. Piekarska 4, tel.: 032 2128646.

Cafe u Telemanna, Brama Wybrańców 1–2, tel.: 032 4491520, restauracja@roy.pl, www.utelemanna.pl. Przy wejściu do zamku pszczyńskiego; pyszna kawa (25 rodzajów), polecane naleśniki na słodko oraz koktajle.

Kawiarnia Pszczynianka, Rynek 9, tel.: 032 2104947.

Kawiarnia Rene, ul. Katowicka 25a, tel.: 032 2100283.

Kawiarnia U Michalika, ul. Piastowska 20, tel.: 032 2103285.

Łódziarnia włoska Dolce Vita, ul. Piwowska 20, tel.: 032 2128915.

INNE ATRAKCJE

Golf Club, ul. Szelonowiec 30, tel.: 032 3265858, faks: 032 3265860, www.golfpszczyzna.pl.

Kino Wenus, ul. Warowna 18, tel.: 032 2103509, wenus@pless.pl.

Korty tenisowe, ul. Bielska 54 (przy hotelu Imperium), tel.: 032 2100000; ul. Konopnickiej 44; ul. Bratnia 19; ul. Bednarza.

Kręgielnia ul. Bielska 54 (w hotelu Imperium), tel.: 032 2128888, recepcja@hotelimperium.com.pl, www.hotelimperium.com.pl.

Ośrodki rekreacji konnej: Mustang, ul. Orzechowa 6, Ćwiklice, tel.: 032 2104923; **Leśniczówka**, ul. Bór 1 nr 10, Goczałkowice-Zdrój, tel.: 032 2107962; **Stadnina Koni Ochaby**, Ochaby 1, tel.: 033 8533776, faks: 033 8533776, www.stadnina-ochaby.com.pl.

Paintball Poligon, kontakt: ul. Bednorza 9/4, tel.: 603209001, info@paintball-poligon.pl.

Pływalnie: kryta pływalnia Zespołu Szkół Rolniczych, ul. Szymanowskiego 14, tel.: 032 2103739; wejścia co ok. 1,5 godz.: pn.–pt. 16.00–19.00, sb. 10.00–19.00; bilety: 4,30 zł, ulg. 3,30 zł; **Gminny Ośrodek Sportu Wodny Raj**, ul. Szkolna 1b, Pawłowice, tel.: 032 4724215; **kryta pływalnia**, ul. Pszczyńska 9, Wola, tel.: 032 4488931; czynne: pn.–pt. 7.00–22.00, sb., nd. i święta 9.00–22.00; basen sportowy, basen rekreacyjny, zjeżdżalnia o długości 82 m, jacuzzi 6-os., sauna sucha z wypoczywalnią, bicz szkockie, a także m.in. kawiarnia i galeria widokowa; **kryta pływalnia Uzdrowisko w Goczałkowicach-Zdroju**, ul. Uzdrowskowska 54, tel.: 032 2107091.

Tor kartingowy Gokard F1, ul. Pszczyńska, Warszowice, tel.: 032 4722064, 603551038.

Poezja Śląska

Od Rybnika po Racibórz

8

Poezja Śląska

NAJWAŻNIEJSZE ATRAKCJE

Pszów: Sanktuarium Matki Bożej Uśmiechniętej, w okolicy: kościoły drewniane (Łazińska, Gołkowiec); **Racibórz:** Sanktuarium Matki Bożej Raciborskiej; **Rudy:** Sanktuarium Matki Bożej Rudzkiej; **Rybnik:** bazylika św. Antoniego, w Rybniku i okolicy: liczne kościoły drewniane (Bełk, Palowice, Wilcza, Wielopole, Ligocka Kuźnia, Jankowice); **Turza Śląska:** Sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej; **Żory:** gotycki kościół św. Filipa i Jakuba, jeden z bardziej znanych krzyży pokutnych

Chałupki: pałac; **Kokoszyce:** zespół pałacowo-parkowy; **Krowiarki:** pałac; **Krzyżanowice:** pałac; **Łubowice:** ruiny rodzinnego pałacu Józefa von Eichendorffa i izba muzealna; **Racibórz:** zabytkowy układ urbanistyczny miasta, zamek Piastów opolsko-raciborskich, muzeum w Raciborzu; **Rudy:** pocysterski zespół klasztorno-parkowy, ośrodek edukacyjny Parku Krajobrazowego Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich; **Rybnik:** rynek, muzeum miejskie, Rybnicka Jesień Kabaretowa Ryjek; **Tworków:** ruiny zamku; **Wodzisław Śląski:** zabytkowy układ urbanistyczny, pałac klasycystyczny, muzeum miejskie; **Wojnowice:** pałac; **Żory:** układ urbanistyczny z pozostałościami murów miejskich, muzeum miejskie z ekspozycją afrykanistyczną

Rudy: Skansen Kolei Wąskotorowej w Rudach; **Rybnik:** Kopalnia Ignacy-Hoym; **Wodzisław Śląski:** górnicza sztolnia ćwiczebna

Racibórz: Arboretum Bramy Morawskiej; **Rudy:** rezerwat leśno-stawowy Łęczczok, w okolicy: liczne ścieżki dydaktyczne, rowerowe i spacerowe; **Rybnik:** Zalew Rybnicki

Rybnik

KOMUNIKACJA

Pociągi. Dworzec kolejowy, ul. Kościuszki; rozkład jazdy na stronie www.rozkłady.pkp.pl.

Autobusy. Dworzec autobusowy, ul. 3 Maja 45, informacja dla pasażerów: tel.: 0703300252 (dla telefonów stacjonarnych), * (gwiazdka) 7208852 (dla telefonów komórkowych), pkc-rybnik@ka.home.pl, www.pksrybnik.pl.

Komunikacja miejska. Dworzec Komunikacji Miejskiej, ul. Budowlanych 6, tel.: 032 7557160, www.ztz.rybnik.pl.

Rybnik leży w Kotlinie Raciborsko-Oświęcimskiej, nad rzeką Rudą i jej dopływem Nacyną. Prawa miejskie otrzymało jeszcze przed 1308 r. Nazwa Rybnika pochodzi od licznych stawów rybnych, z których utrzymywała się ludność osady już w średniowieczu. W rybnickim herbie znajduje się biały szczupak na niebieskim tle, zaś pod i nad rybą umieszczono motyw roślinny

– kotewkę orzech wodny. Od 2003 r. Rybnik ma także swój hejnał, skomponowany przez Mirosława Błaszczyka, wygrywany

Miasto rond

Rybnik jest nazywany przez mieszkańców okolicznych miejscowości miastem rond, gdyż jest ich tu prawie 30, a kolejne na pewno jeszcze powstaną.

Wieża ratuszowa na rybnickim rynku, fot. W. Dzierżęga

z wieży ratuszowej o każdej pełnej godzinie od rana do 21.00.

Do słynnych rybniczian należą m.in. duchowni abp Damian Zimoń, ks. Franciszek Błachnicki (założyciel Ruchu Światło-Życie), wybitni muzycy tacy jak Henryk Mikołaj Górecki (kompozytor), Lidia Grychtolówna (pianistka), Karol i Antoni Szafranowie (muzycy i pedagodzy), Adam Makowicz (pianista jazzowy) i Henryk Paleczny (pianista) oraz zespół Carrantouhill. Miasto odwiedzał Karol Wojtyła, którego ciotka Stefania mieszkała w Stodolach (obecnie dzielnica Rybnika). Sportową chlubą miasta są „Rybnickie Rekiny”, czyli klub żużlowy RKM Rybnik, odnoszący sukcesy w kraju i za granicą.

Rybnik miastem studenckim – kampus

W Rybniku znajduje się jedyny w Polsce zbudowany na terenie miejskim ośrodek naukowy, w którym wspólnie uczą się studenci trzech państwowych wyższych uczelni – Uniwersytetu Śląskiego, Akademii Ekonomicznej i Politechniki Śląskiej.

Kampus w Rybniku, fot. arch. UM Rybnik

ZWIEDZANIE

Pierwszy, krótki spacer po Rybniku warto zacząć od serca miasta, czyli **ryнку** (📍), wokół którego usytuowane są zabytkowe XVIII-wieczne kamieniczki. Na rynku zobaczymy także **fontannę z figurą św. Jana Nepomucena** (📍) z 1736 r., przeniesioną sprzed zamku na plac przed (nieistniejącym już) drewnianym kościołem św. Jana. Drugą, współczesną w charakterze fontanną, jest ta umieszczona na pobliskim placu Wolności, łącząca się z kaskadą spływającą wśród schodów prowadzących do Teatru Ziemi Rybnickiej.

Zabudowa rynku w Rybniku, fot. D. Zaręba

Przy rynku wznosi się **ratusz** (📍) z wieżą zegarową zbudowany z inicjatywy burmistrza Antoniego Żelazko w 1822 r.; w nim mieści się Urząd Stanu Cywilnego i **Muzeum Miejskie** (📍) (Rynek 18, tel.: 032 4327460, faks: 032 4225643, muzeum@muzeum.rybnik.pl, www.muzeum.rybnik.pl; czynne: wt., czw.–nd. 10.00–14.00, śr. 10.00–18.00; bilety: 4 zł, ulg. 3 zł, sb. bezpłatnie, przewodnik 11 zł). Oglądając muzealne wystawy stałe, można poznać historię i kulturę miasta, historię rzemiosła na Śląsku, a także – na wystawach czasowych – zobaczyć prace miejscowych artystów. W ratuszu odbywają się również cykliczne koncerty muzyki klasycznej i wieczory poetyckie.

Po wyjściu z muzeum idziemy do końca ulicy Kościelnej. U jej wylotu stoi najstarsza świątynia w mieście – barokowo-klasycystyczny **kościół Matki Bożej Bolesnej** (📍), zbudowany w latach 1798–1801. W prezbiterium znajdują się gotyckie płaskorzeźby pochodzące z kościoła Wniebowzięcia NMP. Tutaj znajduje się także chrzcielnica, przy której został ochrzczony ks. Blachnicki.

Z kościoła podążamy w lewo i w górę, ulicami Sobieskiego i Powstańców, aż do **bazyliki mniejszej św. Antoniego Padewskiego** (📍) (ul. Mikołowska 4, tel.: 032 4329020, www.bazylika.rybnik.pl), patrona miasta. Tę neogotycką świątynię, wzniesioną w latach 1903–06, zaprojektował Ludwik Schneider. Dwie 96-metrowe wieże sprawiają, że jest to najwyższy kościół na Śląsku. Wnętrze niemal w całości utrzymane zostało w stylu neogotyckim. W ołtarzu głównym, autorstwa rzeźbiarza Carla Buhla z Wrocławia, znajduje się figura św. Antoniego Padewskiego. Warto zwrócić szczególną uwagę na tron biskupi wyrzeźbiony przez mistrzów z Bawarii, a także ambonę oraz cztery neogotyckie konfesjonały.

Bazylika św. Antoniego, fot. E. Wieczorek

Niektóre elementy wystroju zostały zniszczone w wyniku eksplozji dynamitu na dworcu kolejowym w 1921 r., inne na skutek działań wojennych, ale mimo tych braków kościół prezentuje się imponująco.

Zwolennicy dłuższych spacerów podczas zwiedzania Rybnika mogą wykorzystać odcinek zielonego **Szlaku Stulecia Turystyki** (wiedzie z Rybnika do Tarnowskich Gór, liczy ok. 25 km długości). Szlak ma swój początek, jak wszystkie inne rybnickie trasy piesze, przy stacji dworca PKP i prowadzi ulicą Wieniawskiego do neogotyckiej **kaplicy**

Stary i nowy kościół w Rybniku

Mieszkańcy Rybnika bazylikę św. Antoniego nazywają nowym kościołem, zaś świątynię Matki Bożej Bolesnej starym, choć może być to mylące, gdyż z zewnątrz to bazylika wydaje się być starsza.

św. Juliusza i szpitala Juliusz (📍) powstałego z 1896 r. (założyciel tego szpitala, Juliusz Roger, był znanym na ziemi śląskiej lekarzem; więcej na jego temat zob. s. 222). Naprzeciwko znajdował się kiedyś cmentarz żydowski, obecnie jest w tym miejscu **park Bukówka** (🌳). Niedaleko wznosi się **kościół ewangelicko-augsburski** (📍) pochodzący z 1791 r. (przebudowany z dawnej zamkowej sieciarni) z neoromańską wieżą i późnobarokowym wyposażeniem wnętrza (kościół jest zazwyczaj zamknięty poza godzinami nabożeństw).

Idąc przez park, a potem ulicami Klasztorną i Miejską, docieramy do placu Kopernika, gdzie już w XII w. wznosił się **zamek** (🏰), pod koniec XIII w. przebudowany w stylu klasycystyczno-barokowym wg projektu Franciszka Ilgnera i w tym kształcie zachowany do dziś. Obecnie budynek jest siedzibą Sądu Rejonowego. Kontynuując spacer ulicą Miejską, mijamy budynek **Urzędu Miasta** (🏛️) (w jego starej części, w westybulu, znajdują się cenne witraże z pracowni Żeleńskich z Krakowa, przedstawiające w alegoryczny sposób handel, rolnictwo i przemysł). Naprzeciwko Urzędu stała dawniej synagoga żydowska. Przechodząc obok **počty** (📮) (budynek pochodzi z 1905 r.), dochodzimy do rynku, podziwiamy kamieniczki, ratusz i kierujemy się w stronę bazyliki św. Antoniego.

Budynek zabytkowej poczty z 1905 r., fot. W. Dzierżęga

Rynek w Rybniku, fot. arch. ŚOT

Stamtąd trasa wiedzie ulicą Mikołowską przez dzielnice Paruszowiec i Piaski (na stawie w Piaskach występowała do niedawna kotewka orzech wodny, czyli roślina, którą zobaczymy w herbie miasta), i docieramy do celu, czyli **MOSiR-u** 📍 (Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji) w Kamieniu. Tutaj wielu rybniczian spędza słoneczne weekendy letnie ze względu na możliwość gry w piłkę i w tenisa stołowego na świeżym powietrzu, urządzenia pikniku czy po prostu rozległe tereny zielone. Często organizowane są tu festyny i imprezy okolicznościowe.

MOSiR nie jest jednak jedynym w mieście ośrodkiem tego typu. Warto odwiedzić również **Zalew Rybnicki** 📍, przy którym funkcjonuje Ośrodek Sportów Wodnych i Rekreacji w Rybniku-Stodołach (z centrum Rybnika do Stodół dojechać można autobusem miejskim nr 43, kierunek Rudy, który odjeżdża spod dworca PKP). Zalew o powierzchni 450 ha, zwany także „rybnickim morzem”, to sztuczny zbiornik wodny stworzony na potrzeby elektrowni. Sezon żeglarski na zalewie trwa od kwietnia do października i jest najdłuższy w Polsce. Znajduje się tu kilka klubów żeglarskich, stacja harcerska, kawiarnia i ośrodki rekreacyjne. Organizowane są konkursy wędkarskie, można także wypożyczyć sprzęt wodny (kajaki, rowery wodne, żagłówki, a nawet

deski windsurfingowe), skorzystać z kontenerów do przechowywania sprzętu pływającego, zagrać w piłkę na boisku, a dzieci na pewno spędzą wiele czasu na placach zabaw. Można też popłynąć statkiem Conrad. Wokół zbiornika wiedzie ścieżka spacerowa z ławeczkami, ozdobiona krzewami i bujną roślinnością. Charakterystyczne kominy elektrowni wbrew pozorom dodają specyficznego uroku temu idealnemu na wypoczynek miejscu. OSWiR w Stodołach oferuje noclegi zarówno w całorocznych pawilonach, jak i na polu namiotowym. Miejsca noclegowe znajdziemy także w hotelu Ośrodka Szkoleniowo-Wypoczynkowego, gdzie dla gości dostępna jest także restauracja, pub z bilardem, korty tenisowe, wypożyczalnia rowerów i inne udogodnienia. Nieopodal znajduje się **stadnina** 📍, w której można pojeździć konno lub też nauczyć się tej sztuki pod okiem wykwalifikowanych instruktorów.

Zalew Rybnicki, fot. D. Zaręba

Dino Park, fot. D. Zaręba

Zupełną nowością jest otwarty 3 kwietnia 2009 **Dino Park** 🌿 w Ośrodku Wypoczynku i Rekreacji w Rybniku-Stodołach (ul. Rudzka 394, tel./faks: 032 7396195, biuro@pod-zaglami.pl, www.parkjurajski.net). W parku zobaczyć można rekonstrukcje dinozaurów – zwierzęta poruszają się

i wydają dźwięki. Dzieci mogą pobawić się w archeologów i odkopać kości dinozaura.

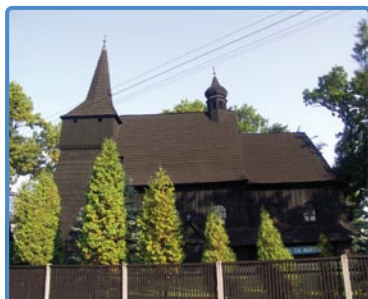
Zabytkiem przemysłowym na Szlaku Zabytków Techniki jest udostępniona dla zwiedzających **Kopalnia Ignacy-Hoym** 🏠 🚶 (ul. Mościckiego 3, dzielnica Niewiadom, tel.: 032 4331072, kopalniaignacy@interia.pl, ignacy@um.rybnik.pl, www.rybnik.pl/ignacy) z 1792 r. Obecną nazwę kopalnia zyskała w 1936 r., kiedy do starego „Hoym” dodano „Ignacy” na cześć prezydenta Ignacego Mościckiego. Warto zwrócić szczególną uwagę na maszyny wyciągowe szybów Kościuszko (niegdyś o nazwie Grundmann) i Głowacki (dawniej Oppurg) o napędzie parowym, pochodzące z 1900 i 1920 r. Niedawno wieżę ciśnien przekształcono w wieżę widokową, która stanowi atrakcję dla turystów. Cały czas trwają prace adaptacyjne, w przyszłości planowana jest budowa kortów tenisowych, kręgielni i innych atrakcji, będzie też można zjechać pod ziemię i zobaczyć, w jakich warunkach pracowali górnicy, oraz usłyszeć śląskie dowcipy i opowieści. Do Kopalni Ignacy prowadzi zielona trasa rowerowa, opisana dokładnie na s. 201.

Szyb w Kopalni Ignacy-Hoym, fot. D. Zaręba

Kościół drewniany w okolicy

W Rybniku i w jego okolicy znajduje się kilka wspaniałych zabytków architektury drewnianej. Można do nich dotrzeć na rowerze, a także samochodem. Proponowana trasa wycieczki samochodowej wiedzie ulicą Gliwicką. Po drodze mijamy akademicki **kościółek Wniebowzięcia NMP** 🏠 – powstały w połowie XV w. na miejscu dawnego kościoła drewnianego z XII w. W 1797 r. zburzono nawę i wieżę, pozostało tylko prezbiterium ze śladami sklepienia żebrowego.

Kościół św. Mikołaja w Wilczej, fot. E. Wieczorek

Kolejnym miejscem na naszej trasie (ciągle podążamy drogą na Gliwice) jest **WILCZA**, gdzie trzeba zajrzeć do **kościółka św. Mikołaja** 🏰📍 z 1. poł. XVIII w., zbudowanego przez Jakuba Sedlaczka z Gliwic. Świątynia ma trójbocznie zamknięte prezbiterium, zakrytą i prostokątną nawę. Wieża kryta jest gontem, nadwieszoną izbicę oszalowano deskami, których dolne brzegi są wykończone koronkowymi wycięciami. Wewnątrz na uwagę zasługuje chór muzyczny, organy z XVII w. pochodzące z kościoła w Pilchowicach, a także ołtarz główny z obrazem św. Mikołaja i ołtarze boczne z XVIII-wiecznymi rzeźbami św. Jerzego i św. Michała Archanioła. Kościół stoi przy trasie będącej łącznikiem drogi krajowej nr 78 z szosą z Czerwionki-Leszczyn.

Następną świątynią drewnianą w okolicy, o konstrukcji zrębowej, z trójbocznie zamkniętym prezbiterium, nawą prostokątną i zakrystią, jest **kościół św. Marii Magdaleny** 🏰📍 w **BEŁKU**, zbudowany na miejscu poprzedniego, spalonego w 1753 r. Wewnątrz można zobaczyć pozorne sklepienie kolebkowe, wczesnobarokowy ołtarz główny, odrestaurowany w XIX w., obraz Matki Bożej z XIX w. oraz klasycystyczne tabernakulum i barokową ambonę. Bardzo

Poczówka z kościołem św. Marii Magdaleny, pocz. XX w., fot. arch. Wikimedia Commons

ciekawy jest tryptyk z ok. 1500 r., z rzeźbami św. Katarzyny i św. Barbary stojącymi po bokach (rzeźba środkowa znajduje się obecnie w Muzeum Archidiecezjalnym w Katowicach).

W PALOWICACH (na południe od Bełku) znajduje się **kościół Świętej Trójcy** 🏰📍 o konstrukcji zrębowej, pochodzący z przełomu XVI i XVII w., a przeniesiony tu z Leszczyn. Dwuspadowy dach i ściany, ponad pełniącymi funkcję wsporników sobotami, kryte są gontem, a nad prostokątną nawą znajduje się sygnaturka z blaszonym dachem. Do środka prowadzą dwa wejścia: w nawie i w wieży. Wewnątrz można zobaczyć manierystyczny ołtarz z XVII w., a w nim obraz Świętej Trójcy oraz rzeźby świętych: Bartłomieja, Piotra, Pawła i Archanioła Michała. Nad drzwiami do zakrystii wisi obraz *Koronacja NMP*, a po lewej stronie od prezbiterium znajduje się XVII-wieczna ambona, ozdobiona wizerunkami Ojców Kościoła. W lesie palowickim zachowała się **gichta**, czyli wieża służąca do załadunku wsadów do pieca, pozostałość po hucie Waleska, powstała w 1832 r. Planuje się udostępnić ten zabytek techniki dla zwiedzających.

Wjeżdżając od wschodu do Rybnika, zwiedzamy **kościół św. Wawrzyńca** 🏰📍

Babiniec

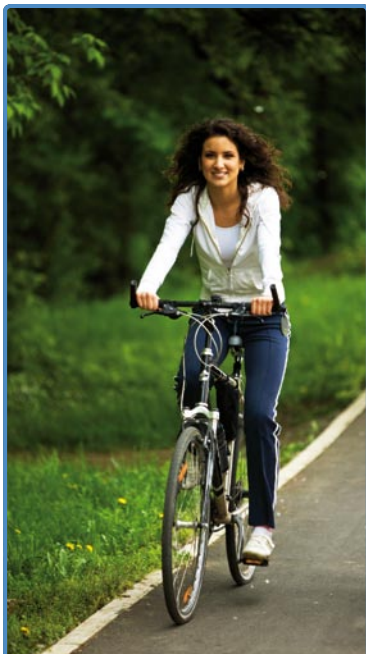
Babiniec to pomieszczenie pod wieżą kościoła tuż przy drzwiach, przeznaczone dla kobiet (mężczyźni gromadzili się w nawie), a dawniej także dla osób nieochrzczonych, które nie mogły uczestniczyć w całej mszy św. i musiały opuścić zgromadzenie wiernych przed Przeistoczeniem.

wdzielniczy **Ligocka Kuźnia**, powstały w 1717 r., a w 1975 r. przeniesiony z Boguszowic w miejsce, gdzie stoi do dziś. Do świątyni na planie krzyża greckiego, o konstrukcji zrębowej, od strony południowej dobudowano zakrystię i babiniec. Wewnątrz zobaczymy figurę św. Jana Nepomucena, barokowe obrazy, krucyfiks z XVII/XVIII w., a w prezbiterium rokokowy ołtarz główny z rzeźbami aniołów i dwoma obrazami: jeden – autorstwa Michała Wilmanna – przedstawia św. Wawrzyńca, drugi – św. Marcina. W ołtarzach bocznych znajdują się obrazy o tematyce maryjnej oraz figury świętych: Jadwigi Śląskiej, Heleny, Stanisława i Wojciecha. (Do Ligockiej Kuźni można dojechać na rowerze zielonym szlakiem lub dojść pieszo niebieskim szlakiem Poczatków Hutnictwa w ROW; trasa z centrum Rybnika ma długość ok. 3 km).

Skręcając w prawo w ulicę Wielopolską, docieramy do dzielnicy **Wielopole**. Tam znajduje się drewniany **kościół św. Katarzyny** 🏰📍 zbudowany w XVI w i przeniesiony z Gierałtowic. Ściany i dach świątyni pokryte są gontem, a w wieży znajduje się główne wejście. Kościół jest orientowany, składa się z prezbiterium węższego od nawy, zakrystii oraz babinca. Wnętrze zdobi odrestaurowana w latach 60. XX w. polichromia przedstawiająca piastowskie herby, motywy roślinne i geometryczne, a także patronkę kościoła. Ponadto warto zwrócić uwagę na obraz św. Katarzyny, namalowany przez Franciszka Froemla z Moraw w 1828 r., oraz ławę kolatorską z XVII w.

Szlaki turystyczne

Dla amatorów jazdy na rowerze Rybnik okaże się rajem, gdyż na terenie miasta wyznaczono w sumie 100 km **tras rowerowych**. Trasa czarna o długości 40 km to **Szlak im. Jana Pawła II** 🏰. Wiedzie on z osrodka w Rybniku-Stodołach przez Gzel (leśniczówka), dzielnicę Nowiny, obok dworca PKP i bazyliki do Wielopola, gdzie podziwiać można drewniany kościół św. Katarzyny, następnie przez Golejów (z Grzybówką, 291 m n.p.m. – najwyższym wzniesieniem Rybnika), Grabownię i kończy się w Rudach.

Na trasie rowerowej, fot. iStockphoto.com

Cudowne źródło w Jankowicach Rybnickich

Historia tego miejsca wiąże się z legendą o ks. Walentym, który został zabity przez husytów, gdy szedł do chorej kobiety z Najświętszym Sakramentem. Ksiądz zdołał uchronić sakrament przed zbezczeszczeniem, ukrywając go w dziupli dębu. Po latach Najświętszy Sakrament został odnaleziony i na miejscu dębu zbudowano kapliczkę, a tam, gdzie zabito księdza Walentego, wypłynęło źródło.

Trasa zielona nr 10 zaczyna się przy kościele św. Jana Sarkandra na Błoniach i biegnie przez las w Gotartowicach i Szczekowice do Żor (długość 14,5 km). Także na Błoniach ma swój początek czerwony **Szlak im. Oskara Michalika** o długości 5,7 km. Trasa ta prowadzi do Przegędzy, gdzie zobaczyć można kościół Podwyższenia Krzyża Świętego i dom drewniany z XIX w. Szlak niebieski o długości 37,2 km i zmiennej nazwie **Pętla** prowadzi z Błoni poprzez Kamień i Stodoły z powrotem na Błonia (koło budynku Huty Silesia).

Trasa zielona nr 13 z Błoni biegnie obok zabytkowego osiedla robotniczego, mija Kopalnię Chwałowice i dociera do Jankowic Rybnickich. Tam znajduje się **Sanktuarium Bożego Ciała**   i studzienka z cudowną wodą. Przed II wojną światową miejsce to było niezwykle popularne – przyjeżdżały tu pielgrzymki, Matka Boża dokonywała licznych cudów, mieszkał pustelnik – opiekun kaplicy, istniało schronisko, a harcerze urządzali sobie nieopodal biwaki. Wojna zostawiła swój ślad w postaci zniszczeń, dlatego potrzebny był czas na remont obiektu, a właściwie na zbudowanie nowego kościoła. W 2002 r. abp Damian Zimoń ogłosił kościół i studzienkę Sanktuarium Najświętszego Sakramentu. Trasa nr 13 kończy się w Jastrzębiu (długość trasy: ok. 8 km).

Kościół w Jankowicach Rybnickich, fot. E. Wieczorek

Przy Sanktuarium w Jankowicach rozpoczyna się **rowerowa trasa pielgrzymkowa** oznaczona kolorem żółtym i prowadząca przez Popielów do Pszowa, do Sanktuarium Matki Bożej Uśmiechniętej (długość trasy: 17,4 km). Kolejną trasą jest **czarny szlak tzw. okrężny** wokół Boguszowic, Gotartowic (lotnisko) i Kłokocina – po obejrzeniu kościoła św. Józefa i przylegającego doń ogrodu można tą samą trasą wrócić do punktu wyjścia.

Turniej Rycerski w Rybniku, fot. L. Tyl

Inne trasy rowerowe to: zielona (**Szlak Początków Górnictwa Węglowego**) Ośrodek Kotwica w Zebrzydowicach – Zabytkowa Kopalnia Ignacy; długość: 8,7 km), czerwona (Ośrodek Kotwica – Buzowice; długość: 11 km), żółta (Gzel – Jejkowice – Lyski; długość: 11 km), zielona (Wielopole Tama – Kamień Młyny; długość: 4,1 km) oraz łączniki pomiędzy poszczególnymi szlakami.

Zwolenników pieszych wędrówek zapewne ucieszy informacja, że w okolicy Rybnika wytyczono też ciekawe **szlaki piesze**, choć nie są one zbyt dobrze oznakowane. Są to: niebieski **Szlak Początków Hutnictwa** (Rybnik – Szczekowice – Żory; długość: 22 km), czarny **Szlak Morza Rybnickiego** (Rybnik

– Stodoły – Kamień; długość: 22,5 km), niebieski **Szlak im. kpt. Kotuczka** (Rybnik – Pilchowice; długość: 17 km), żółty **Szlak Historii Górnictwa Górnośląskiego** (Rybnik – Stanowice – Orzesze; długość: 25,5 km).

Imprezy cykliczne

Najważniejsze imprezy cykliczne organizowane w Rybniku to: Ogólnopolski Festiwal Piosenki Artystycznej OFPA (I–II, www.ofpa.pl), Festiwal Sztuki Teatralnej (V), Międzynarodowy Festiwal Orkiestr Dętych Złota Lira (VI; www.zlotalira.pl), Rybnickie Dni Literatury (X), Rybnicka Jesień Kabaretowa Ryjek (X; www.ryjek.eu), Silesian Jazz Meeting (XI), Konkurs Gawędziarzy (XI–XII).

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Strony internetowe: www.rybnicki.com, www.rybnik.com.pl, www.rybnik.naszemiasto.pl, www.rybnik.pl.

NOCLEGI

Hotel Olimpia *******, ul. Hotelowa 12 (dzielnica Kamień), tel.: 032 4221097, 4222140, faks: 032 4221097, info@hotel-olimpia.pl, www.hotel-olimpia.pl. Bilard, siłownia, sauna, solarium, gabinet masażu, wanny z hydromasażem, jacuzzi, korty tenisowe, hala sportowa, boiska sportowe, basen otwarty, przystań kajakowa; w pokojach klimatyzacja, Internet bezprzewodowy; przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych; możliwość przyjazdu ze zwierzętami: dopłata 20 zł. Ceny: dwójka ze śniadaniem 180–210 zł.

Hotel Arena ******, ul. Gliwicka 72, tel.: 032 4331395-6, info@hotel-arena.pl, www.hotel-arena.pl. Blisko stadionu miejskiego, przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych; hala sportowa, siłownia, gabinet masażu, w pokojach Internet bezprzewodowy i telefon. Ceny: dwójka 160 zł.

Hotel Biały Dom ******, ul. Łukowa 21 (dzielnica Ochojec), tel.: 032 2359566, 3301331, 501262085, faks: 032 2359566, biuro@restauracja-bialydom.pl, www.restauracja-bialydom.pl. Niedaleko las; Internet bezprzewodowy, lodówka, łazienka w pokojach. Ceny: dwójka ze śniadaniem 140 zł.

Hotel Politański ******, ul. Sosnowa 5, tel.: 032 4223280, 4225043, phupolitanski@wp.pl, www.hotelpolitanski.pl. Gabinet odnowy biologicznej, sauna fińska; obiekt przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. Ceny: dwójka ze śniadaniem 130 zł.

Hotel Mimoza, ul. Rymera 1 (dzielnica Niedobczyce), tel.: 032 4257365, 7398245, hotel@hotelmimoza.pl, www.hotelmimoza.pl. Korty tenisowe, w pokojach Internet bezprzewodowy. Ceny: dwójka 130–160 zł.

Hotel Rynkowy, ul. Korfantego 2, tel.: 032 4221823, 4221892, faks: 032 4226220, www.rynkowy.rybnik.pl. W pokojach Internet, telefon, minibar, w niektórych sauna, jacuzzi. Ceny: dwójka ze śniadaniem 150–170 zł.

Ośrodek Sportów Wodnych i Rekreacji Pod Żaglami, ul. Rudzka 394 (dzielnica Stodoły), www.pod-zaglami.pl. Ceny: nocleg od 28 zł, dwójka 65 zł.

Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy Stodoły, ul. Cisowa 2 (dzielnica Stodoły), tel.: 032 7391620, 7391624, faks: 032 7396620, stodoly@stodoly.pl, www.stodoly.pl. Ceny: dwójka ze śniadaniem 120 zł.

Zajazd Przy Młynie, ul. Młyńska 17, tel.: 032 4221124, faks: 032 4221124, www.zajazdprzymlynie.pl. W pokojach Internet bezprzewodowy, lodówka, telefon. Ceny: dwójka ze śniadaniem 160–180 zł.

GASTRONOMIA

Restauracje, bary, pizzerie

Celtic Pub, Rynek 8, tel.: 032 4237717. Pub w stylu irlandzkim, wieczorem karaoke, piłkarzyki.

Delicje Ristorante, ul. Raciborska 2, tel.: 032 422239, faks: 032 4331120, grzegorz@delicje.net.pl, delicje@delicje.net.pl, www.delicje.net.pl; czynne: pn.–sb. 9.30–24.00, nd. i święta 10.00–24.00. Elegancki lokal, wykwintne dania – pyszne, ale drogie.

Nalesznikarnia Cynamonka, ul. Jana III Sobieskiego 21, tel.: 032 4232614, kontakt@cynamonka.pl, www.cynamonka.pl; czynne: pn.–pt. 10.30–19.00, sb. 10.30–17.00. Duży wybór; kącik zabaw dla dzieci; możliwość zamówienia połowy porcji. Ceny: przystępne (do 15 zł).

Pierogarnia Pod Aniołami, ul. św. Jana 13, tel.: 032 4228066, joannapyszny@tlen.pl; czynne: pn.–pt. 11.00–20.00, sb. 10.00–18.00. Polecić można tradycyjne pierogi ruskie, z wołowiną, czosnkiem i szpinakiem, a także racuchy i placki ziemniaczane. Chcąc posilić się w godz. 12.00–15.00, warto wcześniej zarezerwować stolik.

Pizza Dominium, ul. Chrobrego 1 (Galeria Fokus Park), tel.: 032 7555757; ul. Raciborska 16 (CH Plaza), tel.: 032 7906969; www.pizzadominium.pl; czynne: pn.–nd. 9.00–22.00.

Pizza Hut, Rynek 14, tel.: 032 4329700, www.pizzahut.pl; czynne: pn.–czw. 11.00–22.00, pt.–sb. 11.00–23.00, nd. 11.00–22.00.

Restauracja Basztowa, ul. Nadbrzeżna 19, tel.: 032 4227080, 501247378, 508207515, basztowa@interia.pl; czynne: wt.–nd. 13.00–21.00. Sala klimatyzowana, jedzenie bardzo dobre, na zewnątrz ogródek, plac zabaw; dość daleko od centrum, w pobliżu ścieżki rowerowej.

Restauracja-winiarnia Pasja, ul. 3 Maja 7, tel.: 032 4237511, faks: 032 4237455, pasja@restauracja-pasja.rybnik.pl, www.restauracjapasja.rybnik.pl. Winiarnia mieści się w tradycyjnie urządzonej piwnicy, nastrojowe wnętrze. Ceny umiarkowane.

Kawiarnie, cukiernie

Cukiernie: ul. Rynek 15, ul. Reja 7.

Cafe Bosko, ul. Sobieskiego 14, tel.: 513039 680; czynne: pn.–czw. 9.30–21.00, pt.–sb. 9.30–22.00, nd. 10.00–21.00. Urokliwe miejsce w pasażu, w sezonie letnim ogródek z wiklinowymi krzesłami, w zimie warto zamówić herbatę XXL z miodem. Pyszne lody.

Kawiarnia Na Poddaszu, Rynek 12, tel.: 032 4221564; czynne: pn.–czw. 11.00–24.00, pt.–sb. 11.00–2.00, nd. 15.00–24.00.

Kawiarnia Pod Tubą, Rynek 4. Szeroki wybór herbat i kaw smakowych, wyjątkowa atmosfera, na ścianach obrazy miejscowych artystów (jest możliwość zakupu).

KULTURA I ROZRYWKA

Teatr Ziemi Rybnickiej, ul. Saint Vallier 1, tel.: 032 4222132, 4223235, faks: 032 7395831, tizr@kultura.rybnik.pl, www.kultura.rybnik.pl.

Cinema City, ul. Raciborska 16, tel.: 032 7373737.

Kino Kultura, ul. Saint Vallier 1, tel.: 032 4222132, 4222320, faks: 032 7395831, sekretariat@rck-neostrada.pl, www.kultura.rybnik.pl.

Kino Plejada (DK Chwałowice), ul. 1 Maja 93, (dzielnica Chwałowice), tel.: 032 4216222, 7393268, faks: 032 4331852, biuro@dkchwalowice.pl, www.dkchwalowice.pl.

INNE ATRAKCJE

Baseny: Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji, ul. Hotelowa 12 (Kamień), tel.: 032 4227853, www.mosir.rybnik.pl/obiekt4.php; czynne: codz. 9.00–18.00; bilety: 5,50 zł, ulg. 2,50–3,50 zł; **pływalnia kryta MOSiR**, Powstańców Śląskich 40/42, tel.: 032 7395809, www.mosir.rybnik.pl; czynne: pn.–pt. 14.00–22.00, sb.–nd. 7.00–22.00; bilety: 7,50 zł, ulg. 3,50–5,50 zł; **kąpielisko Ruda**, ul. Gliwicka, tel.: 032 4223408, www.mosir.rybnik.pl/obiekt4.php; czynne: codz. 9.00–19.00; bilety: 6,50 zł, dzieci do 14 lat – 2,50 zł, młodzież ucząca się 4,50 zł; wypożyczenie kajaka – 5 zł/godz., roweru wodnego – 6 zł/godz.;

Fundacja Elektrowni Rybnik, Klub Energetyka, ul. Podmiejska (Rybnicka Kuźnia), tel.: 032 7391854, sekretariat@fundacja.rybnik.pl, www.fundacjarybnik.pl; czynne: pn.–pt. 6.00–8.00, 17.00–22.00, sb., nd. 6.00–23.00; bilety: 9 zł, ulg. 5–7 zł.

Lotnisko Aeroklubowe ROW Rybnik-Gotartowice, ul. Żorska 332, tel.: 032 4218426, faks: 032 4218426, 4218189, arow@aeroklub.rybnik.pl, www.aeroklub.rybnik.pl. Akrobatyka lotnicza, baloniarstwo, szybownictwo, spadochroniarstwo, imprezy szybowcowe, loty nad Rybnikiem, szkolenia i kursy.

Paintball Redpoint Centrum Aktywności, ul. Cisowa 2 (na terenie Ośrodka Szkoleniowo-Wypoczynkowego w Stodolach), tel.: 793403014.

SALE ZABAW DLA DZIECI

Figloraj, ul. Skłodowskiej-Curie 1b, tel.: 032 4260149; czynne: codz. 9.00–20.00.

Kinder Klub, os. Południe 56 (dzielnica Boguszowice), tel.: 032 7394437.

Żory

KOMUNIKACJA

Pociągi. Dworzec kolejowy, ul. Dworcowa, tel.: 032 2539327.

Autobusy. Dworzec autobusowy, ul. Męczenników Oświęcimskich.

Taksówki. Postój taksówek: ul. Męczenników Oświęcimskich (przy przystankach PKS).

Miasto leżące 14 km od Rybnika powstało z inicjatywy księcia opolskiego Władysława, który w 1272 r. dał rycerzowi Chwaliszowi wieś Ściernie w zamian za odstąpienie rycerskiej wsi Żory, gdzie zamierzał zbudować gród obronny. Warunki naturalne sprzyjały pomysłowi, gdyż tereny wokół Żor były bagniste, a kupcy wędrujący tamtędy szlakiem handlowym ze wschodu na zachód i z północy na południe potrzebowali ochrony. Żory jako jedyne miasto

na Górnym Śląsku zachowało zabytkowy urbanistyczny układ centrum, a łukowe ulice układają się na kształt wrzeciona, częsty w średniowiecznych miastach.

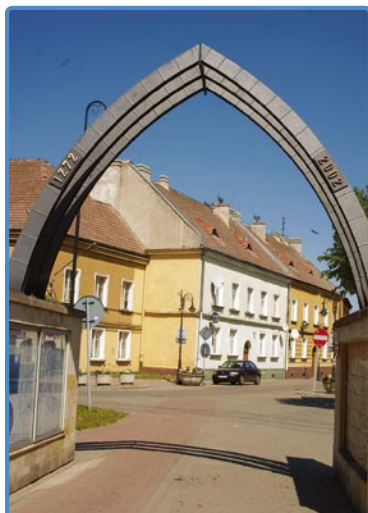
ZWIEDZANIE

Poznanie Żor rozpoczynamy od **ryнку** . Ma on kształt prostokąta, wokół którego niegdyś wzniesiono drewniane budynki z podcieniami, pod którymi znajdowały się kamienne piwniczki. Dziś zabudowa jest cofnięta o kilka metrów w stosunku do pierwotnej, a piwniczki (znajdujące się pod płytą rynku) są wykorzystywane przez lokale gastronomiczne.

W momencie powstania miasta rozpoczęto budowę **murów obronnych** , w których usytuowano dwie bramy: Krakowską i Cieszyńską, zwane także odpowiednio Dolną i Górną. Bramy nie zachowały się – cegieł z ich rozbiórki użyto podczas odbudowy miasta po pożarze w 1806 r. Do czasów współczesnych przetrwało jedynie

Centrum Żor, fot. D. Zaręba

Nowoczesna brama prowadząca na rynek, fot. D. Żaręba

Gotycki kościół w Żorach, fot. D. Żaręba

400 m murów; odnowione fragmenty można zobaczyć m.in. przy gotyckim **kościółce parafialnym św.św. Apostołów Filipa i Jakuba** 📍 (ul. Garncarska 16, tel.: 032 4342955, Dt.zory@kuria.katowice.pl), pochodzącym z XVI w. Nieprzypadkowo kościół ten jest wkomponowany w mury obronne – podczas oblężenia mury świątyni wzmocniały siłę obwarowań, a wysoka wieża-dzwonnica mogła pełnić rolę baszty. Świątynia ma wiele gotyckich elementów, np. portal, a na jej

ścianach można zobaczyć jak wygląda wendyjski układ cegieł. We wnętrzu osmioboczne filary podtrzymują sklepienie żebrowe. Warto zajrzeć także do barokowej kaplicy Matki Boskiej Miłosierdzia. Zdobią ją cztery sceny z życia Maryi, znajduje się tam również grobowiec fundatora kaplicy – burmistrza Wacława Linka i jego żony Justyny.

Wątek wendyjski

Wątek (układ cegieł w murze) wendyjski jest typowy dla budowli wczesnogotyckich (XIII w.). Cegły w stosunku do lica muru układano następująco: główka (krótszy bok cegły), wozówka (dłuższy bok cegły), jeszcze raz wozówka i znów główka. Nad stykiem dwóch wozówek zawsze wypadała główka z następnego rzędu cegieł. Z czasem (mniej więcej od XIV w.) wątek wendyjski został zastąpiony układem gotyckim (na przemian główka i wozówka).

Rekonstrukcja Krakowskiej bramy miejskiej w Żorach, fot. D. Żaręba

Rysunkowa mapa Żor, fot. D. Zaręba

Na przykościelnym cmentarzu stoi jeden z dwóch **krzyży pokutnych** 📍 umieszczonych na terenie Żor. Wzniesiony został w XIII w. i najprawdopodobniej ufundował go morderca lub jego rodzina jako zadośćuczynienie za popełniony czyn. Według innej teorii był to krzyż wyznaczający granicę ziem klasztornych. Drugi krzyż w stylu łacińskim, wykonany z bryły piaskowca, odnaleziono podczas prac drogowych w 1984 r.

Będąc w Żorach, warto zwiedzić **Muzeum Miejskie** 📍 (Dolne Przedmieście 1, tel.: 032 4343714, www.muzeum.zory.pl; czynne: wt., śr. 10.00–14.00, czw., pt., nd. 14.00–18.00; bilety: 3 zł, ulg. 2 zł, do biletów dodawana jest niespodzianka, wt. bezpłatnie). Zbiory muzealne zgrupowano w następujących działach: kultur pozaeuropejskich, historii i kultury regionu, pracowni plastycznej oraz bibliotece. W dziale historii i kultury gromadzone są eksponaty związane z życiem codziennym na Śląsku w dawnych czasach, m.in. warto zobaczyć wyposażenie kuchni śląskiej z 1. poł. XIX w., a także stroje ludowe, kolekcję sztandarów i banknotów. Najcenniejszą ekspozycją w muzeum jest wystawa afrykanistyczna w dziale kultur

pozaeuropejskich. Prezentowane są tam maski plemion afrykańskich, biżuteria (m.in. cenne ażurowe bransolety plemienia Fulbe z Nigerii i Kamerunu, przedmioty codziennego użytku, statuetki i inne ozdoby, a także fragment *tata somba* (zagrody obronnej) plemienia Somba z północnego Beninu zorganizowany w jednej z sal. Zobaczyć można także kolorowe przeżrocza dotyczące różnych kultur ludów afrykańskich.

Szlaki turystyczne

Przez miasto przebiega kilka **tras rowerowych** wyznaczonych w ramach projektu Rowerem po Śląsku. Są to: trasa pierwszorzędna nr 10 (Rybnik – Żory – Suszec – Pszczyna – Miedźna – Góra), a także trasy drugorzędne: nr 301 (z Czerwionki-Leszczyn przez Przegędę, Szczekowice do Żor), nr 303 (Żory – Las Baraniok – Borki – Kryry – Kobielice – Radostowice – Poręba – Stara Bażantarnia – jezioro Łąka – Łąka), nr 305 (Orzesze – Zazdrość – Palowice – Gichta – Żory – Szeroka) oraz trasa nr 164 (Żory – Osiny – Krzyżowice – Pawłowice – Węgry – Kolonia Golasowicka – Szyrówka – Pielgrzymowice – Zebrzydowice).

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Strony internetowe: www.zory.pl, www.zory.com.pl, www.wirtualnezory.pl.

Informacja miejska: ul. ks. Klimka 4, tel.: 032 4344882.

NOCLEGI

Abi, ul. Rybnicka 220a, Żory, tel.: 504044044, www.informacjanoclegowa.pl. Kuchnia do dyspozycji gości. Ceny: dwójka 54 zł.

Dworek U Biesa, ul. Kasztanowa 15, Żory, tel.: 032 4341244, biuro@ubiesa.pl, www.ubiesa.pl.

Hotel Kameleon *** (hotel i SPA), ul. Boryńska 7, Żory, tel.: 032 4340167, faks: 032 4340167, www.hotelkameleon.com. Klimatyzacja i Internet w pokojach; możliwość przyjazdu z psem (dopłata 50 zł/doba). Ceny: dwójka 229 zł.

Hotel Koniczynka **, ul. Zjednoczenia 16b, Pawłowice, tel.: 032 4722122, hotel@hotel-koniczynka.pl, www.hotel-koniczynka.pl. Przy hotelu działa restauracja; w sąsiedztwie obiektu kompleks rekreacyjno-sportowy.

Hotel Żory **, al. Wojska Polskiego 4, Żory, tel. 032 4350866, 4350890, faks: 032 4350866, www.hotelzory.pl. Korty, strzelnica pneumatyczna, restauracja. Ceny: dwójka ze śniadaniem 144 zł.

Noclegi Jesionowa, ul. Jesionowa 3, Żory, tel.: 608477962, stenia112@op.pl, noclegizory.pl. W pokojach czajnik bezprzewodowy, TV; dostęp do kuchni i łazienki. Ceny: od 27 zł/os.

GASTRONOMIA**Restauracje, bary, pizzerie**

Bar-zajazd Cymes, ul. Wodzisławska 41, tel.: 032 4350210; czynne: od 10.00. W weekendy są tu organizowane festyny.

Green Pizza, ul. Szeroka 2, tel.: 032 4351833, czynne: pn.–sb. 12.00–22.00, nd. 15.00–22.00.

Music Bar, ul. Rynek 12 (wejście od ul. Bałdyka); czynne: wt.–czw. 17.00–1.00, pt., sb. 17.00–5.00, nd. 15.00–24.00.

Pizzeria Zapiecek, ul. Szeroka 22, tel.: 032 4698397, 502488370; czynne: pn.–nd. 12.00–22.00; dowóz na telefon.

Restauracja Art Cafe, al. Wojska Polskiego 4, tel.: 032 4351404; czynne: pn.–pt. 7.00–1.00, sb., nd. 8.00–do ostatniego klienta.

Restauracja Pod Arkadami, ul. Dolne Przedmieście 1, tel.: 032 4342491; czynne: pn.–nd. 12.00–22.00.

Kawiarnie, cukiernie

Cafe Galeria, ul. Moniuszki 9, tel.: 032 4342753; czynne: pn.–sb. 10.00–22.30, nd. 11.30–23.00.

Cukiernia Jagódka, os. Sikorskiego 66, tel.: 032 4696300; czynne: pn.–sb. 8.00–18.00, nd. 10.00–17.00.

Cukiernia Krystyna Stanieczko, ul. Dworcowa 11, tel.: 601427500; czynne: wt.–pt. 7.15–17.00, sb. 7.15–14.00, nd. 11.00–16.00.

Cukiernia U Adama, ul. Murarska 8, tel.: 032 4342407; czynne: pn.–nd. 9.00–19.00.

INNE ATRAKCJE

Kino Na Starówce, ul. Kościuszki 3, tel.: 032 4342127; czynne: wt.–nd. 17.00–22.00, kasa otwarta na pół godziny przed pierwszym seansem.

Kryta pływalnia, ul. Wodzisławska 5, tel./faks: 032 4352212; czynne: pn.–pt. 9.00–22.00, sb., nd. 14.00–22.00; bilety: 5,50 zł/60 min, dzieci i młodzież szkolna 3,50 zł/60 min, studenci 4 zł/60 min.

SALE ZABAW DLA DZIECI

Centrum Zabaw dla Dzieci Figielek, os. Księcia Władysława 1, tel.: 032 4350092; czynne: pn.–nd. 10.00–20.00.

Sala zabaw Zabawka, ul. Boryńska 32, tel.: 508508894; czynne: 13.00–19.00, salazabaw.zabawka@op.pl.

Wodzisław Śląski

KOMUNIKACJA

Pociągi. Dworzec kolejowy, ul. Dworcowa 2, tel.: 032 4553014, 4553020.

Autobusy. Dworzec autobusowy, ul. Targowa, tel.: 032 4552204, 4552205, www.pksrybnik.pl.

Taksówki. Radio Taxi, ul. Żeromskiego 6, tel.: 032 4551855; **Radio Taxi ROW**, tel.: 032 4244444, 609053007, bezpłatna infolinia 800228282, www.radiotaxirow.pl; **postój taksówek**, ul. Mendego, tel.: 032 4551850.

17 km od przejścia granicznego w Chałupkach, na przecięciu ważnych szlaków komunikacyjnych, leży miasto Wodzisław Śląski, stanowiące południową bramę Polski.

W herbie miasta znajduje się połowa orła i połowa kwiatu róży – prawdopodobnie umieszczona tu jako symbol maryjny. Herb został zatwierdzony w 1936 r., jednak dzieje tego znaku sięgają o wiele wcześniejszych czasów. Niestety Wodzisław ma najsłabiej udokumentowaną historię ze wszystkich miast górnośląskich – dokumenty poginęły w pożarach lub zostały zgubione. W 1241 r., po zniszczeniu osady przez hordy tatarskie, książę opolski Władysław zdecydował o ponownej lokacji miasta i od jego imienia pochodzi nazwa Wodzisław – miała ona różne formy: początkowo Vladislawia, potem Losław, a w końcu wykształciła się nazwa obowiązująca obecnie.

ZWIEDZANIE

Zwiedzanie miasta rozpoczynamy od staromiejskiego **ryнку** 🏠, wytyczonego na planie czworoboku w 1257 r. Płyta rynku została odtworzona po II wojnie światowej, z zachowaniem dawnego charakteru. Otaaczają ją kamienice z XVIII/XIX w. (na jednej z nich **zegar słoneczny** 🕒 pokazuje czas).

W XV w. zbudowano **kościół przy klasztorze oo. Franciszkanów** 🏰, jednak po sekularyzacji zakonu przejęty został przez protestantów, zaś w budynku klasztornym mieści się Sąd Rejonowy. Katolicką świątynią parafialną wodzisławian powstała w XIII w. jest **kościół Wniebowzięcia NMP** 🏰 (obecnie w kształcie z 1911 r.). Przy probostwie parafii stoi **figura św. Jana Nepomucena** 🏠, kilkakrotnie przenoszona, poddana niedawno pracom konserwatorskim.

Rynek w Wodzisławiu Śląskim, fot. D. Zaręba

Zegar słoneczny na rynku wodzisławskim, fot. D. Zaręba

Warto także zajrzeć do **Muzeum Miejskiego** (ul. ks. płk. Kubsza 2, tel.: 032 4552574; www.muzeum.wodzislaw.pl, czynne: wt., czw., pt. 10.00–14.30, śr. 12.00–17.00; bilety: 3 zł, ulg. 1,5 zł, przewodnik 5 zł, w czwartki wstęp bezpł.), które mieści się w dawnej rezydencji właścicieli Wolnego Mniejszego Państwa Stanowego Wodzisław. Muzeum swoje cenne zbiory eksponuje w działach: Archeologii, Sztuki Nieprofesjonalnej, Historii i Etnografii. Wśród wystaw stałych na uwagę zasługują *Ziemia rybnicko-wodzisławska w pradziejach, Wczesne średniowiecze – grodzisko w Lubomi* (tu prezentowane są naczynia gliniane, narzędzia, ozdoby i broń odnaleziona przez archeologów na terenie grodziska Gołyszyców), a także *Miasto Wodzisław w średniowieczu i czasach późniejszych*. Pamiątki związane z burzliwą historią regionu, m.in. z powstaniem śląskimi i plebiscytem, wraz z cenną kolekcją sztandarów są eksponowane na stałej wystawie historycznej. Z kolei Dział Kultury prezentuje dawne narzędzia kuchenne, kowalskie, ciesielskie i piekarnicze.

W klasycystycznym budynku muzeum mieści się również Urząd Stanu Cywilnego, gdzie młode pary zawierają związki małżeńskie, dlatego budynek ten nosi nazwę Pałacu Ślubów. Dookoła rozciąga się piękny **park Zamkowy**.

Ciekawym obiektem jest siedziba **Urzędu Miejskiego** z 1879 r. W mniej okazałej budowli mieściło się **więzienie**, zaś w pięknie zdobionym gotyckimi ornamentami budynku nieopodal swoją siedzibę miał **sąd**. Zwiedzając obiekty użyteczności publicznej, można zajrzeć i na **pocztę**, nie tylko, aby wysłać kartkę znajomym, lecz także po to, by podziwiać jej romantyczno-eklektyczny gmach z 1880 r.

W lesie podmiejskim na Grodzisku wznosi się romantyczna neogotycka wieża, zwana **Basztą Rycerską**, pochodząca z 1857 r. Niestety, zniszczona przez pożar w 2004 r., wciąż czeka na remont. Warto byłoby udostępnić ją turystom ze względu na widok, jaki rozciąga się ze szczytu wieży (przed zniszczeniem baszta była

Rynek w Wodzisławiu Śląskim, fot. D. Zaręba

Fragment pałacu w Kokoszycach, fot. D. Zaręba

użytkowana właśnie jako punkt widokowy). W Jedłowniku (obecnie dzielnicy Wodzisławia) w dawnym **dworze** 🏠 zbudowanym w latach 50. i 60. XIX w. obecnie mieści się Dom Pomocy Społecznej dla Dzieci Caritasu (pracują tam siostry Opatrzności Bożej).

Tym, którzy ciekawi są, jak wygląda praca górnika pod ziemią, a obawiają się zjechać pod powierzchnię w prawdziwej kopalni, polecieć można wizytę w **górnictwach ćwiczebnych** 🏠 przy Powiatowym Centrum Kształcenia Ustawicznego w Wodzisławiu Śląskim (ul. Gałczyńskiego 1, tel.: 032 4553593, 4547133, 4547144 wew. 105, sztólnia@o2.pl; zwiedzanie po uprzednim zawiadomieniu telefonicznym, tylko w grupach zorganizowanych). Uroczyste otwarcie sztólni odbyło się w 1984 r. To niezwykle miejsce powstało głównie w celach dydaktycznych – tutaj, w doskonale odtworzonych warunkach

kopalnianych, obsługując czynne maszyny do dźwżenia wyrobisk korytarzowych i inne sprzęty (wiele eksponatów podarowały szkoły okoliczne kopalnie okręgu rybnicko-jastrzębskiego) przyszli górnicy uczyć się nie tylko, jak dobrze wykonywać swój zawód, lecz przede wszystkim, jak zapewnić bezpieczeństwo sobie i współpracownikom w tych trudnych warunkach pracy. Wyrobiska wykonano w obudowie łukowo-stalowej lub murowej, wyposażono je w wentylację lutniową. Są tu też warsztaty: hydraulicznej siłowej i elektrycznej. Wycieczki po sztólni cieszą się dużym zainteresowaniem dzieci i młodzieży.

W niedalekich Kokoszycach, dzielnicy Wodzisławia, znajduje się przepiękny **zespół pałacowo-parkowy** 🏠 (Archidiecezjalny Dom Rekolekcyjny w Kokoszycach, ul. Pałacowa 53, tel.: 032 4561497, 519546237, www.kokoszycze.archidiecezja.katowice.pl). Barokowy pałac wybudował w 1822 r. Wilhelm Franz von Zawadzki lub ówczesny właściciel tych ziem, Gustaw Baltazar von Czebulka, w 1783 r. Gospodarze pałacu zmieniali się przez wieki, dopiero w 1928 r. katowicka kuzia wykupiła budynek i odtąd organizowane są w nim rekolekcje. W latach 60. w ośrodku tym przebywał Karol Wojtyła, wtedy jeszcze kardynał. Pałac jest otoczony parkiem z imponującymi drzewami-pomnikami przyrody i innymi ciekawymi okazami roślin.

Okolice

Turza Śląska

4 km od Wodzisławia, blisko przejścia granicznego w Chałupkach, leży Turza Śląska – niewielka miejscowość znana jednakże w całym regionie dzięki **Sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej** 🏠 (ul. Tysiąclecia 15, tel.: 032 4511660, www.sanktuarium.turza.pl). Mieszkańcy Turzy, zwanej śląską Fatimą, przed

1948 r. powierzyli swój los i los powstającej parafii Matce Bożej i od tamtej pory do kościoła parafialnego przybywają tysiące pielgrzymów, którzy prosząc o łaski uzdrowienia, nawrócenia, wyzwolenia z nałogów, zostają wysłuchani. Mimo represji władz komunistycznych, których doświadczał ks. Ewald Kasperzyk, duszpasterz i organizator życia duchowego w sanktuarium (napady rabunkowe na plebanię, wezwania na przesłuchania, nieprawdziwe informacje w prasie na temat księdza itp.), śląska Fatima rozwijała się i do Turzy przybywało coraz więcej pielgrzymów. W 1959 r. została tu sprowadzona z Fatimy figurka Maryi, która w latach 1995–96 nawiedziła wszystkie diecezje kraju.

Obraz w ołtarzu głównym kościoła namalował Franciszek Worek z Rupienki spod Kamesznicy. Przedstawia on Maryję w złotej szacie i z różańcem w ręku podczas pierwszego objawienia się dzieciom w Fatimie. Na ścianach świątyni namalowano sceny znane z kolejnych objawień fatimskich. Wyjątkową atmosferę tego miejsca poczuć

można podczas odpustów, które odbywają się w pierwszą niedzielę po 13. dniu każdego miesiąca. Wtedy to oprócz uroczystych mszy św. organizowane są procesje z figurką Maryi, liczne kramy z pamiątkami przyciągają wzrok, a w kościele brak miejsc siedzących przez cały dzień, niezależnie od godziny nabożeństw.

Łaziska

Będąc w Wodzisławiu, warto wybrać się rowerem do Łazisk, aby zobaczyć zabytkowy kościół drewniany. Czarnym szlakiem rowerowym udajemy się do Gołkovic, tam skręcamy w prawo na szlak czerwony i trasę R4. Inną opcją jest podążanie szlakiem żółtym do Gorzyczek, gdzie skręcamy w lewo – czerwony i zielony szlak doprowadzą nas do celu. Do Łazisk kursuje również autobus PKS z Wodzisławia, można też pojechać samochodem drogą nr 78 do Gorzyc i tam skręcić w ulicę Raciborską.

Kościół Wszystkich Świętych 🏰 📍, pochodzący z XVI w., stoi na wzniesieniu

Sanktuarium w Turzy Śląskiej, fot. D. Zaręba

Drewniany kościół w Łaziskach, fot. A. Ballarín

Soboty

Soboty to niskie podcienia dookoła drewnianych kościołów lub cerkwi wsparte na słupach i przykryte jednospadowym dachem. Nazwa związana jest bezpośrednio z ich przeznaczeniem – wierni przybywający na mszę św. z daleka, niejednokrotnie dzień wcześniej, czyli właśnie w sobotę, chronili się w podcieniach przed opadami i wiatrem.

przy drodze z Jastrzębia do Chałupek. Przy wschodnim wejściu do kościoła, od strony parkingu, w murze znajduje się średniowieczny krzyż pokutny. Warto zwrócić uwagę na rzadko stosowaną przy budowie świątyni podwalinę z drewnianych klinów, tzw. pecków (zazwyczaj kościoły budowano na kamiennych podmurówkach). Dach oraz otaczające kościół soboty wsparte na słupach kryte są gontem, podobnie jak wieża główna (z wyjątkiem izbicy, tj. najwyższej kondygnacji wieży). Na dolnych krawędziach izbicy przykuwają uwagę ozdobne okapniki. Pomiędzy prezbiterium a nawą umieszczono na dachu wieżyczkę z latarnią i dzwonem w środku.

Wewnątrz, na środku nawy, stoi belka podtrzymująca dach (takie rozwiązanie stosowano bardzo rzadko). Ołtarz pochodzi z XVIII w., znajdują się w nim jednak także elementy starsze, z XVI w. – dwa skrzydła dawnego tryptyku oraz figurka Matki Boskiej z Dzieciątkiem. W 1995 r. podczas prac remontowych odsłonięto polichromię z czasów powstania kościoła. Przedstawia ona sceny z Nowego Testamentu.

Pocisk w świątyni

Podczas II wojny światowej do wnętrza kościoła w Łaziskach wpadł pocisk artyleryjski, wybijając dziurę w murze, nie wybuchł jednak i kościół ocalał. Wyrwa zasłonięta została szybą z symbolem Opatrności Bożej na znak opieki Boga nad jego świątynią.

Gołkowice

Niedaleko Łazisk znajduje się drugi zabytkowy kościół, w Gołkowicach. Samochem do Gołkowic dojechać można drogą nr 933 wiodącą z Wodzisławia do Jastrzębia; w Mszanie skrócić należy ulicę Moszczeńską i jechać prosto w kierunku przejścia granicznego. Trasa rowerowa z Wodzisławia do Karwiny ma długość ok. 15 km, natomiast pieszo do Gołkowic dotrzeć można Szlakiem Więźniów Oświęcimskich z Wodzisławia do Mszany, a potem szlakiem rowerowym oznaczonym kolorem czarnym.

Kościół św. Anny w Gołkowicach, fot. E. Wiczorek

Kościół św. Anny 🏰📍 w Gołkowicach zbudowany został w 1878 r. na miejscu dawnej drewnianej kaplicy. W wieży głównej w stylu gotyckim, pozyskanej z kościoła w Pruchnej, znajduje się główne wejście, obecnie nieużywane. Na dachu prezbiterium umieszczono wieżyczkę neogotycką z latarnią i dzwonem. Po stronie południowej widać soboty z małym połowym ołtarzem, a po północnej pomieszczenie do przechowywania akcesoriów pogrzebowych. Wewnątrz podziwiać można neogotycki ołtarz główny z obrazem św. Anny i figurami apostołów Piotra i Pawła, a obok

ołtarza – XVI-wieczną rzeźbę Matki Boskiej z Dzieciątkiem. Po lewej stronie prezbiterium znajduje się ambona, nad którą wisi wspianały baldachim, a jej parapet zdobią barokowe płaskorzeźby.

Na pobliskim cmentarzu zachował się pomnik nagrobny fundatora i budowniczego kościoła, Józefa Grzonki, a w okolicy kościoła, na Żabkowie, stoi murowana kapliczka z 1886 r.

Szlaki turystyczne

Przez Wodzisław prowadzą liczne **ścieżki rowerowe**, dzięki którym można nie tylko aktywnie odpocząć, lecz także zapoznać się z historią regionu, zwiedzając po drodze ciekawe miejsca.

Czarny szlak nr 324 prowadzi przez Mszanę do przejścia granicznego z Czechami w Skrbeńsku; po stronie czeskiej wiedzie kolejne 10 km aż do Karviny. Całkowita długość trasy wynosi 25,5 km.

Długim i ciekawym pod względem turystycznym szlakiem jest **trasa 316 Y**, mająca swój początek przy głównej bramie

wjazdowej stadionu MKS Wodzisław (ul. Bogumińska 8). Prowadzi ona do **TURZY**, gdzie warto zobaczyć **Sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej** (zob. s. 209). Następnie przejeżdżamy przez Kolonię Fryderyk, kilka chwil spędzamy w **GORZYCZKACH** (tu warto zatrzymać się na moment, aby zobaczyć średnio-wieczne **grodzisko** , **kaplicę św. Jana Nepomucena** , a także **pałac** z końca XIX w., w którym obecnie mieści się Dom Dziecka) i przez Uchylsko docieramy do Gorzyc.

W **GORZYCZKACH** znajduje się zabytek klasy A – **zespół pałacowo-parkowy** , składający się z dwóch budynków – klasycystycznego prostokątnego oraz neobarokowego w kształcie podkowy z wieżą w środku, a także parku w stylu angielskim. W jednym z pałaców ma obecnie siedzibę Zakład Opiekuńczo-Lecznicy, drugi zaś jest w nie najlepszym stanie technicznym. W Gorzycach można zobaczyć również **zabytkową kuźnię** oraz **kościół Anioła Stróża** .

Kolejną wioską na trasie są **OSINY** z **parkiem leśnym** i placem zabaw dla dzieci. Następnie udajemy się do **CZYŻOWIC** (tutaj atrakcją jest kompleks leśny, tzw. **Szwajcaria**

Kapliczka św. Jana Nepomucena w Gołkowicach, fot. E. Wiczorek

Krzyż pokutny w Olzie, fot. E. Wiczorek

Borodynowska Pani

Borodynowska Pani według legendy była właścicielką okolicznych ziem. Przed śmiercią zażyczyła sobie, aby jej ciało włożono do prostej trumny i na wozie wiejskim zaprzężonym w białe woły wywieziono z dworu. Tam, gdzie zwierzęta zatrzymają się same po raz trzeci, ma być jej grób. Tak też się stało – pochowano ją w szczerym polu, z dala od zabudowań dworskich, a na pamiątkę ustawiono grobowiec z dwoma kamiennymi herbami.

Czyżowicka , a stamtąd przez Pszów, **LUBOMIĘ** (warto obejrzeć **grób Borodynowskiej Pani** , **kopiec graniczny** , figurę i **kaplicę św. Jana Nepomucena** , **grodzisko Gołeszyców** , Bluszczów i Rogowiec do **OLZY**, ostatniej miejscowości na trasie. W Olzie szlak żółty łączy się Europejską Trasą Rowerową R4 i trasą Euroregionu Śląska Cieszyńskiego.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Strony internetowe: www.wodzislaw-slaski.pl, www.wodzislaw.info.pl, www.wodzislawslaski.naszemiasto.pl.

NOCLEGI

Gościnny Dom, ul. Strzelców Bytomskich 8/7, Rydułtowy, tel.: 032 4590165, 4590171, faks: 032 4590166, info@goscinny-dom.pl, www.goscinny-dom.pl. W obiekcie restauracja i kawiarnia z ogrodem letnim (rezerwacje stolików tel.: 032 4590168–9, 4590165); w pokojach TV i dostęp do Internetu; możliwy przyjazd ze zwierzętami; obiekt tylko dla osób niepalących. Ceny: dwójka 140–200 zł.

Hotel Amadeus**, ul. Jastrzębska 9, Wodzisław Śląski, tel.: 032 4547211, www.hotelamadeus.pl. W hotelu restauracja, drink bar, kregielnia, sala bilardowa; w pokojach łazienka, klimatyzacja, telefon, dostęp do Internetu, biurko; pokoje dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Ceny: od 140 zł/os.

GASTRONOMIA

Klub Stodoła, ul. Syrokomli 17, tel.: 698304930. Wystrój staropolski, kominek.

Restauracja Ostrawa, ul. ks. płk. Kubsza 28, tel.: 032 4552875, faks: 032 4560043. Restauracja w pełni dostępna dla osób z dysfunkcją narządów ruchu; pyszne lody włoskie.

Restauracja Parys, ul. Ligonia 5a, Rydułtowy, tel.: 602178166, tel./faks: 032 4576919, www.restauracja-parys.pl.

Restauracja Wiejska Chata, Rynek 17–18, tel.: 032 4560658. Polecane „wiejskie korytko” i pierogi.

INNE ATRAKCJE

Grota solna, ul. Jastrzębska 9 (przy hotelu Amadeus), czynne: 9.00–21.00, ceny: 8 zł/os., dzieci do lat 3 wstęp wolny.

Kąpielisko leśne Balaton, w lesie na Grodzisku przy ulicy Łużyckiej; czynne: VI–VIII 9.00–18.00. Przy kąpielisku wypożyczalnia sprzętu pływającego, boisko do piłki siatkowej plażowej, restauracja. Samochoód należy zostawić na parkingu przy szpitalu, gdyż nad zbiornikiem obowiązuje zakaz ruchu. Można też dojechać rowerem lub dojść pieszo, np. przyrodniczą ścieżką dydaktyczną prowadzącą z centrum Wodzisławia, z okolic hotelu Amadeus, przez teren grodziska aż do Balatonu.

Kino Pegaz w Wodzisławskim Centrum Kultury, ul. ks. płk. Kubsza 17, tel./faks: 032 4554855, tel.: 032 4552874; kasa kina czynna godzinę przed seansem. Na pozostałe imprezy w WCK bilety można nabyć w sekretariacie (czynny: pn., wt., czw., pt. 10.00–17.00, śr. 12.30–19.30).

MOSiR – ośrodek jazdy konnej, ul. Pałacowa (w dzielnicy Kokoszyce), tel.: 032 4562418, www.mosir-centrum.pl; czynne: wt.–nd. 14.00–18.00.

MOSiR – kryta pływalnia, os. 1 Maja 16a, tel.: 032 7293296; czynne: 8.00–22.00, sb., nd. 13.00–21.00.

SALE ZABAW DLA DZIECI

Zozolandia, ul. Targowa 5 (sala byłego kina Czar), tel.: 032 4547080, biuro@zozolandia.pl, www.zozolandia.pl; czynne: codz. 9.00–20.00.

Pszów

KOMUNIKACJA

Autobusy. Przystanek autobusowy, ul. Traugutta.

Taksówki. Rafel (taksówka i wynajem autobusów), ul. Kraszewskiego 7a, tel.: 609877996.

Czarownica z Pszowa

W annałach pszowskich możemy wyczytać, że w 1667 r. mieszkanka Pszowa, Anna Wilkowa, została spalona na stosie w Raciborzu jako czarownica.

Pszów uzyskał prawa miejskie dopiero w 1954 r., choć osada w tym miejscu istniała już w XIII w. (wzmianka o Psowie znajduje się w dokumencie z 1265 r., kiedy to miejscowość uzyskała lokację na prawie niemieckim). W 1975 r. miasto włączono do Wodzisławia, lecz 20 lat później Pszów odzyskał prawa miejskie i dziś znów jest niezależnym ośrodkiem.

Do słynnych mieszkańców Pszowa należą m.in. ks. Jerzy Szymik (poeta, wykładowca KUL), Ryszard Wieczorek (piłkarz i trener), a także członkowie zespołu Łzy (muzyka pop-rock).

Sanktuarium w Pszowie, fot. D. Zaręba

ZWIEDZANIE

Głównym powodem, choć nie jedynym, dla którego warto przyjechać do Pszowa, jest **Sanktuarium Matki Bożej Uśmiechniętej** 📍 (bazylika mniejsza Narodzenia Najświętszej Maryi Panny, ul. Bohaterów Westerplatte 1, tel.: 032 4557782, faks: 032 4558804, www.sanktuarium.pszow.wia-ra.pl). Na terenie dzisiejszego Pszowa już w XIII w. istniała osada, w której powstał najpierw kościół drewniany, a potem murywany pw. Wszystkich Świętych. Kult maryjny był tu bardzo silny, wielu pszowian pielgrzymowało do Częstochowy, stamtąd także w 1722 r. przywieziono obraz Matki Boskiej z Jasnej Góry. Wizerunkiem Matki Jezusa zajął się artysta wodzisławski Fryderyk Sedlecky, który – według swych własnych słów – nadał Maryi „polską karnację”, a zamiast klasycznych rysów Częstochowskiej Pani

Matka Boska Uśmiechnięta, fot. E. Wieczorek

pszowianie mogli podziwiać obraz Matki Bożej Uśmiechniętej. W 1732 r. wizerunek został ukoronowany (korony zresztą dwa razy ukradziono, sprawców jednak znaleziono i ukarano; kolejne koronacje obrazu przypadają na 1979 i 1990 r.). W 1743 r. rozpoczęto budowę większego kościoła, ze względu na tłumy pielgrzymów przybywających do Maryi. Sanktuarium odwiedził m.in. kardynał Karol Wojtyła, a także – wtedy jeszcze biskup – kardynał Bolesław Kominek.

Dary dla Maryi

Przed wizerunkiem Matki Boskiej Uśmiechniętej zostawiano wota (cenne dary) jako znak cudu uzdrowienia, nawrócenia czy otrzymania innej łaski. Po sekularyzacji zakonu cystersów w 1809 r., jego ostatni opat złożył w darze Maryi swoje insygnia – złoty krzyż opacki zdobiony szmaragdami i wieńcem brylantów oraz pierścieni.

Rydułtowy, najwyższy w Polsce krzyż pokutny, fot. E. Wieczorek

Szlaki turystyczne

Przez Pszów przebiega kilka **tras rowerowych**: **żółta trasa nr 316** (długość: 52 km; z Olzy do Wodzisławia Śląskiego), **niebieska nr 317** (długość: 16,5 km; z Raciborza do Radlina – wiedzie m.in. przez Kokoszyce, warto tam zajrzeć, aby zobaczyć zespół pałacowo-parkowy; zob. s. 200), **czerwona nr 320** (długość: 22 km; z Rybnika-Orzepowic do Krzyżkowic), **żółta nr 321** (długość: 2 km; rozpoczyna się wraz z zieloną 322

na ulicy Gajowej i biegnie od skraju Rydułtów po Pszowskie Doły), **zielona nr 322** (długość: 5 km; od skraju Rydułtów do Krzyżkowic przez pszowską Kalwarię – 14 neobarokowych kapliczek murowanych ze stacjami drogi krzyżowej, w Krzyżkowicach szlak łączy się z trasami nr 320 i 317) i jedna z najciekawszych – **żółta nr 323** (długość: 17,5 km; rozpoczyna się przy bazylice w Pszowie i prowadzi przez Radlin do Jankowic Rybnickich, do sanktuarium w drewnianym kościółku – zob. s. 200).

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Strony internetowe: www.pszow.pl

NOCLEGI

Gościniec Sportowy, ul. Kraszewskiego 90 (w pobliżu boiska Górnik), tel.: 032 4558957, faks: 032 4558957, tsgornik@o2.pl, www.ts-gornik.ksu.pl. Ceny: dwójka 80–90 zł.

Gościniec Pszowski – hotel Pszów, ul. Traugutta 32, tel.: 032) 7291861, faks: 032 4557690, recepcja tel.: 666075241, www.hotel-pszow.pl. Kuchnia dostępna dla gości, duży parking (osobno dla ciężarówek i samochodów dostawczych). Ceny: dwójka z łazienką 90 zł, dwójka bez łazienki 60 zł.

GASTRONOMIA

Restauracje, bary, pizzerie

Cafe pizzeria Prima, ul. Mariacka 20, Radlin, tel.: 032 4568042, 603918106.

Pizzeria Paradiso, ul. Kusocińskiego 5, tel.: 032 7291927.

Restauracja Adria, ul. Traugutta 1, tel.: 032 7291693.

Restauracja Odys, ul. Mariacka 30, Radlin, tel.: 032 4567512, esox@pro.onet.pl, www.odys.esox.com.pl.

Restauracja Pysia, ul. Kasprowicza 3, tel.: 032 7291731.

Restauracja Zielona, ul. Kraszewskiego 90, tel.: 032 7291962.

Stara Maszyna, ul. Kruczkowskiego 32, tel.: 607094000.

Zajazd Gracja, ul. Piszowska 428. Kuchnia polska.

Kawiarnie, cukiernie

Cafe Emi, ul. Traugutta 52, tel.: 032 4556701.

Kawiarnia Bajka, ul. Wolczyka 13, tel.: 509249782.

INNE ATRAKCJE

Kino MOK, ul. Traugutta 1, tel.: 032 4557454, mokpszow@mokpszow.pl, www.mokpszow.pl

Lodowisko, ul. Sportowa 1, tel.: 032 4542209, 696009303; wejścia na taflę pn.–pt. o godz. 14.30, 16.00, 18.00, 19.30, 21.00; ceny: dzieci i młodzież do lat 18 – 3 zł/godz., dorośli 5 zł/godz.

Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich

DOJAZD

Do Rud kursuje autobus PKS. Z centrum Kuźni Raciborskiej jest tu 10 km, z Rybnika 13 km, z Raciborza i Gliwic 20 km, z Ostrowy 54 km.

Park Krajobrazowy Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich

(ul. Raciborska 10, Kuźnia Raciborska, tel.: 032 4103052, zpkrudy@zpk.com.pl, www.zpk.com.pl, www.kuria.gliwice.pl/rudy) zajmuje powierzchnię 49 387 ha i jest największym parkiem w województwie śląskim. Częścią Parku jest rezerwat Łęczczok. Przez Rudy prowadzi pieszy Szlak Husarii Polskiej oraz czarna trasa rowerowa nr 287.

ZWIEDZANIE

W 1258 r. na ziemi raciborskiej pojawili się cystersi; książe opolski Władysław III ufundował im klasztor. W dużej mierze to ich mądryemu gospodarowaniu zawdzięczamy obecny kształt krajobrazu tych okolic. Cenna ze względu na walory kulturowe

jest kompozycja przestrzenna dróg, osiedli, stawów itd., która przetrwała do dziś. Najciekawsze obiekty znajdujące się na terenie Parku Krajobrazowego to pocysterski zespół

Wnętrze kościoła w Rudach, fot. arch. SOT

Kościół cysterski w Rudach, fot. arch. ŚOT

klasztorno-pałacowy w Rudach, który niegdyś pełnił rolę stolicy intelektualnej Śląska, a także zabytkowy kościół Wniebowzięcia NMP z obrazem Matki Boskiej Pokornej.

Zakonnicy mieli duży wkład nie tylko w kształtowanie życia religijnego Ślązaków, lecz wpływali znacząco także na rozwój szkolnictwa – zakładali szkoły, gimnazja, studia filozoficzno-teologiczne. Kodeksy składające się na bibliotekę cysterską kupowano i przepisywano przez sześć wieków istnienia opactwa; w 1812 r. biblioteka składała się z ponad 10 tys. książek. Zakonnicy przyczynili się również do gospodarczego rozwoju regionu, zajmowali się m.in. uprawą roli, hodowlą ryb i pszczołarstwem, byli właścicielami smolarni, kuźnic (tj. zakładów hutniczych z dymarką i młotem

Ryby w przeszłości

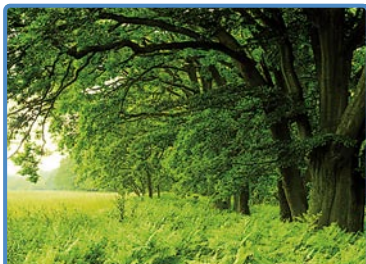
Hodowla ryb w minionych wiekach była niezwykle opłacalnym zajęciem ze względu na powszechnie obowiązujące w kościele liczne posty jakościowe. W dni, kiedy należało powstrzymać się od spożywania pokarmów mięsnych, na stołach często gościły właśnie ryby.

napędzanym kołem wodnym), fabryki kos i drutu, winnicy, bielarni płótna i huty szkła.

W 1810 r. król pruski Fryderyk Wilhelm II wydał edykt rozwiązujący wszystkie zakony – w ten sposób zakończył się okres świetności dóbr cysterskich, które stały się własnością książąt raciborskich Hohenlohe-Waldenburg-Schillingfürst. W 1945 r. Armia Czerwona zniszczyła i podpaliła cały ośrodek. Od tego czasu obiekt popadał w ruinę, jednak odkąd w 1998 r. wojewoda katowicki przekazał dobra pocysterskie diecezji gliwickiej, trwają intensywne prace remontowe, aby przywrócić kompleks do dawnej świetności. Docelowo w opactwie powstać ma Ośrodek Formacyjno-Edukacyjny Diecezji Gliwickiej. Obecnie oglądać można budynek opactwa, leśniczówki budowane przez zakonników w okolicznych lasach, myśliwskie dworki, stawy hodowlane oraz wytyczone ścieżki leśne i aleje w parku.

Pomysłowi budowniczowie

Budynki składające się na zespół klasztorno-pałacowy mają taką samą wysokość ścian zewnętrznych i zwieńczone są wspólnym gzymsem. Nie byłoby w tym nic dziwnego, gdyby nie fakt, że mają one różną liczbę kondygnacji! Różnice wyrównano poprzez różne poziomy posadowienia budynków i różną wysokość kondygnacji w poszczególnych piętrach.

Park Krajobrazowy Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich, fot. arch. ŚOT

Wnętrze rudzkiego kościoła – panorama, fot. arch. ŚOT

Cały **zespół klasztorno-pałacowy** 🏰 (ul. Zamkowa 4, tel.: 032 4103325; zwiedzanie budynków opactwa i okolicznych obiektów: VI–VIII sb. i nd.) składa się z trójnawowego kościoła, XIII-wiecznego klasztoru w kształcie czworoboku oraz rezydencji pałacowej w stylu barokowym, dobudowanej później. W opactwie prezentowane są liczne wystawy czasowe i stałe, poświęcone m.in. lasom górnośląskim, pochodzącym z różnych stron świata metodom zdobienia jajek wielkanocnych; przede wszystkim jednak wystawy te przybliżają zwiedzającym historię zakonu cysterskiego i samego opactwa w Rudach. W parku książęcym

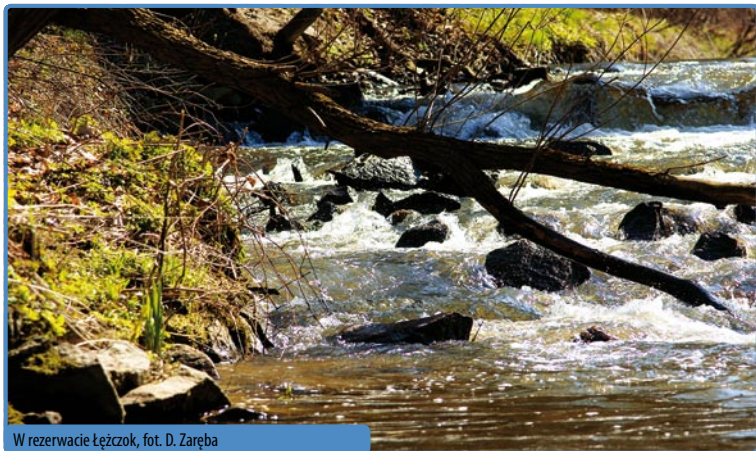
rozpoczyna się 16-kilometrowa **trasa rowerowa** 🚲, wzdłuż której ustawiono tablice informacyjne dotyczące mijanych miejsc, okazów fauny i flory lokalnej, a także zasad ochrony przeciwpożarowej.

Wokół pałacu w latach 1822–46 stworzono **ogród w stylu angielskim** 🌳. Warto zwrócić uwagę na przemyślaną kompozycję parku; zobaczymy tu np. labirynt leśny, kameralny ogród dendrologiczny czy wielki „salon”, którego ściany utworzone są z zieleni, podłoga z traw, a sufit to gęste korony drzew. Park o gwiazdziej kompozycji obejrzeć można, kierując się jedną z trzech dobrze oznakowanych dydaktycznych ścieżek dendrologicznych.

Do budynków opactwa przylega **Sanktuarium Matki Bożej Rudzkiej** 🏰 (kościół Wniebowzięcia NMP, ul. Cysterska 1, tel.: 032 4103057). Kościół ten pochodzi z XIII w., więc prezbiterium oraz nawy są w stylu gotyckim, zaś słynący łaskami, koronowany obraz Matki Bożej Rudzkiej namalowano już w stylu barokowym. Ów

Pożar w Rudach

Ochrona przeciwpożarowa w Rudach jest niezwykle istotna, gdyż wielu mieszkańców okolicznych miast pamięta lato 1992 r., kiedy to wybuchł największy w najnowszej historii pożar lasu. Strawił on obszar o powierzchni 9062 ha. Zginęło dwóch strażaków i jedna osoba cywilna (w wypadku samochodowym na terenie objętym akcją ratowniczą). Straty w drzewostanie wyceniono na 51,6 mld zł.

W rezerwacie Łęczczok, fot. D. Zaręba

cudowny wizerunek Matki Boskiej Pokornej przechowywany jest w kaplicy Mariackiej z 1726 r. W kościele znajdują się również relikwie św. Walentego, patrona zakochanych, a także epitafium fundatora klasztoru, księcia Władysława III Opolskiego, pochodzące z XVII w. i znajdujące się w kaplicy Świętego Krzyża.

Jadąc samochodem z Rud do **rezerwatu Łęczczok** 🌿 (lezcok.net), należy wybrać drogę na Racibórz (trasa nr 919). W tym przypadku samochód nie jest jednak najlepszym środkiem transportu, gdyż od parkingu trzeba przejść spory kawałek pieszko, a trasa wiodąca przez rezerwat ma długość ok. 8 km (trzeba by więc przejść ją dwa razy, tam i z powrotem do samochodu). Zdecydowanie wygodniejsza jest podróż

pociągiem, np. z centrum Raciborza – wy-
 sięść należy na stacji Racibórz-Markowice,
 a wracać można, wsiadając na stacji PKP
 Racibórz-Nędza. Od stacji Markowice do
 granic rezerwatu trzeba przejść ok. 800 m,
 skróciwszy w prawo w polną drogę.

Już w 1922 r. teren obecnego rezerwatu
 wpisano do rejestru pomników przyrody,
 natomiast rezerwat leśno-stawowy Łęczczok
 o powierzchni 408,88 ha założony został
 w 1957 r. Znajduje się on na terenach nale-
 żących do Babic, Zawady Książęcej, gminy
 Nędza i Raciborza. Rezerwat powołano do
 istnienia dla ochrony wielogatunkowego
 lasu łęgowego, starorzeczy Odry i pocy-
 sterskich stawów, które są ostoją liczne-
 go i różnorodnego gatunkowo ptactwa, np.
 orła bielika i ślepowrona.

Cennymi roślinami występującymi na
 terenach rezerwatu są m.in. kłokoczka, sal-
 winia pływająca i kotewka orzech wodny.
 W sumie znaleziono tu ponad 30 gatunków
 roślin chronionych, w tym kilka umiesz-
 czonych w polskiej Czerwonej Księdze

Pochodzenie nazwy Łęczczok

Nazwa Łęczczok pochodzi od słowa *łęg*, dawniej oznaczające-
 go lasy lub łąki błotne. Obecnie w rezerwacie chroniony jest
 unikatowy na skalę kraju wielogatunkowy las łęgowy.

Gatunków Zagrożonych, m.in. kruszynę pospolitą, barwinka pospolitego, roszciskę okrągłolistną, konwalię majową i pływacza zwyczajnego. W szacie roślinnej łączka wyróżnia się osiem zbiorowisk leśnych, m.in. las dębowo-grabowy (z lipą drobno-listną), łąg wiązowo-jesionowy czy olszowy łąg przypotokowy.

Będąc na terenie rezerwatu, warto zwrócić uwagę na 400-letni dąb szypułkowy rosnący przy drodze między stawami, zwany Dębem Sobieskiego, jedno z trzech najstarszych drzew cysterskiego parku krajobrazowego. Drzewa porastające groble tworzą aleje: Dębową, Grabową, Lipową oraz Śródpolną i Husarii Polskiej. Ta ostatnia prowadzi traktem, którym w 1683 r. armia Jana III Sobieskiego zmierzała pod Wiedeń. Wzdłuż alei rosną stare dęby, niektóre z nich zasadzone podobno przez samego króla Jana. Drzewa te wpływają na makroklimat rezerwatu, gdyż tworzą pas wiatrochronny, a krzewy wypełniające przestrzeń między nimi są niszą ekologiczną dla wielu gatunków roślin i zwierząt.

Kierując się aleją Husarii Polskiej, można dotrzeć do wsi **CIECHOWICE**, gdzie funkcjonuje przeprawa promowa na Odrze (czynna: pn.–pt. 5.30–9.30, 13.00–17.00), i po przedostaniu się na drugi brzeg skierować się z Grzegorzowic w lewo do Łubowic (miejsca urodzenia Józefa von Eichendorffa, więcej zob. s. 229).

W **RUDACH** warto odwiedzić również zabytkową stację kolei wąskotorowej, znajdującą się na trasie Szlaku Zabytków Techniki, i stamtąd wybrać się kolejką na przejażdżkę przez raciborskie lasy trasami z Rud do Stacji oraz Nędzy-Szymocic. Do **Skansenu Kolei Wąskotorowej** 🚂 🕒 (Zabytkowa Stacja Kolei Wąskotorowej w Rudach, ul. Szkolna 1; kontakt: naczelnik stacji Jarosław Łuszcz, tel.:

Skansen Kolei Wąskotorowej, fot. D. Zaręba

501420430, www.wmdrudry.pl; kursy kolejki: wt.–pt. po zebraniu się minimum 10 osób, sb.–nd. od 10.00 do zmroku o każdej pełnej godzinie; bilety: 6 zł, ulg. 4 zł) prowadzi

Zabytkowa stacja w Rudach, fot. D. Zaręba

Skansen Kolei Wąskotorowej, fot. D. Zaręba

czarna trasa rowerowa. Na stacji warto zwiedzić małe muzeum techniki usytuowane w dawnej parowozowni, a także zabytkowy budynek dworca.

Historia stacji sięga przełomu XVIII i XIX w., kiedy to firma Kramer & Co uzyskała zgodę na budowę, a potem eksploatację linii kolei z Gliwic do Rud. Planowano połączyć tę linię z siecią Górnośląskich Kolei Wąskotorowych, co ułatwiłoby transport towarów, pomysł jednak utknął w fazie projektów; dopiero po zakończeniu II wojny światowej dwie linie się połączyły. Od lat 60. XX w. rosnąca konkurencja PKS-u spowodowała, że coraz mniej towarów posyłano w drogę koleją wąskotorową, stąd też w 1991 r. zlikwidowano połączenia osobowe, a rok później przewóz towarów. Obecnie kolejka wozi turystów. Kursuje na trasie Rudy – Paproć – Rudy. Warto pamiętać, że przejazd może zostać odwołany ze względu na złe warunki pogodowe. W sąsiadującej z zabytkową stacją szkole uruchomiono

Schronisko Młodzieżowe (32 miejsca noclegowe w cenie 10–15 zł/os.).

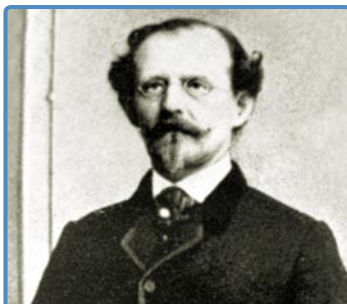
Okolice

Szymocice

W odległości 7 km od Rud, przy trasie nr 919, leży miejscowość Szymocice, w której znajdują się wspaniałe ośrodki wypoczynkowe. Ze względu na korzystny mikroklimat Niemcy zbudowali tutaj ośrodek dla sportowców już przed olimpiadą w Berlinie w 1936 r. Po wojnie ośrodek został zmodernizowany, niedawno także unowocześniony i odnowiony (**Ośrodek Wypoczynkowy Aqua-Brax** 🌿, ul. Gliwicka 37). Można przyjechać tu, aby popływać kajakiem lub rowerem wodnym po stawie, wędkować, jeździć konno, skorzystać z różną lub grilla lub urządzić piknik z przyjaciółmi. Dzieci będą zachwycone placem zabaw, parkiem linowym, brodzikiem przy dużym krytym basenie, a także okazją do przejażdżki bryczką lub quadem. Ośrodek

Kim był Juliusz Roger?

Juliusz Roger (1819–65) jako młody lekarz został sprowadzony do Rud przez księcia raciborskiego Wiktora I podczas epidemii cholery. Medyk swoje obowiązki potraktował poważnie, przyczynił się do budowy szpitali w Pilchowicach, Rybniku (rybnicki szpital nazwano od jego imienia św. Juliuszem) i Rudach, a oprócz tego starał się dowiedzieć, co dolega nie tylko ciałom jego pacjentów, ale i ich duszom. Interesował się przyrodą (był znanym entomologiem) i kulturą Śląska, nauczył się języka polskiego (był bowiem Niemcem), a zebrane przez niego materiały etnograficzne wyszły drukiem pt. *Pieśni ludu polskiego w Górnym Szląsku*. Na rurdzkim cmentarzu znajduje się jego grób, a w dawnym szpitalu obecnie ma swoją siedzibę oddział Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego (obok budynku umieszczono pamiątkowy głaz z tablicą poświęconą J. Rogerowi).

Dr Juliusz Roger, fot. arch. Wikimedia Commons

oferuje także noclegi w domkach kempingowych i na polu namiotowym.

Drugim tego typu obiektem w Szymonicach jest **Leśna Polana** 📍 (ul. Gliwicka).

Część pałacowa opactwa w Rudach, fot. M. Pawlica

Na gości czekają tu noclegi w domkach lub na polu namiotowym, a z atrakcji: korty tenisowe, boiska, basen kryty, plac zabaw dla dzieci, miejsca na grill i ogniska.

Same **RUDY** mogą pochwalić się bogatą ofertą wypoczynkową **ośrodka Buk** 📍 (ul. Brzozowa 37) otoczonego lasem świerkowo-bukowym. Są tu: hotel, basen, muszla koncertowa, sala konferencyjna, restauracyjna i wystawiennicza.

Sośnicowice

Niedaleko, 11,5 km od Rud, a 10 km od Gliwic, znajdują się Sośnicowice, częściowo włączone w otulinę Parku Krajobrazowego Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich. Na szczególną uwagę zasługują tu zabytkowy **pałac** 📍 późnobarokowy z 1755 r. wzniesiony na planie podkowy, na fundamentach średniowiecznego zamku (obecnie w pałacu mieści się Dom Pomocy Społecznej dla Dziewcząt). Podczas spaceru po Sośnicowicach warto zajrzeć do **kościółka św. Jakuba** 📍, pochodzącego z 1447 r. Przy bocznym wejściu do świątyni stoi wykuty z piaskowca krzyż pokutny.

Podczas wędrówek i wycieczek rowerowych po sośnicowickich lasach, między Sierakowicami a Tworogiem Małym można natknąć się na XVIII-wieczną **kapliczkę św. Marii Magdaleny** 📍, na południe od Łanów Wielkich zobaczymy **średniowieczny kurhan** 🏰, a w Kozłowie na kościelnej wieży znajduje się **jeden z najstarszych dzwonów na Śląsku** 🔔, którego dźwięk w przedwojennej Polsce wybrzmiewał w radiu codziennie w południe. Niedaleko Kozłowa stoi **obelisk poświęcony Juliuszowi Rogerowi** 🏛️, lekarzowi i etnografowi zasłużonemu dla ziemi rudzkiej.

Smolnica

W miejscowości Smolnica, leżącej 2 km od Sośnicowic, znajduje się drewniany **kościół św. Bartłomieja** 🏰 📍 (ul. Kościelna 1, tel.: 032 2358616, www.bartlomiej-smolnica.gliwice.opoka.org.pl). Pochodzi z 1600 r., jest kryty gontem i ma konstrukcję zrębową; w XVIII w. dobudowano do niego prezbiterium i dzwonnice. Do drewnianej świątyni przylega cmentarz. W 1973 r. rozpoczęto budowę nowego, większego kościoła na potrzeby rozrastającej się parafii – nowa świątynia poświęcona została Matce Bożej Królowej.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Strony internetowe: www.zpk.com.pl, www.turystyka.subregion.pl.

Informacja turystyczna: Urząd Miejski w Kuźni Raciborskiej, ul. Słowackiego 4, tel.: 032 4191417, faks: 032 4191432, umkuznia@wp.pl, www.kuzniaraciborska.pl.

NOCLEGI

Hotel Jantar ***, ul. Mickiewicza 7, Kuźnia Raciborska, tel.: 032 4189252.

Hotel Ranczo w Dolinie ***, ul. Gliwicka 87, Sośnicowice, tel./faks: 032 2387200, ubogusza@gmail.com, www.ranczo.net.pl. Pokoje z łazienkami, sauna, jacuzzi, Internet, garaże, plac zabaw, staw z możliwością łowienia ryb. Ceny: 50–200 zł.

Hotel Gracja **, ul. Moniuszki 3, Kuźnia Raciborska, tel.: 032 4191410, www.hotel-gracja.pl. Ceny: dwójka od 80 zł.

Ośrodek Buk, ul. Brzozowa 37, Rudy, tel.: 032 4103044, 4103113, buk@gat.pl. Hotel, basen, muszla koncertowa.

Ośrodek Rekreacji i Wypoczynku Leśna Polana, ul. Gliwicka, Szymocice, tel.: 032 4102170, 667798008, 605180007, biuro@lesnapolana.com.pl, www.lesnapolana.com.pl. Noclegi w domkach lub na polu namiotowym.

Ośrodek Wypoczynkowy Aqua-Brax, ul. Gliwicka 37, Szymocice, tel.: 032 4102085, www.braxton.info.pl; basen czynny: latem pn.–pt. 9.00–18.00. Ośrodek oferuje także noclegi w domkach kempingowych i na polu namiotowym.

Zajazd Pod Dębem, ul. Szkolna 8, Rudy, tel.: 032 4103031, 4104831, www.zajazd-pod-debem.pl. Ceny: dwójka 100 zł.

GASTRONOMIA

Gospoda Spyrówka, ul. Gliwicka 33, Szymocice, tel.: 032 4102025.

Restauracja-pizzeria La Taverna, ul. Rogera 7, Rudy, tel.: 032 4103066.

Restauracja Pod Kasztanami, ul. Rogera 31, Rudy, tel.: 032 4303014.

INNE ATRAKCJE

Wędkowanie. Zbiorniki wodne w okolicy interesujące dla wędkarzy: Brzezcie, Odra, Zalew Rybnicki, Łęg, Babice. Polski Związek Wędkarski – Koło nr 109 w Krzyżanowicach, ul. Stawowa 9, Tworów, tel.: 032 4196519. Zezwolenia na wędkowanie kupić można w następujących miejscach: Urząd Gminy Nędza, ul. Sobieskiego 5, Nędza, tel.: 032 4102018, tel./faks: 032 4102399; Ryszard Jonderko, ul. Prosta 2, Nędza; Ośrodek Wypoczynku Niedzielno w Szymocicach, ul. Gliwicka, tel.: 032 4102061.

Racibórz

KOMUNIKACJA

Pociągi. Dworzec kolejowy, pl. Dworcowy 1, tel.: 032 7100373; rozkład jazdy: www.pkp.pl.

Autobusy. Dworzec autobusowy, ul. Pocztowa 4, tel.: 032 4153257, www.pksraciborz.pl.

Komunikacja miejska. Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o., ul. Adamczyka 10, tel.: 032 4153181 (informacja), 4153577, www.pk-raciborz.pl.

Taksówki. Postoje taksówek: pl. Dworcowy (przy dworcu PKP), ul. Pocztowa (przy dworcu PKS), ul. Pomnikowa (teren DY-WY-TY), pl. Długosza (bagażowe), ul. Głubczycka (przy szpitalu).

Raciborski rynek, fot. M. Zaręba

Racibórz leży w dolinie górnej Odry, w Kotlinie Oświęcimsko-Raciborskiej. Gród raciborski istniał już w IX w., przebiegał przez niego szlak handlowy prowadzący przez Bramę Morawską do Polski. Miasto wspomniane zostało przez Galla Anonima w jego słynnej *Kronice* (informacja o zdobyciu grodu w 1108 r. przez rycerzy Bolesława Krzywoustego).

Nazwa Raciborza

Legenda głosi, że rycerz Racibor zgubił się w puszczy i noc musiał spędzić na drzewie. Obawiając się o swoje życie, obiecał Bogu, że jeśli przeżyje, zbuduje na tym miejscu gród, który będzie schronieniem dla wszystkich zagubionych podróżnych. Tak też się stało, a od jego imienia osadę nazwano Raciborzem.

Miasto nie uniknęło zniszczeń spowodowanych zarówno zawirowaniami historycznymi, np. II wojną światową (w 1945 r. ok. 80% budynków legło w gruzach), jak i klęskami żywiołowymi (np. tragiczny w skutkach pożar w 1574 r., a współcześnie – w lipcu 1997 r. – największa od stuleci powódź, w wyniku której Racibórz w 40% znalazł się pod wodą). Mimo tego ośrodek pręźnie się rozwija, m.in. w 2001 r. jako pierwsze miasto w Polsce Racibórz uzyskał certyfikat ISO 14001 (jedna z norm stosowanych w ekozarządzaniu). Herb Raciborza z połową orła piastowskiego i połową złotego drewnianego koła z pięcioma szprychami widnieje już na XIV-wiecznych monetach i pieczęciach.

Do wybitnych raciborzan należą m.in. Mieszko Płatonogi, Mikołaj II (książę opawsko-raciborski), Eufemia-Ofka (księżniczka raciborska, dominikanka), Jan II Żelazny (książę raciborski), Józef von Eichendorff (poeta, romantyk niemiecki, więcej o tej postaci zob. s. 229), Augustyn Weltzel (dziejopisarz), a także Arkadiusz

Herb Raciborza,
fot. arch. Wikimedia
Commons

(Arka) Bożek (działacz polityczny) i Herbert Hupka przywódca Ziomkostwa Ślązaków, honorowy obywatel Raciborza od 1997).

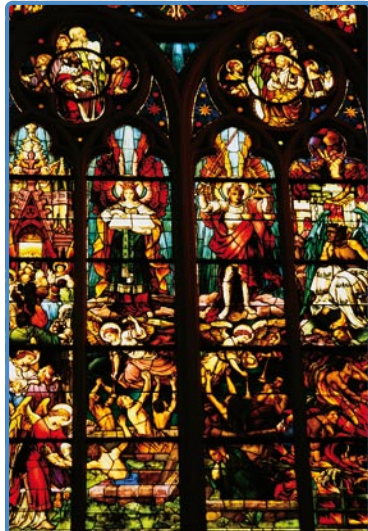
Polskie Radio codziennie podaje komunikat o stanie wody na Odrze, opierając się na danych z pomiarów wykonywanych właśnie w Raciborzu (w dzielnicy Miedonia).

ZWIEDZANIE

Jednym z najważniejszych zabytków Raciborza jest **zamek Piastów opolsko-raciborskich** 🏰 na Ostrogu, który – jak pisze Gall Anonim – został zdobyty przez Bolesława Krzywoustego. Historycy dowodzą, że była to także jedna z pięciu siedzib plemienia Gołęszyców, wymienionych w *Geografie Bawarskim* (ok. połowy IX w.). W latach 80. XIII w. biskup wrocławski w podziękowaniu za pomyślne zakończenie sporu z księciem Henrykiem Probussem (zob. ramka *Książę kontra biskup*, s. 227) rozkazał zbudować kaplicę św. Tomasza Becketa, która dziś określana jest mianem perły górnośląskiego gotyku. Zamek wielokrotnie zmieniał właścicieli; w XIX w. książęta von Ratibor odbudowali, wciąż funkcjonujący przy zamku, najstarszy browar na Górnym Śląsku. Z rezydencji książęcej do dziś zachowały się: kaplica, budynek bramy i galeria podcieni w jednym skrzydle, w której obecnie mieści się kawiarnia (Cafe Galeria).

Piwo Racibórz, fot. D. Zaręba

Witraże kościoła św. Jana Chrzciciela, fot. D. Zaręba

Przez przylegający do zamku park przebiega **żółta trasa rowerowa** 🚲, a także liczne **trasy spacerowe**. Zachowały się tutaj dwustuletnie okazy topoli czarnej, pomnikowy dąb błotny i duże dęby czerwone. **Czarny szlak rowerowy** 🚲 biegnie obok neogotyckiego **kościółka św. Jana Chrzciciela** 📍, wartego odwiedzenia głównie ze względu na przepiękne witraże autorstwa Franza Borgiasa Mayera z Monachium. W przeszłości kościół ten był miejscem licznych pielgrzymek do słynącego cudami wizerunku Jezusa Bolesciwego, prawdopodobnie z XVII w. – obraz (namalowany na desce) znajduje się obecnie w ołtarzu bocznym.

Starówkę Raciborza otaczają **fortyfikacje miejskie** 🏰 – niegdyś miały 1,8 km długości, dziś zobaczyć można tylko ich fragmenty. Jeden z nich zachował się przy ulicy Basztowej (gotycko-renańska

Kolumną maryjna na rynku, fot. M. Zaręba

wieża więzienna z XVI w.), a pozostałe przy ulicach: Batorego, Podwale, Drzymały, Browarnej i Gimnazjalnej.

Na zabytkowym rynku stoi **kolumna maryjna** 🗿 – wotum za uratowanie miasta przed epidemią cholery – wykonana przez Jana Melchiora Oesterreicha. Istnieje przekonanie, że jeśli ktokolwiek odważy się kopać wokół kolumny, całe miasto zaleje woda.

Przy ulicy Chopina w dawnym kościele sióstr dominikanek mieści się **Muzeum Raciborskie** 🏛️ (ul. Gimnazjalna 1, tel.: 032 4152841; ul. Chopina 12, tel.: 032 4154905; muzeum_raciborz@interia.pl, www.muzeum.raciborz.pl; czynne: wt.–pt. 9.00–16.00, sb., nd. 10.00–14.00; bilety: 3 zł, ulg. 2 zł, sb. wstęp wolny, przewodnik 20 zł), otwarte dla zwiedzających w 1927 r. Historia powstania muzeum łączy się bezpośrednio z Gimnazjum Królewsko-Ewangelickim. Nauczyciele tej placówki gromadzili pomoce

naukowe, niejednokrotnie bardzo cenne przedmioty, w swoich pracowniach, pogrupowane w działach tematycznych. Ponieważ w pomieszczeniach szkolnych nie było możliwości należytego wyeksponowania zbiorów, postanowiono w porozumieniu z władzami miejskimi otworzyć placówkę muzealną.

Obecnie muzeum mieści się w dwóch budynkach – przy ulicy Gimnazjalnej 1 (czyli w dawnym kościele) oraz przy ulicy Chopina 12, a eksponaty pogrupowano w działach: Archeologii, Etnografii, Historii, Sztuki i Rzemiosła Artystycznego. W dawnym prezbiterium poddominikańskiego kościoła znajdują się grobowce książąt raciborskich, sióstr zakonnych i dobrodziejów zakonu (można zajrzeć do wnętrza średnio-wiecznych grobów). W Sali Egipskiej czynna jest wystawa *W domu Ozyrysa*, gdzie najbardziej atrakcyjnym obiektem jest mumia Egipcjanki z ok. 800 r. p.n.e., przywieziona do Raciborza w połowie XIX w. Inne wystawy stałe prezentowane w tym budynku to *Cyna śląska i Sztuka dawna* (rzeźba i malarstwo XV–XVIII w.). Przy ulicy Chopina także znajdziemy ciekawe wystawy stałe. Są to: *Rok obrzędowy nad Górną Odrą* (można tu podziwiać m.in. stroje ludowe z okolic Raciborza), *Dawne techniki dentystyczne* (wypożyczenie kilku gabinetów stomatologicznych

Mumia w raciborskim muzeum, fot. D. Zaręba

i pracowni protetycznej, w tym wiertarka ręczna z XIX w.), *Śladami człowieka prehistorycznego, Racibórz w średniowieczu oraz Cmentarzysko ciałopalne kultury łużyckiej w Samborowicach 1200–400 p.n.e.*

Przy ulicy Mickiewicza wznosi się **kościół farny Wniebowzięcia NMP** 📍, przypuszczalnie ufundowany w 1205 r. Do naszych czasów zachowała się gotycka bryła z gwiaździstymi sklepieniami. W barokowym ołtarzu głównym zobaczyć można obrazy *Koronacja NMP* z XVII w. oraz *Wniebowzięcie NMP* z 1890 r. pędzla Jana Bochenka. W XV w. powstała kaplica Polska, znajdująca się po zachodniej stronie kościoła. W kaplicy wmurowano tablicę upamiętniającą pożar miasta w 1574 r.

Z tego samego okresu (XIII w.) pochodzi też **kościół św. Jakuba** 📍 przy rynku. Powstał w latach 1246–58 jako klasztor na świętynia dominikanów. W raciborskim zgromadzeniu przebywał m.in. Wincenty z Kielczy, autor hymnu *Gaude Mater Polonia* i dwóch wersji żywota św. Stanisława biskupa. Podobno spod jego pióra wyszła zaginiona kronika dominikańska, w której zapisano polskie zdanie „Gorze są nam stało” (czyli ‘Przytrafiło się nam nieszczęście’), jakie miał wypowiedzieć książę Henryk Pobożny, widzący klęskę swych wojsk pod Legnicą

Kościół św. Jakuba, fot. E. Wieczorek

w 1241 r. Kościół bardzo ucierpiał w pożarze w 1574 r., później był wielokrotnie przebudowywany, to w stylu renesansowym, to w barokowym. W trzech podziemnych kryptach podobno są pochowani książęta opawsko-raciborscy Mieszko Otyły i Władysław, fundatorzy świątyni. Obecnie do obiektów najbardziej wartych uwagi należy ołtarz Radosnej Tajemnicy Matki Boskiej oraz dekoracja sklepienia kaplicy Świętego Krzyża.

Podążając przez Stare Miasto **Szlakiem Husarii Polskiej** 🇵🇱, dojdziemy na ulicę Nową, gdzie w ciekawym klasycystycznym budynku niezmiennie od 1826 r. działa **Sąd Rejonowy** 🏛️. Na środku placu Wolności znajdziemy głaz narzutowy pochodzący z epoki lodowcowej (głaz waży 43 tony!). Kolejnym punktem na Szlaku Husarii jest

Książę kontra biskup

Przez lata (1282–87) ciągnął się długotrwały spór pomiędzy Henrykiem IV Prawym (Probussem) a biskupem wrocławskim Tomaszem II Zarembą. Powodem były głównie majątki zajęte przez Kościół w okresie, gdy kraj znajdował się w kryzysie po klęsce legnickiej, a także łamanie immunitetu sądowego Kościoła wrocławskiego. Obydwaj możni panowie odwoływali się kilkakrotnie do wyższych instancji – biskup do kościelnych władz, zaś książę do świeckich – i wyroki żadnej z instytucji nie zadowalały ich. Doszło do wzajemnych złośliwości – Henryk urządził turniej rycerski, podczas którego całe zboże biskupa, które ten przechowywał na przedmieściach, zużyto na paszę dla koni. W odwecie biskup rzucił klątwę kościelną na księcia i interdykt na cały kraj. Wielu duchownych (m.in. zakon franciszkanów) pozostało jednak wiernymi księciu i nie zastosowało się do nakazów biskupa. W końcu Henryk IV zajął należące do biskupa ziemie nysko-otmuchowskie, najechał na Racibórz i tymi sposobami zmusił Tomasza II do postuszeństwa, na znak zgody łaskawie ofiarowując mu część spornych wcześniej terenów oraz fundując kolegiatę Świętego Krzyża we Wrocławiu.

5-hektarowy **park im. Miasta Roth** 🌳 przy ulicy Opawskiej. Niegdyś znajdował się tutaj cmentarz ewangelicko-katolicki, a w przed II wojną światową park Eichendorffa ze stawem gondolowym. Obecnie przy stawie rośnie cypryśnik błotny, niezwykle rzadki, oraz piękny okaz derenia jadalnego.

Czerwona trasa rowerowa 🚲 wiedzie nas spod zamku na Ostrogu, ulicą Sportową aż do Raciborza-Starej Wsi, gdzie warto zobaczyć neogotycki **kościół św. Mikołaja** 🏰, zbudowany w latach 1901–02 na miejscu synagogi. To właśnie tu modlili się w XIII w. pogodzeni już biskup wrocławski Tomasz II i książę Henryk IV Probus, co upamiętnia **stacua Zgody** 🗿 stojąca nieopodal, na skrzyżowaniu ulic Głubczyckiej i Mariańskiej.

Przed nami kolejna interesująca świątynia. **Sanktuarium Matki Boskiej Raciborskiej** 🏰 (ul. Jana Pawła II), w którym znajduje się kopia jasnogórskiego obrazu Matki Bożej, jest jednym z najstarszych miejsc pątniczych na Górnym Śląsku, gdyż drewniany kościół został wzniesiony już w 1423 r. Kościół murowany, zachowany do dziś, powstał w latach 1723–27. Według legendy obraz przekazał do raciborskiego sanktuarium wdzięczny pątnik, który w XVI w. z pielgrzymki do Częstochowy przywiózł wizerunek Maryi malowany temperą na desce. W 1932 r. obraz został koronowany. Ponieważ ozdobne korony skradziono w 1945 r., papież Jan Paweł II ponownie koronował wizerunek Matki Bożej.

W dzielnicy Nowe Zagrody warto wstąpić także do **Śląskiego Obserwatorium Geofizycznego** 📡 (Chłopska 1, tel.: 032 4155540; czynne: codz. 8.00–16.00), niegdyś będącego częścią pierwszej w Europie sieci stałych stacji sejsmologicznych. Pracował tu prof. Carl Mainka, którego sejsmografy notowały trzęsienia ziemi na całym świecie

Siostra Dulcissima

W Brzeziu (niegdyś wieś, obecnie dzielnica Raciborza) żyła i zmarła siostra Dulcissima, czyli Helena Hoffman, pierwsza rodowita Ślązaczka w kościele katolickim, która być może zostanie ogłoszona błogosławioną (proces beatyfikacyjny jest w toku). Siostra miała wewnętrzne stygmaty i dar jasnowidzenia. Jej grób przy ulicy por. Serafina Myśliwca odwiedzają rzesze wiernych z całego Śląska. (Do Brzezia można dotrzeć m.in. pieszym Szlakiem Husarii Polskiej).

– sprzęt zachował się do dziś, ponadto obejrzeć można dokumenty, m.in. szklane klisze z obserwacji astronomicznych Mainki.

Atrakcyjnym miejscem nie tylko dla miłośników przyrody jest **Arboretum Bramy Morawskiej** 🌳 (ul. Markowicka 17) usytuowane w dzielnicy Obora. Można tam dojechać trasą rowerową nr 2 (szlak żółty) lub nr 317 (szlak niebieski). To wyjątkowe miejsce swoje walory przyrodnicze zawdzięcza Bramie Morawskiej, przez którą migrowały w obie strony rozmaite gatunki roślin, wzbogacając florę lasu, zakupionego przez mieszczan od księcia w 1928 r. Zwiedzanie arboretum ułatwiają dobrze oznakowane trasy: dendrologiczna i ekologiczna. W dawnym księżęcym lesie zobaczyć można dęby mające w obwodzie 4 m, jary, stawy, strumyki, ciekawe rośliny. Na młodszych turystów czekają: minizoo (tel./faks: 032 4154405; czynne: wt.–nd. latem 10.00–18.00, zimą 8.00–16.00),

Arboretum Bramy Morawskiej, fot. M. Zaręba

Kim był Józef von Eichendorff?

Józef von Eichendorff (1788–1857) pochodził z wielodzietnej rodziny, studiował prawo w Halle i Heidelbergu, gdzie poznał czołowych niemieckich romantyków Clemensa Brentano i Ludwiga Achima von Arnim, następnie, nie mogąc utrzymać się z podupadającego majątku, został urzędnikiem w Wiedniu, gdzie zaprzyjaźnił się z Fryderykiem Schleglem. Twórczość Eichendorffa ma charakter romantyczno-religijny, o raczej optymistycznym nastawieniu do życia. Spod jego pióra wyszły m.in. utwory prozą, takie jak *Z życia nicponia* (*Aus dem Leben eines Taugenichts*, 1826) – nowela, której tematem jest pochwała wędrowek romantyka po kraju, *Zamek Dürande* (*Schloss Dürande*, 1837) czy też *Górnośląskie baśnie i podania* (*Oberschlesische Maerchen und Sagen*, 1808–10), liczne wiersze: np. w tomiku *Gedichte* (1837) – jednym z najbardziej znanych jest *Noc księżycowa* (*Mondnacht*, 1837), sztuki teatralne, eseje: *Niemiecka powieść XVIII wieku i jej stosunek do chrześcijaństwa* (*Der deutsche Roman des 18.ten Jahrhunderts*, 1851), *Z historii dramatu* (*Zur Geschichte des Dramas*, 1854), i eposy. Poeta lubił przebywać w rodzinnym majątku, wiadomo też, że z miejscową ludnością rozmawiał po śląsku. Zmarł w Nysie, tam też został pochowany.

Józef von Eichendorff,
fot. arch. Wikimedia Commons

tor saneczkowy i mała skocznia narciarska oraz park linowy (tel.: 663286275, www.parklinowy-raciborz.pl; czynne: 9.00–19.00; bilety: 15 zł/os., opiekun i osoba niepełnoletnia – 25 zł/2 os., wstęp z instruktorem – 25 zł/os.). Na tym terenie zachowały się resztki okopów niemieckich i umocnienia przygotowywane przez powstańców śląskich, a z czasów jeszcze dawniejszych kurhany z V–VIII w. Arboretum również znajduje się na Szlaku Husarii Polskiej.

Okolice

Racibórz stanowi dobrą bazę wypadową do wycieczek po okolicy – w położonych nieopodal miasta mniejszych miejscowościach jest bowiem wiele interesujących obiektów do zwiedzania.

Łubowice

W Łubowicach, oddalonych od Raciborza o 10 km, działa **Górnośląskie Centrum Kultury i Spotkań im. Eichendorffa**, które zaprasza turystów do zwiedzania **izby**

pamięci poświęconej temu poecie (ul. Eichendorffa 22, tel.: 032 4106790), a mieszczącej się w dawnym budynku szkoły. Można tam zobaczyć m.in. oryginalne wydania i przekłady poezji niemieckiego romantyka. Warto także zwrócić uwagę na ekspozycję obrazującą funkcjonowanie na tych terenach grodu łużyckiego z IX–VI w. p.n.e. oraz odwiedzić miejsce urodzenia poety – pałac rodzinny Eichendorffów (obecnie w ruinie, w planach Górnośląskiego Centrum jest jego odnowienie).

Ruiny pałacu w Łubowicach, fot. I. Baturo

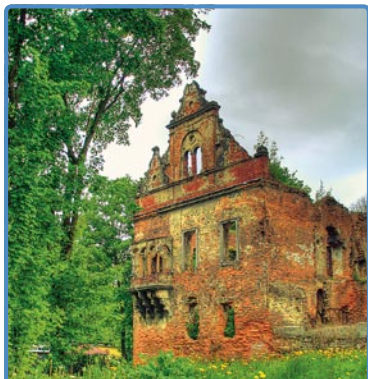
Brzeźnica

Z Łubowic do sąsiedniej wsi, Brzeźnicy, jest całkiem niedaleko. Tego samego zdania był chyba Eichendorff, gdyż według opowieści miejscowej ludności poeta jeździł do Brzeźnicy odwiedzać piękną młynarszównę (**młyn** 🏠), przy którym mieszkała dziewczyna, stoi do dziś; można go obejrzeć, jadąc rowerem Szlakiem Husarii Polskiej).

Tworków

Z Raciborza warto również wybrać się na wycieczkę do niedalekiego Tworkowa (a stamtąd kolejno do Krzyżanowic i Chałupek; cała trasa z Raciborza do Chałupek ma 29 km). Do Tworkowa można dojechać samochodem lub rowerem (trasą niebieską, zieloną lub czarną) albo też dotrzeć pieszym **Szlakiem im. Polskich Szkół Mniejszościowych** 🇵🇱.

Na skarpie w północno-zachodniej części wsi znajdują się ruiny XVI-wiecznego **zamku** 🏰, otoczonego niegdyś fosą. Budowla wzniesiona została prawdopodobnie na ruinach starszej jeszcze, średniowiecznej twierdzy i pozostawała w niezmiennym kształcie mimo częstej zmiany właścicieli aż

Ruiny zamku w Tworkowie, fot. M. Zaręba

Zamek w Tworkowie

Dzięki wspomnieniom osób związanych niegdyś z tą rezydencją wiadomo, jak wyglądał wystrój wewnątrz zamku w Tworkowie. Jeden z formalni (robotników na folwarku) opisywał go tak: „[...] z wielkich obrazów, płócien, które zajmowały nieraz całą ścianę sali, patrzyły przyćmione postacie jeźdźców, siedzących na barwnie przystrojonych koniach. Wszędzie stały szafy: niektóre z nich były wykładane szlachetnym drzewem, inne misternie rzeźbione. Galeria zawieszona była trofeami myśliwskimi – skórami i rogami różnych zwierząt krajowych i egzotycznych, upolowanych niegdyś przez dawnych właścicieli zamku. Cała jedna sala położona w dolnej kondygnacji [...] była zawieszona wszelkiego rodzaju bronią: mieczami, szablami, rapierami [...]”.
(*Ze studni zapomnienia*, Ludwik Bielaczek)

do 1860 r., kiedy to hrabia von Saurma Jeltsch zatrudnił architekta Carla Heidenreicha do jej przebudowy. W efekcie powstał budynek w stylu neorenesansowym, z wieżyczkami i facjatkami oraz wieżą zegarową. W zamku ukazywała się podobno Biała Dama, której pojawienie się zwiastowało nieszczęście. Ostatni raz ukazała się w 1930 r. w Wigilię i kilkanaście dni później wybuchł tragiczny pożar, w wyniku którego cały budynek wraz z obejściem spłonął doszczętnie. Nie podejmowano prób jego odbudowy, plotkowano o celowym podpaleniu, aby uzyskać odszkodowanie. W efekcie obecnie oglądać można wypalone mury, szczątki wieży, portale renesansowe, a w skrzydle wschodnim cztery okna z resztkami dekoracji sgraffitowej o motywach roślinnych z 2. poł. XVI w.

Będąc w Tworkowie, zajrzeć warto również do **kościółka św.św. Piotra i Pawła** 🏰,

Łoża kolatorska

Łoża kolatorska, tzw. pański pawłacz, jest typowa dla kościołów dworskich; zwykle umieszczana była naprzeciwko ambony w pobliżu ołtarza, jej funkcją było zwrócenie uwagi wiernych na patronów i fundatorów świątyni.

Kościół św.św. Piotra i Pawła z łożą kolatorską Reswistów w Tworkowie, fot. E. Wieczorek

Klątwa z Tworkowa

W 1995 r. naukowcy z Akademii Rolniczej w Krakowie w ramach badań kościoła w Tworkowie otworzyli siedem trumien z XVII w. Niedługo potem badacze jeden po drugim zaczęli chorować – pojawiły się plotki o klątwie zmarłych z Tworkowa, co podchwyciła prasa, jednak już wkrótce okazało się, że naukowcy zarazili się zwykłą grypą.

zbudowanego w latach 1691–94 na miejscu spalonej drewnianej świątyni. W ołtarzu głównym znajduje się obraz *Przekazanie kluczy św. Piotrowi*, wnętrza zdobione są bogato w stylu barokowym, a na szczególną uwagę zasługuje łoża kolatorska (zasiadała w niej zamożna protestancka rodzina Reswistów) i piękne freski. W bocznej nawie obejrzeć można zdobione trumny znalezione w krypcie, kryjące doczesne szczątki Reiswistów (przeważają trumienki dzieci) oraz cenną kolekcję żupanów.

Krzyżanowice

W Krzyżanowicach znajduje się zabytkowy **pałac** 🏰 z 1700 r., wzniesiony na rozkaz hrabiego Jana Bernarda Praschmy, w którym

przebywali i tworzyli kompozytorzy Ludwig van Beethoven i Franciszek Liszt. Przebudowany w 1856 r. w stylu neogotyckim przez kolejnych właścicieli, rodzinę Lichnowskich, w takim kształcie zachował się do dziś – obiekt ma trzy ośmioboczne baszty i wieżę z kaplicą. Od 1930 r. – z wojenną przerwą – pałac zamieszkiwany był przez siostry zakonne ze zgromadzenia franciszkanek; obecnie siostry prowadzą tam Dom Opieki Społecznej dla głęboko upośledzonych dziewczynek. Pałac niegdyś był otoczony okazałym parkiem z bardzo starym drzewostanem, jednak po II wojnie światowej część parku rozparcelowano na działki dla mieszkańców Krzyżanowic; każdy nowy właściciel działki miał obowiązek rozebrać fragment muru znajdującego się na jego ziemi, dlatego też zachowała się tylko część dawnego ogrodzenia (przy ulicy Kolejowej). W zachowanym fragmencie parku rośnie drugi pod względem wielkości w Polsce tulipanowiec amerykański oraz czwarty w Polsce miłorząb dwukłapowy. Pałac warto odwiedzić w maju, gdyż wtedy w kaplicy odbywają się koncerty, podczas których wykonywane są utwory Beethovena i Liszta.

Chałupki

W położonych 300 m od mostu na Odrze przygranicznych Chałupkach, przy ulicy Bogumińskiej, również znajduje się **pałac** 🏰. Podobno kiedyś stała tutaj twierdza bogumińska otoczona fosą, a należąca do rycerza Barutha. (W dokumencie wystawionym przez opolskiego księcia Jana, w którym wymieniony jest zamek w Chałupkach, widnieje data „1373”). Pałac przechodził z rąk do rąk, jego właścicielami byli m.in. Hohenzollernowie, Donnersmarckowie, Rothschildowie. Na przełomie XVIII i XIX w. został przebudowany w stylu barokowym, zachowały się jednak

Pałac w Chałupkach, fot. M. Zaręba

ślady fortyfikacji oraz zarys fosy, a także piękny park z XIX w. Obecnie pałac znajduje się w rękach prywatnych; urządzono w nim hotel i restaurację (hotel Zamek).

Wojnowice

Czerwona trasa rowerowa zaprowadzi nas z Raciborza do Wojnowic (długość trasy: 9 km), gdzie najważniejsze są dwa zabytki: **kościół parafialny Podwyższenia Krzyża Świętego** oraz **pałac** z lat 30. XIX w. Kościół został zbudowany w latach 1793–94 na

Pałac w Wojnowicach, fot. M. Zaręba

planie równoramiennego krzyża greckiego, a XVIII-wieczny wystrój wnętrza utrzymany jest w stylu klasycystycznym. Pałac początkowo należał do dra Johanna Kuha, który w 1831 r. otworzył w nim klinikę chorób oczu. Przebudowany został w ostatnich latach XIX w. w stylu neobarokowo-klasycystycznym; obecnie znajduje się tam hotel i restauracja. W odrestaurowanych pomieszczeniach pałacowych można organizować imprezy okolicznościowe, szczególnie polecany jest apartament dla nowożeńców z tzw. sypialnią grafa. Na parterze, w północno-wschodnim skrzydle pałacu mieści się otwarte w 2008 r.

Muzeum Dawnej Wsi (ul. Pałacowa; czynne po uzgodnieniu telefonicznym: 502556621, 032 4191597, www.palacwojnowice.wwnet.pl). Wśród eksponatów znaleźć można m.in. dwustuletnią drewnianą stępę do tłuczenia grochu, żarna, drewniane brony, urządzenia do wyrabiania masła, sera, elementy uprząży

Muzeum Dawnej Wsi w Wojnowicach, fot. M. Zaręba

końskiej, maglownicy itp. Pałac jest otoczony 4,5-hektarowym parkiem z cennymi okazami drzew i krzewów. Całość kompleksu chroni mur z dwiema żelaznymi bramami.

Pietrowice Wielkie

Z Wojnowic warto podjechać kilka kilometrów do Pietrowic Wielkich, „stolicy” gminy, w których znajduje się **Kościół odpustowy Świętego Krzyża**   (kościół leży na trasie żółtego szlaku rowerowego nr 2, zatem można się tam wybrać także na dwóch kółkach). Drewniany kościół z 1667 r. ma ściany i dachy siodłowe podbite gontem oraz ośmioboczną wieżyczkę z sygnaturką i krzyżem papieskim na szczycie. Wewnątrz warto spojrzeć w górę – na belce tęczy widnieją napisy dotyczące odpustów zupełnych wyproszonych przez o. Anzelma Kotterbę u papieża Piusa VI na dzień Znalezienia i Podwyższenia Krzyża Świętego. W ołtarzu głównym umieszczono słynący łaskami obraz z XVII–XVIII w., a obok świątyni, w neogotyckiej kaplicy, tryska źródółko z wodą, która podobno ma lecznicze właściwości (www.pietrowicewielkie.pl/zabytki.php). To z tego sanktuarium w drugi dzień Wielkanocy rozpoczyna się tradycyjna doroczna procesja konna, tzw. Osterreiten (zob. ramka obok).

Krowiarki

Ostatnim punktem wycieczki po gminie Pietrowice Wielkie jest znajdujący się w Krowiarkach **pałac Donnersmarcków** z 1800–26. Przebudowany w połowie XIX w. w stylu neorenesansowym i neobarokowym pałac jest otoczony parkiem ze starym

Procesje w Pietrowicach

Zdarzyło się kiedyś, że procesje konne z pobliskiego Kietrza i z Pietrowic spotkały się w drodze. Żadna z nich nie chciała ustąpić miejsca drugiej, doszło do potyczki, w wyniku której parobek z Pietrowic zabrał kietrzańską figurę Zmartwychwstałego Chrystusa i co koń wyskoczył pognął w kierunku swej wsi. Jednak przy samym kościele nie zauważył poprzeczki i w bramie wejściowej zagrody, w której chciał ukryć figurę. Uderzył się i zginął na miejscu, co uznano za znak boży. Kietrzańska figura została w obejściu gospodarzy i stoi tam do dziś dnia. Pietrowiczanie mają jednak obowiązek dbać o ciągłość tradycji i co roku organizować konną procesję wielkanocną, bo gdyby ta kiedyś się nie odbyła, figura ma powrócić do swoich prawowitych właścicieli.

Na podstawie artykułu Pawła Newerli www.pietrowicewielkie.pl/img/skany/procesja.jpg

drzewostanem. W południowo-wschodnim narożniku parku zachowało się **mauzoleum rodziny Donnersmarcków** . Na terenie parku usytuowana jest również wozownia i stajnia zbudowana na planie litery L. Obecnie pałac znajduje się w rękach prywatnych i nie jest udostępniony dla zwiedzających (trwa remont), jednak także z zewnątrz prezentuje się okazale.

Imprezy cykliczne

Imprezy cykliczne odbywające się w ciągu roku w Raciborzu to: w styczniu Wieczór kolęd i pastorałek oraz Koncert Noworoczny w wykonaniu Raciborskiej Orkiestry Kameralnej, w marcu/kwietniu Wielka Procesja Konna, w maju Raciborskie Dni Tańca, w czerwcu Dzień Opawy w Raciborzu, w sierpniu międzynarodowa impreza kolarska, we wrześniu Dni Raciborza, a w grudniu Gwiazdka Serc.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Strony internetowe: www.raciborz.pl, www.raciborz.com.pl, www.powiatraciborski.pl.

Informacja turystyczna: Miejskie Centrum Informacji, ul. Długa 2, tel.: 032 4157239, faks: 032 4149457; czynne: wt.–pt. 9.00–17.00, sb. 8.00–16.00, mci@um.raciborz.pl.

NOCLEGI

Dom Studenta, ul. Słowackiego 57, tel.: 032 4155530 wew. 24, dom.studenta@pwsz.raciborz.edu.pl. Sala konferencyjna, stołówka studencka. Ceny: 20 zł/os.

Hotel Polonia ***, pl. Dworcowy 16, tel.: 032 4140270, hotel@polonia.raciborz.pl, www.polonia.raciborz.pl. Pierwsze piętro przeznaczone dla niepalących; restauracja, hot spot, sauna, fitness, bankomat; możliwość przyjazdu ze zwierzętami. Ceny: dwójka ze śniadaniem 250 zł.

Hotel Ragos **, ul. Kościuszki 38, tel.: 032 4153740, hotel@ragos.com.pl, www.ragos.com.pl. Jacuzzi; obiekt przystosowany dla osób niepełnosprawnych. Ceny: dwójka standardowa 200 zł, dwójka z łazienką wspólną dla dwóch pokoi 125 zł.

Hotel Zamek **, ul. Bogumińska 30, Chałupki, tel.: 032 4196944, faks: 032 4196079, www.hotel-zamek.pl. W okazałym zamku otoczonym starym, malowniczym parkiem. Ceny: dwójka od 90 zł.

Kemping i pole namiotowe, ul. Markowicka 1, tel.: 032 4152451.

Motel Daro, ul. Rybnicka 112, tel./faks: 032 4156585, 604794451, moteldaro.pl.

Ośrodek Sportu i Rekreacji, ul. Zamkowa 4, tel.: 032 4153717, 4154809, osir.raciborz@wp.pl, www.osir-raciborz.pl. Ceny: dwójka z łazienką 128,40 zł, dwójka z natryskiem 85,60 zł.

GASTRONOMIA**Restauracje, bary, pizzerie**

Karczma Hetmańska, ul. Długa 5, tel.: 032 4190757.

Pizzeria Capri, ul. ks. Londzina, tel.: 032 4140580

Restauracja Braxton, Rynek 13/5, tel.: 032 4181000, www.braxton.info.pl. W nastrojowych podziemiach raciborskiego rynku.

Restauracja Bakszysz, Rynek 13, tel.: 032 4181000, www.braxton.info.pl. Kuchnia orientalna, efektowny wystrój sali.

Restauracja Polonia, pl. Dworcowy 16, tel.: 032 4140270, www.polonia.raciborz.pl. Restauracja w hotelu o tej samej nazwie.

Restauracja Raciborska, Rynek 9, tel.: 032 4153174.

Restauracja Vena, ul. Nowa 5, tel.: 032 4153358, www.vena.info.pl.

Restauracja Zamek, ul. Zamkowa 2a.

Swojskie Jadło, ul. Batorego 6.

Kawiarnie, cukiernie

Cafe Galeria, ul. Zamkowa 2a, tel.: 032 4159433; czynne: pn.–pt. 14.00–22.00.

Cukiernia, ul. Przejazdowa 14, tel.: 032 4152739.

Kawiarnia Caffeterie Nikolaus, ul. Mariańska 2a, tel.: 032 4153364.

Kawiarnia Flerynka, ul. Długa 36, tel.: 032 4153563, 4153563.

KULTURA I ROZRYWKA

Kino Bałtyk, ul. Londzina 13, tel.: 032 4152033, www.kinobaaltyk.pl.

Kino Przemko, ul. Chopina 21, tel.: 032 4152540, www.rck.com.pl.

INNE ATRAKCJE

Lodowisko, bilard, kręgielnie, kort tenisowy, Ośrodek Sportu i Rekreacji, ul. Zamkowa 4, tel.: 032 4153717, 4154809, www.osir-raciborz.pl.

Pływalnie. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, ul. Słowackiego 55, tel.: (032) 4155020, 4155350, 4156484, czynne: pn.–sb. (z przerwą wakacyjną); **Zespół Szkół Ogólnokształcących Mistrzostwa Sportowego**, ul. Śląska 3, tel.: 032 4149475, 7553172, czynne: codz. (z przerwą wakacyjną); **kapielisko Ośrodka Sportu i Rekreacji**, ul. Markowicka 1 (dzielnica Obora), tel.: 032 4152451.

Stadnina koni, Józef Rusnarczyk, ul. Węgierska 22 (Ocice), tel.: 032 4150864. Nauka jazdy konnej.

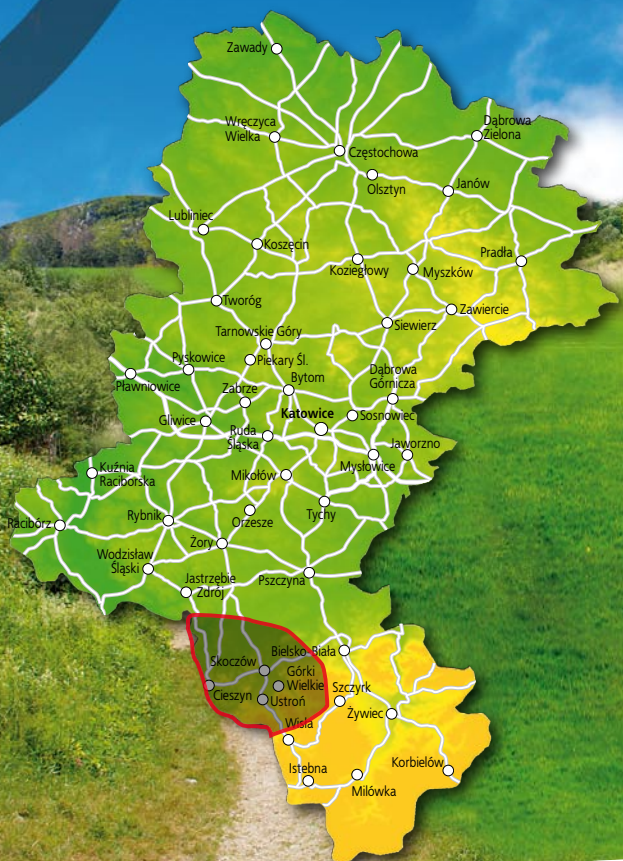
SALE ZABAW DLA DZIECI

Bajkowisko, ul. Rudzka 105, tel.: 032 4170708 wew. 23; czynne: pn.–nd. 10.00–19.00.

Cieszyńskie wędrowki

Cieszyn, Skoczów i okolice

9

Cieszyńskie wędrówki

NAJWAŻNIEJSZE ATRAKCJE

Cieszyn: Wzgórze Zamkowe (rotunda romańska), ewangelicki Kościół Łaski; **Kaczyce:** kościół drewniany; **Kończyce Małe:** sanktuarium; **Kończyce Wielkie:** kościół drewniany; **Skoczów:** wzgórze Kaplicówka; **Zebrzydowice:** kościół parafialny

Cieszyn: Wzgórze Zamkowe (wieża piastowska), Muzeum Śląska Cieszyńskiego, studnia Trzech Braci, układ urbanistyczny starówki, cieszyńska Wenecja; **Górki Wielkie:** Muzeum Zofii Kossak-Szczuckiej; **Kończyce Małe:** zamek; **Kończyce Wielkie:** pałac von Thun-Hohensteinów; **Skoczów:** Muzeum św. Jana Sarkandra, Muzeum Gustawa Morcinka; **Zebrzydowice:** zamek

Cieszyn: Muzeum Drukarstwa

Brenna: szlaki turystyczne – Błatnia, Kotarż; **Cieszyn:** Szlak Kwitnącej Magnolii, cieszyńska wiosna

Cieszyn

KOMUNIKACJA

Pociągi. Dworzec kolejowy, ul. Hajduka 10, tel.: 033 8520108, 9436; www.pkp.pl.

Autobusy. Dworzec autobusowy, Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej sp. z o.o w Cieszynie, ul. Korfantego 23, tel.: 033 4779900–05, informacja: 033 4779999, www.pkszczyn.pl.

Komunikacja miejska. Zakład Gospodarki Komunalnej, ul. Słowicza 59, tel.: 033 4794127, 4794128.

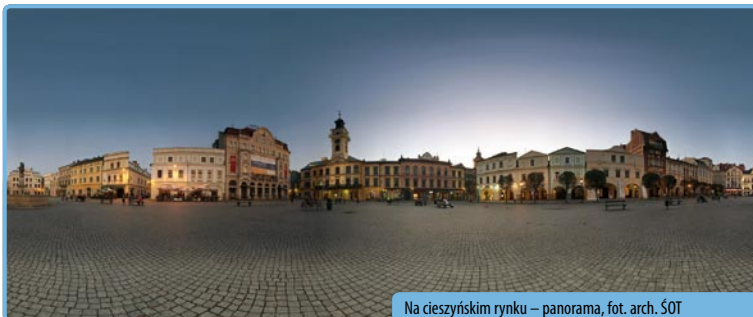
Taksówki. Stowarzyszenie Komunikacji Samochodowej Radio-Taxi Ziemi Cieszyńskiej, pl. Wolności 3, tel.: 033 8511926, 9621; **TAXI Bagaż 38,** Fojcik Piotr, Majowa 141, tel.: 033 8515165; **Taxi-Plus Cieszyn – Wisła,** tel.: 033 8111111; **Trans-Car,** ul. Stawowa 71, tel.: 033 8575312.

Gdyby wierzyć legendzie mówiącej o założeniu Cieszyna w 810 r., byłby on najstarszym miastem w Polsce. Według historyków Cieszyn powstał jednak nieco później, bo w X stuleciu, jako gród nadgraniczny. Już w końcu XIII w. był stolicą księstwa cieszyńskiego, a magdeburskie prawa miejskie otrzymał w 1374 r. Przez wieki Cieszyn był istnym tygłem kulturowym – mieszkali tu Polacy, Niemcy, Czesi, Żydzi, a nawet Węgrzy. W 2. poł. XIX i na początku XX w. Cieszyn stał się nowoczesnym ośrodkiem miejskim, do którego przybywali coraz liczniejsi turyści. Na początku minionego stulecia na siłę przybrały spory o przynależność terytorialną

Książdz Londzin

Książdz Józef Londzin przez całe życie walczył o przyłączenie Śląska Cieszyńskiego do Polski. Był katechetą w Gimnazjum Polskim prowadzonym przez Macierz Szkolną dla Księstwa Cieszyńskiego, a także skarbnikiem, a nawet (w latach 1903–04) prezesem Macierzy. W 1896 r. z jego inicjatywy powstało Muzeum Śląskie, które gromadziło ślady polskości na ziemi cieszyńskiej – obowiązki kustosa muzeum książdz Londzin pełnił osobiście do końca życia. Został również posłem na sejm, później senatorem, a w 1918 r. był jednym z trzech prezydentów Rady Narodowej Księstwa Cieszyńskiego, cały czas jednak pamiętał o Cieszynie, m.in. udało mu się scałic wszystkie zbiory muzealne w jedno muzeum na zamku cieszyńskim. Od 1927 r. do śmierci (w 1929 r.) pełnił funkcję burmistrza miasta. Jego imieniem został nazwany jeden z cieszyńskich placów.

Na cieszyńskim rynku – panorama, fot. arch. ŚOT

Śląska Cieszyńskiego. Ich skutkiem był podział zarówno regionu, jak i samego Cieszyna – w 1920 r. tereny na lewym brzegu Olzy weszły w skład Czechosłowacji.

Sławni ludzie związani z miastem to m.in. Adam Bajerski (operator filmowy), Sonia Bohosiewicz (aktorka), Mariusz Grzegorzek (reżyser), Bruno Konczakowski (kupiec i kolekcjoner militariów), Paulina, Mateusz, Michał Ligoccy (snowboardziści), Józef Londzin (działacz narodowy), Max Rostal (skrzypek zwany

cieszyńskim Paganinem), Edith Schmettan-Demel (pisarka), Leopold Jan Szersznik (uczony), Jerzy Trzanoski (pastor, pisarz religijny), Victor Ullmann (kompozytor).

ZWIEDZANIE

Zwiedzanie miasta proponujemy zacząć od placu Londzina, przy którym wznosi się barokowy **kościół Wniebowzięcia NMP** i **klasztor Bonifratrów** 🏰. Obok klasztoru stoi renesansowy **kościół Świętej**

Wieża ratuszowa, fot. D. Zaręba

Trójcy 🏛️ – pierwsza ewangelicka świątynia w Cieszynie (należała do ewangelików w latach 1585–1654).

Na XV-wiecznym **ryнку** 🏘️ znajduje się studnia wraz z XVIII-wieczną **figurą św. Floriana** 🏛️, patrona strażaków, który ma zapewniać miastu ochronę przed pożarami. Jego obecność w tym miejscu jest całkowicie uzasadniona, gdyż miasto trawiły trzy

Pałac Habsburgów, fot. E. Wiecezorek

pożary (w 1552, 1720 i 1789 r.), które niemal doszczętnie zniszczyły Cieszyn. Z powodu pożarów także i rynek był kilkakrotnie przebudowywany. Współcześnie zabudowa głównego placu miasta zachwyca dekorowanymi, szerokimi sieniami, sklepieniami kolebkowymi z lunetami, kamiennymi portalami i belkowymi stropami.

Na rynku stoi także **ratusz** 🏛️, w ciągu wieków również wielokrotnie modernizowany. Nie zachowała się pierwsza siedziba rajców, powstała w 1496 r. z zagospodarowania dwóch domów, które książe cieszyński Kazimierz II podarował miastu na ten właśnie cel. Gmach współczesnego ratusza swój obecny wygląd zawdzięcza przebudowie, którą w latach 40. XIX w. wykonali wiedeńcy Józef Kornhäusl i budowniczy Kment.

Z rynku ulicą Aleksandra Fredry przechodzimy na plac Teatralny, przy którym swą siedzibę ma **Teatr im. Adama Mickiewicza** 🏛️ (pl. Teatralny 1, tel./faks: 033 8577590, teatr_cieszyn@poczta.onet.pl, www.teatr.cieszyn.pl). Tu, gdzie obecnie stoi budynek teatru, od XIII w. do pożaru w 1789 r. znajdował się kościół parafialny, po spaleniu nie odbudowano go jednak, a na miejscu świątyni postawiono koszary. Teatr zbudowano w 1910 r. wg projektu sławnych architektów wiedeńskich, Ferdynanda Felnera i Hermana Helmera. Projektanci wzorowali się na znanych sobie realizacjach, toteż w cieszyńskim gmachu teatralnym można odnaleźć liczne analogie do austriackich budowli – wejście i klatka schodowa do złudzenia przypominają Volkstheater w Wiedniu, zaś widownia składająca się z trzech kondygnacji jest taka sama jak ta w Klagenfurcie. W teatrze cieszyńskim organizowane są występy zespołów baletowych, operetkowych, folklorystycznych, kabaretowych i innych.

Magicznym i wyjątkowym miejscem w Cieszynie jest **Wzgórze Zamkowe** 🏰, zasiedlone

już w V w. p.n.e. W XI stuleciu powstał tutaj gród – został on wymieniony w bulli papieża Hadriana IV w 1155 r. jako *Tessin*, można zatem wysnuć wniosek, że osada ta była zalążkiem dzisiejszego Cieszyna. Z czasem rozrosło się podgrodzie, Wzgórze Zamkowe stało się siedzibą kasztelana, a w XIV w. wzniesiono na tym miejscu wspaniałą gotycki zamek obronny (najpierw drewniany, a później murowany). Zarówno wygaśnięcie cieszyńskiej gałęzi rodu Piastów, jak i wojna trzydziestoletnia przyczyniły się do upadku siedziby panów tych ziem. Zamek przeszedł w ręce Habsburgów, a w latach 1838–40 w jego miejsce powstała rezydencja zwana Pałacem Myśliwskim. Obecnie ma tu swą siedzibę Szkoła Muzyczna im. Ignacego Jana Paderewskiego – spacer śladami przeszłości umila muzyka płynąca nieustannie z okien szkoły.

Z czasów świetności wzgórze zachowała się do naszych czasów **wieża piastowska** 🏰 z XIV w. (grubość murów wieży wynosi 2 m!), na której szczyt prowadzi 120 schodów, oraz **rotunda romańska** 🏰. W tym miejscu warto otworzyć plecak i sprawdzić, czy w portfelu mamy banknot 20-złotowy – nie dlatego, aby na Wzgórzu Zamkowym grozili nam kieszonkownicy, lecz by porównać rotundę św. Mikołaja na odwrocie banknotu z tą ukazującą się naszym oczom. Rotunda romańska, pełniąc funkcję kościoła grodowego i kaplicy zamkowej, jest jedną z najstarszych budowli w Polsce – powstała w XI w. Wraz z zamkiem i innymi zabytkami Cieszyna została przebudowana, odzyskała jednak swój pierwotny kształt dzięki badaniom archeologicznym w latach 50. ubiegłego stulecia. Do wnętrza można wejść tylko wraz z grupą zorganizowaną, pod opieką przewodnika.

Spod rotundy kierujemy się na ulicę Przykopa, do dawnej dzielnicy sukienników i garbarzy, zwanej także **cieszyńską**

Romańska rotunda w Cieszynie, fot. D. Zaręba

Wenecją 🏰, ze względu na zachowane po dziś dzień kamieniczki nad Młynówką, do których prowadzą przerzucone przez wąski kanał mostki.

Z zabytkowej Wenecji przeniesiemy się w najliczniej odwiedzane miejsce w Cieszynie – pod średniowieczną **studnię Trzech Braci** 🏰, stojąca na ulicy o tej samej nazwie. Paweł Stalmach w 1876 r. polecił postawić w tym miejscu żeliwną altankę z wrytymi słowami legendy o powstaniu miasta

Turyści przy wieży piastowskiej, fot. arch. ŚOT

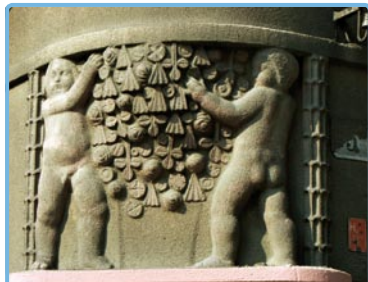
Cieszyna, w językach polskim, niemieckim i łańcińskim. Napis głosił: „Roku 810 wiaropodobne założenie miasta Cieszyna przez synów Leszka III króla polskiego. Trzej bracia książęta, Bolko, Leszko i Cieszko, zesłi się po długiej wędrówce przy tym źródle i ciesząc się, zbudowali na pamiątkę miasto, które miano Cieszyn otrzymało”. Obecnie przy studni widnieje napis po polsku i po łacinie, niemiecki zapis zamieniono na płaskorzeźbę Jana Raszki, która przedstawia radosne spotkanie braci.

Ksiądz Leopold Szersznik, jezuita, wybitny działacz oświeceniowy na ziemi cieszyńskiej, w 1802 r. udostępnił szerszej publiczności swoje bogate zbiory biblioteczne i muzealne, tym samym dokonując otwarcia pierwszego muzeum w Cieszynie i drugiego – po puławskim muzeum Izabeli Czartoryskiej – w Polsce. W XIX w. powstało kilka innych placówek: Muzeum Śląskie, Muzeum Miejskie i Muzeum Generalnego Wikariatu. W tym ostatnim zobaczyć można było zabytki sztuki sakralnej. W 1930 r. połączono je w jedno **Muzeum Śląska Cieszyńskiego** (ul. Regera 6, tel.: 033 5512933, faks: 033 5512932, www.muzeumcieszyn.pl; wejścia na ekspozycję tylko z przewodnikiem co godzinę: X–II, wt.–nd. 10.00–14.00, śr. 12.00–16.00, III–IX, wt., czw., sb., nd. 10.00–14.00, śr., pt. 12.00–16.00; bilety: 10 zł, ulg. 5 zł, rodzinny 15 zł), mieszczące się w zabytkowym pałacu hr. Larischów i prezentujące od 2002 r. wystawę stałą *Na skrzyżowaniu dziejów i kultur*. Zbiory zostały już po II wojnie światowej podzielone na muzealne i archiwalne. Obecnie Muzeum Śląska Cieszyńskiego może poszczycić się posiadaniem ponad 70 tys. eksponatów, w tym zbiorów numizmatycznych, kartograficznych, ok. 22 tys. książek, a także innych dzieł sztuki zgromadzonych w działach Sztuki, Archeologii, Etnografii, Historii i Techniki

Studnia Trzech Braci w Cieszynie, fot. M. Pawlica

oraz Fotografii. Do najcenniejszych zabytków należą: biurko według tradycyjnego przekazu należące niegdyś do Napoleona II, zwanego Orlątkiem, tytularnego króla Rzymu, antyfonarz łańciński z 2. poł. XV w., dagerotypy, strzelba „cieszynka” służąca do polowania na siedzące ptactwo oraz pamiątkowa serweta pokoju cieszyńskiego z 1779 r.

Dekoracja kamienicy w Cieszynie, fot. D. Zaręba

Szyld Muzeum Drukarstwa, fot. D. Zaręba

Cieszyńskie magnolie, fot. D. Zaręba

Warto także odwiedzić **Muzeum Drukarstwa w Cieszynie** 📍 (ul. Głęboka 50, tel.: 033 8511630, 695217850, muzeumdrukarstwa@o2.pl, www.muzeumdrukarstwa.eu; konieczne jest wcześniejsze uzgadnianie terminów; bilety: 5 zł/os., grupy zorganizowane 11–25 os. – 4 zł/os., przewodnik 10 zł, zwiedzanie tylko z przewodnikiem), które zostało założone w 1996 r. w celu upamiętnienia dziejów drukarstwa na ziemiach cieszyńskich. Ambicją pracowników muzeum jest doprowadzenie wszystkich urządzeń będących eksponatami do stanu pełnej sprawności technicznej (zarówno tych współczesnych, jak i starych zabytkowych maszyn). Zwiedzający mają okazję zapoznać się z funkcjonowaniem drukarni typograficznej, z bogactwem czcionek, matryc, klisz chemigraficznych, klocków drzeworytniczych, urządzeń i maszyn odlewniczych, urządzeń drukujących, pras dociskowych i urządzeń intrologatorskich. Muzeum organizuje również warsztaty graficzne, imprezy edukacyjne dla uczniów i studentów, a także wystawy czasowe. Przygotowano również specjalną ofertę dla szkół i innych grup zorganizowanych: zwiedzający są świadkami powstawania druku archaicznym sposobem – czcionki są składane ręcznie, następnie skład jest odlewany mechanicznie, a na

końcu tego skomplikowanego procesu powstaje wydruk. Podczas pokazu wysłuchać można opowieści o ludziach zasłużonych dla drukarstwa, m.in. o wynalazcach Janie Gutenbergu, Ottmarze Mergenthalerze oraz ojcach cieszyńskiego drukarstwa: Fabianie Beinhauerze i rodzie Prochasków.

Do Cieszyna warto przyjechać wiosną, kiedy zakwitają tam piękne kwiaty, będące w przeszłości symbolem prestiżu społecznego i dobrobytu materialnego hodowcy – magnolie. Do Cieszyna sprowadził je ks. Leopold Jan Szersznik w XVIII w., kiedy to otworzył dziś już nieistniejący ogród botaniczny w okolicy Frysztackiego Przedmieścia, przy starej strzelnicy. W XIX w. te piękne biało-różowe kwiaty stanowiły ozdobę willi należących do właścicieli fabryk i bogatych architektów. Współcześnie opracowano specjalny spacerowy **Szlak Kwitnącej Magnolii** 📍, wiodący ulicami Sienkiewicza, 3 Maja, Miarki aż do parku Pokoju. W kasie muzeum cieszyńskiego, w punkcie informacji turystycznej, a także w sklepach PSS Społem można nabyć folder z dokładnym opisem szlaku (5 zł). Dochód ze sprzedaży folderów ma zostać przekazany na renowację obrazu Breughla Kwietnego znajdującego się w muzeum. Na szlaku można sporo dowiedzieć się o magnoliach, czytając tabliczki

Widok z Wieży Piastowskiej, fot. R. Kupczak

Teatr im. Adama Mickiewicza w Cieszynie, fot. arch. UM Cieszyn

informacyjne umieszczone wzdłuż trasy, a w kawiarniach i cukierniach w okresie kwitnienia tych wspaniałych roślin skosztować wyjątkowych drinków, tortów i deserów nawiązujących bądź to formą, bądź nazwą lub dekoracją do magnolii. Namiastkę tego, co można zobaczyć w sezonie kwitnienia tych wyjątkowych drzew, znaleźć można na stronie www.najpiekniejszemagnolie.pl.

Przyrodniczą atrakcją miasta i jego symbolem jest **cieszynianka wiosenna** (*Hacquetia epipactis*) 🌿, kwitnąca od marca do maja w dwóch cieszynskich rezerwach: Lasek Miejski nad Olzą i Lasek Miejski nad Puńcówką. Jest to roślina bardzo rzadka – w Polsce w większych skupiskach występuje właściwie jedynie w okolicach Cieszyna, w innych częściach kraju rzadko można

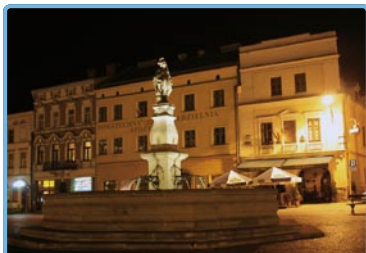
spotkać jej pojedyncze stanowiska. Cieszynianka wiosenna podlega ścisłej ochronie.

Imprezy cykliczne

Imprezy cykliczne organizowane w Cieszynie to m.in. Cieszynski Przegląd Jasełek odbywający się w styczniu, Filmowy Przegląd Kino na Granicy (IV); w czerwcu odbywa się Festiwal Trzech Braci, wspólna impreza polsko-czeska, zaś w sierpniu rozbrzmiewa muzyka wokalna podczas Festiwalu Viva il Canto. Jesień upływa w Cieszynie przy dźwiękach różnorodnej muzyki, gdyż we wrześniu organizowana jest Cieszynska Jesień Jazzowa, w listopadzie Cieszynskie Spotkania Jazzowe, zaś Dekada Muzyki Organowej, Chóralnej i Kameralnej odbywa się w październiku.

Kilka słów o magnoliach

Magnolie były jednymi z pierwszych roślin kwiatowych na Ziemi (pojawily się w trzeciorzędzie). Nazwa, nadana krzewom przez francuskiego zakonnika Charles'a Plumiera, pochodzi od nazwiska lekarza i botanika francuskiego Pierre'a Magnola. W Chinach kwiaty tych drzew uznawane są za symbol czystości i szczerości – ich posiadanie i hodowla zarezerwowane było tylko dla cesarskich ogrodów i dla świątyni. Kora i pączki niektórych gatunków magnolii mają właściwości lecznicze, a płatki magnolii japońskiej i nagiej używane są jako przyprawa do ryżu i marynat.

Fontanna na cieszynskim rynku, fot. D. Zaręba

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Strony internetowe: www.cieszyn.pl, www.powiat.cieszyn.pl.

Informacja turystyczna: Cieszyńskie Centrum Informacji, Rynek 1, tel.: 033 4794248–9; **Punkt informacji turystyki kulturowej**, ul. Wyższa Brama 19.

NOCLEGI

Dom Gościnny Kora, ul. Wyższa Brama 19, tel.: 033 8512299 (w godzinach rannych), 502599045, 509272175, faks: 033 8578122, www.domgosciny-kora.com.pl. Ceny: dwójka 100–110 zł (opcjonalnie śniadanie 10 zł).

Gościniec Pod Kurantem, ul. Srebrna 7, tel./faks: 033 8518522, poczta@podkurantem.com, www.podkurantem.com. W obiekcie restauracja. Ceny: dwójka ze śniadaniem i gorącą kawą espresso od 150 zł.

Hotel Liburnia ***, ul. Liburnia 10, tel.: 033 8520531, 722170700, repcja@liburniahotel.pl, www.liburniahotel.pl. Dostęp do Internetu w pokoju, pobyt dłuższy niż dwie doby – rabat 5%. Ceny: dwójka ze śniadaniem 170 zł.

Hotel 500 **, ul. Graniczna 46, tel.: 033 8578277, 8582398, cieszyn@hotel500.com.pl, cieszyn.hotel500.com.pl. Przy trasie A1, możliwość przyjazdu ze zwierzętami (dopłata 20 zł), dostęp do Internetu. Ceny: dwójka ze śniadaniem 180 zł.

Hotel Gambit *, ul. Bucewicza 18, tel.: 033 8520651, 4797979, 8513951, repcja@hotelgambit.com.pl, www.hotelgambit.com.pl. Restauracja, sala bankietowa, Internet radiowy w niektórych pokojach, możliwość przyjazdu ze zwierzętami (dopłata 20 zł). Ceny: dwójka 120 zł (w weekendy 100 zł przy pobycie dłuższym niż dwie doby).

Kemping – pole namiotowe z basenem, ul. Miła 5 (wejście od ul. Jasnej), tel.: 033 8520191, 509937169, banot@poczta.fm, www.iotstyl.republika.pl. Basen rehabilitacyjny czynny: pn.–pt. 8.00–10.00, do dyspozycji samochód do przewozu osób niepełnosprawnych, hydroterapia, studio rękodzieła. Ceny: nocleg pod namiotem 10 zł/os.

Kwaterna prywatna, ul. Katowicka 4, tel.: 033 8514131, 601354996, jack74@poczta.fm. Ceny: 30 zł/os.

Pokoje gościnne Pod Wieżą, ul. Zamkowa 3b (Góra Zamkowa), tel.: 600591241, 695946807, 603093845, bakochan@neostrada.pl, pokoje.zamekcieszyn.pl. Noclegi w Śląskim Zamku Sztuki i Przedsiębiorczości; 100 lat temu nocował w tym miejscu cesarz Franciszek Józef, a w 2006 r. jego wnuk. Dostęp do Internetu w pokojach, dostęp do kuchni. W całym obiekcie obowiązuje zakaz palenia. Ceny: dwójka 110 zł.

Pokoje Grażyna, ul. Srebrna 14, tel.: 033 8541327 (po 20.00), 696096668, gabix-ag@wp.pl. Pokoje z dostępem do Internetu, kuchnia do dyspozycji. Ceny: 30–50 zł/os.

Szkolne Schronisko Młodzieżowe, ul. Błogocka 24, tel.: 033 8521629, 8521470, www.ssm-cieszyn.com. Kuchnia samoobsługowa i jadalnia z wyposażeniem, świetlica z TV i sprzętem audio-wideo. Ceny: 31 zł za nocleg w pokoju 2-os. z łazienką, 24 zł w pokoju 1–4-os., 18 zł w pokoju wieloosobowym, dodatkowe opłaty za pościel (7 zł), pobyt dzienny (7 zł), przechowywanie bagażu (3 zł) i korzystanie z Internetu (1 godz. – 3 zł).

GASTRONOMIA**Restauracje, bary, pizzerie**

Bar mleczny Zapiecek, ul. Sejmowa 4 (pl. Dominikański), tel.: 033 8510588, semirbekusz@gmail.com, www.zapiecek.cieszyn.pl. Czynne: pn.–pt. 10.00–18.00, sb. 10.00–16.00.

Pizzeria Stary Targ, ul. Stary Targ 1, tel.: 609220346.

Pizzeria Jedyńka, al. Łyska 24, tel.: 033 8511111, www.pizzeriajedyńka.pl.

Karczma Pod Dębem, al. Łyska 24 (obok pizzerii Jedyńka), tel.: 033 8580735, www.poddebem.com.pl; czynne: codz. 10.00–24.00.

Restauracja Kasztanowy Dwór, ul. Sikorskiego 1, tel.: 608058000.

Restauracja Mexicana, ul. Srebrna 3, tel.: 033 8520816, www.mexicana.cieszyn.pl. Zestawy dla dzieci, ceny umiarkowane, na piętrze znajduje się **pub Pod Zieloną Trójką**.

Restauracja Pod Kurantem, ul. Srebrna 7, tel.: 033 8518522.

Restauracja Sejmowa, ul. Sejmowa 2, tel.: 502315875.

Kawiarnie, cukiernie

Cafe Muzeum, ul. Regera 6, tel.: 033 8514548.

Ciastkarnia PSS Społem, ul. 3 Maja 6, tel.: 033 8520111; czynne: pn.–pt. 8.00–13.30, sb.: 8.00–11.00.

Herbaciarnia Mak, ul. Głęboka 31, tel.: 033 8525220; ul. Bielska 62 (Uniwersytet Śląski), tel.: 033 8546281. Smaczne wyroby, ale drogo.

INNE ATRAKCJE

Pływalnie: basen kryty Uniwersytetu Śląskiego, ul. Paderewskiego 9, tel.: 033 8546174; bilety: 5,50 zł, ulg. 4,50 **basen przy polu namiotowym**, ul. Miła 5 (wejście od ul. Jasnej), tel.: 033 8520191, 509937169, banot@poczta.fm, www.iotstyl.republika.pl; **kąpielisko miejskie**, al. Łyska 23, tel.: 033 8522346; czynne w sezonie letnim. Basen sportowy, stacja kolejowa, brodziki i plac zabaw dla dzieci, bufet.

Kino Piast, ul. Ratuszowa 1, tel.: 033 8520426, biuropiast@interia.pl, www.kinocieszyn.prv.pl.

Przystań kajakowa, al. Łyska 13, tel.: 033 8520833; czynne: w sezonie pn.–nd. 9.00–20.00; ceny: wypożyczenie roweru wodnego 30 min – 7 zł, 15 min – 3,50 zł, wypożyczenie kajaka 30 min – 3 zł, 15 minut – 2 zł.

Sztuczne lodowisko, hala widowiskowo-sportowa, ul. Sportowa 1, tel.: 033 8510007; czynne: 10.00–20.00 z kilkoma półgodzinnymi przerwami; bilety: 5 zł/godz., ulg. 3 zł/godz., wypożyczenie łyżew 5 zł/godz.

Skoczów

KOMUNIKACJA

Pociągi. Dworzec kolejowy, ul. Mickiewicza 42, tel.: 033 8533912, 9436; rozkład jazdy: www.pkp.pl.

Autobusy. Dworzec autobusowy, ul. Objazdowa, tel.: 033 8533288; Przedsiębiorstwo Komunikacyjne Transkom, ul. Ciężarowa 41, centrala tel.: 033 8532928, 8532929, tel./faks: 033 8532912, rozkład jazdy: www.transkom.pl.

Taksówki. Taxi, ul. Bielska, tel.: 033 8533311.

Skoczów, miasto założone według legendy – w 971 r. (dokument założenia miasta podobno został zamknięty w metalowej kuli i osadzony na szczycie wieży ratusza po jego odbudowie w 1801 r.), leży niedaleko Cieszyna i jest wspaniałą bazą wypadową dla wycieczek pieszych i rowerowych po

okolicy. Znajdują się tutaj także pamiątki po sławnych i ważnych dla Polski osobach, które Skoczów odwiedziły (jak Jan Paweł II)

Nazwa Skoczowa

Legenda głosi, że nazwa miasta wzięła się stąd, że właśnie w tym miejscu, gdzie teraz znajduje się Skoczów, księżniczka skoczyła w nurt Wisły. Bardziej prawdopodobne jest jednak, że „Skoczów” pochodzi od nazwiska Skocz lub od słowa „skok” w znaczeniu „spadek wody”.

Kamienie przy rynku w Skoczowie, fot. D. Zaręba

Wieża ratusza w Skoczowie, fot. D. Zaręba

lub mieszkały tutaj przez jakiś okres swe go życia (jak św. Jan Sarkander czy Gustaw Morcinek).

ZWIEDZANIE

Szlak Sarkandrowski

Spacer po Skoczowie warto rozpocząć od zwiedzenia **Muzeum parafialnego św. Jana Sarkandra** (Rynek 2, tel.: 033 8530813, 8533249, muzeum.sarkandra@neostrada.pl, www.muzeumsarkandra.akkja.pl; czynne: wt.–sb. 9.00–16.00; bilety: 2 zł, ulg. 1 zł, przewodnik 5 zł). Jest ono pierwszym obiektem na szlaku sarkandrowskim, oznaczonym kolorem żółtym (w muzeum można zapoznać się z przebiegiem szlaku i zakupić folder informacyjny). Otwarte 11 lat temu Muzeum św. Jana Sarkandra mieści się w kamienicy, w której urodził się skoczowski święty, przy późnobarokowym, zabytkowym **ratuszu** (M).

Strażnik tajemnicy spowiedzi

Jan Sarkander przedstawiany jest na obrazach w sutannie, z palcem na ustach, gdyż pomimo tortur, którym był poddawany, nie zdradził tajemnicy spowiedzi namiestnika Moraw – barona Władysława Popiela Lobkovicza. Sarkander urodził się w 1576 r. w Skoczowie, a po ukończeniu studiów (uczył się w Olomuńcu, Pradze, Grazu – w tym ostatnim mieście obronił doktorat) pracował jako wikary, od 1616 r. pełnił tę funkcję w Holeszowie, który w 1620 r. obronił przez lisowczykami, niszczącymi miasta protestanckie. Ksiądz Jan zorganizował procesję (byli w niej również obecni protestanci) z Najświętszym Sakramentem i wyszedł naprzeciw wojskom, aby pokazać, że Holeszów jest katolicki. Plan się powiódł i miasto nie zostało zniszczone, lecz Sarkander został oskarżony o sprowadzenie wojska polskiego na Morawy. Przewieziony do Olomuńca i torturowany, zaprzeczł zdradzie stanu, nie wyznał także tajemnicy spowiedzi wspomnianego barona Popiela Lobkovicza. W więzieniu często modlił się brewiarzem, a kiedy był związany i nie mógł przewracać kartek rękami, pomagał sobie językiem. Zmarł 17 marca 1620 r. 3 listopada 1859 r. został beatyfikowany przez papieża Piusa IX, a papież Jan Paweł II kanonizował go 21 maja 1995 r. w Olomuńcu. Liturgiczne wspomnienie św. Jana Sarkandra jest obchodzone w kościele katolickim 30 maja.

W 1890 r. w tym miejscu urządzono kaplicę, przy której działały organizacje katolickie. Pomysł stworzenia muzeum gromadzącego pamiątki po bł. Janie powstał już w 1932 r., jednak z powodu wybuchu II wojny światowej do realizacji tych zamierzeń nie doszło. Jednak przy okazji kanonizacji Jana Sarkandra postanowiono przygotować kamienicę do celów ekspozycyjnych. W 1995 r. placówka otrzymała status muzeum. Stała ekspozycja prezentuje koleje losu Jana Sarkandra, wykorzystując stare kościelne druki, figury świętych, obrazy. Najcenniejsze zabytki tu zgromadzone to XVII-wieczny konfesjonał, tabernakulum oraz płaskorzeźba Jana Wałacha z 1936 r. Organizowane są tutaj także wystawy czasowe o tematyce religijnej. Muzeum ma swój wkład w organizację festiwalu Panorama Sztuki Chrześcijańskiej Musica Sacra.

Kościół św.św. Apostołów Piotra i Pawła, fot. E. Wieczorek

Krzyż papieski na Kaplicówce, fot. E. Wieczorek

Kolejnym obiektem na tej trasie spacerowej jest **wieża ratuszowa** 🏰, na której znajduje się wizerunek św. Jana Sarkandra z 1801 r. (obecnie na ratuszu widnieje kopia obrazu).

Liczne ślady kultu patrona miasta znajdziemy w **kościółce św.św. Apostołów Piotra i Pawła** 🏰, są to m.in. relikwie, ołtarz boczny po prawej stronie nawy głównej, malowidła na sklepieniu przedstawiające sceny z życia świętego, stara drewniana figura w lewej nawie, a także dzwon Sarkander z 1967 r. Następnym miejscem ważnym dla mieszkańców miasta, związanym nie tylko ze skoczowskim świętym, lecz także z papieżem Janem Pawłem II, jest **wzgórze Kaplicówka** 🏰, na którym usytuowana jest **kaplica** poświęcona księdzu Janowi (wewnątrz znajduje się m.in. stylowy ołtarz z figurą męczennika wykonaną ze sztucznego marmuru). Dzięki staraniom bpa Herberta Bednorza przed kaplicą stoi krzyż papieski z Katowic-Muchowca (1983). Obok niego 22 maja 1995 r. Jan Paweł II odprawił nabożeństwo dziękczynne.

W **kościółce Znalezienia Krzyża Świętego** 🏰 zwanym Szpitalikiem (już w XV w. był on kaplicą szpitala miejskiego) zobaczyć można chrzcielnicę, przy której św. Jan Sarkander otrzymał swój pierwszy sakrament. Kolejnymi obiektami na trasie sarkandrowskiej są:

Kaplica na wzgórzu Kaplicówka, fot. D. Zaręba

Kim był Gustaw Morcinek?

Gustaw Morcinek (właściwie Augustyn; 1891–1963), rozpoczął pracę w kopalni, mając lat 16. Wychowywał się bez ojca, zatem to górnicy złożyli się na jego edukację – dzięki temu mógł skończyć nauczycielską szkołę ludową w Białej. Pracował jako nauczyciel w Skoczowie. Debiut literacki Morcinka to artykuł *Wspomnienia z przewrotu 1918 r.* Jego kolejne teksty, takie jak *Wyrąbany chodnik*, *Lysek z pokładu ldy*, *Narodziny serca* czy *Serce za tamą*, spotkały się z uznaniem czytelników. Zofia Kossak-Szczucka nazwała Morcinka następcą Orkana – promowała jego talent i zapraszała młodego twórcę do swojego domu w Górkach, za co pisarz nazwał ją świętą literacką matką chrzestną. Przed wojną był za granicą, wrócił jednak i został aresztowany przez gestapo za działalność antyemiecką (jako argument podawano przykład z *Wyrąbanego chodnika* – pies w owej książce wabił się Bismarck). Proponowano mu podpisanie folkslisty, ale odmówił. Przebywał w obozach w Skrochowicach, Sachsenhausen i Dachau. Po wojnie Morcinek zaangażował się politycznie, wspierając PZPR, zaproponował nawet zmianę nazwy Katowic na Staliność po śmierci Stalina w 1953 r. (taki pomysł podsunął mu Bierut). Spotkało się to z oburzeniem i niedowierzaniem mieszkańców, którzy kochali pisarza za jego szacunek dla ciężkiej pracy i zrozumienie śląskich spraw. Jednak Morcinek nie pisał tylko o Śląsku, znane i cenione są także jego baśnie i powieści historyczne (*Ondraszek*), pisał też dużo listów – czasem nawet 20 dziennie! Za swoją twórczość Morcinek otrzymał wiele nagród i odznaczeń. Zmarł w Krakowie na białaczkę.

Dom Sierot, którego opiekunem był święty, Dom Sióstr Służebniczek oraz **figura** męczennika stojąca przy ulicy Mickiewicza.

Szlak Morcinkowski

Przy ulicy Fabrycznej w Skoczowie znajduje się **Muzeum im. Gustawa Morcinka** (ul. Fabryczna 5, tel.: 033 8532913, www.muzeum-cieszyn.ox.pl/skoczow.html;

Pomnik Gustawa Morcinka, fot. E. Wieczorek

czynne: wt., czw., pt. 9.00–15.00, śr. 9.00–17.00, sb., nd. 10.00–14.00; bilety: 3 zł, ulg. 2 zł, przewodnik 10 zł). Mieści się ono w domu, który autor wybudował sobie za honorarium za książkę *Wyrąbany chodnik*. Ekspozycja poświęcona pisarzowi zajmuje trzy sale na parterze. Znajduje się tam m.in. gabinet Morcinka z jego biurkiem, maszyną do pisania oraz zbiorem książek. Zobaczyć można także liczne fotografie, portrety Morcinka i jego rodziny, maszynopisy, afisze itp. W kolejnej sali zebrano pamiątki ukazujące związki Morcinka ze Śląskiem i górnictwem, a także listy dzieci do pisarza. Oprócz pamiątek związanych z życiem i twórczością patrona muzeum, w placówce (na piętrze) możemy poznać dzieje ziemi cieszyńskiej i losy tutejszego rzemiosła czy też zobaczyć wystawy poświęcone historii Skoczowa i okolic.

Do innych ciekawych miejsc związanych z Gustawem Morcinkiem zaprowadzi nas spacerowy Szlak Morcinkowski. Podążając za czerwonymi znakami, możemy rzucić okiem na kolejne domy, które wynajmował pisarz podczas lat spędzonych w mieście, szkołę podstawową, w której nauczał (ul. Mickiewicza 11), oraz stojący niedaleko **pomnik pisarza** , odsłonięty w 1987 r.

Okolice

Ze Skoczowa warto wyruszyć na wycieczki po okolicy – szczególnie polecane są dwie trasy. Można je pokonać samochodem albo też wybrać się na wycieczkę rowerową (szlak jest oznakowany i bardzo malowniczy).

Wycieczka I

Pierwsza z proponowanych tras prowadzi najpierw do **KOŃCZYC MAŁYCH**, leżących 15 km od Skoczowa. Warto tu zobaczyć zamek z XV w., a także sanktuarium maryjne. Pierwszą wzmiankę o Kończycach Małych znajdziemy w spisie wsi płacących dziesięcinę biskupowi wrocławskiemu z 1305 r. Kilkadziesiąt lat później Piotr Golasowski wybrał Kończyce na swoją siedzibę ze względu na świetne warunki obronne – bagna i mokradła utrudniały miły intruzom oblężenie zamku; dostęp utrudniały też liczne mosty zwodzone i fosa. W XVI w. **zamek** został rozbudowany w stylu renesansowym przez kolejnych właścicieli – ród Czelów z Czechowic. Następne gruntowne przeobrażenie zamku miało miejsce w wieku XVII, kiedy to Pełkowie herbu Pogonia weszli w posiadanie kończyckiej rezydencji. Do czasów współczesnych zachowały się dwa kamienno-ceglane skrzydła zamku,

Zamek w Kończycach Małych, fot. D. Zaręba

Sanktuarium Matki Boskiej Kończyckiej, fot. D. Zaręba

a w miejscu ich zetknięcia usytuowana jest brama ze sklepioną kolebkowo sienią. Nad bramą w kamiennym portalu wyrzeźbiono herb rodziny Sedlnickich (dawnych właścicieli warowni), odczytać można także datę „1560”. Obecnie w zamku mieszczą się: hotel, restauracja i izba muzealna.

Kolejnym punktem na trasie spacerowej po Kończycach Małych jest wczesnobarokowy kościół z XVIII w., w którym znajduje się **sanktuarium Matki Boskiej Kończyckiej** . We wnętrzu świątyni najciekawsze są: XVI-wieczny cudami słynący obraz Matki Boskiej z Kwiatem Młeczka i renesansowa płyta nagrobna rycerza Zygmunta Wyszkoły z 1568 r.

Przez Kończyce Małe biegnie **Europejska Trasa Rowerowa** (od Chałupek do Jastrzębia-Zdroju), a także szlaki rowerowe, które łączą miejscowość z przejściem granicznym w Markłowicach oraz z Cieszynem,

Pałac w Końcyczach Wielkich, fot. D. Zaręba

Witraż w kościele w Końcyczach Wielkich, fot. D. Zaręba

Ruptawą, Kaczciami, Zebrzydowicami, Jastrzębiem-Zdrojem, Ustroniem i Końcyczami Wielkimi.

Jeśli zdecydowaliśmy się na rowerową wyprawę, warto wiedzieć, że tylko 3 km malowniczej drogi wiodącej przez wzgórza widokowe z przepiękną panoramą Czantorii i okolicznych szczytów dzieli Kończyce Małe od **KOŃCZYC WIELKICH**. Jest to wieś równie stara jak sąsiednia miejscowość, pierwsze wzmianki o niej pochodzą z 1305 r. Tutaj w przegranej bitwie z Czechami w 1919 r. zginął Cezary Haller (1875–1919), brat gen. Józefa Hallera.

Na skraju wsi znajduje się **pałac** 🏰 barokowo-klasycystyczny, zbudowany w XVII stuleciu, i park. Ostatnimi prywatnymi właścicielami tej rezydencji była rodzina von Thun-Hohensteinów, później w pałacu urządzono dom dziecka, a obecnie budynek jest

remontowany i przekształcany w obiekt hotelowo-konferencyjny. We wsi warty zobaczenia jest także ostatni ślad po rosnącej tu niegdyś puszczy – 750-letni dąb szypułkowy, **najstarszy dąb na Śląsku** 🌳. Korzystając z życzliwości tutejszego proboszcza, można zwiedzić XVIII-wieczny **kościół św. Michała Archanioła** 🏰👉, leżący na Szlaku

Kończyce Wielkie – największy drewniany kościół Śląska Cieszyńskiego, fot. D. Zaręba

Architektury Drewnianej, a dokładniej – na jego pszczyńskiej pętli. Jest to największy kościół drewniany na Śląsku Cieszyńskim.

Z Kończyc Wielkich jedziemy do **KACZYC**, malowniczej przygranicznej wioski położonej wśród lasów i stawów, oddalonej od Kończyc o 5 km. Znajdziemy tam drewniany **kościół parafialny z 1620 r.** 🏰📍, przeniesiony do Kaczyc z Ruptawy koło Jastrzębia-Zdroju. Mieszkańcy Ruptawy nie mieli funduszy na remont zniszczonego w 40% kościoła, bo wszystkie środki finansowe wieś przeznaczała na budowę nowej świątyni, dlatego podjęto decyzję o przeniesieniu obiektu do kaczyckiej parafii.

Kolejne 5 km dzieli nas od **ZEBRZYDOWIC**, siedziby gminy, gdzie warto zatrzymać się na moment, by zobaczyć **zamek** 🏰 z XVI w. zbudowany przez rodzinę Liszków, a w XVIII w. odnowiony w stylu barokowym przez baronów Mattencloit. Obecnie niedaleko zamku znajduje się **amfiteatr** 🎭 i **moło widokowe** 🏞️. Baron Mattencloit ufundował również ołtarz w późnobarokowym **kościółce parafialnym Wniebowzięcia NMP** 🏰📍, wzniesionym w latach 1774–76. Z lewej strony nawy stoi chrzcielnica z XVIII w., zdobiona płaskorzeźbami przedstawiającymi Ojców

Kościół: św. Augustyna, św. Ambrożego i św. Grzegorza. Na lewej ścianie prezbiterium znajduje się zachowana w całości renesansowa płyta nagrobna Jerzego Liszki, przedstawiająca stojącą postać rycerza.

Wycieczka II

Drugą proponowaną wyprawą jest wycieczka ze Skoczowa w kierunku Brennej.

Muzeum biograficzne

Muzeum biograficzne „to jakby przedłużenie życia tych, co odeszli, w miejscu, gdzie tworzyli, gdzie śmieli się i płakali. Coś emanuje z tych murów nawet dla sceptyków”.

(Anna Sadowska do Zygmunta Szatkowskiego na wieść o utworzeniu Muzeum Zofii Kossak-Szczuckiej, list z 24 stycznia 1970 r.)

Zaledwie 6 km od Skoczowa znajdują się **GÓRKI WIELKIE**, znane przede wszystkim z **Muzeum Zofii Kossak-Szczuckiej-Szatkowskiej** 🏰 (ul. Stary Dwór 2, tel.: 033 8539515, muzeumgorki@poczta.ox.pl, www.muzeum-cieszyn.ox.pl/gorkit.html; czynne: wt., czw., sb. 9.00–15.00, śr. 9.00–16.00, nd. 10.00–14.00; bilety: 3 zł, ulg. 2 zł, przewodnik 10 zł). Muzeum powstało z inicjatywy męża pisarki w 1973 r. i mieści się w domku ogrodnika, w którym Kossak-Szczucka spędziła ostatnie lata swojego życia (jest pochowana na góreckim cmentarzu). Na zbiory składają się: bogata korespondencja pisarki, cenny zbiór książek (niekompletny, większość uległa zniszczeniu w czasie II wojny światowej), rodzinne pamiątki, rękopisy, dokumenty, unikatowe polskie i zagraniczne wydania książek Kossak-Szczuckiej. Twórcy muzeum starali się odtworzyć wyjątkową atmosferę, jaka panowała w domku ogrodnika za życia pisarki – to właśnie tutaj Kossak-Szczucka

Pałac w Zebrzydowicach, fot. E. Wiczorek

Kim była Zofia Kossak-Szczucka?

Zofia Kossak-Szczucka (1889–1968), pisarka, wnuczka malarza Juliusza Kossaka, urodzona w Kośminie nad Wieprzem, dzieciństwo spędziła na Lubelszczyźnie i Wołyniu, gdzie zastała ją też rewolucja bolszewicka. Debiutem literackim pisarki była powieść *Pożoga* opisująca doświadczenia tamtych lat. Po śmierci pierwszego męża, Stefana Szczuckiego, zamieszkała w Górkach Wielkich i wyszła ponownie za mąż za Zygmunta Szatkowskiego. Jest autorką powieści historycznych (*Krzyżowcy*, *Król Trędowaty*, *Bez oręża*), książek dla dzieci (*Kłopoty Kacperka góreckiego skrzata*, *Topsy i Lupus*), podejmowała także tematykę śląską (*Nieznany kraj*, *Wielcy i mali*) oraz hagiograficzną (*Szalericy Boży*). Okupację Kossak-Szczucka spędziła w Warszawie; założyła Radę Pomocy Żydom Żegota, była więziona w Oświęcimiu i na Pawiaku, gdzie skazano ją na śmierć. Za działalność w czasie wojny otrzymała nagrodę Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata, poświęcono jej również tablicę pamiątkową w Jerozolimie. Pisarce udało się przeżyć wojnę, jednak tragiczne losy znalazły odzwierciedlenie w jej utworach. Jako katoliczka twierdziła, że zło to brak Boga, co wywołało żywe oburzenie m.in. Tadeusza Borowskiego. Po wojnie, zmuszona do emigracji, przebywała w Anglii; do Polski wróciła w 1957 r. Jej twórczość jest niejednoznacznie oceniana przez literaturoznawców, zarzuca jej się dewocyjność i pisanie na „zamówienie społeczne”, jednak mimo uwag specjalistów książki Zofii Kossak-Szczuckiej cieszą się niesłabnącym powodzeniem.

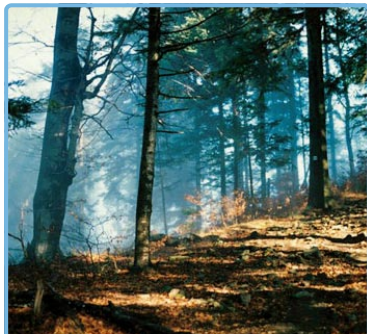

Zofia Kossak-Szczucka,
fot. arch. Wikimedia Commons

napisała większość swych powojennych utworów. W tym domu gościli m.in. Maria Dąbrowska, Witkacy, Melchior Wańkowicz, Jan Sztudynger czy Gustaw Morcinek.

Na skoczowskiej stacji PKP swój początek mają dwa ciekawe **szlaki piesze**:

zielony , przechodzący w czerwony , zaprowadzi nas na Błatnią przez Górkę Wielkie (długość szlaku: 15 km, czas przejścia: 5 godz.), a żółty wiedzie na Równicę przez Ustroń Lipowiec (długość szlaku: 11 km, czas przejścia: 4 godz.).

Na szlaku, fot. S. Gacek

Schronisko PTTK na Błatnej, fot. Roman Bargieł

Dla amatorów jazdy konnej obowiązkowym punktem na trasie jest **Ośrodek Sportów Konnych** 📍 (tel.: 033 8532915, 505557578, faks: 033 8520244, www.stadnina-ochaby.com.pl) przy stadninie w **OCHABACH WIELKICH**. Jest to centrum jeździeckie Śląska i Podbeskidzia, mieści się tam kryta ujeżdżalnia, place treningowe, trasa crossowa. Ośrodek oferuje także organizację kuligów, plenerów fotograficznych i malarzkich, wczasy w siodle i kursy jeździeckie o różnym stopniu zaawansowania. Konie hodowane w ośrodku zdobywają liczne nagrody w zawodach międzynarodowych, a jeden z nich, Dekalog xo, znalazł się w ekipie olimpijskiej Ateny 2004.

Imprezy cykliczne

Imprezy cykliczne organizowane w Skoczowie to: Zawody narciarskie o Puchar Starego Gronia (I), festiwal Panorama Sztuki Chrześcijańskiej Musica Sacra (V), Dni Skoczowa połączone z tradycyjnym jarmarkiem (VI), a także organizowany w wigilię nocy świętojańskiej, 22 czerwca, Cross świętojański (bieg w Pogórze). We wrześniu można posłuchać skocznej muzyki podczas Ogólnopolskiego Festiwalu Kapel Podwórkowych lub też wziąć udział w pieczeniu barana pod Starym Groniem (organizatorem imprezy jest PTTK Skoczów).

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Strony internetowe: www.beskid.skoczow.pl, www.skoczow.pl.

NOCLEGI

Gospodarstwo agroturystyczne Gajówka, Bładnice Dolne 136, tel.: 033 4790531, 602376140, faks: 033 4790532, poczta@gajowka.skoczow.pl, www.gajowka.skoczow.pl. Ekskluzywne apartamenty oraz „spanie na sianie” (w pokojach), boisko, ping-pong, bilard, automaty do gry, wypożyczalnia rowerów, quady, jeepy, park linowy, paintball, ASG – symulacje wojny, manewry wojskowe na terenie poligonu, łuki, własny staw i możliwość wędkowania, rekreacja konna – bryczki i kuligi (także na kołach, wozem wester-nowym), strzelnica automatyczna. Ceny: nocleg w pokoju z łazienką 55 zł/os., nocleg na sianie 45 zł/os., na kempingu 25 zł/os.

Gospodarstwo agroturystyczne Olszynka, Kameralna 15, Ochaby Małe, tel.: 033 8535791, 516056433, 503638597, www.olszynka.wbeskidy.pl. Plac zabaw, boisko, rowery. Ceny do uzgodnienia.

Obiekt hotelowy Karet, ul. Ustrońska 10, Skoczów, tel./faks: 033 8533481, karet@jur-gast.pl, www.karet.e-noclegi.net.pl. Ceny: dwójka z umywalką 75 zł, dwójka z łazienką 99 zł (w cenę pokoi jest wliczone śniadanie).

Pokoje gościnne Oliwia, ul. Górny Bór 23a, Skoczów, tel.: 033 8532115, 8584182. Ceny: 40 zł/os.

GASTRONOMIA

Restauracje, bary, pizzerie

Pizzeria Verona, ul. Morcinka 16, tel.: 033 8532631, www.pizzeria-verona.eu.

Restauracja Karet, ul. Ustrońska 10, tel./faks: 033 8533481, karet@jur-gast.pl, www.karet.e-noclegi.net.pl. Dania kuchni polskiej i międzynarodowej.

Restauracja Sadyba, Rynek 7, tel.: 033 8530508, sadyba@sadyba-restauracja.pl, www.sadyba-restauracja.pl. Dania kuchni polskiej i piza.

Kawiarnie, cukiernie

Cukiernia Haneczka, Rynek 30, tel.: 033 8571281.

Cukiernia Jan Duś, ul. Kościelna 4, tel.: 033 8533447, biuro@cukiernia.info.

INNE ATRAKCJE

Kino Teatr Elektryczny, ul. Mickiewicza 3, tel.: 033 8533231, 4791040, www.mdk.ox.pl

Kryta pływalnia Delfin, ul. Górecka 2a, tel./faks: 033 8531820, 8584611, info@basendelfin.pl, www.basendelfin.pl. Oprócz basenu: kręgielnia, siłownia, masaże, aerobik, sauna, korty. Bilety: pn.–pt. 7,50 zł/godz., ulg. 5,50 zł/godz., sb., nd. odpowiednio 8,50 zł i 5,50 zł.

Brenna

Z Gór Wielkich koło Skoczowa jest już nie daleko do Brennej, malowniczej miejscowości położonej w dolinie rzeki Brennicy. Nazwa rzeki, od której wywodzi się nazwa wsi, powstała od słowa „breń”, oznaczającego tereny podmokłe, błotniste. Ta urokliwa wieś jest dobrą bazą wypadową dla pieszych i rowerowych wycieczek w góry. Wypoczynek w tym miejscu docenią również amatorzy pikników na trawie i kąpieli w czystej rzece.

ZWIEDZANIE

Obiekty zabytkowe, które warto zobaczyć w Brennej, to **kościół św. Jana Chrzciciela** 🏰 z XVIII w., o wystroju barokowo-klasycyzycznym, oraz chaty góralskie – w jednej z nich znajduje się **izba regionalna** 🏠 (Gminy Ośrodek Kultury, ul. Wyzwolenia 69, tel.:

033 8536550) z ekspozycją prezentującą sprzęty codziennego użytku i przybliżającą sposób życia pasterzy.

Ośrodki narciarskie

W Brennej skorzystać można z oferty trzech głównych ośrodków narciarskich. Pierwszy z nich to **Brenna Węgierski** 🚠 (tel.: 601593901, www.wyciagi.brenna.pl), w którym jeździć można na pięciu trasach o różnym stopniu trudności (wszystkie są sztucznie naśnieżane), wydzielono także część stoku do jazdy na sankach. Drugim ośrodkiem jest **Dolina Leśnicy** 🚠 (Leśnica 153, tel.: 033 8587142, www.dolinalesnicy.pl), oferująca cztery trasy naśnieżane na stokach Świniorzki z dwoma wyciągami talerzykowymi i jednym zaczepowym. Ośrodek **Pod Starym Groniem** 🚠 (ul. Sportowa 4, tel.: 033 8536112, www.starygron.pl)

Czas na białe szaleństwo, fot. arch. UMWS

disponuje wyciągiem orczykowym oraz oświetloną trasą, na której odbywają się zimowe zawody narciarskie, m.in. Puchar Wójta Gminy Brenna oraz Puchar Beskidzkich Groni. W centrum Brennej wyznaczono trasę o długości 3 km dla narciarzy biegowych, wiodącą wzdłuż rzeki.

Szlaki turystyczne

Spod ośrodka zdrowia w Brennej można przejść **zielonym szlakiem** na **Błatnią** (czas przejścia: 1,5 godz.) lub przez dolinę Leśnicy na **Równicę** (czas przejścia: 2 godz.). Z przystanku Brenna Centrum wyruszyć można **niebieskim szlakiem** na **Kotarz** przez dolinę Hołcyny (czas przejścia: 1 godz. 25 min), a stamtąd kolejne 2,5 godz. zajmie nam dojście przez **przełęcz Karkoszczonkę** (na przełęczy odpocząć można w **Chacie Wuja Toma**) do **Szczyrku** (niebieskie i czerwone znaki). Z Brennej Centrum można również wejść na **Błatnią** (czas przejścia: 1,5 godz., szlak zielony i czarny) gdzie znajduje się schronisko, a także dotrzeć na przełęcz **Karkoszczonkę** (czas przejścia: 2 godz.; szlak żółty). Przy okazji wycieczek na

Równicę lub Błatnią warto zajrzeć do **Chlebowej Chaty** (ul. Breńska 113, Górki Małe, tel.: 033 8539630, pytania@chlebowachata.pl, rezerwacja@chlebowachata.pl, www.chlebowachata.pl), gdzie można zobaczyć, jak wypieka się chleb, wyrabia sery i pozyskuje miód, a następnie skosztować tych specjalów. Dla mniej doświadczonych piechurów atrakcyjna może okazać się **ścieżka przyrodniczo-leśna Brenna Bukowa – Karkoszczonka** (długość: 3 km w jedną stronę) lub **ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna po górze Bucze** (długość: ok. 4 km; najlepiej w okresie III–VI, kiedy kwitnie większość roślin). Doliną Brennicy biegnie **czarny szlak rowerowy** , który łączy się z zielonym szlakiem Greenways (z Cieszyna przez Skoczów do Łąki k. Pszczyny) i z niebieskim wiodącym z Ustronia.

Imprezy cykliczne

Imprezy cykliczne organizowane w Brennej odbywają się w sezonie letnim w amfiteatrze nad rzeką. Są to m.in. Noc Świętojańska (VI), Przegląd Wiejskich Zespołów Artystycznych (VII), dożynki ekumeniczne (VIII).

Pejzaż beskidzki, fot. E. Wieczorek

Dożynki w Brennej, fot. arch. ŚOT

NOCLEGI

Centrum Turystyczne Big Park, ul. Wyzwolenia 40, tel.: 033 8556996, 698 632 055, biuro@bigpark.pl, www.bigpark.pl. Ceny: nocleg w apartamencie 75 zł/os., dostawka 35 zł/os.

Chata Wujka Toma, schronisko na przełęczy Karkoszczonek, tel.: 033 8274145, 502529429, chatawujka-toma.prv.pl. Drewniana, stylowa chata góralska; schronisko urządzono w starej zagrodzie z 1918 r.; możliwość zorganizowania kuligu oraz pieczenia barana przy ognisku, beczce piwa i kapeli góralskiej. Ceny: nocleg 20 zł/os., pościel 6 zł.

Dom Wczasowy Brzym, ul. Kobyla 7, tel.: 663675126, www.brzym.wczasypolsce.pl. Ceny: nocleg z wyżywieniem 55 zł/os., młodzież szkolna 38 zł/os.

Ośrodek Wypoczynkowy Pod Świerkami, ul. Bukowa 86, tel./faks: 033 8586651, info@pod-swierkami.pl, www.pod-swierkami.pl. Ogród, siłownia, sauna fińska, bilard, piłkarzyki, tenis stołowy, kawiarnia, bar, sala kominkowa. Ceny: nocleg ze śniadaniem 50 zł/os., nocleg z pełnym wyżywieniem 75 zł/os.

Pensjonat-restauracja Hawana, ul. Jatny 34, tel.: 033 8536279, 8586834, faks: 033 8536457, hawana@bb.onet.pl, www.hawana.pl. Restauracja, sala bankietowa, sauna, siłownia, boisko, tenis stołowy, plac zabaw, prywatna plaża nad Brennicą. Ceny: dwójka ze śniadaniem 130 zł.

Pensjonat Malwa, ul. Jatny 11, tel./faks: 033 8536483, 8536493, 602750524. Restauracja, sala bankietowa, karczma regionalna, sauna, kawiarnia, winiarnia, plac zabaw, odnowa biologiczna. Ceny: dwójka ze śniadaniem 120 zł, opłata za psa 10 zł.

Pokoje gościnne Krystian Żyłka, ul. Leśnica 3, tel.: 033 8536673, 600421649, krystian@brenna.pl, www.pokoje.brenna.pl. Ogród, możliwość organizacji dodatkowych atrakcji, jak pieczenie prosiaka, muzyka góralska na żywo, w zimie kuligi itp. Ceny: 18–30 zł/os. w zależności od pory roku i długości pobytu.

Pokoje Gościnne Jolanta Sikora, ul. Jarzębiec 2, tel.: 033 8536242, 792901265, jola.sikora@neostrada.pl, sikora.jola@gmail.com, www.wypoczynek.brenna.pl. Plac zabaw, ogród, hodowla psów husky syberyjskich – dla dzieci możliwość przejażdżki psim zaprzęgiem. Ceny: 20–23 zł/os.

Ranczo Błatnia Dorota Iskrzycka, ul. Błatnia 15, tel.: 033 8558777, 606291260, rafal@ranczoblatnia.pl, kontakt@ranczoblatnia.pl, www.ranczoblatnia.pl, Gadu-Gadu: 6939602. Plac zabaw, wycieczki konne po górach, nauka jazdy konnej na łąkach nieopodal rancza, możliwość organizacji kuligu, pieczenia prosiaka. Ceny: 30 zł/os. w pokoju 2–3-os. z łazienką, 25 zł/os. w pokoju 2-os. bez łazienki, 25 zł/os. w pokoju wieloosobowym, dowóz na górę odpłatnie w sezonie letnim.

Schronisko PTTK na Błatniej, tel.: 033 8536484, 508086635; możliwość zorganizowania kuligu oraz pieczenia barana przy ognisku, beczce piwa i kapeli góralskiej.

GASTRONOMIA

Restauracje, bary, pizzerie

Gościniec Górecki, Górki Wielkie 744 (przy głównej drodze do Brennej), tel.: 033 8539703. Zajazd w stylu country; kuchnia amerykańska i polska.

Karczma na Kamieńcu, Huta 15, tel.: 033 8536902, www.karczmanakamiencu.pl. Długo trzeba czekać na potrawy, bo dania przyrządzane są od podstaw.

Karczma Pod Skalica, Węgierski, tel.: 033 8536850. Obsługa w strojach góralskich, w soboty zabawa z muzyką.

Karczma Stary Gron, Leśnica 61, tel.: 033 8536395, www.stary-gron.pl, www.karczmastarygron.pl. Mix pierogów z sosem i peklowana golonka należą do szczególnie polecanych specjalów.

Pizzeria Los Amigos, ul. Wyzwolenia 36, tel.: 033 8586666, 505 057 319, www.losamigos.pl.

Restauracja Beskid-Centrum, ul. Wyzwolenia 89, tel.: 033 8536210, beskid@brenna.pl, www.beskid.brenna.pl.

Kawiarnie, cukiernie

Cukiernia Bajka, ul. ks. Juroszka 5a, tel.: 033 8587168.

Cukiernia Beskid-Centrum, ul. Wyzwolenia 89, tel.: 033 8536210, www.beskid.brenna.pl.

Przez Beskidy

Ustroń, Wisła, Trójwieś Beskidzka

10

Przez Beskidy

NAJWAŻNIEJSZE ATRAKCJE

Trójwieś Beskidzka (Istebna, Koniaków, Jaworzynka): kościół Dobrego Pasterza; w okolicy: kościoły drewniane (Kubalonka, Stecówka, Młaskawka)

Trójwieś Beskidzka (Istebna, Koniaków, Jaworzynka): Chata Kawuloka, Izba Pamięci Jerzego Kukuczki, koronki, Muzeum Na Grapie; **Wisła:** Muzeum Beskidzkie, zamczek Prezydenta RP, Tydzień Kultury Beskidzkiej (w sierpniu)

Ustroń: Muzeum Ustrońskie (Muzeum Hutnictwa i Kuźnictwa)

Trójwieś Beskidzka (Istebna, Koniaków, Jaworzynka): Muzeum Świerka Istebniańskiego, Ośrodek Edukacji Leśnej, wollerowa hodowca głuszca, Szlak Planetarny; w okolicy: wyciągi, liczne szlaki turystyczne i narciarskie; **Ustroń:** Leśny Park Niespodzianek, Park Linowy na Równicy, wjazd kolejką linową na Czantorię; **Wisła:** wjazd kolejką na skocznię K120 w Wiśle-Malince, wycieczka śladami Adama Małyszka, Park Linowy Przygoda Park, szlak pieszy na Baranią Górę

Ustroń

KOMUNIKACJA

Pociągi. Rozkład jazdy pociągów: www.pkp.pl; dworzec Ustroń, ul. Dworcowa 3, tel.: 033 8542385; dworzec Ustroń-Zdrój, ul. Grażyńskiego 4, tel.: 033 8543345; dworzec Ustroń-Polana, ul. 3 Maja.

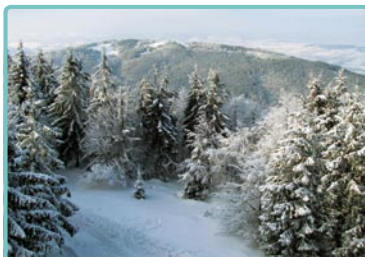
Autobusy. Rozkład jazdy autobusów: www.pkscieszyn.pl; linie autobusowe WISPOL.

Taksówki. Ambit Taxi, tel.: 033 8544545, 601523718; **postój Ustroń Rynek,** tel.: 033 8542445; **Radio Taxi,** tel.: 033 8541333; **Euro Taxi,** tel.: 033 8542666; **Beskid Taxi Ustroń,** tel.: 033 8547888.

Planując wycieczkę do Ustronia, najlepiej zarezerwować sobie kilka dni. Jest to miejscowość położona pomiędzy stokami Czantorii i Równicy, typowo uzdrowisko. Ustroń oferuje wiele atrakcji zarówno miłośnikom aktywnego spędzania czasu na górskich szlakach, jak i osobom pragnącym leniwie odpocząć nad brzegiem rzeki, pospacerować po ładnej okolicy, a przy okazji zobaczyć ciekawe miejsca. Leczy się tutaj choroby układu oddechowego, układu ruchu i krążenia, a także wiele innych dolegliwości. Do sanatorium przyjeżdżają także liczni rekonwalescenci, aby

skorzystać z kąpeli solankowych, zabiegów borowinowych, inhalacji, masaży itp.

Zima w Ustroniu, fot. arch. UM Ustroń

ZWIEDZANIE

Zanim wjedziemy do centrum Ustronia, warto zatrzymać się w dzielnicy Nierodzim, gdzie znajduje się jedyny drewniany obiekt sakralny w mieście – **kościół św. Anny** 🏰📍 z 1769 r. z dwuspadowym dachem krytym gontem i cebulastym hełmem wieży. Wewnątrz podziwiać można obraz *Św. Anna Samotrzeć* z XVIII w. umieszczony w późnobarokowym ołtarzu głównym z rzeźbą Boga Ojca w zwieńczeniu. Warto także zwrócić uwagę na rokokową ambonę z 2. poł. XVIII w.

W Ustroniu wytyczone zostały szlaki spacerowe, z których warto skorzystać, poznając najważniejsze miejsca w mieście i okolicach. **Brązowy szlak miejski** 🏠 to dobry wybór na pierwszy spacer po centrum Ustronia. Rozpoczyna się on przy Urzędzie Miasta. Idąc dalej, przechodzimy przez ulicę 3 Maja i wchodzimy do pięknego Parku Lazarów (w nim plac zabaw dla dzieci), a po krótkim czasie docieramy do ulicy Hutniczej, gdzie znajduje się **Muzeum Ustrońskie im. Jana Jarockiego** 🏠📍 (znane też jako **Muzeum Hutnictwa i Kuźnictwa**; ul. Hutnicza 3, tel.: 033 8542996, muzeumustronskie@op.pl; czynne: pn., śr.–pt., 9.00–15.00, wt. 9.00–17.00, sb. 9.00–13.00, nd. 9.30–13.00 (inne terminy zwiedzania do uzgodnienia po wcześniejszym zgłoszeniu); bilety: 4 zł, ulg. 2,50 zł, grupy zorganizowane pow. 10 osób – 2,50 zł, ulg. 2 zł; opłata za przewodnika 15 zł). Oprócz skansenu kuźniczego i etnograficznego w muzeum można zobaczyć wystawy stałe: *Ustroń jako uzdrowisko* (wystawa historyczna) czy *Kobiety i męski strój ludowy* (wystawa etnograficzna). Oglądać można również znacznych wymiarów obraz Ludwika Konarzewskiego *Wesele góralskie* oraz wyroby rękodzielnicze ustronńskich twórców. Przy głównej ulicy w dzielnicy Brzegi znajduje

Kąpiel gierzynowa

To dzięki działalności huty w Ustroniu odkryto nowe metody leczenia bólów reumatycznych. Robotnicy zauważyli, że takie właśnie właściwości ma kąpiel w wodzie ogrzanej żużlem wielkopięcowym. Taki zabieg zwany był kąpielą gierzynową i od niego rozpoczęła się kariera Ustronia jako uzdrowiska.

się oddział Muzeum Ustrońskiego „**Zbiory Marii Skalickiej**” 🏠📍 (ul. 3 Maja 68, tel.: 033 8542996, zbiorymariiskalickiej@op.pl; czynne: codz. 11.00–16.00; bilety: 3 zł, ulg. 2 zł).

Za Muzeum szlak skręca w lewo. Podążając nim, dotrzemy do **parku Kuracyjnego** 🌳 i **amfiteatru** 🎭 (ul. Daszyńskiego 28, tel.: 033 8542906, mdk@ustron.pl, www.mdk-ustron.ox.pl) z zadaszoną sceną i widownią, mającego 2500 miejsc siedzących. W sezonie letnim organizowane są w nim imprezy kulturalne, a oprócz nich cyklicznie odbywają się: Festiwal Piosenki Czeskiej i Słowackiej, Wybory Miss Wakacji, Ustrońskie Dożynki i Festyn Miast Partnerskich. Na

Muzeum Hutnictwa i Kuźnictwa, fot. arch. SOT

Szkołka narciarska w Ustroniu, fot. arch. UM Ustroń

deskach amfiteatru ustronńskiego występowały liczne kabarety, a także zespoły muzyczne i wokaliści.

Za torami kolejowymi szlak odbija w lewo, prowadząc wzdłuż Wisły asfaltową alejką. Dochodzimy w ten sposób do dużego mostu, przekraczamy go i, idąc ulicą Grażyńskiego, powracamy do punktu wyjścia.

Szlak niebieski pozwala nam podziwiać zabytki miasta. Zwiedzanie warto zacząć od głównej ulicy – Ignacego Daszyńskiego, przy której wznosi się katolicki **kościół św. Klemensa** . W tym miejscu, a dokładniej na obecnym cmentarzu, drewniany kościół stał już w 1444 r. Świątynię murowaną bez wyraźnych cech stylowych zbudowano w 1787 r, wykorzystując istniejącą kaplicę przy sierocińcu. Przed kościołem

zobaczymy dwie figury z piaskowca – św. Józefa i św. Jana Nepomucena – obie postacie są bardzo popularne na ziemi cieszyńskiej.

Drugą piękną świątynią w Ustroniu jest **ewangelicko-augsburski kościół Apostoła Jakuba Starszego** (dojście ulicą Daszyńskiego, następnie skręt w lewo w Stawową). W ołtarzu głównym, zaprojektowanym przez wiedeńskiego architekta Ruprechta, podziwiać można obraz *Ostatnia Wieczerza*. Obok znajduje się stara plebania z końca XVIII w. Niedaleko Muzeum Ustronńskiego, przy ulicy 3 Maja, znajduje się **staw** , na którym można popływać rowem wodnym, łódką lub kajakiem, zaś przy ulicy Ogrodowej zwiedzić można **Muzeum Regionalne Stara Zagroda** (ul. Ogrodowa 1; czynne: wt.–sb. 10.00–17.00), mieszczące się w góralskiej drewnianej chacie.

Kolejny szlak spacerowy nazwany został **Widokowym** , gdyż pozwala podziwiać urodę Beskidu Śląskiego, nie narażając jednocześnie niedoświadczonych turystów na ostre podejścia jak na szlakach górskich. Oznakowany jest kolorem czerwonym. Trasa rozpoczyna się pod Urzędem Miasta (niedaleko znajduje się punkt informacji turystycznej). Kierujemy się wzdłuż

Rynek w Ustroniu, fot. arch. UM Ustroń

Dom czasowy przypominający piramidę, fot. D. Zaręba

uregulowanego strumyka i dalej ulicą Jelenica, mijając wytwórnię wody mineralnej Ustronianka. Szlak skręca w lewo w drogę gruntową, a dalej na dość długim odcinku możemy podziwiać widoki na Równicę, Palenicę i Lipowski Groń. Potem wracamy do punktu wyjścia lub też wędrujemy jeszcze na Polanę Goryczkę, gdzie znajduje się **Centrum Odnowy i Wypoczynku Bielen-da** 🌿 i stacja **wyciągu narciarskiego** 🎿.

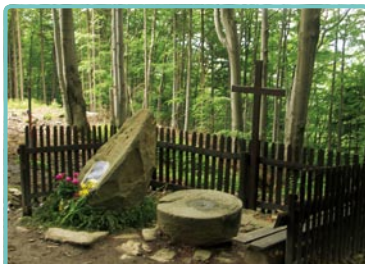
Idąc pod górę, od dworca kolejowego i kierując się znakami żółtego **Szlaku Sanatoryjnego** 🚶, po kilkunastu minutach dojdziemy do **sanatorium** i Szpitala Uzdrowskiego Równica w dzielnicy Ustroń-Zawodzie. Niedaleko sanatorium znajdziemy kino i kawiarnię (nie tylko na potrzeby kuracjuszy), a także niedawno wybudowany katolicki **kościół św. Brata Alberta** 🏰 (poza

godzinami nabożeństw jest zamknięty). Droga asfaltowa wije się, pnąc się coraz wyżej w górę – wzdłuż niej stoją **domy czasowe** 🏠, zbudowane w latach 60. XX w. z inicjatywy Edwarda Gierka. Mają charakterystyczny kształt piramid – zespół tych budynków widoczny jest już z dołu, ze ścieżki nad Wisłą. Ostatni z nich, **hotel Belweder**, jest wspaniałym 5-gwiazdkowym obiektem, który swoim gościom oferuje szereg atrakcji, z basenem i parkiem wodnym dostępnym odpłatnie dla gości spoza hotelu.

Po prawej stronie, nieco poniżej Belwederu, znajduje się główny cel wędrowki – **Leśny Park Niespodzianek** 🌲 (ul. Zdrojowa 16, tel.: 033 8513563, 8521539, lesny.park@ustronet.pl, www.lesnypark.pl). Na jego obejrzenie warto zarezerwować sobie kilka godzin, zwłaszcza jeśli podróżuje się z dziećmi. Jest to miejsce, w którym dzieci mają okazję nakarmić i dotknąć kozy, króliki, świnki w specjalnie zbudowanej zagrodzie. Można także zobaczyć tam m.in. daniela, muflony, sarny, jelenie, bażanty, dziki i żubry. Kilka razy w ciągu dnia organizowane są pokazy lotów ptaków drapieżnych (latem: 11.00, 14.00, 16.00, zimą: 11.00, 16.00), prowadzone przez wykwalifikowanych sokolników. Maluchy na pewno zachwyci ruchoma ekspozycja Alei Bajek, gdzie spotkają się z tak

Muflon w Leśnym Parku Niespodzianek, fot. D. Zaręba

Kamień Ewangelików przy szlaku na Równicę, fot. E. Wieczorek

znanymi postaciami jak np. Smerfy, Kopciuszek, Bolek i Lolek czy Pinokio. Kolejną atrakcją dla dzieci jest dobrze wyposażony plac zabaw, a na głodnych turystów czeka Bar Leśny, w którym skosztować można dań z grilla i typowych fast foodów.

Jeżeli kogoś zafascynowała fauna Beskidu Śląskiego, może odwiedzić oprócz Parku Niespodzianek także **Regionalny Leśny Ośrodek Edukacji Ekologicznej Leśnik** 🌿 w Ustroniu-Jaszowcu. Można tam zobaczyć wypchane zwierzęta i z licznych map i plansz dowiedzieć się czegoś więcej o ich naturalnym środowisku oraz posłuchać odgłosów lasu.

Piękną pod względem krajobrazowym trasą spacerową jest **Szlak Źródłany** 🇵🇱 (oznakowany kolorem czerwonym, długość trasy: ok. 8 km, czas przejścia: ok. 3 godz. 15 min). Na trasie w dolinie Gościeradowca można odpocząć na ławeczce przy **źródle Źelazystym** 🌿, odkrytym w 1883 r., następnie należy przejść przez mostek i wejść w las. Szlak prowadzi w lewo, aż do rozwidlenia dróg przy drogowskazie do źródła Karola. Do wyboru są dwie drogi – łatwiejsza i krótsza asfaltowa oraz trudniejsza wiodąca przez las pełen korzeni, stromo w górę. Cel spaceru, **źródło Karola** 🌿, jest uroczym zakątkiem leśnym z ławeczkami; można tu zaczerpnąć zdrowej i pysznej wody na drogę powrotną.

Szlak Nadwiślański 🇵🇱 (oznakowany kolorami zielonym i czerwonym, długość trasy: ok. 7 km, czas przejścia: ok. 3 godz.) prowadzi nad rzeką Wisłą; można nim dojść również do źródła Karola. Niebieskim kolorem oznakowany jest **szlak Jeleniczka** 🇵🇱 (długość trasy: ok. 5,5 km, czas przejścia: ok. 2 godz.), który prowadzi do pola biwakowego pod Małą Czantorią, gdzie jest zadaszona altana i krąg na ognisko. Niedaleko znajduje się kiosk spożywczy, w którym można kupić kielbaski.

Równica, fot. E. Wieczorek

Okolice

Równica

Na Równicy znajduje się **schronisko**, w którym można przenocować, a także kilka miejsc serwujących kuchnię regionalną, np. **Koliba Pod Czarcim Kopytem**, przerobiona ze starej stodoły, która podobno była nawiedzana przez diabła. Właściciel jednak umieścił na dachu blaszanego kogucika, co – jak głosi legenda – ma odstraszać diabła, i na brak klientów jak na razie nie narzeka.

Atrakcje turystyczne dla małych i dużych poszukiwaczy mocnych wrażeń zapewnią **Park eXtreme** 🌿 na Równicy. W ofercie m.in. zjazd torem saneczkowym typu Roller Coaster (6 zł), zjazd torem pontonowym (3 zł), ścianka wspinaczkowa (10 zł) oraz skoki na batucie (10 zł). Zmęczeni aktywnością fizyczną mogą zrelaksować się w kinie 4D (czas trwania seansu: 12 min; bilety: indywidualny 10 zł, grupowy 8 zł). Zgłodniałym turystom lokalną kuchnię serwuje Karczma Biesiadna, zaś niecierplivi i mniej wymagający konsumenci mogą pożywić opodal się w Mr Hamburgerze.

Kolejną atrakcją położoną 30 m od schroniska na Równicy jest **Park Liny** 🌿 (góra Równica, kontakt: Funtour

Kuchnia w schronisku, fot. M. Zaręba

Artur Ciszewski, ul. 9 Listopada 4, Ustroń, tel./faks: 033 8542728, tel.: 501221833, 722293194, funtour@funtour.pl, www.parklinowoy.pl; czynne: codz. od. 10.00 do zmierzchu, ostatnie wejście o 17.00; bilety: XI–IV tylko grupy min. 15-osobowe w cenie 40 zł/os. po wcześniejszej rezerwacji, w sezonie letnim ceny zależą od rodzaju trasy i wahają się od 20 do 50 zł/os., dzieci do 12. roku życia płacą zawsze 5 zł mniej niż kosztuje bilet normalny). Jest to wysokościowy tor przeszkód z trasami o różnym stopniu trudności, w tym jedną tzw. Trasą Piratów, przeznaczoną dla dzieci od 5. roku życia, osób z lękiem wysokości oraz dla osób niepełnosprawnych. Łączna długość wszystkich tras to 1 km, a umieszczono na nich 68 przeszkód. Wejście na trasę zawsze poprzedza kilkuminutowe szkolenie teoretyczne, a przejście odbywa się pod okiem

doświadczzonego instruktora. Uwaga! osoby niepełnoletnie muszą mieć pisemną zgodę rodziców na wzięcie udziału w zabawie – formularz zgody można pobrać w kasie lub na stronie internetowej parku.

Naprzeciwko Parku Linowego jest **poligon** (1 ha) z bunkrami i barykadami, przeznaczony do gry w paintball. Można tam zdobywać flagę przeciwnika, konwojować VIP-a lub wziąć udział w kilkugodzinnych grach fabularnych typu *Zdobycie Twierdzy Orłów* czy *Misja Szpieg*. (Ceny: 55 zł/os. za wynajęcie markera, munduru, maski ochronnej + 100 pocisków, za doładowanie kolejnych 100 pocisków – 25 zł/os.; zgłoszenia grupowe są rozpatrywane indywidualnie; grupy od 4 os. obsługiwane są codziennie w godz. 10.00–19.00, konieczne jest jednak powiadomienie mailowe z jednodniowym wyprzedzeniem. W przypadku realizacji kilkudniowych imprez istnieje możliwość noclegu i wyżywienia niedaleko poligonu).

Wielka Czantoria

Przez szczyt Wielkiej Czantorii biegnie granica polsko-czeska. Schronisko znajduje się po czeskiej stronie, można tam jednak płacić złotówkami. W 2002 r. stanęła na Czantorii **wieża widokowa** (bilety: 4 zł, emeryci 3 zł, młodzież i dzieci 1,50 zł) o wysokości 28 m; warto się na nią wspiąć ze względu na piękne widoki, szczególnie przy sprzyjającej pogodzie.

Drugą polaną Czantorii jest wspomniana już **Stokłosica**, którą można zobaczyć, wjeżdżając wyciągiem krzeselkowym (**kolej linowa Czantoria**, kontakt: ul. 3 Maja 130, Ustroń, tel.: 033 8543550, czantoria@czantoria.com.pl, www.czantoria.com.pl; czynne: 8.30–16.30, informacje o ewentualnych zmianach godzin otwarcia są zamieszczane na stronie internetowej;

Kolej linowa na Czantorii, fot. D. Zaręba

eny: przejazd w górę 8 zł, dzieci 6 zł, w obie strony odpowiednio: 11 i 9 zł, wycieczki szkolne – 7 zł w obie strony). Obok stacji na szczycie dostępny jest **letni tor saneczkowy** 🚡 (czynne: 9.30–17.30; ceny: 4 zł za przejazd). Narciarze w Ustroniu mogą suszować po terenach zjazdowych w dolinie Jaszowca i Poniwca (naśnieżane), a także w okolicy Wielkiej Czantorii (najtrudniejsze).

(Więcej informacji zob.: **Nartowisko SC. Ośrodek narciarski** 🚡, ul. 3 Maja 144, Ustroń, tel./faks: 033 8545123; **Poniwiec – wyciąg narciarski** 🚡, kontakt: ul. Akacyjowa 107, Ustroń, tel.: 033 8543210).

Sztuczny tor saneczkowy na Czantorii, fot. E. Wieczorek

Szlaki turystyczne

Pośród górskich szlaków turystycznych szczególnie polecany jest **czerwony Główny Szlak Beskidzki im. K. Sosnowskiego** 🚩, przez piechurów zwany Wielkim Czerwonym. Jest to najdłuższy szlak w Polsce, biegnący przez całe Beskidy z zachodu na wschód, aż do Wołosatego w Bieszczadach. Idąc częścią tego szlaku od stacji PKP w Ustroniu przez Zawodzie, dotrzeć można na **Równicę** w ciągu 1,5 godz. (a przy okazji warto zobaczyć **stół ołtarzowy** 🙏, przy którym odprawiali nabożeństwa ewangelicy w okresie kontrreformacji na Śląsku Cieszyńskim). Tyle samo czasu zajmuje zdobycie Równicy od strony Ustronia-Polany – trasa prowadzi cały czas szosą, zatem jest mniej lubiana przez turystów (początek na przystanku kolejowym Ustroń-Polana).

Inne górskie szlaki piesze to m.in. **szlak żółty** 🚩 na **Małą Czantorię** z rynku w Ustroniu (czas przejścia: 3 godz.), **szlak niebieski** 🚩 na **Wielką Czantorię** również z rynku (można też podjechać autobusem do przystanku Ustroń-Brzegi; czas przejścia: 2,5 godz.), **szlak zielony** 🚩 spod dworca PKP Ustroń Polana na Orłową, przez Ustroń-Dobkę do Wisły-Oblaźca (czas przejścia: 2,5 godz.), z Ustronia Polany dojść można również na Wielką Czantorię w 2 godz. **czerwonym szlakiem** 🚩 albo skorzystać z wyciągu krzesełkowego na polanę Stokłoscica, uatrakcyjnijając i skracając trasę wycieczki. Ze Stokłosci (jest tu bufet, w którym można się posilić) na Czantorię dojść można w pół godziny. Przy dworcu PKS Ustroń-Równica rozpoczynają się trzy szlaki: **niebieski** 🚩 przez Orłową na Trzy Kopce Wiślańskie (czas przejścia: 2,5 godz.), **zielony** 🚩 do Brennej (czas przejścia: 1,5 godz.), **żółty** 🚩 przez Lipowski Groń, Nierodzim i Harbutowice do Skoczowa do stacji PKP (czas przejścia: 5 godz.).

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Strony internetowe: www.ustron.com, www.ustron.pl, www.ustron.popracy.pl, www.uzdrowsko-ustron.pl.

Informacje turystyczna: Miejska Informacja Turystyczna, Rynek 2, tel.: 033 8542653, pn.–pt. 8.30–17.00, sb. 8.30–13.00; ul. Sanatoryjna 7, tel.: 033 8542025, pn.–pt. 8.45–16.00, sb. 8.45–13.00.

NOCLEGI

Dom Wczasowy Zameczek, ul. Gościeradowiec 4–6, tel.: 033 8542217, 601077066, 609514856, www.zameczek.turystyka-polska.pl. Plac zabaw dla dzieci, ogród, sala bankietowa, możliwość organizacji szkoleń i bankietów. Ceny: 35–40 zł/os.

Gościniec Groblice, ul. Sanatoryjna 19, tel.: 505080490, 033 8544900, faks: 033 8544900, biuro@groblice.pl, www.groblice.pl. Dostęp do Internetu bezprzewodowego na terenie ośrodka bezpłatnie, kuchnia regionalna, organizacja imprez; nie przyjmuje się zwierząt domowych. Ceny: 55–70 zł nocleg ze śniadaniem.

Hotel Belweder *****, ul. Zdrojowa 15, recepcja – tel.: 033 8548500, recepcja@hotelbelweder.pl, www.hotelbelweder.pl. 5-gwiazdkowy hotel oferuje m.in. basen, sauny, jacuzzi, pokoje klimatyzowane, przystosowane dla osób niepełnosprawnych, solarium, sala bilardowa, klub nocny. Ceny: pokój 2-os. od 335 zł.

Hotel Jaskółka ***, ul. Zdrojowa 10, tel./faks: 033 8544840, 8542929, hotel@jaskolka.com.pl, www.jaskolka.com.pl. W hotelu SPA, bilard, bar i restauracja; można tu przyjechać z psem (za dodatkową opłatą 25 zł). Ceny: od 240 zł za pokój 2-os. ze śniadaniem.

Mileżówka, Izabela Urbaniak-Mosiółek, Sławomir Urbaniak, ul. Sanatoryjna 52, tel.: 033 8545229, 506251755, wislaustron@op.pl, www.milezowka.pl. Bezpłatna przechowalnia rowerów i nart; wypożyczalnia sanek. Ceny: nocleg 35–40 zł/os. w pokoju 2-, 3-os., łóżeczko niemowlęce 10 zł, transport z dworca 10 zł.

Pensjonat Gościniec u Januszka, ul. Gałczyńskiego 5, tel.: 033 8541053, 502629001, faks: 033 8541196, www.ujanuszka.pl. Ceny: 45–60 zł.

Pokoje gościnne Ewa, ul. Szpitalna 66, tel./faks: 033 8543675, pokojeewa@wp.pl, www.pokojeewa.net.pl.

Pokoje gościnne Klaudia, ul. Hutnicza 29, tel.: 033 8542879, 661701819, biuro@klaudia.ustron.pl, www.klaudia.ustron.pl. Ceny: 40–45 zł/os.

Sanatorium Uzdrowskie Złocien, ul. Szpitalna 31, tel.: 033 8543353, 8543354, 8543355, 8543356, faks: 033 8543357, sanatorium@neostrada.pl, www.sanatorium.neostrada.pl. Ceny: od 100 zł/os. w pokoju 2-, 3-os. z wyżywieniem (w tym nocleg 50 zł, trzy posiłki 50 zł).

Schronisko na Równicy, Ustroń, tel.: 033 8542448.

Willa pod Czantorią, ul. Jodłowa 15a, tel./faks: 033 8544906, 665421275, info@willapodczantoria.pl, www.willapodczantoria.pl. Plac zabaw dla dzieci, sala relaksu ze sprzętem do ćwiczeń, Ceny: od 35 zł/os.

GASTRONOMIA

Restauracje, bary, pizzerie

Angel's Live Music Club, ul. Daszyńskiego 28, tel.: 033 8544233, 509922930, faks: 033 8544239, club@angelspub.pl, www.angelspub.pl. W lokalu specjalne dania dla dzieci, w sezonie świeże ostrygi; muzyka na żywo – koncerty; możliwość przejazdu londyńską taksówką z kierowcą do dyspozycji klienta klubu.

Bar Diabli Dofek, ul. Grażyńskiego 2, tel./faks: 033 8543924. Kuchnia regionalna.

Gospoda Pod Czantorią Polana, ul. 3 Maja 144, tel./faks: 033 8559086, 8545023, 606341376. Kuchnia regionalna.

Karczma Biesiadna, ul. Równica 20, tel.: 033 8564800, tel./faks: 033 8564848, kontakt@rownica.pl. Kuchnia regionalna.

Karczma Gazdówka, ul. Skoczowska 110 (dzielnica Nierodzim), tel./faks: 33 8542364. Kuchnia regionalna.

Karczma Góralska, ul. Nadrzeczna 1, tel./faks: 033 8541945, 603879873, www.karczmagoralska.com.pl. Kuchnia regionalna; blisko rzeki; duży i dobrze zagospodarowany plac zabaw dla dzieci przy karczmie; w weekendy w sezonie muzyka na żywo – kapele góralskie.

Koliba Pod Czarcim Kopytem, Równica 23, 43-450 Ustron, tel./faks: 033 8545829, 8545830, www.czarciekopyto.pl; czynne: 11.00–23.00. W ofercie afrodyzjak „Czarci napój” sporządzany na bazie grzanego piwa, mieszanki aromatycznych ziół i – podobno – sproszkowanego czarciego jądra; jego wypicie gwarantuje ponoć szczęśliwą miłość (właściciel zaleca ilość ok. 1 litra). W jednej z sal nad stolikami zawsze wisi jemiola zbierana w Boże Narodzenie.

Naleśnikarnia Centrum, ul. 3 Maja 11, tel./faks: 033 8542819.

Pizza Napoli (tylko na telefon!), ul. Konopnickiej 13d, tel.: 033 8545547, 502852907.

Restauracja BaHus, ul. 9 Listopada 10, tel.: 033 8542672, 602831296, bahus@intertronic.pl. Kuchnia regionalna, m.in. deska góralskich przysmaków.

Restauracja Zbójnicka Chata, góra Równica, tel.: 033 8558000, 602395684, faks: 033 8542601, ustron@zbojnicka-chata.com.pl, www.zbojnicka-chata.com.pl. Kuchnia regionalna.

Smażalnia Ryb Adriatico, ul. Sportowa 3, tel.: 033 8545029, tel.: 601578907, rybka@adriatico.com.pl, www.adriatico.com.pl. Oprócz licznych dań rybnych także dania obiadowe.

Stodoła Pod Lipami, ul. Szpitalna 5 (dzielnica Zawodzie), tel.: 502593002. Kuchnia regionalna.

Kawiarnie, cukiernie

Cukiernia Bajka, ul. Grażyńskiego 1c.

Cukiernia Delicje, ul. 3 Maja 8, tel./faks: 033 8542819, 8577005, www.delicje.ustron.pl. Duży wybór ciast i lodów, zawsze tłoczno, ale obsługa jest szybka i fachowa; przystępne ceny.

Cukiernia Fontana, ul. Sanatoryjna 7, tel./faks: 033 8544961.

Kawiarnia Oaza, ul. Grażyńskiego 8, tel./faks: 033 8542447.

INNE ATRAKCJE

Kino Zdrój, ul. Sanatoryjna 7; zamawianie seansów grupowych – tel.: 033 8565992, 507391839; jak trafić do kina: wejściem bocznym (jak do punktu dializy nerek, na drugie piętro) lub wejściem głównym.

Grota solna w Domu Zdrojowym, sanatorium Równica (budynek A, koło kina Zdrój), ul. Sanatoryjna 7, tel.: 033 4790555, biuro@zdrowagrota.pl, www.zdrowagrota.pl.

SALE ZABAW DLA DZIECI

Bajkolandia, ul. Brody 16, tel.: 033 8587782, 604346221, 507018935, markowski17@wp.pl, www.bajkolandiaustron.pl; czynne: 10.00–20.00, ceny: 1 dziecko – 10 zł/godz., 7 zł/30 min, rodzice z dziećmi do lat 3 – 10 zł na czas nieokreślony.

Figle Migle, ul. 3 Maja 44 (Centrum Handlowe Spar), tel.: 033 8587480, 607272831, 603492057, www.salonzabaw.figlemigle.ustron.pl; czynne: codz. 10.00–20.00.

Okolice Ustronia, fot. E. Wiczorek

Wisła

KOMUNIKACJA

Pociągi. Dworzec Wisła-Uzdrowisko, ul. 1 Maja, tel.: 033 8552324; dworzec Wisła-Głębcze, ul. Dworcowa, tel.: 033 8552570.

Autobusy. Dworzec autobusowy, ul. Lipowa 4, tel.: 033 8552715; linie autobusowe Wispol, tel.: 033 8518452, www.wispol.pl.

Taksówki. Radio Taxi Plus, tel.: 033 8111111; **Tele Taxi,** tel.: 033 8510463, 602690747; **Taxi,** tel.: 033 8552430, 508063253.

Jest to najczęściej odwiedzane miasto w Beskidach, nie tylko ze względu na popularnego skoczka narciarskiego Adama Małysza, który stąd pochodzi i tu mieszka. Podobnie jak dr Chałubiński odkrył Zakopane, tak ukazanie Wisły szerszej społeczności turystów w 1882 r. zawdzięczamy Bogumiłowi Hoffowi, badaczowi kultury ludowej rodem z Radomia (jego imieniem nazwany jest główny plac w centrum miasta). W Wiśle Bolesław Prus pisał *Placówkę*, a Władysław Reymont fragmenty *Chłopów*; przyjeżdżał tutaj także dr Julian Ochorowicz (parapsycholog i filozof opisany m.in. w *Walce Prusa*). Stąd pochodzi również współczesny pisarz Jerzy Pilch. Obecnie w granicach miasta znajdują się liczne wioseczki leżące wzdłuż rzeki Wisły.

Skocznia w Wiśle, fot. P. Brągiel

Legenda o rzece Wiśle

Wysoko w górach rządził sprawiedliwy król Beskida ze swoją małżonką Boraną, opiekunką okolicznych borów. Pewnego dnia Borana wezwała dzieci do siebie i powiedziała, że król jest ciężko chory i trzeba mu pomóc w sprawowaniu władzy. Odtąd syn Lan miał zająć się polami i lasami, a córki Białka i Czarnocha odpowiedzialne były za doprowadzenie wody na jego ziemie, aby nikomu jej nie brakło. Tak też się stało. Żywa, wesola Białka pomknęła szybko w doliny, zaś poważna Czarnocha zaczęła schodzić powoli drugim zboczem. U podnóża góry siostry się spotkały i, choć tak różne, postanowiły nigdy się nie rozłączać. Wtem drogę zastąpił rycerz Czantor i, zagradzając drogę skałą, prosił, aby piękne córki Beskida zostały na jego terenie. Ziemia jednak rozkazała rycerzowi przepuścić siostry, aby woda płynęła też do innych krain. Czantorowi żal było się rozstawać z królewskimi córkami, poprosił więc, żeby dziewczęta wysłały na zwiady tylko jedną falę o imieniu Wyszła. Wyszła początkowo nieśmiało zwiadała nowe, nieznanne miejsca, lecz z czasem stawała się coraz odważniejsza; przyłączały się do niej inne rzeczki i strumyki. Tak dotarła Wyszła na północ, gdzie poczuła słony smak morza i, zachwycona, połączyła się z nim. Na próżno siostry wysyłały śladem Wyszły kolejne fale; żadna nie wróciła, wszystkie zniknęły w morzu na północy. Z tych nieustannie płynących fal powstała Wyszła – Wisła, a od jej imienia siostry Białkę i Czarnochę zwiemy Czarną i Białą Wiselką.

Na podstawie opowiadania Hanny Zdzitowieckiej

Muzeum Beskidzkie, fot. R. Kupczak

ZWIEDZANIE

Zwiedzanie miasta nie zajmuje wiele czasu, więc tym bardziej warto zobaczyć kilka ciekawych miejsc. Jednym z nich jest **Muzeum Beskidzkie** (ul. Steller 1, tel.: 033 8552250, muzeumwisla@neostrada.pl, www.muzeum-cieszyn.ox.pl/wislat.html; czynne: wt., czw., pt. 9.00–15.00, śr. 9.00–17.00, sb., nd. 10.00–14.00; bilety: 3 zł, ulg. 2 zł). Założył je nauczyciel Andrzej Podzorski w 1964 r. (zaledwie dwa lata wcześniej Wisła uzyskała prawa miejskie). Muzeum otwarte z okazji I Tygodnia Kultury Beskidzkiej prezentuje stroje ludowe i przedmioty związane z różnymi aspektami życia górali śląskich, takimi jak pasterstwo, tkactwo, obróbka drewna itp.; można w nim również zobaczyć wnętrza dawnej kurnej chaty. Organizowane są tutaj liczne wystawy czasowe, np. poświęcone pszczelarstwu lub muzyce ludowej. W **galerii U Niedźwiedzia** (ul. Steller 2, tel.: 033 8551799; czynne: pn.–nd. 10.00–14.00, w czasie ferii zimowych i w sezonie letnim 10.00–16.00; bilety: 1 zł), w budynku obok prezentowane są dzieła artystów lokalnych.

Niedaleko muzeum, na placu Hoffa, stoi **kościół ewangelicko-augsburski św. św. Piotra i Pawła** (ul. 1 Maja 49, tel.: 033 8552490, wisla-centrum@luteranie.pl, www.luteranie.pl/wisla). Klasycystyczna świątynia została wybudowana w latach 1833–38 według projektu Edwarda Koerbera. Surowość wnętrza, w którym dominuje biały kolor, uwydatnia witraż przedstawiający apostołów Piotra i Pawła, wykonany w 1932 r. przez Krakowski Zakład Witraży w stylu wyraźnie młodopolskim.

Będąc w Wiśle, nie sposób ominąć miejsc związanych z **Adamem Małyszem**. Idąc ulicą 1 Maja, dojdziemy do ulicy Wodnej, przy której, w osrodku Zimowit, znajduje się **Muzeum Narciarstwa** (ul. Wodna 3, tel.: 033 8552798; czynne: pn.–nd. 10.00–16.00; wstęp wolny), założone przez pasjonatów tego zimowego sportu. Wśród 30 ekspozycji zobaczyć można m.in. narty, na których Adam Małysz zdobył Mistrzostwo Polski, a także rakiety do chodzenia po śniegu, czyli karpel.

Ze słynnym skoczkiem związana jest także **galeria Sportowe trofea Adama**

Adam Malysz – orzeł z Wisły, fot. arch. Dreamstime

Malysza (ul. 1 Maja 48a, tel.: 517567660, galeria@malysz.org.pl, www.malysz.org; czynne: wt.–nd. 10.00–17.00; bilety: 5 zł, ulg. dzieci do lat 15 – 3 zł), w której podziwiać można m.in. zdobyte przez sportowca Kryształowe Kule. Z kolei w holu Domu Zdrojowego przy placu Hoffa umieszczona została **rzeźba Adama** z białej czekolady, wykonana przez Stowarzyszenie Cukierników RP w 2001 r. Nietypowa „czekoladka” ma 2,5 m wysokości, a waży 180 kg. Niestety, nie da się jej skosztować, stoi bowiem w oszklonej gablocie.

Ostatnim istotnym punktem na trasie wiodącej śladami Malysza jest **skocznia K120** w Wiśle-Malinie jego imienia (tel.: 033 8555101; czynne: sb., nd. 10.00–13.00 i 14.00–16.00; wjazd wyciągiem na górę 5 zł, zjazd również 5 zł, parking 2 zł), otwarta 27 września 2008 r. Można tu dojść

spacerem lub dojechać kursującą z centrum miasta Bajeczną Ciuchcią (zob. s. 272). Na „szczycie” skoczni, w wieży startowej, znajduje się kawiarnia K120. Roztacza się stąd wspaniały widok na okolicę.

Wracając do centrum Wisły, warto zobaczyć trochę z drogi i odwiedzić **rezydencję Prezydenta RP** w Wiśle-Czarnym na stoku Zadniego Gronia (ul. Zameczek 1, www.zamek.wisla.pl; recepcja: tel.: 033 8546500, faks: 033 8546501, zamekwisla@zamekwisla.pl; udostępnione dla zwiedzających: śr.–sb. 11.00, 12.30 i 14.00; zwiedzanie w grupach 15–20-os. z przewodnikiem; konieczne jest zgłoszenie z co najmniej 7-dniowym wyprzedzeniem, zapisy przyjmuje recepcja; wstęp wolny). Niedaleko zamku, niedawno udostępnionego dla zwiedzających, znajduje się drewniana **kaplica św. Jadwigi Śląskiej**, zbudowana na polecenie arcyksięcia Fryderyka Habsburga w 1909 r. (kaplica ta znajduje się na Szlaku Architektury Drewnianej). W każdą niedzielę odbywają się w niej nabożeństwa (ewangelickie o 10.30 i msza św. o 12.00; nie trzeba zgłaszać wcześniej chęci uczestnictwa). Sam **zamek** powstał później niż kaplica, został zaprojektowany przez Adolfa Szyszko-Bohusza i zbudowany w latach 1929–31 jako dar ludu śląskiego dla głowy państwa. Prezydent Ignacy Mościcki gościł tu regularnie, co najmniej dwa razy do roku. Obecnie, dzięki inicjatywie prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego, zamek oficjalnie pełni funkcję rezydencji prezydenckiej. Uwaga: zwiedzający muszą mieć przy sobie dowód tożsamości, aby móc okazać go funkcjonariuszom BOR-u (dotyczy to również zwiedzających kaplicę). Należy też pamiętać o szczególnym charakterze rezydencji – zwiedzanie może zostać odwołane w przypadku wizyty głowy państwa. W Zamku Dolnym i Gajówce można opłacić

noclegi i wyżywienie, a także zorganizować konferencje i szkolenia.

W willi Agawa znajduje się kolejne po narciarskim muzeum sportowe – **Muzeum Spadochroniarstwa** (ul. Przylesie 1a, tel.: 033 8551353; czynne po wcześniejszym uzgodnieniu telefonicznym; wstęp wolny; możliwość zorganizowania prelekcji dla grup zorganizowanych). Można tam zobaczyć najbogatszą kolekcję polskich cywilnych i wojskowych pamiątek związanych z tą dziedziną od czasów II RP po współczesność, jak np. mundury, odznaki rozpoznawcze i pamiątkowe, dokumenty, wyposażenie oraz liczne zdjęcia.

Ciekawym połączeniem miejsca, w którym swe prace wystawiają artyści ludowi Beskidu Śląskiego i izby pracy twórczej jest **Chata Kocyana** (os. Bajcary 6, tel.: 033 8555198; czynne po wcześniejszym uzgodnieniu telefonicznym; wstęp wolny). Znajdują się tu m.in. dawne narzędzia kołodziejskie i stolarskie, wyposażenie kuchenne, a także rzeźby, obrazy, hafty i koronki autorstwa

Dawny zameczek myśliwski Habsurgów, fot. E. Wieczorek

lokalnych artystów. Na zewnątrz Jan Kocyan, artysta ludowy, odtworzył dawną pasiekę.

Jednym z obiektów na beskidzkim Szlaku Architektury Drewnianej jest obecna siedziba lokalnego oddziału PTTK – **zameczek myśliwski**   (ul. Lipowa 4a, tel.:

Zameczek Prezydenta RP w Wiśle, fot. P. Brągiel

033 8553560) zbudowany w stylu alpejskim dla arcyksięcia Fryderyka Habsburga. Wewnątrz zachowany został pierwotny układ pomieszczeń.

Ekspozyty dokumentujące rozwój turystyki w regionie zostały zebrane w **Ośrodku Kultury Turystyki Górskiej „U źródeł Wisły”** (ul. Czarna Wisielka 3; czynne: sb. 10.00–16.00, nd. 9.00–13.00; wstęp bezpłatny), w małym drewnianym budynku z 1951 r. Tuż obok znajduje się stara **leśniczówka** (wstęp bezpłatny; prelekcje dla grup: PTTK Wisła, tel.: 033 8553560 i Nadleśnictwo Wisła, tel.: 033 8552426) z 1863 r., pierwotnie służąca jako miejsce noclegowe dla myśliwych polujących na głuszcze. Obecnie można tam obejrzeć m.in. trofea łowieckie, a także wystawę poświęconą bezpieczeństwu w górach.

Dzieci z pewnością zechcą odbyć podróż **Bajeczną Ciuchcią** (🚶), która stanowi alternatywę dla tradycyjnego zwiedzania. Proponowane trasy Ciuchci to: Malinka – Skocznia, Czarne – Zapora, Łabajów

W okolicach źródeł Wisły, fot. D. Zaręba

Wieża widokowa na Baraniej Górze, fot. E. Wieczorek

– Skocznia; można także zamówić inną trasę. Ciuchcia odjeżdża z przystanku w centrum miasta o pełnych godzinach (w sezonie letnim codz. 10.00–18.00, bilety: 8 zł/os.; tel.: 033 8553234, 503878910).

Wisła stanowi dobrą bazę wypadową do wędrówek na Czantorię, Stożek, Baranią Górę, Trzy Kopce Wiślańskie i wiele innych miejsc. Na Baranią Górę, skąd wypływa rzeka Wisła, wiodą **szlaki: niebieski** (👉) z Wisły-Czarnego (2,5 godz. Doliną Białej Wisielki; po drodze warto zobaczyć piaskowcową basztę i 2-stopniową Kaskadę Rodła) oraz **czarny** (👉) (potem przechodzący w czerwony; 2,5 godz.) rozpoczynający się koło przystanku PKS Wisła-Czarne. Ta druga trasa jest najkrótsza i najprostsza, jednak nie można na niej liczyć na oszałamiające widoki. Cel wędrówki – Barania Góra – ma 1220 m n.p.m. Znajduje się tam platforma widokowa oraz schronisko Na Przystopie (na południowo-zachodnim zboczu).

Dla narciarzy Wisła jest świetną bazą wypadową ze względu na ponad dwadzieścia **wyciągów narciarskich i trasy** 🌲 o zróżnicowanym stopniu trudności, przeważnie oświetlone (stoki Stożka i Cienkowa są sztucznie naśnieżone). Dokładne informacje na temat wyciągów na stronie: www.wisla.com.

Obok skoczni narciarskich w Wiśle-Centrum znajduje się **Przygoda Park** 🌲 (tel.: 509547094, 602120429, info@przygodapark.com, www.przygodapark.com; czynne: codz. od 10.00 do zmierzchu; ceny w parku linowym: 30 zł, dzieci do 12 lat – 25 zł, cena obejmuje wypożyczenie sprzętu alpinistycznego, instruktaż, opiekę instruktorów). Na sporym terenie organizatorzy rozmieścili liczne atrakcje. W parku linowym przygotowano pięć tras o różnym stopniu trudności, w tym jedną dla dzieci, poprowadzoną na niedużej wysokości. Oprócz tego można tu spróbować zorbingu (czyli stoczyć się ze zbrocza w 2-osobowej dmuchanej sferycznej kuli). Amatorom czterech kółek proponowane są przejażdżki quadem lub samochodem terenowym. Chętni mogą strzelać z łuku, dostępny jest także ciekawy teren do gry w paintball (w okresie zimowym dostępny po wcześniejszej rezerwacji; grupy minimum 10-os.). Teren wyposażony jest w trzy osady, wieże strzelnicze, bunkry i mosty. Można tu grać zarówno w dzień, jak i w nocy. Do dyspozycji gości jest

umundurowanie, markowy sprzęt i amunicja, można też „zafundować” sobie efekty pirotechniczne.

Imprezy cykliczne

Warto odwiedzić Wisłę i okoliczne miasta w sierpniu, podczas corocznego **Tygodnia Kultury Beskidzkiej** 🇵🇱, organizowanego od 1964 r. Impreza ma bogate tradycje – nawiązuje do przedwojennego Święta Gór. W kilku miastach beskidzkich w ramach festiwalu występują zespoły folklorystyczne z różnych krajów. Poznać można zwyczaje, stroje, muzykę nie tylko górali beskidzkich, gdyż do Wisły, Żywca, Szczyrku i innych miejscowości przyjeżdżają zespoły z Brazylii, Serbii, Indii, Martyniki, Rumunii, Meksyku. Artyści ludowi prezentują swoje dzieła, instytucje kulturalne popularyzują wiedzę na temat ochrony i dokumentacji dorobku kultury ludowej. Inne cykliczne imprezy odbywające się w Wiśle to Wiślańskie Dni Muzyki Organowej (w lipcu) oraz Dni Wisły – Święto Miodu, Spotkania u Źródeł i Beskidzki Piknik Country (w sierpniu).

Historia paintballu

W latach 80. XX w. kowboje z Teksasu postanowili oznaczyć krowy, używając broni naładowanej kulkami z farbą. Po pracy znużeni zaczęli kierować broń na siebie nawzajem i zaczęła się zabawa. Różnica między rozrywką kowbojów a obecnie popularną grą polega tylko na tym, że w Teksasie używano niezmywalnej farby.

Tydzień Kultury Beskidzkiej, fot. arch. ŚOT

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Strony internetowe: www.wisla.pl, www.wisla.com, www.beskidslaski.pl, www.glownyzlakbeskidzki.cba.pl.

Informacja turystyczna: Centrum Rezerwacji Noclegów – Wistour s.c. Informacja Turystyczna, ul. Wodna (naprzeciwko dworca PKP Wisła-Centrum), tel.: 033 8552167, 664035767, 664035984, wistour@wistour.pl, www.rezerwacja.wisla.pl; czynne: pn.– czw. 10.00–17.00, pt.–sb. 10.00–20.00, nd. 11.00–16.00. **Centrum Informacji Turystycznej**, pl. Hoffa 3 (w Domu Zdrojowym), tel.: 033 8553456, promocja@wisla.pl, www.wisla.pl; czynne: pn.–pt. 8.00–16.00. **PTTK o/Wisła, Biuro Obsługi Ruchu Turystycznego**, ul. Lipowa 4a (w zamczku myśliwskim Habsburgów), tel.: 033 8553560, pttk@wisla.pl, www.pttk.wisla.pl; czynne: pn.–pt. 9.00–16.00, sb. 9.00–14.00.

GOPR Grupa Beskidzka, tel. alarmowy: 985 lub 033 985, tel.: 033 8296900, 601100300.

NOCLEGI

Apartamenty, pokoje Zuzanna, Jawornik 6, Wisła-Jawornik, tel.: 033 8583989, 660789270, faks: 033 8551487, zuzannawisla@poczta.fm, www.zuzanna.wisla.pl. 12 miejsc noclegowych. Do dyspozycji gości biblioteczka domowa, zabawki dla dzieci. Możliwość przyjazdu ze zwierzętami domowymi za wcześniejszym powiadomieniem; możliwość przewiezienia gości niezmotoryzowanych na wskazany dworzec PKP/PKS. Ceny: od 35 zł/os.

Chata góralska Aggeusz, Głębcze 20, Wisła-Głębcze, tel.: 033 8513304, 694430400, info@aggeusz.pl, www.aggeusz.pl. W Chacie znajduje się Piwnica Wellness i SPA. Ceny: studio 2-pokojowe dla 4–5 osób (łazienka, WC, balkon, TV sat/radio) od 55 zł/os.

Domek u Basi, ul. 1 Maja 13, tel.: 033 8552120, 8551910, faks: 033 8551910, barbara@czyz.pl, www.domekubasi.com. 8 miejsc noclegowych. Ceny: 25–35 zł/os.

Gospodarstwo Agroturystyczne Maria i Natasza, ul. Wyzwolenia 46, tel.: 033 8583921, 8552884, www.mariainatasza.pl. Sala do gier zręcznościowych, dostęp do kuchni, grill, plac zabaw dla dzieci; możliwość przyjazdu ze zwierzętami domowymi. Ceny: dwójka z łazienką – 40 zł/os.

Hotel Gołębiowski ****, al. ks. bp. Bursche 3, tel.: do recepcji 033 8554700, 8554770-76, 503011900, wisla@golebiowski.pl, www.golebiowski.pl. W hotelu znajduje się kilka restauracji, Klub Nocny, SPA, Park Wodny Tropikana (dla gości hotelowych dostępny nieodpłatnie, dla chętnych spoza hotelu cennik na stronie internetowej), Klub Dziecięcy. Ceny: od 370 zł za apartament 2-osobowy.

Ośrodek Karina, ul. Bukowa 16b, tel.: 033 8552470, 8551993, 609752751, faks: 033 8579406, karina@wisla.pl, www.karina.wisla.pl. Sala zabaw dla dzieci, trampolina, boiska, dostępne łóżeczka oraz foteliki dla dzieci na jadalni. Ceny: od 40 zł/os.

Ośrodek Sportowy Start, ul. Olimpijska 1, tel.: 033 8552414, 8552415, faks: 033 8552363, poczta@osstart.com.pl, www.osstart.com.pl. Dostępne hale sportowe, siłownia, stadion, sauna, baseny, gabinety odnowy biologicznej, korty tenisowe. Ośrodek gościć tak znanych sportowców jak Sylwia Gruchała, Andrzej Gołota czy Krzysztof Włodarczyk.

Pensjonat Uśmiech, Maria Rucińska, Ryszard Ruciński, ul. Chałupiańska 1, tel./faks: 033 8553652, www.usmiech.com.pl. W ofercie masaże lecznicze i relaksacyjny, bezprzewodowy Internet, sauna, minibasen do hydromasażu SPA, sala bilardowa. Ceny: od 60 zł/os.

Pole kempingowe U Piłchów, ul. Słoneczna 2, tel.: 033 8553764. 5 drewnianych domków 4-os.

Schronisko górskie PTTK Stożek, ul. Turystyczna 19, tel.: 033 8552710, stozek@poczta.onet.pl, www.stozek.com.pl. 72 miejsca. Ceny: w pokoju 2-, 3-os. 20 zł/os., w salach zbiorowych 15 zł/os.

Schronisko PTTK Na Przysłopie pod Baranią Górą, ul. Czarna Wiselka 8, tel.: 697555078, 697555076, rezerwacja@wisla.info.pl, www.wisla.info.pl. 49 pokoi.

Schronisko Soszów, ul. Soszowska 10, tel.: 033 8553046, 8558516, faks: 033 8553046, soszow@wisla.pl, www.soszow.wisla.pl. 33 miejsca. Ceny: 25 zł/os.

GASTRONOMIA

Restauracje, bary, pizzerie

Karczma Beskidzka, ul. Wyzwolenia 63, tel.: 033 8552095. Kuchnia regionalna.

Knapjka Byle wiele, ul. Górnośląska 26, tel.: 033 8553226, knapjka@bylewiele.pl, www.bylewiele.pl. Kuchnia regionalna; specjalnością lokalu są placki ziemniaczane pieczone na blasze i podawane na różne sposoby. Zwierzęta mile widziane.

Pizzeria Amadeo, bar Pietrówka, ul. 1 Maja 61, tel.: 033 8578316, www.nibynic-wisla.pl. W pizzerii duży wybór salatek, przystępne ceny (średnia pizza od 10,50 zł). W barze śniadania, dania regionalne, np. schab po wiślańsku, jadło drwala, placki ze szpyrkami, duży wybór ryb. W tym samym budynku możliwość rezerwacji noclegów.

Pub Alcatraz, ul. Wyzwolenia 106, tel.: 033 8552502, info@pub-alcatraz.pl, www.pub-alcatraz.pl. W zażytkowym budynku z 1930 r.; głównie dania mięsne, z potraw regionalnych: kwaśnica, placki Jaśka, diabelskie kółka w sosie pieczarkowo-boczkowym. Ceny: zestawy od 15 zł.

Restauracja Dom Zdrojowy, pl. Hoffa 4, tel.: 033 8552623. Kuchnia regionalna.

Restauracja Fojtula, ul. Czarne 18, tel.: 033 8553773. Kuchnia regionalna; pyszne pierogi z jagodami.

Restauracja Roma, ul. Prusa 10, tel.: 033 8552974. Kuchnia regionalna.

Kawiarnie, cukiernie

Cukiernia U Janeczki, ul. 1 Maja 9, pl. Hoffa 2, tel.: 033 8553279, www.janeczka.pl. Wspaniałe lody własnej produkcji; wysokie ceny, ale warto.

INNE ATRAKCJE

BC CROSS, ul. Fiedorowska 5, tel.: 033 8553620, 516168045, biuro@bccross.eu, www.bccross.eu.

Beskidzkie Biuro Organizacji Konferencji, tel.: 604162927, quady@atv.com.pl, www.konferencje.wisla.pl. Bogate doświadczenie w dziedzinie turystyki biznesowej.

Paintball, łucznictwo, rafting, bungee, tory off-road – jazda samochodem terenowym lub quadem, zimowy park linowy (zob. dalej – *Parki linowe*), loty balonem, wycieczki rowerowe z przewodnikami i wiele innych atrakcji. Oferta skierowana głównie do firm (organizacja imprez integracyjnych), ale z atrakcji mogą skorzystać także klienci indywidualni.

Centrum Aktywnego Wypoczynku Abstractive, ul. Spacerowa 6, tel.: 033 8552072, 511654260, biuro@abstractive.pl, www.abstractive.pl. Zorbing, paintball, tory off-road (możliwość korzystania z toru przy użyciu prywatnych quadów lub jeepów można też wypożyczyć sprzęt; tor mieści się na zboczu góry Bukowa, na powierzchni ponad 8 ha trasy o zróżnicowanym stopniu trudności), łucznictwo, rafting, dmuchana ściana wspinaczkowa i wiele innych atrakcji (zob. dalej – *Parki linowe*). Oferta jest dopasowywana do potrzeb klienta; raczej dla grup zorganizowanych.

DT Sport, ul. Wyzwolenia 106, tel.: 602796743, biuro@dtsport.pl, www.dtsport.pl; Xtraining, ul. Sztwerni 1, tel.: 033 8553393, biuro@swiatprzygody.pl, www.xtraining.pl. Zorbing, paintball, szkoła narciarska i snowboardowa itp.

Kino Marzenie, pl. Hoffa 4, tel.: 033 8552546.

Lodowisko syntetyczne Beskid Ice (niedaleko amfiteatru za halą parkową), www.beskidice.pl; czynne: codz. od godz. 10.00; bilety: 6 zł/45 min, ulg. (dzieci do 12 lat) 4 zł/45 min, grupy zorganizowane 3 zł/45 min/os.; wypożyczenie łyżew 4 zł/45 min, ostrzenie łyżew 5 zł.

Ośrodek Karina – tor off-road, ul. Bukowa 16, tel.: 033 8551860, 607983743. Przejazdy godzinne, wynajem toru.

Park linowy Nad Wodospadem, Wisła-Czarne, kontakt: ul. Wyzwolenia 106, tel.: 602796743, biuro@dtsport.pl, www.dtsport.pl; czynne: codz. od 10.00 do zmierzchu. Wśród atrakcji: dmuchane miasteczko dla dzieci, ruady, trampoliny, rodeo, park linowy. Nie tylko dla grup zorganizowanych.

Park linowy Pasiaki, Wisła-Głębcze, kontakt: tel.: 033 8553620, 516168045, biuro@bccross.eu, www.bccross.eu. Z parku mogą skorzystać zorganizowane grupy po wcześniejszym uzgodnieniu telefonicznym.

Trójwieś Beskidzka: Istebna, Koniaków, Jaworzynka

KOMUNIKACJA

Samochody. Samochodem do Trójwsi dojechać można dzięki połączeniom drogowym z Wisłą, Ustroniem, Skoczowem, Żorami, Cieszynem, Żywcem, Przełęczą Salmopolską i Szczyrkiem.

Autobusy. Rozkład jazdy autobusów linii PKS na stronie: www.pkscieszyn.pl, a autobusów linii WISPOL na stronie: www.wispol.pl.

Na górskim szlaku, fot. arch. ŚOT

Istebna, Koniaków i Jaworzynka tworzą tzw. Trójwieś Beskidzką. Nazwa pochodzi od Trójstyku (Trzycatka), czyli miejsca na terenie Jaworzynki, w którym schodzą się trzy granice państw – Polski, Czech i Słowacji. Znajdują się tu również trzy przejścia graniczne: dwa dla ruchu pieszego, w Hrčavie (Hyrzczawie) i Kotelnicy, oraz dla ruchu samochodowego w Janowie. Istebna leży

na granicy europejskiego działu wodnego – potoki Czadeczka i Krężelka należą już bowiem do zlewiska Morza Czarnego. Głównym powodem, dla którego warto odwiedzić te tereny, jest wciąż żywa tradycja i kultura ludowa – do jej powstania przyczynili się przed wiekami wołoscy pasterze, którzy przynieśli tu swoją muzykę, stroje i zwyczaje. Obecna Trójwieś leży na szlaku dawnej cesty (drogi) solnej, którą przewożono sól z Wieliczki do Wiednia.

ZWIEDZANIE

Istebna

W Istebnej warto zajrzeć do **Chaty Kawuloka** 🇵🇱 🇮🇹 (Istebna-Wojtosze 824, tel.: 033 8556231, 790262829, janko553@interia.pl; czynne po uprzednim zawiadomieniu telefonicznym), zbudowanej w 1863 r., w której znajduje się muzeum z wystawą zabytkowych

Chata Kawuloka w Istebnej, fot. D. Zaręba

Wnętrze Chaty Kawuloka – muzeum w Istebnej, fot. D. Zaręba

Istebna – metryka starej chaty, fot. D. Zaręba

sprzętów domowych oraz ręcznie wykonanych przez Jana Kawuloka instrumentów muzycznych. Są tu m.in. wspaniałe trombity trzymetrowej długości, gajdy (instrument dęty przypominający dudy z workiem ze skóry kozy), a także róg pasterski. Przewodnik odwiedzającym to miejsce turystom opowiada ciekawe historie z przeszłości ziemi beskidzkiej, wyjaśnia też zastosowanie nieznanych już dzisiaj sprzętów.

W centrum Istebnej stoi katolicki **kościół Dobrego Pasterza** 📍 (tel.: 033 8556030) z lat 1792–94. Wewnątrz, oprócz ambony w kształcie łodzi, chrzcielnicy i rzeźb autorstwa Ludwika Konarzewskiego, warto zobaczyć również malowidła innych miejscowych artystów. Przed kościołem zobaczymy **pomnik Pawła Stalmacha** 🗿, działacza znanego na Śląsku Cieszyńskim. Drugą świątynią w Istebnej jest **kościół ewangelicko-augsburski** 📍 z 1930 r., który mijamy na drodze do Koniakowa.

Miłośników przyrody z pewnością zainteresuje **Ośrodek Edukacji Ekologicznej** 🌿 w Istebnej-Dzielcu (tel.: 033 8556014, wisla@lasykatowice.com.pl, www.studio660.kx.pl; czynne po uzgodnieniu telefonicznym), do którego trafimy, kierując się z centrum w stronę Kubalonki. Można tam zobaczyć dioramę przedstawiającą najważniejszych przedstawicieli fauny i flory Beskidu.

Nietypowym miejscem jest także **Muzeum Świerka Istebniańskiego** 📍 (tel.: 033 8552426, wisla@katowice.lasy.gov.pl, www.katowice.lasy.gov.pl), mieszczące się obok **Regionalnego Banku Genów Świerka** 📍 (można w nim przechowywać nasiona świerka przez dziesiątki lat). To drzewo iglaste jest wykorzystywane przy produkcji instrumentów lutniczych jako materiał rezonansowy, a rosnące na terenie Istebnej lasy świerkowe

Kościół Dobrego Pasterza w Istebnej, fot. M. Pawlica

zaliczane są do najlepszych drzewostanów nasiennych w Europie. Z daleka podziwiać można **głuszce**, gdyż istnieje tu również **woliera pokazowa** 📍 tych coraz radszych ptaków, które niegdyś miały swoje siedziby na stokach Baraniej Góry. Z **WYRCHCZADECZKI**, gdzie znajduje się muzeum, przejść można szlakiem zielonym przez Zapasieki do przystanku PKS Jaworzynka-Trzyciatek – wędrówka zajmuje ok. 2,5 godziny.

Wybierając się na przechadzkę, warto skorzystać z jednego z oznaczonych **szlaków spacerowych**, by oprócz podziwiania pięknych widoków zwiedzić ciekawe miejsca. Szlakiem niebieskim, którego przejście zajmuje ok. 2,5 godz. i który wiedzie z Istebnej-Centrum przez Wilcze, Olecki aż na Kubalonkę, jest **Szlak im. Jerzego Kukuczki** 🚶. W Istebnej-Wilcze znajduje się rodzinny dom tego słynnego alpinisty, obecnie przerobiony na **Izbę Pamięci Jerzego Kukuczki** 🏠 (Istebna 340, tel.: 033 8556974, 032 2524612; czynne po wcześniejszym uzgodnieniu telefonicznym), w której można oglądać pamiątki z podróży Kukuczki w Himalaje i nie tylko.

Z Kubalonki zejść można szlakiem żółtym, zwanym **Beskidzką Ścieżką Planetarną** 🚶. Wiedzie ona z powrotem przez Olecki i Wilcze, potem jednak odbija w stronę Prądowca, Jasnowic i kończy się w Jaworzynce (długość: 12 km; czas przejścia: 3 godz. 20 min).

Trzecim szlakiem spacerowym jest **ścieżka dydaktyczno-przyrodnicza** 📍, której przejście zajmuje zaledwie 30 min. Ścieżka prowadzi turystę od przystanku PKS Istebna Nadleśnictwo do Prądowca.

Koniaków

Koniaków słynie na cały świat z przepięknych ręcznie robionych **koronek** 🏠 – dostępne są nie tylko tradycyjne serwetki

Koniakowskie koronki, fot. arch. ŚOT

czy obrusy, lecz nawet koronkowa bielizna damska. Na terenie Trójwi znajduje się kilka galerii, w których można podziwiać prace lokalnych artystek. Najważniejszym z nich jest **Muzeum Koronki** 🏠, znajdujące się w **Izbie Pamięci Marii Gwarek** (Koniaków Szańce 550, tel.: 033 8556423; czynne po uzgodnieniu telefonicznym) w Koniakowie (jedną z głównych atrakcji placówki jest niedokończona z powodu śmierci serweta robiona przez Marię Gwarkową na zamówienie królowej Elżbiety), a także **Izba Pamięci rodziny Kamieniarz-Kubaszczuk** 🏠 (Koniaków 301, tel.: 033 8556561; czynne po uzgodnieniu telefonicznym), w której warto zobaczyć koronkową suknię ślubną, oraz **Izba Twórczości rodziny Łupieżowiec** 🏠 (Koniaków Dachtony 295, tel.: 033 8557088, czynne po uzgodnieniu telefonicznym), gdzie oprócz koronek zgromadzono także regionalne rzeźby. W Istebnej-Andziołowie po wcześniejszym uzgodnieniu telefonicznym zobaczyć można **warsztat koronkar-ski** 🏠 Beaty Legierskiej (Istebna-Andziołowa 791, tel.: 033 8556159, 606557292).

Turyści chętnie zaglądadają również do **Chaty na Szańcach** 🏠 (Koniaków-Szańce 662, tel.: 033 8557070, www.chatanaszancach.fm.interia.pl; czynne: codz. 9.00–21.00), aby

Dwa słowa o koronkach

Praca koronczarki wymaga anielskiej cierpliwości i ogromnej precyzji – każdy element dzierga się osobno (dominują wzory roślinne), następnie łączy się poszczególne kawałki w rozmaite wzory. Obecnie wyroby koniakowskie stały się modne, zwłaszcza koronkowa bielizna, kostiumy kąpielowe, bluzki itp. Koronczarki podzieliły się na dwa obozy – jedne uważają współczesny trend za uwłaczający tradycji, inne „heklują” tylko komercyjne artykuły, bo „idą jak woda”.

Wyroby z koniakowskich koronek, fot. D. Zaręba

Beskidzka wędrownka, fot. arch. ŚOT

posłuchać opowieści w gwarze dotyczących koronek, trombit i samego Koniakowa, snutych przez artystę ludowego Tadeusza Ruckiego, oraz zobaczyć kolekcję malarstwa i rzeźby ludowej, koronek, ceramiki itp. W Chacie na Szańcach znajduje się także **karczma Kopyrtołka**, w której serwuje się dania kuchni regionalnej.

W Koniakowie na Szańcach znajduje się **wyciąg narciarski** (🚠), oprócz tego zajrzeć warto do **Kolyby Na Szańcach** Piotra Kohuty (Koniaków-Szańce 33, tel.: 033 8557078, 609024633, kolyba@op.pl, www.

kamratowka.pl, gdzie można wziąć udział w warsztatach produkcji sera owczego, wysłuchać prelekcji na ten temat i skonsultować wspaniałe sery owcze: bundz, bryndzę, oscypki, sery wołoskie, korbacze oraz żentycę.

Jaworzynka

Jadąc z Istebnej i Koniakowa w kierunku granicy słowackiej, warto zatrzymać się również w trzeciej wsi, Jaworzynce. Do interesujących miejsc należy tutaj **kościół św. św. Piotra i Pawła** (📍) z drewnianą dekoracją wnętrza, a także **Muzeum Regionalne Na Grapie** (📍) (Jaworzynka-Gorzołki 720, tel.: 033 8556520, www.nagrapie.beskidy.pl; czynne: pn.–sb. 9.00–15.00), w którym znajduje się ekspozycja poświęcona kulturze góralskiej (można tu zobaczyć np. stroje ludowe, sprzęty domowego użytku), a także wystawa m.in. rzeźby Jana Bojki.

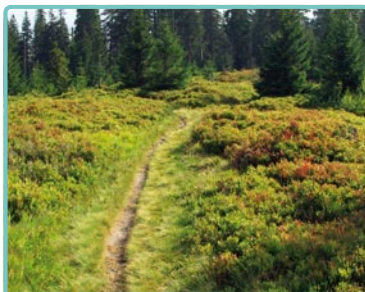

Owcze sery, fot. D. Zaręba

Szlaki turystyczne

Na obszarze Trójwsi swój początek ma wiele turystycznych szlaków pieszych, m.in. na **Przysłop** i **Baranią Górę** (warto iść przez Stecówkę), **Kiczory** czy **Stożek**. Można także wybrać się na **Ochodzitę** i na **Kubalonkę**. Na przełęczy Kubalonka wznosi się drewniany **kościół Świętego Krzyża** 🏰🕒 z 1779 r., przeniesiony tu z Przyszowic koło Rybnika. Odcinkiem **Głównego Szlaku Beskidzkiego** 🚩, oznaczonego na czerwono, przejść można z Kubalonki na Baranią Górę, a jeśli jest to zbyt długa wędrówka (czas przejścia: 3 godz. 15 min), to warto dojść przynajmniej do **polany Stecówka** (czas przejścia: 45 min), zbierając po drodze pyszne i dorodne jagody (w sezonie). Na Stecówce oprócz **schroniska Legierskiego**, mieszczącego się w domu prywatnym, stoi drewniany **kościółek MB Fatimskiej** 🏰🕒, zbudowany w 1957 r. w miejscu, gdzie w maju i październiku przychodziły młode dziewczęta śpiewać pieśni maryjne i modlić się. Do parafii na Stecówce należy także drewniany **kościółek św. Józefa** 🏰🕒 na **Mlaskawce**, który pierwotnie stał na Trzycatku w Jaworzynce, a ufundowany został w 1948 r. jako wotum wdzięczności za przetrwanie wojny. Kiedy na Trzycatku wybudowano kościół murowany, starą świątynię przeniesiono na Mlaskawę.

Z przystanku PKS Istebna Las prowadzą dwa **żółte szlaki turystyczne** 🟡: do Koniakowa (1 godz. 15 min) i do Wisły-Głębce (3 godz. przez Kubalonkę), natomiast z przystanku PKS Istebna Tartak wiodą dwa **szlaki zielone** 🟢: na Kiczory i na Przysłop (przejście każdym z nich zajmuje 3 godz.). Szlak na Przysłop prowadzi przez **Pietraszonkę**, gdzie znajduje się **Chatka Studencka** – panuje tam wspaniała atmosfera, posłuchać

Szlak górski, fot. D. Zaręba

można piosenek ogniskowych granych na gitarze, poznać nowych przyjaciół, a ceny noclegów są „na studencką kieszeń”.

Z kolei z Istebnej-Jasnowic prowadzi **szlak żółty** 🟡 na Stożek przez Kiczory (wędrówka zajmie ponad 3 godz.). Z Koniakowa przejść można **szlakiem niebieskim** 🟢 z Koczego Zamku do Zwardonia (2 godz.) lub na Przysłop przez Przełęcz Koniakowską (również 2 godz.).

Narciarze skorzystać mogą z kilku **wyciągów narciarskich** 🎿: **Złoty Groń** (Istebna-Złoty Groń, tel.: 602793261), **Ochodzita** (Koniaków-Ochodzita, tel.: 033 8557565, 8556523), **Kuba** (Istebna-Kubalonka, tel.: 604589995), **Chichot** (Istebna-Zaolzie, tel.: 033 8556125), **Szańce** (Koniaków-Szańce, tel.: 033 8557214, 603952144), **Szus** (Koniaków-Kadłuby, tel.: 033 8557150, 516858906), a także z czterosobowego wyciągu krzeselkowego, znajdującego się 20 m od **Ośrodka Rekreacyjno-Szkoleniowego Zagroń** (zob. *Noclegi*).

Koczy Zamek

Koczy Zamek to wzniesienie zwieńczone krzyżem. Według legend znajdowała się tutaj posiadłość grafa Kocsiego, który poślubił koniakowską góralkę wbrew woli rodziny. Została ona porwana przez jego ojca i zabita, a graf z rozpaczy spalił zamek i słuch po nim zaginął.

Trasy rowerowe na terenie Trójwsi Beskidzkiej

Kolor trasy	Przebieg trasy	Długość
czerwony	przeście graniczne Jasnowice–Bukovec – Istebna-Centrum – Istebna-Zaolzie – Stecówka – przełęcz Szarcula	14 km
zielony	przeście graniczne Jaworzynka–Hrčava – Zapasieki – Koniaków – Przełęcz Konia-kowska – PKS Istebna-Zaolzie	19 km
zielony	Istebna-Centrum – przeście graniczne Jaworzynka–Hrčava	7 km
żółty	przeście graniczne Jaworzynka–Ćierne – Jaworzynka–Czadeczka	1,25 km
niebieski	przeście graniczne Jasnowice–Bukovec – Byrty – Podsolisko – przeście graniczne Jaworzynka–Hrčava	16,5 km

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Strony internetowe: www.goraleslascy.pl, www.istebna.pl, www.jaworzynka.com.pl, www.jaworzynka.pl, www.koniakow.pl, www.trojwies.pl, www.ug.istebna.pl.

Informacja turystyczna: Punkt Informacji Turystycznej, Istebna-Centrum 68, tel./faks: 033 8556158, 507782837, 502265239, promocja@ug.istebna.pl, GG: 8955324, czynne: pn.–pt. 7.30–15.00; **informacja miejska tp,** tel.: 9491.

NOCLEGI

Istebna

Chatka Studencka, Istebna-Pietroszonka 244, tel.: 602892385, watra.chatka@gmail.com, www.akt.gliwice.pl; otwarta w każdy weekend od 20.00 w piątek do niedzielnego popołudnia, w ferie i wakacje przez cały tydzień. Ceny: studenci 8 zł/os., pozostali 12 zł/os.

Hotel Szarotka, Istebna-Buczniak 464, tel.: 033 8556717, repcja@hotelszarotka.pl, www.hotelszarotka.pl. W obiekcie sauna, jacuzzi, wypożyczalnia rowerów, plac zabaw dla dzieci. Ceny: nocleg ze śniadaniem od 50 zł/os.

Ośrodek Rekreacyjno-Szkoleniowy Zagroń, Istebna-Olza 634, tel./faks: 033 8556131, zagron@istebna.org, www.istebna.org. W pokojach dostęp do Internetu; sala bankietowa i konferencyjna; kuchnia regionalna. Ceny: nocleg ze śniadaniem 80 zł/os.

Ośrodek Rehabilitacyjno-Wypoczynkowy Maria, Istebna 670, tel./faks: 033 8556125, turystyka@oris.com.pl, www.oris.com.pl/narty.html. 2,5 ha ogrodzonego terenu nad Olzą; murowane, ogrzewane domki alpejskie; w budynku głównym grota solna, kawiarnia, TV, plac zabaw dla dzieci. Ceny: 29 zł/os.

Schronisko na Stecówce, Istebna 509, tel.: 033 8555258, schronisko@stecowka.pl, www.stecowka.pl. Ceny: dwójki (z WC i umywalką) ze śniadaniem 37 zł/os.

Szkolne Schronisko Młodzieżowe Zaolziańska, Istebna 563, tel.: 033 8556049, zaolziańska@op.pl, www.schroniska.wb.pl. Pole namiotowe z kręgiem na ognisko, izba regionalno-przyrodnicza. Ceny: 9–20 zł/os.

Jaworzynka

Hotel Jano, Jaworzynka-Kręzelka 401, tel.: 033 8558783, hotel@hoteljano.pl, www.hoteljano.pl. Basen kryty z masażem wodnym, sauna, siłownia, solarium, bilard, plac zabaw dla dzieci z brodzikiem, wypożyczalnia rowerów i nart, własny wyciąg narciarski. Ceny: nocleg ze śniadaniem od 59 zł/os.

Na Grapie, Teresa Rucka, Jaworzynka-Gorzółki 720, tel.: 033 8556520, 8556940, nagrapie@poczta.onet.pl. Ceny: 10–25 zł/os.

Willa Jaskółcze Gniazdo, Jaworzynka-Klimki 868, tel.: 033 8557531, 8552127, jagnia@wp.pl, www.jagnia.com. Gabinety rehabilitacyjne; obiekt przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych; możliwość przyjazdu ze zwierzętami. Ceny: 35–40 zł/os.

Koniaków

Dom Wypoczynkowy U Zawadów, Piotr Zawada, Koniaków 871 (na zbieżności z Ochodzitej), tel./faks: 033 8557231, 603952144, uzawadov@op.pl, www.uzawadov.pl. Sauna, basen, plac zabaw, bilard. Ceny: 60 zł/os. za nocleg i posiłki.

Koczy Zamek, Iwona Gazurek-Legierska, Koniaków-Gołówka 755, tel.: 033 8556173, 503064596, koczyzamek@o2.pl, www.koczyzamek.prv.pl. Ceny: 30 zł/os.

GASTRONOMIA**Istebna**

Pizzeria Józef, Istebna-Beskid 1430, tel.: 505319138, 694443624.

Restauracja Leśniczówka, Istebna-Centrum 423, tel.: 033 8551069, 512007646, info@lesniczowka-istebna.pl, www.lesniczowka-istebna.pl, Kuchnia regionalna, restauracja mieści się w stuletniej chacie drewnianej z ciętych bali uszczelnianych mchem.

Zajazd Pecio, Istebna-Tartak 1216, tel.: 033 8556240, 509932314, zajazdpecio@neostrada.pl, www.zajazdpecio.pl.

Zajazd U Michała, Istebna-Kubalonka 1277, tel.: 033 8557046, kubalonka@interia.pl, www.kubalonka.pl. Kuchnia regionalna; możliwość samodzielnego upieczenia mięsa na grillu.

Koniaków

Karczma Kopyrtolka, Koniaków-Szańce 662, tel.: 033 8557070, 693740324, kopyrtolka@op.pl, www.kopyrtolka.pl. Mieści się tu Galeria Scena Sztuki i Kultury Regionalnej Twórców Nieprofesjonalnych Tadeusza Ruckiego.

Karczma Ochodzita, Koniaków-Pietraszyna 969, tel.: 033 8556822, 602478786, karczma@ochodzita.com.pl, www.ochodzita.com.pl. Kuchnia regionalna, np. prażuchy, Kubaś koniakowski, kwaśnica, a także dania na życzenie klienta; obsługa ubrana w tradycyjne stroje koniakowskie, możliwość noclegów.

Pizzeria U Kruka, Koniaków-Dejówka 865, tel.: 604956924.

Jaworzynka

Gospoda Na Gróniu, Jaworzynka-Centrum 411, tel.: 033 8556322, gospoda@nagroniu.pl, www.nagroniu.pl. Kuchnia regionalna.

KULTURA I ROZRYWKA

Galeria malarstwa artysty Jana Żyrka, Koniaków-Jasiówka 79, tel.: 502336224.

Galeria Pod Aniołem, Istebna-Centrum 644, tel.: 033 8556094, 505020424; www.prezentyidekoracje.pl.

Galeria W Drewni, Jaworzynka 747, tel.: 033 8557222, 603376549; czynne po uzgodnieniu telefonicznym.

Górska Izba Jakuba Gazurka, Istebna-Gliniane 581, tel.: 501055680; czynne: po uzgodnieniu telefonicznym.

Pracownia i Galeria rodziny Konarzewskich, Istebna-Buczniak 596, tel.: 033 8557509, 506444211; czynne po uzgodnieniu telefonicznym.

Pracownia malarstwa artystycznego i metaloplastyki Antoniego Ćwieka, Istebna-Mikszówka 1048, tel.: 602369684; czynne po uzgodnieniu telefonicznym.

Pracownia malarstwa artystycznego i satyry Eugeniusza Białasa, „Studio 660 m n.p.m.”, Istebna-Wilcze 1072, tel.: 033 8556177, www.studio660.kx.pl; czynne po uzgodnieniu telefonicznym.

Warsztat malarza i grafika Jana Wałacha, Istebna-Andziółówka, tel.: 033 8557201; czynne po uzgodnieniu telefonicznym.

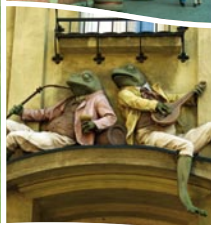
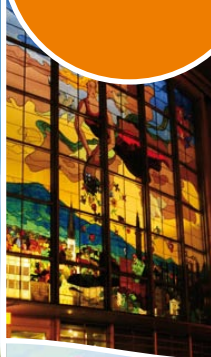
INNE ATRAKCJE

Przejażdżki psimi zaprzęgami trasą z przełęczy Kubalonka na Stecówkę, tel.: 517125709, www.klan-wilka.pl.

W stronę gór

Szczyrk, Bielsko-Biała

11

W stronę gór

NAJWAŻNIEJSZE ATRAKCJE

Lodygowice: drewniany kościół; **Szczyrk:** Sanktuarium Najświętszej Marii Panny na Górcze; **w okolicy Bielska-Białej:** kościoły drewniane (Mikuszowice, Bielowicko, Stara Wieś)

Bielsko-Biała: zamek Sułkowskich – muzeum, Dom Tkacza, Studio Filmów Rysunkowych; **Bystra:** muzeum Fałata; **Lodygowice:** neogotycki pałac

Bielsko-Biała: Muzeum Techniki i Włókiennictwa, zabytkowy dworzec PKP

Bielsko-Biała: przejażdżka koleją gondolową na Szyndzielnię; **Szczyrk:** trasy narciarskie, park linowy Adrenalina

Szczyrk

KOMUNIKACJA

Autobusy. Dworzec autobusowy, ul. Myśliwska; rozkład jazdy PKS: www.pks.bielsko.pl; autobusy do Szczyrku kursują głównie z Bielska-Białej przez Bystrą i Buczkowice oraz z Żywca i z Katowic.

Taksówki. Postój przy dworcu autobusowym, tel.: 033 8178000.

Szczyrk to małe, urokliwe miasteczko leżące w dolinie rzeki Żylicy, wypływającej spod Malinowskiej Skały i Przełęczy Salmopolskiej. Mieszkańcy Szczyrku utrzymują się głównie z ruchu turystycznego, zwłaszcza zimą, ze względu na świetne warunki narciarskie i bliskość Skrzycznego (1257 m n.p.m.). Wieś ta w przeszłości należała do książąt pszczyńskich, którzy prowadzili na tych terenach intensywną eksploatację lasów. Po II wojnie światowej została uruchomiona kolejka na Skrzyczne oraz udostępniono liczne wyciągi narciarskie. Od tego czasu jest to jeden z najbardziej znanych ośrodków narciarskich w Polsce.

ZWIEDZANIE

W samym miasteczku, składającym się z dwóch głównych ulic skrzyżowanych pod kątem prostym: Myśliwskiej i Górskiej, od których odchodzą liczne małe uliczki, znajduje się kilka ciekawych miejsc.

Skocznia w Szczyrku, fot. D. Zaręba

Warto zacząć zwiedzanie od **kościół parafialny św. Jakuba Starszego** stojącego przy ulicy Beskidzkiej obok poczty. Jest to 200-letnia świątynia wykonana z belek wiązanych w zrab, z barokową amboną i obrazem św. Jana Nepomucena

z XVIII wieku – w nawie bocznej. Dzwon w barokowej wieżyczce powstał w 1820 r. Przy kościele szumią stare lipy, które pamiętają jeszcze czasy, kiedy za karę przywiązywano do nich okolicznych przestępców. Ciekawą tradycją, wyrażającą

Kościół św. Jakuba w Szczyrku, fot. R. Kupczak

symbolicznie jedność wspólnoty wierzących, było dbanie o poszczególne części ogrodzenia kościoła przez mieszkańców różnych dzielnic miasteczka.

Idąc ulicą Beskidzką, docieramy na skrzyżowanie uliczek Plażowej i Szkolnej, gdzie kiedyś stał krzyż upamiętniający śmierć kuriera wiozącego rozkazy w szczyrkowskie góry, do ukrywających się tam uczestników konfederacji barskiej. Dziś w tym miejscu także stoi krzyż, zwany **krzyżem u Więziaków** 📍, ufundowany przez gospodarzy ze

Szczyrku jako wotum za przeżycie II wojny światowej. Kilkadziesiąt metrów dalej znajduje się **cmentarz Więzikowa Kępka** 📍, pochodzący z 1848 r. (powstał, by grzebać na nim ofiary epidemii tyfusu). Również na ulicy Beskidzkiej, w pobliżu hali sportowej, warto zerknąć na **kapliczkę z 1829 r.** 📍, w której znajdują się naczynia liturgiczne. Niegdyś Żyd Marosz, właściciel pensjonatu Skalite, trzymał w niej piwo w nadziei na to, że Bóg ochroni trunek przed złodziejami.

Ciekawym zabytkiem przyrody, położonym przy czerwonym szlaku z Salmopola, jest **Jaskinia Malinowska** 📍, zwana jaskinią Ondraszka, tj. zóbnika, który rzekomo miał w niej mieszkać. Przy wyprawie do niej niezbędna jest latarka; do jaskini wchodzi się przez opadającą 15 m w głąb wąską studnię (są tam zamontowane drabinki). W pobliżu Klimczoka i Trzech Kopców jest jeszcze jedna jaskinia, zwana **Grotą Klimczoka** 📍, która ma korytarze ciągnące się wiele kilometrów pod ziemią i, według legendy, biegnące aż do zamku bielskiego.

Miejscem, którego nie można pominąć w wędrówkach po Szczyrku, jest **kościół Najświętszej Marii Panny na Górcie** 📍, mieszczący się na stoku Magury, wzniesiony w 1894 r. po objawieniach Matki Bożej małej dziewczynce. Znajduje się tam również źródło z uzdrawiającą

Panorama Szczyrku, fot. arch. ŚOT

Legenda o Klimczoku

Dawno temu księżna na zamku Sułkowskich w Bielsku urodziła pięknego syna. Posłano zatem po praczkę, która również miała małe dziecko, aby dbała o małego chłopczyka, jak o swoje dziecko, i wykarmiła go. Tak się stało; ale kiedy chłopcy wyrosli z niemowlęctwa, rozdzielono ich i służący z zemsty zamienił dzieci – synek praczki wychowywał się w zamku, a księżkę przebywał w małym domku we wsi – zwali go Klimczok. Niedługo potem w zamku narodziła się księżniczka Klementyna. Dzieci spędzały ze sobą dużo czasu i po latach zakochały się w sobie. Jednak nie mogło być mowy o ślubie między synem praczki a księżniczką, Klimczok zatem uciekł w góry i tam wraz ze swoją bandą zaczął łupić bogatych panów, a pomagać biedakom. Księżniczka Klementyna zaś odrzucała wszystkich konkurentów do swej ręki, czekając, aż ukochany zbrojnik wykopie podziemny tunel pomiędzy górą a zamkiem bielskim, aby mogła uciec, jak jej przyobiecał. Kiedy wszystko było gotowe, Klimczok dał znać księżniczce, że nawet pałac podziemny dla niej wykuł w skale Szyndzielni. Wtedy Klementyna zgodziła się przyjąć jednego z zalotników, a przed uroczystością zapagnęła pomodlić się w zamkowej kaplicy, na co wyrażono zgodę. Kiedy tam była, ołtarz odsunął się i wyszedł z niego zbrojnik. Zakochani uciekli razem i byli bardzo szczęśliwi. Po jakimś czasie jednak Klementyna zapagnęła odwiedzić matkę i uspokoić ją, że żyje i jest szczęśliwa. Pojechali zatem na zamek. Po drodze Klimczok został rozpoznany i zaczęto do niego strzelać jako do porywacza księżniczki. Klementyna została ranna, zbrojnik jednak nie zawrócił, lecz kierował się szybko w stronę zamku, aby ukochana mogła uzyskać pomoc, nie martwiąc się zbytnio o swój własny los. Zostali złapani, Klementyna zmarła z ran, a Klimczok został zabity. Dopiero potem okazało się, że był on prawowitym księciem na zamku Sułkowskich.

wodą, która wytrysnęła ze skały po rozpoczęciu budowy kościoła, a także fragment buka, pod którym 25 lipca 1894 r. miały miejsce objawienia. Duchownymi

odpowiedzialnymi za sanktuarium są salezjanie. Jadąc tam samochodem, przy Starej Karczmie należy skręcić w prawo w ulicę Górską, a potem jeszcze raz w prawo we Wrzosową, która zaprowadzi nas prosto pod kościół. Można także iść pieszo, niebieskim szlakiem turystycznym na Klimczok (ok. 30 min), albo też zielonym szlakiem spacerowym.

Warto odwiedzić **Beskidzką Galerię Sztuki** (ul. Myśliwska 60, tel.: 033 8178716), założoną w 1995 r. przez państwa Batorów. Można tam zobaczyć prace artystów ludowych, m.in. obrazy, ceramikę, biżuterię, rzeźby, szkło i grafiki. Organizowane są tam również plenery malarskie sztuki figuratywnej im. prof. Jerzego Dudy-Gracza.

Szlaki turystyczne

Okolice Szczyrku pocięte są szlakami turystycznymi o różnym stopniu trudności i różnej długości. Najpopularniejsze cele wędrówek pieszych w okolicy to Skrzyczne, Klimczok i Przełęcz Salmopolska. Szlaki rozpoczynające się w centrum Szczyrku

Kościół Najświętszej Marii Panny na Górcze, fot. R. Kupczak

to **zielony** na Skrzyczne (czas przejścia: 2,5 godz.), stamtąd można wydłużyć wędrówkę, idąc przez Małe Skrzyczne, Malinowską Skałę i Magurę Wiślańską na Baranią Górę (dodatkowo 3,5 godz.). Innym szlakiem, który wiedzie na Skrzyczne jest **niebieski** prowadzący przez osiedle Hondraski i halę Jaworzynę (czas przejścia: 2,5 godz.).

Skrzyczne jest najwyższym szczytem Beskidu Śląskiego po polskiej stronie gór, i najpopularniejszym stokiem narciarskim ze względu m.in. na najlepszą w Polsce **trasę zjazdową FIS** , która została uznana przez międzynarodowe organizacje narciarstwa alpejskiego. W zboczach góry odkryto kilka jaskiń, są one eksplorowane przez speleologów. Na Skrzyczne warto wjechać **kolejką** (tel.: 033 8178620), dwoma etapami; stacja dolna znajduje się niedaleko centrum Szczyrku – można dojść tam pieszo, kierując się główną drogą w górę doliny, albo też podjechać autobusem do przystanku Szczyrk Kolejka. Wyciąg krzesełkowy czynny jest od 8.00 do 17.00 (zimą do 16.00) i zawozi chętnych do stacji pośredniej na hali Jaworzyna, a stamtąd na Skrzyczne w 25 minut. Na dole można posilić się w **restauracji Pod Wyciągiem**, gdyby jednak ktoś zgłodniał po drodze, na stacji pośredniej jest punkt gastronomiczny,

Panorama Szczyrku, fot. arch. SOT

a na szczycie **schronisko**. Jest to najwyższe położone schronisko w Polsce, ale też i najbrzydsze – było przedmiotem procesu sądowego o brzydotę budynku.

Skrzyczne można też podziwiać, zjeżdżając najdłuższą w Polsce tyrolką w **parku linowym Adrenalina** (www.adrenalina-parklinowy.pl; czynne: codz. od godz. 9.00), znajdującym się przy ulicy Sosnowej obok boiska przy Szkole Podstawowej nr 7. Oprócz tyrolki miłośnicy aktywnego wypoczynku mają tu do dyspozycji multitrawers, przejście na linie, mosty, kładki, drabiny oraz pajęczą siatkę i równoważnię.

Na **Klimczok** ze Szczyrku również wiodą dwa podstawowe szlaki – **zielony** przez dolinę Biłej (czas przejścia: 2 godz. 15 min) oraz **niebieski** , biegnący obok sanktuarium, przez osiedle Podmagura i przełęcz Siodło (czas przejścia: 1,5 godz.). Można również przejść z Przełęcz Salmopolskiej na Klimczok (czas przejścia: 3 godz.), a po drodze zrobić przerwę i odpocząć w **Chacie Wujka Toma**. Jest to prywatne schronisko, w którym właściciel przygotował dla chętnych liczne atrakcje, jak np. orienteering, paragliding, zabawy terenowe, wyścigi quadów, paintball, ale również rajdy konne po górach czy eksploracje jaskiń (wysokie ceny).

Na szlaku, fot. D. Zaręba

W Szczyрку wytyczono również kilka **tras rowerowych**, wymagają one jednak sporego doświadczenia i niezłej kondycji fizycznej ze względu na częste i duże różnice poziomów. Głównymi szlakami rowerowymi są: **szlak czerwony** (na Skrzyczne przez Hałę Skrzyczeńską; długość: 10,4 km), **szlak żółty** (na Beskid przez Migdały; długość: 5,6 km), **szlak niebieski** (do Bieniarki przez Górkę; długość: 5,4 km), **szlak czerwony** (Magura – schronisko PTTK – Klimczok; długość: 5,9 km), **szlak niebieski** (wokół Skalitego; długość: 8,1 km). Wszystkie szlaki zaczynają się w Szczyрку na skrzyżowaniu ulic Beskidzkiej i Górskiej, naprzeciwko Starej Karczmy.

Trasy narciarskie w Szczyрку są przeznaczane nie tylko dla profesjonalistów; **Szczyrkowski Ośrodek Narciarski** (SON; www.szczyrkowski.pl) zaprasza także średnio zaawansowanych i początkujących narciarzy. **Czarna-Solisko** jeden z największych kompleksów narciarskich w Polsce, składa się z 13 wyciągów orczykowych o łącznej długości 7800 m. Trasy zjazdowe są w większości sztucznie naśnieżane, dwie z nich są także oświetlone, co umożliwi jazdę również w nocy. Trasa czarna Bienkuła oraz czerwona Golgota mają homologację FIS (Międzynarodowa Federacja Narciarska). Początkującym poleca się natomiast trasę niebieską zwaną

Małą Skrzyczeńską lub zieloną Skrzyczeńską. W SON-ie można skorzystać także z wypożyczalni nart i snowboardów, przedszkola narciarskiego, licznych punktów gastronomicznych, a snowboardzistów zaprasza **Snow Park Juliany** (www.snowpark.pl) i **Las Park** . Na stronie www.szczyrkowski.pl/ warunki można znaleźć aktualne informacje na temat warunków panujących na stokach i dowiedzieć się czegoś więcej o poszczególnych trasach zjazdowych.

Okolice

Okoliczne wsie zapewniają kilka dodatkowych atrakcji; warto odwiedzić m.in. Bystrą i Łodygowice, leżące przy drodze z Bielska-Białej do Żywca.

Bystra

Bystra to miejscowość, w której przez wiele lat mieszkał i 10 lipca 1929 r. zmarł słynny malarz Julian Fałata. W zabytkowym budynku zwanym Fałatówką mieści się muzeum artysty, będące oddziałem Muzeum Okręgowego w Bielsku-Białej (**Muzeum Juliana Fałata** , ul. Fałata 34, tel.: 033 8171361, faks: 033 8111035, tdudek@muzeum.bielsko.pl, www.muzeum.bielsko.pl; czynne: wt. 9.00–15.00, śr.–pt. 8.30–16.30, sb. 8.30–14.30, nd. 10.00–14.30; bilety: 7 zł, ulg. 4 zł). Zwiedzanie ekspozycji stałej rozpoczyna się w zielonym holu, gdzie przybyszających witają słowa Fałata: „Potrzebny tu jestem dla dobra naszego kraju”. W kolejnych salach oglądać można dokumenty i materiały archiwalne dotyczące życia prywatnego Fałata, m.in. jego dowód osobisty, metrykę chrztu z parafii w Tuligłowach, świadectwa szkolne; główną atrakcją są jednak obrazy artysty, uporządkowane tematycznie. W sali z kominkiem na pierwszym piętrze znajdują się płótna przedstawiające sceny z polowania

Zima na Skrzyczem, fot. arch. SOT

Na ulicy Fałata w Bystrej, fot. D. Zaręba

– Fałat nazywany był bowiem najlepszym malarzem scen myśliwskich. Na szczególną uwagę zasługuje obraz olejny *Polowanie na niedźwiedzie z małymi*, który zainspirowany został wielkim zimowym polowaniem w Puszczy Poleskiej zorganizowanym przez księcia Antoniego Radziwiłła dla księcia Wilhelma Hohenzollerna, który później został cesarzem Niemiec. Warto także zobaczyć pejzaże tatrzańskie, zgromadzone w pokoju niebieskim, oraz album upamiętniający współpracę artysty z Wojciechem Kossakiem przy panoramie *Berezyna*, obrazującej przejście wojsk

napoleońskich przez rzekę Berezynę w 1812 r. Ciekawym pomieszczeniem jest pokój japoński, w którym zgromadzono liczne pamiątki po podróżach Fałata, oraz pracownia malarza w pokoju różowym, gdzie znajduje się jego ostatni autoportret.

Łodygowice

Łodygowice to jedna z najstarszych wsi na Żywiecczyźnie. Warto tam pojechać, aby zwiedzić drewniany **kościół św.św. Szymona i Judy Tadeusza** 🏰👉 powstały w latach 1631–34 (wewnątrz znajduje się osiem ołtarzy reprezentujących różne style: rokoko, gotyk i barok), a także zobaczyć dawny **dwór obronny** 🏰👉 z lat 1629–31, przebudowany w XIX w. Budowę zainicjował kasztelan krakowski Jerzy Zbaraski, a ukończył ją Stanisław Warszycki. Ten ostatni kazał również zbudować fortyfikacje (wał, fosy i mur). Ostatni właściciel, baron Klubus, przekształcił dwór w rezydencję otoczoną parkiem. Obecnie mieści się tu Urząd Gminy.

Łodygowice w historii

Fortyfikacje dworu łodygowickiego mogły mieć znaczenie obronne podczas wojny trzydziestoletniej. Kiedy w 1645 r. Szwedzi zajęli Cieszyn, księżna Elżbieta Lukrecja znalazła schronienie w Łodygowicach. Poświadczono historycznie są także informacje o proboszczu wsi, Stanisławie Kaszkowcu, który wraz z towarzyszącymi mu mieszkańcami zdobył zamek w Czorszynie i złapał Kostkę Napierskiego, a także ruszył na odsiecz Częstochowy.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Strony internetowe: www.szczyrk.pl, www.beskidslaski.pl, www.szczyrkowski.pl.

Informacja turystyczna: Biuro Informacji Turystycznej, ul. Beskidzka 41, tel.: 033 8158388, it@szczyrk.pl.

NOCLEGI

Dom Wczasowy Jontek, ul. Sosnowa 7, tel./faks: 033 8178483, rezerwacja – tel.: 033 8178711, broni-slawa.zyga@pbgdom.pl, www.jontek.com.pl. Jadalnia, bilard, pokój zabaw dla dzieci, plac zabaw, ogródek letni. Ceny: 40–60 zł/os. w dwójce lub trójce.

Dom Wczasowy Śnieżynka, ul. Narciarska 19a, tel.: 033 8179343, 600012632, info@sniezynka.szczyrk.pl, www.sniezynka.szczyrk.pl. Restauracja, bezpłatny dostęp do Internetu wi-fi; możliwość organizacji

kuligu, występów kapeli góralskiej lub nauki jazdy na nartach pod okiem instruktorów, a także co-drive'u z Sebastianem Fryczem w samochodzie Subaru Impreza N11. Ceny: dwójka 120 zł (w tym korzystanie z basenu, siłowni i sauny w godz. 19.00–21.00)

Hotel Skalite **, ul. Krokusów 4, tel.: 033 8179145, faks: 033 8179146, www.hotelskalite.pl. W sąsiedztwie Centralny Ośrodek Sportu; restauracja, drink bar, regionalna chata grillowa, w której odbywają się koncerty muzyki góralskiej na żywo, sauna, bilard, możliwość skorzystania z toru quadowego (sprzęt marki Honda). Ceny: dwójka ze śniadaniem 270 zł, pokój rodzinny (czwórka) ze śniadaniem 460–500 zł.

Hotel Meta International, ul. Skośna 4, tel.: 033 8178874-76, www.meta-hotel.pl. W centrum miasteczka, 15 m od wyciągu na Skrzyczne; duży plac zabaw dla dzieci, dostęp do Internetu, możliwość przyjazdu ze zwierzętami (opłata 20 zł/doba), możliwość wynajmu skuterów śnieżnych. Ceny: dwójka ze śniadaniem od 300 zł, przy zakupie trzech noclegów 20% rabatu.

Ośrodek Turystyczno-Sportowy Zagroń, ul. Wrzosowa 21, tel.: 033 8179273, zagron@szczyrk.com.pl, www.zagron.com.pl. W pokojach pełny węzeł sanitarny, TV, telefon. Ceny: dwójka ze śniadaniem 180 zł.

Schronisko Chata Wujka Toma (na przełęczy Karkoszczonka), tel.: 033 8274145, 502529429, www.chatawujatomia.prv.pl. Prywatne schronisko w drewnianej, stylowej chacie góralskiej z 1918 r. (atrakcje zob. s. 288). Ceny: 20 zł nocleg, dodatkowo 6 zł pościel.

Schronisko górskie Klimczok, ul. Klimczoka 204, tel.: 033 8145288, www.schroniskoklimczok.com.pl. Ceny: dwójka i trójka z łazienką i RTV 40 zł/os., dwójka i trójka z łazienką 35 zł/os., czwórka z łazienką 27 zł/os., piątka i szóstka z łazienką 25 zł/os.; pełne wyżywienie 40 zł/os., śniadanie lub kolacja 12 zł.

Schronisko PTSM Hondrasik, ul. Sportowa 2, tel.: 033 8178933. Ceny: uczniowie, studenci, nauczyciele, opiekunowie 14 zł/os., pozostali goście 16 zł/os.; wypożyczenie kompletu pościeli 4 zł.

Schronisko PTTK Skrzyczne, na Skrzycznym, tel.: 033 8178588, www.skrzyczne.szczyrk.pl. Wypożyczalnia i serwis nart, odkryty basen i boisko. Ceny: nocleg w pokojach 2–4-os. 35 zł/os., w salach zbiorowych 20 zł/os.

Schronisko Salmopol, ul. Wiślańska 62, tel.: 033 8178684, salmopol@wp.pl. Ceny: 30 zł/os. w pokojach wieloosobowych.

Silveretta II, ul. Myśliwska 8, tel.: 033 8179207, 606881190, tel./faks: 033 8178558, biuro@silveretta.szczyrk.pl, www.silveretta.szczyrk.pl. Ceny: 59–110 zł/os.

Willa Pod Aniołem, Kasia i Daniel Grochowscy, ul. Południowa 4, tel./faks: 033 8171382, 510290793, willa.podaniolem@neostrada.pl, www.podaniolem.szczyrk.pl, GG: 5941412. Łazienki z hydromasażem w pokojach, samochód do dyspozycji (odwożenie gości na imprezę nocną lub na narty, transport z dworca). Ceny: dwójka 99 zł, powyżej 6 dób 79 zł.

GASTRONOMIA

Restauracja, bary, pizzerie

Karczma Na Brzegu, ul. Beskidzka 31, tel.: 033 8178518, 509515787, www.nabrzeguszczyrk.pl. W budynku z ok. 1900 r.; kuchnia staropolska; w sezonie letnim do dyspozycji taras z grillem.

Restauracja Greenpub, ul. Myśliwska 13, tel.: 033 8179477, restauracja@greenpub.szczyrk.pl, www.greenpub.szczyrk.pl. Kuchnia meksykańska, włoska, grecka i polska; kąpiel zabaw dla dzieci.

Stara Karczma, ul. Myśliwska 2, tel.: 033 8178653, faks: 033 8199312, starakarczma@neostrada.pl, stara-karczma@szczyrk.pl, www.karczma.szczyrk.pl. Regionalne potrawy według staropolskich przepisów.

Zajazd Beskid, ul. Beskidzka 191, tel.: 033 8179087, zajazd@poczta.onet.pl, www.beskid.szczyrk.pl. Kuchnia polska i regionalna.

Kawiarnie, cukiernie

Kawiarnia Bagatela, ul. Beskidzka 15, tel.: 033 8179805, www.bagatela.org.

KULTURA I ROZRYWKA

Estrada Skalite, ul. Wypoczynkowa (w okolicach kina Beskid).

Izba Regionalna, ul. Beskidzka 99, tel.: 033 8178636, 604551787. Dwie sale o wystroju góralskiej chaty.

Kino Beskid, ul. Beskidzka 106, tel.: 033 8178599, www.kino.szczyrk.pl.

Bielsko-Biała

KOMUNIKACJA

Pociągi. Dworzec kolejowy, ul. Warszawska 2, tel.: 033 4891111, informacja: 033 4891249, 9436, kasy: 033 4891233, 4891314; rozkład jazdy pociągów: www.pkp.pl.

Autobusy. Dworzec autobusowy, ul. Warszawska 7, tel.: 033 8125369, 8221557, sekretariat@pks.bielsko.pl, www.pks.bielsko.pl.

Komunikacja miejska. Miejski Zakład Komunikacyjny, ul. Długa 50, tel.: 033 8143511, faks: 033 8145188, informacja: 033 8143409, mzk@bb.onet.pl, mzkbb@pro.onet.pl, www.mzk.bielsko.pl.

Taksówki. **Beskid-Taxi**, tel.: 033 8161616, 9622; **Hit Taxi**, tel.: 033 8212121, 8202020 – bezpłatne zamawianie; **Inter Taxi**, tel.: 033 8101050, 8111000, 603111000; **Mega Taxi**, tel.: 033 8188888, 9624, 9626, 0 800123321 – bezpłatne zamawianie; **MPT**, tel.: 033 8180919, 919; **Plus Radio Taxi**, tel.: 033 8111111, 0 800400400 – bezpłatne zamawianie; **Radio Taxi**, tel.: 033 8180919, 919; **Trójka**, tel.: 033 8111500, 9620.

Wieś Stare Bielsko powstała w 2. poł. XIV w. obok grodziska o drewnianej zabudowie, z wałami i fosami, pochodzącego z XII–XIV w. i zniszczonego przez pożar. W sąsiedztwie wsi na wzniesieniu zbudowano zamek, wokół którego skupiało się życie mieszkańców osady. Na przełomie XIII i XIV w. Stare Bielsko otrzymało prawa miejskie (nie jest znana dokładna

data, gdyż nie zachował się akt przywileju lokacyjnego). W połowie XVIII w. Bielsko było znanym w całej Rzeczypospolitej ośrodkiem produkcji i składu sukna; zarówno do Bielska, jak i do sąsiedniej Białej zaczęli wówczas przyjeżdżać inwestorzy z zagranicy, kupcy, inżynierowie, rzemieślnicy itd. Pierwsze fabryki włókiennicze budowano wzdłuż rzeki Białej,

Rynek w Bielsku-Białej, fot. D. Zaręba

Ratusz w Bielsku-Białej, fot. R. Kupczak

wykorzystywały one energię wodną; dopiero w 1826 r. zaczęto stosować maszyny parowe.

Z kolei wieś o nazwie Biała powstała w 1564 r., kiedy to sołtys Lipnika zakwaterował nad rzeką strażników do obrony gminy przed napadami. Strażnicy jednak przenieśli się szybko w inne miejsce, a ich domy zajęli rzemieślnicy zajmujący się wyrobem sukna. Prawa miejskie nadał Białej król August II w 1723 r. Podobnie jak w Bielsku, tak i tutaj postępowała industrializacja. Jednym z pierwszych zakładów powstałych w Białej był zespół fabryczny Sternickel & Gulcher.

Oba miasta – Bielsko i Biała – połączyły się 1 stycznia 1951 r. W następnych latach jeszcze powiększono terytorium Bielska-Białej, włączając w obszar miasta okoliczne wioski. W latach 1975–98 Bielsko-Biała było stolicą województwa. Miasto powszechnie jest

kojarzone z piosenkarką Marią Koterbską, fiatem 126p, który był tutaj produkowany w Fabryce Samochodów Małolitrażowych, oraz bohaterami popularnych kreskówek: Bolkiem, Lolkiem i Reksiem (stworzonymi w tutejszym Studiu Filmów Rysunkowych).

ZWIEDZANIE

Wycieczkę po Bielsku-Białej zaczynamy od Starówki, gdzie podziwiać można kamienice i wąskie brukowane uliczki. Ze względu na ciekawą XIX-wieczną architekturę (secesyjną i eklektyczną) miasto nazywane bywa małym Wiedniem. Z placu Chrobrego doskonale widać **zamek Sułkowskich** z 2. poł. XIV w., najstarszy murowany zabytek miasta, nie licząc kościoła św. Stanisława (legenda o księciu z rodziny Sułkowskich, który został zbrojnikiem – zob. s. 294). Ta dawna siedziba cieszyńskich Piastów do XVI w. miała duże znaczenie obronne, natomiast w kolejnych wiekach zamek coraz bardziej upodabniał się do rezydencji szlacheckiej. Rodzina Sułkowskich przejęła zamek w 1752 r. Obiekt pozostał w ich posiadaniu do 1945 r. Groby rodziny

Zamek Sułkowskich, fot. D. Zaręba

Początki zamku Sułkowskich

Legenda głosi, że na miejscu zamku Sułkowskich niegdyś swą siedzibę mieli zbrojcy, którzy napadali na podróżujących kupców. Opolski książę Kazimierz, wytypiwszy rozbójników, rozkazał wybudować zameczek myśliwski, który z czasem rozbudowano.

Sułkowskich znajdują się w kaplicy św. Anny w południowej części zamku. W samym zamku obecnie mieści się **Muzeum Okręgowe** (ul. Wzgórze 16, tel.: 033 8220656, faks: 033 8111035, info@muzeum.bielsko.pl, www.muzeum.bielsko.pl; Galeria Zamkowa, tel.: 033 8168686, galeria@muzeum.bielsko.pl; zamek i Galeria Zamkowa czynne: wt.–pt. 9.00–17.00, sb.–nd. 10.00–15.00; zamek – bilety: 10 zł, ulg. 5 zł, Galeria Zamkowa – bezpłatnie). Na parterze znajduje się kawiarnia oraz Galeria Zamkowa, w której można nabyć dzieła sztuki, m.in. rzeźby, ceramikę, unikatowe szkło i wyroby tkackie. Od kwietnia 2008 r. do września 2010 w Galerii prezentowane są miesięczne wystawy czasowe lokalnych twórców w ramach projektu *Moje miasto. Bielsko-Biała*. Artyści przedstawiają w różnych stylach i technikach własną wizję Bielska. W Baszcie i Strzelnicy organizowane są wystawy czasowe.

W murze opinającym skarpe zamkową (od ul. Zamkowej) umieszczono zabawną **fontannę**, chętnie fotografowaną przez turystów ze względu na figurkę susiającego tłustego rogatego stworzonka.

Niedaleko zamku stoi **Teatr Polski**, wybudowany w stylu palladiańsko-klasycyzującym, a zaprojektowany przez wiedeńczyka Emila von Förstera. Spoglądając w górę, na fasadzie budynku zobaczymy posąg Apolla w towarzystwie dwóch muz, Melpomeny i Talii. Wewnątrz na uwagę zasługuje zabytkowa kurtyna z 1890 r. Budynek **Poczty Głównej** w niedalekim sąsiedztwie ozdabiają z kolei posągi innych greckich bogów: Jowisza i Merkurego.

Fontanna pod bielskim zamkiem, fot. D. Zareba

Po prawej stronie placu Chrobrego, w gmachu z 1889 r., zaprojektowanym również przez wiedeńczyka – Maxa Fabianiego, znajduje się **restauracja Patria**. W sali w głębi można zrelaksować się przy kawie, podziwiając secesyjne wnętrza dawnej kawiarni Cafe Allegri (szczególnie piękne są polichromie na plafonach).

Teatr Polski, fot. D. Zareba

Plac Chrobrego – witraż w budynku banku, fot. D. Zaręba

Z placu Chrobrego przechodzimy spacerem bielskimi Podcieniami i idziemy do Starogo Rynku. Przy końcu ulicy Podcienie stoi najstarsza bielska **apteka Pod Jeleniem** 🏪, z 1769 r. Na samym **Starym Rynku** 🏘️ warto zatrzymać się na chwilę, by zobaczyć m.in. relikty średniowiecznej zabudowy, figurę św. Jana Nepomucena i nową fontannę, wyeksponowane przy okazji remontu w 2006 r.

Niedaleko wznosi się **katedra św. Mikołaja** 🏛️ (pl. św. Mikołaja 16, tel.: 033 8292600, katedra@diecezja.bielsko.pl, www.katedra-bielsko.ovh.org). Powstała w latach 1443–47. W XVI i XVII w. kościół przez 80 lat należał do luteran, został im jednak odebrany i zwrócony katolikom. Świątynia kilkakrotnie została obrabowana podczas działań wojennych, trawiły ją liczne pożary, tylko kaplica Matki Bożej Częstochowskiej zawsze pozostawała nietknięta. Znajduje się w niej cudowny obraz подарowany przez rodzinę Sułkowskich. Kościół – pierwotnie gotycki – wielokrotnie przebudowywano, ostatnie gruntowne zmiany wprowadzono w latach 1909–10, kiedy to zbudowano wieżę wzorowaną na dzwonnicy z placu św. Marka w Wenecji.

Wieża katedry św. Mikołaja, fot. D. Zaręba

Przy ulicy Sukienniczej, niedaleko katedry, w dawnej fabryce sukna Büttnerów mieści się **Muzeum Techniki i Włókiennictwa** 🏭 🏠 (wejście dla zwiedzających od strony placu Żwirki i Wigury; pl. Żwirki i Wigury 8 i ul. Sukiennicza 7, tel.: 033 8122367, mtiw@muzeum.bielsko.pl, www.muzeum.bielsko.pl; czynne: wt.–pt. 9.00–16.00, sb.–nd. 10.00–15.00; bilety: 7 zł, ulg. 4 zł). Na parterze muzeum zgromadzono maszyny używane w przędzalni wełny,

Studentki malarstwa w Muzeum Włókiennictwa, fot. D. Zaręba

mieści się tam również laboratorium, w którym niegdyś badano próbki tkanin i surowca. Prezentowana jest tu także historia przemysłu włókienniczego na ziemi bielskiej, udokumentowana licznymi zdjęciami i pamiątkami. Odmienne tematycznie ekspozycje dotyczą pożarnictwa (warte uwagi są zabytkowe konne wozy strażackie) i techniki drukarskiej. Na piętrze ekspozyty zgromadzone są w trzech salach wystawowych. W sali tkalni zobaczyć można krosna tkackie, w drugiej sali – maszyny służące do wyrobu kapeluszy, pralnice, maglownice i maszyny do szycia. W trzeciej sali – przygotowalni – dawniej przygotowywano przędzę zanim rozpoczęto pracę przy krosnach. Całego procesu doglądał mistrz, siedzący w przeszklonym kantorze nieco dalej. W muzeum znajdziemy jednak nie tylko ekspozyty związane z przemysłem tkackim,

Ulica 3 Maja – szczyt eklektycznej kamienicy, fot. D. Zareba

Jedyny w Polsce pomnik Marcina Lutra, fot. M. Pawlica

lecz także dawne sprzęty gospodarstwa domowego, takie jak żelazka, maszyny do mięsa, pralki oraz radioodbiorniki, telewizory, sprzęt fotograficzny i sportowy. Będąc w tej placówce, skorzystać można z bogatego księgozbioru, do dyspozycji są także filmy edukacyjne dotyczące pożarnictwa i przemysłu metalowego.

Idąc ze Starego Rynku ulicą Słowackiego i skręcając w lewo w ulicę Orkana, dochodzimy do placu ks. Marcina Lutra, na którym znajduje się jedyny w Polsce pomnik tego reformatora religijnego. Przy placu stoi **kościół ewangelicko-augsburski św. Zbawiciela** 📍 z lat 1782–90. Projektantami zarówno **pomnika Marcina Lutra** 🗿, jak i dobudowanej do bryły kościoła wieży (2. poł. XIX w.) także byli wiedeńscy – Franz Vogl i Henryk Ferstl.

Ponieważ pięknym i cennym zabytkiem w Bielsku jest dworzec kolejowy, warto wybrać się na spacer w jego kierunku np. ulicą 3 Maja, biegnącą od placu Chrobrego. Po

drodze mijamy m.in. **hotel President** (dawna nazwa to Kaiserhof, czyli Cesarski Dwór; obecną nadano hotelowi na cześć prezydenta Ignacego Mościckiego), zaprojektowany przez Karola Korna. Niedaleko hotelu znajduje się przystanek, z którego odjeżdżają autobusy MZK do różnych części miasta. Dojechać można m.in. do grodziska w Starym Bielsku i na lotnisko aeroklubowe (szczegóły zob. odpowiednio oboki i na s. 299). Przy ulicy Mickiewicza znajduje się **Teatr Lalek Banialuka**, słynący z przedstawień lalkowych, a także z organizowanych co dwa lata festiwali.

Wreszcie docieramy do celu naszego spaceru – zabytkowego **dworca kolejowego** (na skrzyżowaniu ulic 3 Maja i Piastowskiej), wpisanego na listę obiektów Szlaku Zabytków Techniki. Budynek zaprojektował bielski architekt Karol Schulz w stylu austriackich

dworców prowincjonalnych. W latach 1997–2001 podczas remontu odkryto polichromie stylizowane na pompejańskie ceramiki. Dworzec ma cztery perony; warto spojrzeć na zabytkowe zadaszenie peronu pierwszego, a także na napis przy wejściu głównym: K.K. PRIVILEGIERTE KAIS. FERD. NORDBAHN („Uprzywilejowana Cesarsko-Królewska Kolej Północna Cesarza Ferdynanda”).

Podążając dalej ulicą Piastowską, należy skrócić w prawo w ulicę Sobieskiego, by po kilku minutach naszym oczom ukazało się **grodzisko** w Starym Bielsku. W XII–XIV w. w istniejącej tu wówczas osadzie mieszkali hutnicy, garnarze, cieśle i kowale. Grodzisko bywa też nazywane Wałem Szwedzkim – od Szwedów, którzy w XVII w. tym miejscu rozbili swoje obozowisko. Dziś na miejscu dawnej osady zobaczymy zieloną łąkę (ok. 3 ha). Przy grodzisku zachowały się jednak fragmenty głębokiej niegdyś na 5 m fosy. (Dojazd: autobusem nr 24 lub autobusami linii 1, 2, 4, 10 i 28 spod hotelu Prezydent; przystanek docelowy: Pod Kasztanami).

Idąc ulicą Sobieskiego w dół, dochodzimy do **kościółka św. Stanisława** w Starym Bielsku. Podobno pierwsza świątynia stanęła tutaj w latach 1131–35, na miejscu dawnego dębowego gaju, gdzie poganie odprawiali swoje obrzędy religijne. Kościół, który możemy podziwiać obecnie, został zbudowany przez księcia Przemysława I Noszaka w 2. poł. XIV w. Na przełomie XVI i XVII stulecia świątynia znalazła się w rękach luteran, jednak w 1654 r. z powrotem wróciła do katolików. Do cenniejszych zabytków w jej wnętrzu należy tryptyk ołtarzowy z XVI w.; w jego środkowej części przedstawiono Matkę Boską z Dzieciątkiem, św. Mikołaja i św. Stanisława, a na skrzydłach tryptyku artysta namalował sceny z życia patrona kościoła. Warto zwrócić uwagę na

Zabytkowy dworzec kolejowy, fot. D. Zaręba

Kawiarnia „Karafka Cafe” na starym mieście, fot. D. Zaręba

zabytkowe XIV-wieczne polichromie, a także na stalle z 1563 r., gotyckie drzwi zakrystii, również gotyckie tabernakulum i kamienną chrzcielnicę z XVII w. Jednym z nowszych odkryć dokonanych w tym kościele było znalezienie w 1999 r. fragmentu zamurowanego witraża w stylu gotyckim, w formie czerwono-niebieskiego liścia. Dwa lata wcześniej sprowadzono tu z katedry wawelskiej relikwie św. Stanisława.

Przy ulicy Sobieskiego znajduje się także kolejny zabytek Bielska związany z tradycją włókienniczą tego miasta – **Dom Tkacza** (ul. Sobieskiego 51, tel.: 033 8117176, etno@muzeum.bielsko.pl, www.muzeum.bielsko.pl; czynne: wt.–pt. 9.00–16.00, sb.–nd. 10.00–15.00; bilety: 7 zł, ulg. 4 zł). Budynek, w którym obecnie znajduje się muzeum, był siedzibą sukienników bielskich od XVIII stulecia do pierwszych

lat XX w. Ekspozycja muzealna jest próbą rekonstrukcji miejsca, w którym żył i pracował mistrz tkacki – starszy cechu tkackiego. Na wystawie zaprezentowano przedmioty używane na przełomie wieków XIX i XX, czyli w okresie, kiedy coraz częściej warsztaty mechaniczne zaczęły zastępować produkcję ręczną. Wnętrze podzielone jest sienią na część mieszkalną i warsztatową. W tej ostatniej poczesne miejsce zajmuje krosno nicielnicowe z XVIII w., służące do wyrobu tkanin wełnianych. Znajdują się tu także przedmioty przeznaczone do snucia osnowy. W drugiej części pomieszczenia mistrz cechowy przyjmował interesantów w sprawach organizacyjnych cechu – zgromadzano tu dokumenty, pamiątki oraz skrzynię żelazną, pełniącą funkcję sejfu. Przy piecu spał czeladnik, zatem znajdziemy tam także sprzęty codziennego użytku. Kierując się z sieni na prawo, przechodzimy do części mieszkalnej domu. W kuchni toczyło się życie towarzyskie, tu przebywała gospodyni, haftując, gotując i pilnując dzieci. Jako że wszyscy domownicy pomagali w pracy tkaczowi, w kuchni są też kołowrotki i motowidła (przyrządy służące do odmierzania i zwijania w motki nici lub przędzy), czyli sprzęty do czynności pomocniczych. W tej izbie stoi mniejsze krosno z połowy XIX w., używane w czasie pokazów tkania dla zwiedzających. W kolejnym pomieszczeniu

Dom Tkacza, fot. arch. SOT

Dom Pod Żabami, fot. D. Zaręba

mieszkalnym o funkcji pokoju reprezentacyjnego i jednocześnie sypialni znajdują się meble fornirowane z przełomu XIX/XX w.

Do ciekawych zabytków w centrum Białej należy **dom Pod Żabami** 🏠, czyli kamienica o kolorowej, secesyjnej fasadzie, mieszcząca się przy pierwszym rynku, czyli placu Wojska Polskiego (Biała ma bowiem dwa rynki, ten drugi to plac Wolności). Boczną część budynku zdobią dwie ubrane żaby, od których wzięła nazwę kamienica. Podobno w tym miejscu Rudolf Nahowski miał kiedyś swoją winiarnię. Naprzeciw kamienicy stoi **kościół ewangelicko-augsburski Marcina Lutra** 🏰 w stylu klasycystycznym, zbudowany w latach 1782–1788. We wnętrzu warto zerknąć na ołtarz autorstwa Joachima Korneckiego i kryształowy żyrandol, prawdziwą atrakcją są jednak opawskie organy, składające się z 1550 piszczałek i ozdobione ruchomymi figurami.

Inne interesujące miejsce to **Dom Przyrodnika im. Emilii i Stanisława Forysiów** 🏠 (ul. Bogusławskiego 18, tel.: 033 8143319; czynne: 10.00–13.00; wolne datki), gdzie turyści mogą podziwiać bogatą,

liczącą ponad 20 tys. okazów kolekcję spreparowanych motyli i chrząszczy oraz wypchanych ptaków i ssaków występujących na Podbeskidziu. Z kolei w **Prywatnym Muzeum Literatry im. Władysława Reymonta** 🏠 (ul. Pankiewicza 1; czynne: 9.00–17.00;) właściciel ręcznie przepisuje dzieła pisarza – w muzeum można zobaczyć już gotowe prace wraz ilustracjami, a także te, które dopiero powstają. Do Domu Przyrodnika z placu Wojska Polskiego samochodem dojechać można w kilka minut, kierując się w prawo ulicą Łukową, następnie w lewo ks. Stojałowskiego i Żywiecką, wreszcie w lewo w Juliana Tuwima. Natomiast chcąc odwiedzić Prywatne Muzeum Literatry, należy na ulicy ks. Stojałowskiego pójść w prawo i podążać nią aż do końca, wejść w ulicę Orkana i iść cały czas prosto, by dotrzeć do muzeum (odległość od placu Wojska Polskiego to ok. 800 m).

W dzielnicy Aleksandrowice działa **lotnisko sportowe** 🌳 lokalnego aeroklubu (Aeroklub Bielsko-Biała, ul. Cieszyńska 321, tel./faks: 033 8151870, www.aeroklub.bielsko.pl), zbudowane w latach 1934–35. W sezonie

Bielsko-Biała z lotu ptaka, fot. arch. ŚOT

letnim (od kwietnia do września) można wyznając szybciej i zobaczyć Bielsko z lotu ptaka (oczywiście w towarzystwie instruktora). Co roku organizowany jest tutaj międzynarodowy piknik lotniczy, cieszący się ogromną popularnością zarówno wśród lokalnej społeczności, jak i turystów. (Dojazd na lotnisko: autobusem nr 9 z przystanku przy ulicy 3 Maja lub spod hotelu Prezydent linią nr 10, przystanek docelowy to PZL Bielsko).

Z lotniska już niedaleko do **zapory w Wapienicy** 🌿. Wycieczka w to urokliwe miejsce polecana jest turystom spragnionym odpoczynku na łonie natury oraz pięknych widoków. Do Wapienicy dojechać można autobusem linii nr 16 z centrum Bielska-Białej, zajmie nam to ok. 20 min w jedną stronę. Z centrum miasta nad zaporę prowadzi także oznakowany szlak rowerowy, wiodący przez Kamienicę (dzielnica miasta) i lotnisko sportowe. Innym atrakcyjnym miejscem na wyprawę rowerową są bielskie **Błonia** 🌿, na których znajduje się dobrze wyposażony plac zabaw dla dzieci, a także miasteczko rowerowe (można w nim wypożyczyć dwukołowy pojazd). Rowerzystów, i nie tylko, zaprasza także **Cygański Las** 🌿, leśny park w południowej części miasta. Można się tam dostać autobusami linii 1 i 14 (pętla w miejscu dawnego przystanku tramwajowego). Z Cygańskiego Lasu prowadzą dwa szlaki turystyczne: żółty do schroniska Stefanka na Koziej Górze, oraz zielony

Cygański Las

Park zwany był początkowo Kozim Lasem (niem. *Ziegenwald*), gdyż umiejscowiony jest w pobliżu stoków Koziej Góry, jednak z powodu literówki w niemieckim słowie w XIX w. przemianowano go na Las Cygański (*Zigeunerwald*). W 2. poł. XIX w. Towarzystwo Upiększania Miasta poleciło wytyczyć w lesie alejki, udostępnić mieszkańcom źródelka, wybudować mostki. Od 1878 r. do Cygańskiego Lasu można było dojechać konnym omnibusem, potem zastąpionym przez tramwaj.

prowadzący w to samo miejsce, ale trasą nieczynnego toru saneczkowego. W zimie można uprawiać tam narciarstwo biegowe.

Będąc na ulicy Cieszyńskiej w okolicy lotniska, warto odwiedzić... Bolka i Lolka, którzy właśnie w Bielsku-Białej ujrzeni światło dzienne, narysowani i ożywieni poprzez animację w **Studiu Filmów Rysunkowych** 🎬 (ul. Cieszyńska 24, filmrys@petex.com.pl, www.sfr.com.pl; zwiedzanie: 8.00–13.00; bilety: 6 zł 42 gr/os.; zwiedzanie tylko w grupach 20–50-os., turyści indywidualni mogą dołączyć do grupy

Animowani bohaterowie

Najpopularniejsi bohaterowie polskich filmów animowanych, Bolek i Lolek, wystąpili w 200 filmach, Reksio natomiast w 65. W 1977 r. powstał pełnometrażowy film o przygodach Bolka i Lolki – aby zrealizować 2872 m tego filmu, należało wykonać aż 60 tys. rysunków! W dobie techniki komputerowej tym bardziej należy się podziw autorom bajek, które zachwycały pokolenia widzów telewizji polskiej.

Te animowane sławy narodziły się w Bielsku, fot. D. Zaręba

zorganizowanej). Obok sympatycznych chłopców i łaciatego pieska bielskie studio stworzyło również postacie Błękitnego Rycerzyka, Bałzara Gąbki, kucharza Bartłomieja Bartoliniego herbu Zielona Pietruszka oraz Smoka Wawelskiego. Dziś Studio nadal działa, otwarte jest także dla dociekliwych turystów, i w ramach zwiedzania proponuje gościom 30-minutowy wykład o tym, jak powstają filmy rysunkowe, zwiedzanie sal animacji, malarni, pokoju zdjęć i sali nagrań dźwięku. Prezentacja kończy się w profesjonalnej sali kinowej 40-minutowym pokazem filmów bielskiej produkcji. W kinowym kiosku można nabyć pamiątki, filmy na DVD i VHS, napoje i gadzety. (Chęć uczestnictwa w prezentacji nt. powstawania filmów rysunkowych należy zgłosić telefonicznie pod numerem 033 8125156 wew. 104).

Kolej linowa 🚆 na **Szyndzielnię** (kontakt: al. Armii Krajowej 366, Bielsko-Biała, tel.: 033 8144481, 8142596, kolej@kolej-szyndzielnia.pl, www.kolej-szyndzielnia.pl; czynne: V–VIII pn. 10.00–19.30, wt.–nd. 9.00–19.30, IX–IV pn. 10.00–17.30, wt.–nd. 9.00–17.30, odjazdy kolei – w dniach o małym natężeniu ruchu – co 30 min; bilety: dwukierunkowy 17 zł, ulg. 13 zł, bagażowy 6 zł) zbudowana została w 1952 r. Aby dotrzeć do dolnej stacji kolejki,

Zabytkowy wagonik kolejki na Szyndzielnię, fot. D. Zaręba

Schronisko na Szyndzielni, fot. E. Wieczorek

należy wsiąść w centrum Bielska w autobus MKZ nr 8 ijechać aż do pętli, natomiast podróżując samochodem, należy zaparkować przy ośrodku ZIAD (dalej obowiązuje zakaz ruchu). Od parkingu do dolnej stacji kolei jest 400 m. Kolej przystosowana jest do przewozu osób niepełnosprawnych na wózkach inwalidzkich, dzieci w wózkach, nart i rowerów. Cały przejazd w jedną stronę trwa 6 min. Podczas komfortowej podróży gondolą podziwiać można panoramę Bielska-Białej i Beskidów. Na szczycie Szyndzielni (1028 m n.p.m.) znajduje się **schronisko** (tel.: 033 8144047, 4979628, www.szyndzielnia.com.pl) oferujące pełne wyżywienie, jest tam również kiosk z pamiątkami, sala telewizyjna, siłownia oraz dyżurka GOPR. W zimie oprócz kolei można skorzystać z **wyciągów narciarskich Dębowiec i Klimczok** 🚡 (kontakt – zob. kolej linowa; czynne: w sezonie zimowym codz. 9.00–15.30).

Ze względu na łatwość dotarcia na szczyt Szyndzielnia jest oblegana przez turystów. Nawet dla niedoświadczonych piechurów łatwe będą wędrówki **czerwonym szlakiem** 🏁 do schroniska na Klimczoku lub na szczyt **szlakiem czerwonym** 🏁 i **żółtym** 🏁. Czas przejścia: 30 min. **Żółty szlak** 🏁 z Klimczoka prowadzi na Błatnią (czas przejścia: 2 godz.). Ze stoku Klimczoka można również wejść na Trzy Kopce **czarnym szlakiem** 🏁 (długość: 2 km, czas

przejścia ok. 30 min). Inną propozycją wycieczki pieszej jest trasa Cygański Las – Mikuszowice – Łysa Góra – Magurka (szlak czerwony ; długość: 8 km, czas przejścia: 2 godz. 30 min).

Kościół drewniane

W dzielnicy Mikuszowice, 8 km na wschód od centrum miasta, przy drodze w kierunku Żywca, wznosi się drewniany **kościół św. Barbary**   (ul. Cyprysowa 25, Bielsko-Biała, tel.: 033 8190150), wpisany na listę obiektów Szlaku Architektury Drewnianej. Kościół został zbudowany przez Piotra Piotrowskiego w latach 1690–92 z drzewa modrzewiowego w stylu śląsko-małopolskim. Konstrukcja świątyni jest zrębowa, na dwuspadowym, krytym gontem dachu umieszczono wieżyczkę na sygnaturkę. Wewnątrz

Drewniany kościół w Mikuszowicach, fot. E. Wieczorek

Pielgrzymki Skoczowian

Kościół w Bielowicku był miejscem licznych pielgrzymek mieszkańców Skoczowa, gdyż po pożarze 7 maja 1756 r., który zniszczył zamek, kościół i inne zabudowania, złożyli oni ślubowanie, że corocznie 10 sierpnia, w dniu wspomnienia św. Wawrzyńca, będą pielgrzymować do tej właśnie świątyni.

na uwagę zasługuje jedna z cenniejszych polichromii barokowych w drewnianych kościołach karpackich – malowidła autorstwa Johanna Mentila z Bielska przedstawiają osiem scen z życia św. Barbary. W głównym ołtarzu warto spojrzeć na kopię tryptyku z XV w. (oryginał znajduje się w Muzeum Narodowym w Krakowie). W polu środkowym widzimy rozesłanie apostołów, a po bokach ukazani są czterej Ojcowie Kościoła i symbole ewangelistów. Nie można przegapić najstarszego dzieła sztuki w tej świątyni, tj. znajdującej się w lewej nawie bocznej figury Madonny z 1420 r., a także kamiennej kropielnicy barokowej w kształcie wazonu z XVIII w.

Kolejną drewnianą świątynią w okolicy, do której warto zajrzeć, jest zbudowany w 1701 r. **kościół św. Wawrzyńca**   w **BIELOWICKU**, w gminie Jasienica (Bielowicko 84, Świątoszówka, tel.: 033 8154027), 12 km na wschód od Bielska. Ten obiekt sakralny prawdopodobnie przez jakiś czas należał do protestantów, jednak dokumenty z wizytacji kościelnej z 1652 r. świadczą, że wówczas był to kościół katolicki. Świątynia jest orientowana, zbudowana na kamiennej podmurówce, o konstrukcji zrębowej. Z okresu budowy kościoła zachowały się drzwi z okuciami i portalem o wykroju w tzw. ośli grzbiet. W klasycystycznym ołtarzu głównym znajduje się tryptyk renesansowy z XVI w. Jednym z cenniejszych elementów wystroju wnętrza jest barokowe tabernakulum z XVII stulecia,

z namalowanymi postaciami św.św. Piotra i Pawła. Spójrzeć warto również na barokową ambonę z 1702 r., udekorowaną rzeźbami Ewangelistów i św. Michała Archanioła, oraz chrzcielnicę ludową i drewniany żyrandol rokokowy z połowy XVIII w.

W gminie Wilamowice, w miejscowości **STARA WIEŚ**, leżącej 15 km na południowy wschód od Bielska-Białej, znajduje się kolejna cenna drewniana świątynia – **kościół Podwyższenia Krzyża Świętego**   (ul. ks. Szczepana Wojtyłki 3, Wilamowice Stara Wieś, tel.: 033 8457204, 602891196, G.Then@bielsko.opoka.org.pl) z 1522 r. Dach kościoła jest jednokalenicowy, kryty gontem, z wieżyczką na sygnaturkę. Samą wieżyczkę zdobi cebulasty hełm z latarnią. Podziwiać można dwa portale późnogotyckie zwieńczone łukiem w formie tzw. oślego grzbietu (podobnie jak w kościele w Bielowicku).

W 1. poł. XVIII w. jego wnętrze przebudowano w stylu barokowym – większość elementów wystroju zachowała się do naszych czasów właśnie z tamtej epoki.

Imprezy cykliczne

Bielsko-Biała jest ważnym miejscem na mapie kulturalnej kraju – odbywają się tutaj liczne imprezy cykliczne, m.in. Zadymka Jazzowa (styczeń/luty), Festiwal Muzyki Sakralnej Sacrum In Musica (kwiecień), Międzynarodowy Festiwal Sztuki Lalkarskiej (maj), Międzynarodowe Dni Kultury Celtyckiej (czerwiec/lipiec), Beskidzki Rajd Pojazdów Zabytkowych (sierpień), Festiwal Muzyki Jana Sebastiana Bacha (wrzesień/październik), Tydzień Kultury Chrześcijańskiej (październik), Festiwal Kompozytorów Polskich (październik) czy Jesień Jazzowa (listopad/grudzień).

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Strony internetowe: www.bielsko.pl, www.um.bielsko.pl, www.portal.beskidy.pl.

Informacja turystyczna: Miejskie Centrum Informacji Turystycznej, pl. Ratuszowy 4, tel.: 033 8190050, faks: 033 8190061, www.it.bielsko.pl; czynne: pn.–pt. 8.00–18.00, sb. 8.00–16.00.

NOCLEGI

Dom Turysty PTTK, ul. Krasieńskiego 38, tel.: 033 8123019, www.pttk.bielsko.pl. Ceny: dwójka z łazienką 90 zł, nocleg w pokoju 5-os. 30 zł/os.

Folwark, obiekt gastronomiczno-hotelowy, ul. gen. Andersa 21, tel./faks: 033 8280600, folwark@folwark.bielsko.pl, www.folwark.bielsko.pl. Restauracja, pizzeria.

Gasthaus Małgorzata Szerszeń, ul. Gościńska 23c, tel.: 033 8145988, 8213929, 601469409, faks: 033 8213929, gasthaus@gasthaus.bielsko.pl, www.gasthaus.bielsko.pl. Sala konferencyjna, w pokojach Internet bezprzewodowy.

Parkhotel Vienna ****, ul. Bystrzańska 48, tel.: 033 4966200, faks: 033 8120699, repcja@vienna.pl, www.vienna.pl. U podnóża Szyndzielni. Ceny: jedynka 58 EUR.

Hotel President ***, ul. 3 Maja 12, tel.: 033 8227211–13, faks: 033 8150273, repcja@hotelpresident.pl, www.hotelpresident.pl. Zabytkowy budynek z XIX w., naprzeciwko zamku Sułkowskich; w restauracji hotelowej we wtorek muzyka jazzowa, w czwartki fortepianowa, a w soboty organizowane są dancingi przy muzyce na żywo. Ceny: dwójka 290 zł (w weekendy taniej).

Hotel Beskid *, ul. Olszówka 24, tel.: 033 8143120, 8217160, www.beskid.bielsko.pl. Bezplatny dostęp do Internetu. Ceny: dwójka ze śniadaniem 130–180 zł.

Hotel Elektron *, ul. Gałczyńskiego 31, tel.: 033 8141085, 8191180, rezerwacje@hotelelektron.pl, www.hotelelektron.pl. Ceny: dwójka z łazienką 145 zł.

Ośrodek Wczasowy Ziad, al. Armii Krajowej 220, tel.: 033 8138201, faks: 033 8138278. Sala konferencyjna, bilard, siłownia, tenis stołowy, boisko. Ceny: od 27 zł/os. w pokoju z umywalką, 36 zł/os. w pokoju z łazienką.

Ośrodek Wypoczynkowy Transportowiec, ul. Armii Krajowej 316, tel.: 033 8146224, hotel@transportowiec.com.pl, www.transportowiec.com.pl. Ceny: dwójka 120 zł.

Schronisko Bolek i Lolek, ul. Starobielska 10, tel.: 033 8167466. Kuchnia samoobsługowa, ekspozycja krajoznawcza.

Schronisko Górskie PTTK Klimczok, tel.: 033 8145288.

Schronisko Górskie PTTK na Błatniej, tel.: 033 8536484.

Schronisko Górskie PTTK na Szyndzielni, tel.: 033 8144047, www.szyndzielnia.com.pl. Tenis stołowy, sala TV, ogród roślin skalnych, wypożyczalnia rakiet śnieżnych. Ceny: 30 zł/os. w dwójkach i trójkach.

GASTRONOMIA

Restauracje, bary, pizzerie

Bar mleczny Pierożek, Rynek 24; czynne: pn.–pt. 8.00–18.00, sb. 9.00–16.00. Tanio.

Karczma Rogata, ul. Leszczyńska 40, tel.: 033 8100098, faks: 033 8182229, karczma@rogata.pl, www.rogata.pl.

Karczma w Straconce, ul. Górská 111, tel.: 033 8215828, info@karczma.bielsko.pl, www.karczma.bielsko.pl. Polska kuchnia myśliwska (i nie tylko); plac zabaw dla dzieci, letni ogródek.

Karczma Wrzosowa Chata, ul. Lotnicza 3 (os. Beskidzkie), tel.: 033 8218833, info@wrzosowa-chata.pl, www.wrzosowa-chata.pl; czynne: pn.–czw. 13.00–23.00, pt.–sb. 13.00–1.00. Kuchnia staropolska.

Restauracja Bracka, ul. Karbowa 38, tel.: 033 8161238–39, restauracja.bracka@op.pl, www.bracka.bielsko.pl. Tradycyjna kuchnia polska.

Restauracja Chłopskie Jadło, ul. Warszawska 330, tel.: 033 8211974, faks: 033 8276932, restauracje@chlopskiejadlo.com.pl, www.chlopskiejadlo.com.pl. Tradycyjna kuchnia polska.

Restauracja Hospoda u Svejka, ul. Barlickiego 19, tel.: 033 4988400, svejk@restauracjebielsko.pl, www.restauracjebielsko.pl/svejk. Kuchnia czeska; specjalność lokalu: piwo Švejk z browaru Pilsner Urquell.

Kawiarnie i cukiernie

Beza, pl. Wojska Polskiego 3, tel.: 033 8126502.

Cafe&Bistro Oskar, Rynek 16 i ul. Słowackiego 1b, tel.: 033 8169819. Pyszne lody, polecana mrożona kawa; przystępne ceny.

Delicje, pl. Bolesława Chrobrego 1, tel.: 033 8123371.

Smakosz, ul. Partyzantów 5, tel.: 033 8125232.

KULTURA I ROZRYWKA

Kino Studio, ul. Cieszyńska 24, tel.: 033 8125056, faks: 033 8151806, filmrys@petex.com.pl, www.sfr.com.pl.

Kinoplex, ul. Mostowa 5, tel.: 033 4987015, faks: 033 4987013, bielsko@kinoplex.pl, www.kinoplex.pl.

Teatr Lalek Banialuka, ul. Mickiewicza 20, tel.: 033 8221046, banialuka@banialuka.pl, www.banialuka.pl.

Teatr Polski, ul. 1 Maja 1, tel.: 033 8228451, literacki@teatr.bielsko.biala.pl, www.teatr.bielsko.biala.pl.

INNE ATRAKCJE

Centrum Rekreacyjne Granda, Błonie, tel.: 697992028, biuro@park-linowy.pl, www.granda.bielsko.pl.

Całoroczny tor saneczkowy, al. Skalna 58, tel.: 033 8275567, 605216965, zielina_tb@op.pl, www.tor-saneczkowy.bielsko.pl; czynne: zimą 9.00–16.00, latem 9.00–19.00.

Kryta pływalnia Troclik, ul. Sosnkowskiego 14, tel.: 033 4998857, 4998857, faks: 033 4998859, troclik@bbosir.bielsko.pl, www.bbosir.bielsko.pl; czynne: pn.–pt. 6.00–22.00, sb., nd., święta 8.00–22.00. Obiekt przystosowany dla osób niepełnosprawnych.

SALE ZABAW DLA DZIECI

Figlo-Park, ul. Cieszyńska 90, tel.: 033 8157466.

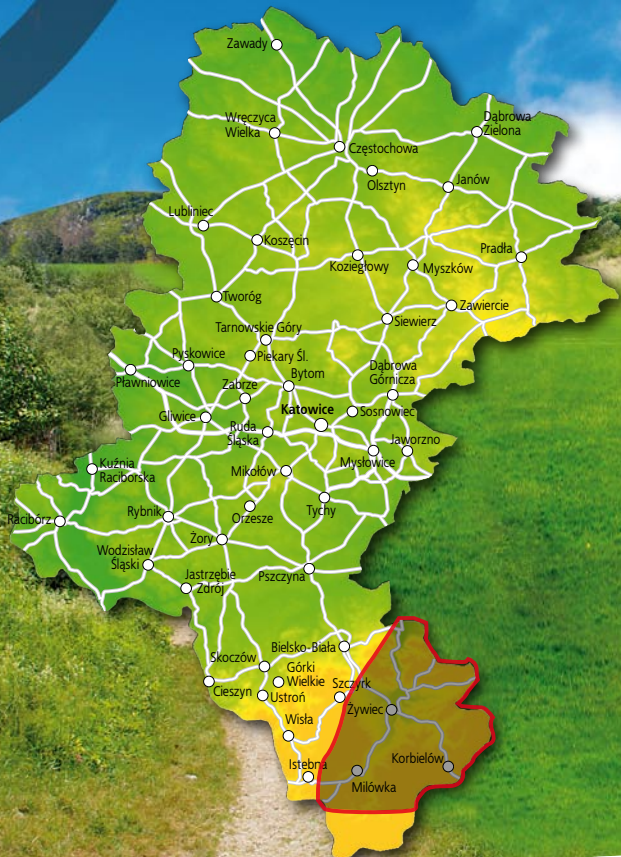
Kraina Kropka, ul. Partyzantów 44, tel.: 033 8111277.

Tajemnice Żywiecczyzny

Żywiec i okolice

12

Tajemnice Żywieczoney

NAJWAŻNIEJSZE ATRAKCJE

Rychwałd: Sanktuarium Matki Boskiej Rychwałdzkiej; **Żywiec:** konkatedra

Jeleśnia: zabytkowa karczma; **Milówka:** Muzeum Stara Chałupa; **Węgierska Górka:** rygiel obronny; **Żywiec:** zespół zamkowo-parkowy

Porąbka: zapora; **Żywiec:** Muzeum Browaru Żywiec

górażar: Górská Szkoła Szybowcowa; **Korbielów:** trasy i wyciągi narciarskie; **Porąbka:** kaskada Soły

Żywiec

KOMUNIKACJA

Pociągi. Dworzec kolejowy, ul. Dworcowa 55, tel.: 033 8613671; przez Żywiec prowadzi najkrótsze połączenie kolejowe z centrum kraju do Wiednia i Bratysławy; rozkład jazdy na stronie: www.pkp.com.pl.

Autobusy. Dworzec autobusowy, ul. Grunwaldzka 3, tel.: 033 8614011–4 (centrala), 8612843 (dworzec – dyżurny), rozkład jazdy na stronie: www.pks.zywiec.pl.

Komunikacja miejska. Rozkłady jazdy na stronie: www.mzk.zywiec.pl.

Na szlaku, fot. arch. SOT

Żywiec jest miastem z wielowiekową tradycją; prawa miejskie uzyskał już w 1327 r. Nazwa miejscowości pochodzi od słowa *żywić*, wnioskować można z tego, że ziemie tutejsze były urodzajne i obfite nie tylko w zboża i rośliny, ale też w zwierzę. Ciekawy jest herb miasta przedstawiający głowę żubra z kółkiem w nosie i piastowskiego orła nad nią. Podobno herb nadał miastu książę oświęcimski Przemysław z wdzięczności za подарunek, w postaci żywego żubra, od mieszkańców Międzybrodzia Żywieckiego. Miasto ma również swój hejnał, grany z ratusza o godz. 12.00. Melodia hejnału podzielona jest na dwie części – partia grana na trąbce nawiązuje do kultury mieszczańskiej, zaś partia grana na trombitach odwołuje się do kultury góralskiej wsi żywieckiej.

Jednym z honorowym obywateli Żywca jest papież Jan Paweł II. Do znanych osób

pochodzących z Żywca i okolic należą m.in. Stanisław Bajtlik (astrofizyk), Monika Brodka (ur. w Twardorzecze k. Żywca, piosenkarka), Łukasz i Paweł Golcowie (muzycy), bp Tadeusz Pieronek (ur. w Radziechowach k. Żywca), bp Tadeusz Rakoczy (ur. w Gilowicach k. Żywca), Agata Wróbel (sztangistka).

ZWIEDZANIE

Do zabytków miasta należy m.in. **Stary Zamek** , czyli budowla z połowy XIV w., której właścicielami była rodzina

Stary Zamek, fot. E. Wieczorek

Komorowskich herbu Korczak. Komorowscy zainicjowali przebudowę zamku z gotyckiego na renesansowy. Do naszych czasów zachował się dziedziniec z tamtej epoki. Jest on otoczony z czterech stron galeriami arkadowymi: na parterze podziwiać możemy arkady z kolumnami toskańskimi, a na piętrze z jońskimi. Na drugim piętrze zamiast dawnych drewnianych słupów w XIX w. zamontowano słupy żeliwne. Niestety nie zachowały się elementy wyposażenia wnętrza, przetrwała zaledwie część polichromii i ślady malowideł renesansowych.

W Starym Zamku obecnie mieści się **Muzeum Miejskie** (ul. Zamkowa 2, tel./faks: 033 8612124, www.muzeum-zywiec.pl; czynne: pn.–pt. 9.00–17.00, sb.–nd. 10.00–16.00; bilety: na jedną wystawę 2–3 zł, na wszystkie wystawy 10 zł, ulg. 8 zł; ekspozycje stałe znajdują się na drugim piętrze). Na wystawach podziwiać można m.in. dokumenty rękopiśmienne dotyczące Żywieczzyny (także *Dziejopis Żywiecki* Andrzeja Komonickiego, z którego pochodzi m.in. legenda o herbie miasta) czy pamiątki cechowe, takie jak skrzynie, obesłania, pieczęcie i księgi. Zobaczyć można również gabinet właściciela

Obesłanie cechowe

Obesłanie cechowe, inaczej „cecha do obesłania”, była to tabliczka drewniana lub metalowa, zdobiona godłami cechowymi lub wizerunkami patronów cechu i służyła do zawiadomiania o dniu i godzinie zebrania w gospodzie cechowej.

zamku, Karola Stefana Habsburga, z okresu międzywojennego, a także inne zabytki związane z żywieckimi Habsburgami. Muzeum może się poszczycić posiadaniem w swych zbiorach rzeźby św. Anny Samotrzeć z 1830 r. i obrazu malowanego temperą *Oplakiwanie* z połowy XV w., a także płótna *Madonna z poziomką* z XV w., pochodzących z tutejszego kościoła Świętego Krzyża.

Na miejscu dawnych oficyn zamku na polecenie Habsburgów wybudowano pałac w stylu klasycystycznym, zaprojektowany przez Franciszka Mączyńskiego i Tadeusza Stryjeńskiego. Pałac ten nazywany jest **Nowym Zamkiem**. Wokół zamku rozciąga się **park** o powierzchni 26 ha, założony w XVII w., początkowo w stylu włoskim. W 2. poł. XVIII stulecia powstał kanał przecinający park, a także domek chiński – przeniesiony na wyspę podczas przekomponowania parku na styl angielski w 1. poł. XIX w.

Pałac Habsburgów w Żywiecu, fot. D. Zareba

Przechodząc przez **rynek** (M) o kształcie czworoboku, zaprojektowany wg średnio-wiecznych założeń, warto zerknąć na **ratusz** (M) (na jego frontowej ścianie znajdują się herby Polski i Żywca), **fontannę z posągami św. Floriana** (M) – patrona strażaków, który miał chronić miasto przed pożarem, oraz na **tablicę upamiętniającą wymarsz legionistów** (M) na wojnę w 1914 r. Obecna zabudowa rynku powstała w 2. poł. XIX w.

Kolejnym ciekawym obiektem jest kamienna **dzwonnica** (M) zbudowana w latach 1723–24 na zlecenie Franciszka Wielopolskiego w miejscu dawnej drewnianej, która spłonęła w pożarze miasta. Na szczycie czterokondygnacyjnej wieży umieszczono kogutka, wskazującego kierunek wiatru, a także chorągiewkę z herbem Wielopolskich.

Wspomniany już **kościół Świętego Krzyża** (A), w którym odkryto dzieła sztuki znajdujące się obecnie w zbiorach muzeum miejskiego, stoi przy ulicy Świętokrzyskiej.

Został zbudowany w stylu gotyckim. Po szczególne jego elementy, takie jak półkolisty absyda, kaplica Ogrójca oraz wieża, powstawały w kolejnych wiekach. W ołtarzu głównym znajduje się drewniany krucyfiks z epoki baroku, a po bokach nowsze posągi: Maryi, św. Marii Magdaleny i św. Jana. Przed kościołem stoi figura św. Jana Nepomucena, a także jeden z kamiennych krzyży. Jest to pozostałość po starym cmentarzu, na którym grzebano skazanych na karę śmierci.

Kościół Świętego Krzyża nie jest jednak jedyną świątynią katolicką w Żywcu. Warto zajrzeć również do **kościół katedralnego Narodzenia NMP**, (A) zbudowanego w 1. poł. XV w. W 1711 r. został on poważnie zniszczony przez pożar, a ówczesni właściciele Żywca, Wielopolscy, rozkazali odbudować kościół w stylu barokowym. Wnętrze zdobi drewniana późnobarokowa płaskorzeźba **Zaśnięcie NMP** z 1500 r., gotyckie rzeźby Chrystusa Ukrzyżowanego oraz

Pawilon chiński w parku zamkowym, fot. D. Zaręba

Wieża żywieckiej konkatedry, fot. R. Kupczak

Konkatedra

Konkatedra, inaczej współkatedra, jest drugą siedzibą ordynariusza diecezji, ustanawianą zwykle ze względu na zmianę stolicy diecezji lub aby podkreślić znaczenie danego kościoła w diecezji lub archidiecezji.

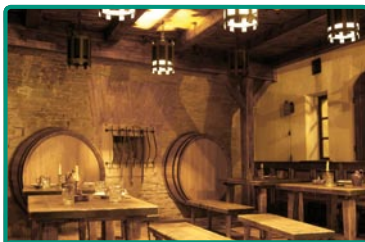
Muzeum Browaru Żywiec, fot. arch. SOT

drewniany ołtarz główny z dwiema kręconymi kolumnami. Kościół Narodzenia NMP pełni funkcję konkatedry diecezji bielsko-żywieckiej od 1992 r.

Wyjątkowym muzeum, które łączy przeszłość z teraźniejszością, a w dodatku serwuje zwiedzającym piwo, jest **Muzeum Browaru Żywiec** 🍷 📍 (ul. Browarna 88, tel.: 033 8612457, rezerwacja@muzeumbrowaru.pl, www.muzeumbrowaru.pl; czynne: wt.–nd. 10.00–18.00; bilety: osoby pełnoletnie zwiedzanie muzeum i browaru 17 zł, zwiedzanie muzeum 14 zł, osoby niepełnoletnie zwiedzanie muzeum 9 zł; w cenie biletu degustacja piwa lub soku 0,5 l; zwiedzanie tylko z przewodnikiem), mieszczące

Ekspozycja w Muzeum Browaru Żywiec, fot. D. Zaręba

Tu można skosztować złotego trunku..., fot. D. Zaręba

się w dawnych piwnicach leżakowych, wykutych w litej skale. Za dębowymi wrotami rozpoczyna się trasa turystyczna, biegnąca m.in. przez ścianę wodną. W Sali Trzech Żywiołów w szklanych kolumnach można zobaczyć jak wygląda ziarno jęczmienia i szyszki chmielu. Jest tu także makieta pokazująca układ zabudowań Arcyksiążęcego Browaru z przełomu XIX i XX w. Pobliski sklepik oferuje gadzety związane z browarem, a w **piwiarni Żywieckiej** (ul. Browarna 88, tel./faks: 033 8619617, piwiarnia.zywiecka@grupazywiec.pl, www.piwiarniazywiecka.pl) mieszczącej się nieopodal zgromadzono kolekcję kufli i szklanek – można tam także napić się żywieckiego piwa i dobrze zjeść.

W Żywcu-Zabłociu znajduje się **kir-kut** 📍, będący śladem obecności społeczności żydowskiej na tych ziemiach. Zabłocie było jedynym miejscem, gdzie Żydzi mogli bezpiecznie mieszkać, w samym Żywcu bowiem do II wojny światowej

Dworzec a Żydzi

Z powodu prawa miejskiego nakazującego przyzwolenie na osiedlenie się w mieście Żyda, który się w obrębie Żywca urodził, dworzec kolejowy został wybudowany poza ówczesnymi granicami administracyjnymi miasta, we wsi Zabłocie – radni obawiali się, że podróżująca koleją Żydówka mogłaby urodzić w pociągu dziecko i dochodzić jego praw do zamieszkania w mieście.

obowiązywało prawo *De non tolerandis Judaeis*, nadane przez księżnę Konstancję w 1626 r. („Żydów z państwa żywieckiego wyganiać potrzeba”).

Okolice

Góra Żar

Atrakcją Żywieczonej jest jednak nie tylko miasto Żywiec – miejscem, którego nie można przegapić, jest góra Żar (761 m n.p.m.), u której stóp leży **MIĘDZYBRODZIE ŻYWIECKIE**. Z jej szczytu rozciąga się malowniczy widok obejmujący fragmenty Beskidu Małego, Śląskiego, Żywieckiego, a nawet szczyty na Słowacji. Dotrzeć tam można pieszo – szlakiem, którego przejście zajmuje ok. godziny, kolejką linowo-terenową lub też, za specjalnym pisemnym zezwoleniem, samochodem po asfaltowej drodze.

Dla narciarzy Polskie Koleje Linowe przygotowały na górze Żar 300-metrowy **wyciąg orczykowy** 🚡 (w sezonie pojedynczy wjazd kosztuje 2,50 zł; istnieje możliwość wykupienia kart dziennych, rodzinnych, kilkudniowych itd.; szczegółowe informacje na stronie: www.pkl.pl). **Trasa narciarska** 🚡 jest oświetlona, nagłośniona (z głośników płynie muzyka, umilająca zjazd) i sztucznie naśnieżana, co pozwala doskonalić narciarskie umiejętności o każdej porze dnia i w każdej porze roku. Niedaleko znajduje się wypożyczalnia sprzętu, punkt gastronomiczny i szkoła narciarska. Najmłodszy amatorzy sportów zimowych skorzystać mogą z **wyciągu taśmowego SUN KID** 🚡, przygotowanego specjalnie dla nich (pojedynczy wjazd 2 zł).

Na trasę narciarską lub po prostu na szczyt góry Żar dostać się można **kolejką linowo-terenową Żar** 🚡 rozpoczynającą swój bieg w Międzybrodzu Żywieckim

(ceny: bilet góra – dół w sezonie 10 zł, w jedną stronę 7 zł, poza sezonem oba bilety są o złotówkę tańsze). Na szczycie można posilić się w **restauracji Meteo** (pyszne „Jadło drwala”) lub w barze szybkiej obsługi, a z tarasu lokalu podziwiać przepiękne widoki oraz starty szybowców. Okolicę upodobał sobie też **paralotniarze** i **lotniarze** 🚀 ze względu na świetne warunki do uprawiania tego sportu.

Na zboczu góry i w jej wnętrzu mieści się **elektrownia szczytowo-pompowa Porąbka-Żar** ⚡, oddana do użytku w 1979 r. Dolnym jej zbiornikiem jest Jezioro Międzybrodzkie, a sztuczny zbiornik górny znajduje się na górze Żar. W wydrążonym zboczu góry umieszczono turbiny, maszynownię i szyby wodne – wszystko udostępniono turystom.

Atrakcją dla dzieci na pewno będzie **Czarodziejski Dywan** 🎪, czyli rytna wyłożona wykładziną z tworzywa sztucznego, do zjeżdżania na pontonach.

Przy dolnej stacji kolejki mieści się **Górska Szkoła Szybowcowa AP „Żar” im. Adama Dziurzyńskiego** 🚡 (ul. Górska 19,

Jezioro Żywieckie, fot. arch. SOT

Nad Jeziorem Żywieckim, fot. D. Zaręba

Krzewy i ziola do infirmerii o. Grzegorza, fot. D. Zaręba

Międzybrodzie Żywieckie, tel.: 033 8661046, faks: 033 8661090, recepcazar@onet.eu, która prowadzi szkolenia i organizuje loty pasażerskie, istnieje także możliwość wykupienia noclegu w internacie szkoły.

Idealnym miejscem do uprawiania sportów wodnych jest **kaskada Soły** 🚰, czyli trzy zapory wodne tworzące jeziora: Czanieckie, Żywieckie i Międzybrodzkie.

Rychwałd

Będąc na ziemi żywieckiej, nie sposób pominąć **Sanktuarium Matki Boskiej Rychwałdzkiej** 🏰 (klasztor oo. Franciszkanów, ul. Franciszkańska 1, tel.: 033 8651001, rychwald@franciszkanie.pl), znajdującego się w pobliskim Rychwałdzie, miejscowości leżącej 6 km na południowy wschód od Żywca. Pierwszy kościół zbudowany w Rychwałdzie był drewniany, błogosławił go słynny biskup krakowski Erazm Ciołek w 1547 r. W 1644 r. Katarzyna z Komorowskich Grudzińska, właścicielka Ślemienia, podarowała kościołowi obraz Matki Bożej, który początkowo umieszczono w bocznym ołtarzu, lecz po uznaniu wizerunku za cudowny, przeniesiono go do ołtarza głównego. W połowie wieku XVIII wybudowano nowy, murawany już kościół, w stylu barokowym, a stary

drewniany przeniesiono do Gilowic, gdzie stoi do dziś. 18 lipca 1965 r. obraz Matki Bożej Rychwałdzkiej został przyozdobiony koronami papieskimi – koronacji dokonał prymas Polski kard. Stefan Wyszyński i kard. Karol Wojtyła, metropolita krakowski.

Przy okazji pielgrzymki do Rychwałdu istnieje możliwość wizyty u o. Szymona Górniaka, który przejął infirmerię po swoim bracie zakonnym o. Grzegorz Sroce (**Infirmeria Zielarska im. o. Grzegorza** 🏠, ul. Franciszkańska 1, tel.: 033 8651001 wew. 22 lub 38 – zielarnia, www.rychwald.franciszkanie.pl; czynne: 9.00–13.00). Przy klasztorze oo. Franciszkanów w Rychwałdzie znajdują się również **groty solne** 🏠 – grotka słoneczna polecana dla osób z chorobami układu oddechowego oraz grotka błękitna dla ludzi walczących z bezsennością, nerwicą, chorobami układu pokarmowego i krążenia. Skorzystać można również z noclegów z wyżywieniem we **Franciszkańskim Domu Formacyjno-edukacyjnym** (tel.: 033 8622149, fdfe@franciszkanie.pl).

Korbielów

Na narty można wybrać się do pobliskiego Korbielowa w gminie Jeleśnia. Działa tu płatnaście **wyciągów orczykowych** 🏠, dwa

wyciągi krzeselkowe 🚡 (Baba i na Hale Szczawiny), są też trzy trasy sztucznie naśnieżane i oświetlone: trasa przy wyciągu krzeselkowym Baba, trasa nr 1 przy pierwszym orczykowym wyciągu na Pilsko oraz trasa wyciągu Cypisek. Łączna długość **tras narciarskich** 🚡 w Korbielowie wynosi 25 km. Na stokach Cypiska można także spróbować **snowtubingu** 🛷, czyli zjazdu pontonem ze zbrocza.

W Korbielowie mają swój początek ciekawe **szlaki turystyczne piesze** 🚶, szczególnie polecany jest trzygodzinny **szlak na Halę Miziową i Pilsko** 🚶🇸🇰🇨🇪, na pewnym odcinku pokrywający się ze ścieżką dydaktyczną Żywieckiego Parku Krajobrazowego. Trasa prowadzi częściowo szlakiem czarnym, częściowo niebieskim, z powrotem zaś z Hali Miziowej warto zejść żółtym szlakiem (czas przejścia: 1 godz. 15 min). Więcej informacji na stronie: www.korbielow.net. **Pilsko** jest najwyższym szczytem Żywieczonej (1557 m n.p.m.) i jednym z dwóch miejsc w Beskidach (obok Babiej Góry), gdzie występuje alpejski układ pięter roślinności.

Żywieckie dziady noworoczne, fot. arch. POT

Jeleśnia

W Jeleśni warto wstąpić do zabytkowej XVIII-wiecznej **Starej Karczmy** 🏠📍 (Rynek 12, tel.: 033 8636013), znajdującej się w centrum miejscowości. Przy wejściu do karczmy widnieje napis: „Cyś ty chłopie osaloł, Cy ni mos rozumu, Karcma stoi przy drodze, A ty idziesz do domu”. Wystrój wnętrza nie ma sobie równych, wyjątkowy jest też klimat i góralska muzyka (często występuje

Stara Karczma w Jeleśni, fot. D. Zaręba

Wnętrze karczmy w Jeleśni, fot. R. Kupczak

tu również kabaret U Bacy), za to ceny posiłków są dość wysokie, trzeba też wykazać się anielską cierpliwością, czekając na zamówione potrawy. Godny polecenia jest żur, kwaśnica na świńskim ryju i szaszłyki ze smażonymi ziemniakami.

W Jeleśni odbywa się wiele **impresz cyklicznych**, podczas których można zetknąć

Znachor z Jeleśni

W Jeleśni mieszkał znany wiejski znachor, amator chirurg, który, jak wieść niesie, wyleczył złamaną kość udową cesarza Franciszka Józefa I, z którym to złamaniem nie mogli poradzić sobie medycy wiedeńscy.

się z lokalnym folklorem, np. Gody Jeleśniańskie (występy kołędników, wystawa zdobnicstwa bibułkowego) w styczniu i lutym, Wiosenny Redyk (obrzęd wypędzania owiec na hałę, podczas którego gazda w otoczeniu juhasów pokazuje i objaśnia m.in. proces wytwarzania owczego sera) w maju, Dni Jeleśni (impreza folklorystyczna organizowana od 1981 r.) w lipcu, Hołdymas Gazdowski (impreza z okazji zakończenia sezonu prac polowych), a także zawody dla narciarzy: Puchar Korbielowa i Puchar Piłska.

Miłówka

Okoliczne wsie, jak Miłówka czy Węgierska Górka, także mają sporo do zaoferowania turystom, zarówno w zimie, jak i w lecie. W Miłowce, rozslawionej piosenkami braci Golców, ale też znanej dzięki Radiu Katowice, które przyznało jej tytuł Złotej Miejscowości Radia Katowice w 1999 r., odwiedzić warto m.in. **kościół Wniebowzięcia NMP** 🏰, początkowo drewniany, od 1839 r. murowany (ukończenie budowy uroczyscie ogłoszono biciem w dzwony przez godzinę i strzelaniem z moździerzy).

Obiektem muzealnym we wsi jest **Stara Chałupa** 🏠 📍 (Muzeum Stara Chałupa, ul. Piastowska 1, tel.: 033 8637399; czynne: wt.–sb. 9.00–14.00, nd. 10.00–14.00; bilety: 3 zł, ulg. 2 zł, przewodnik 10 zł),

Nazwy Miłowki i Węgierskiej Górki

Etymologia nazwy wsi tłumaczona jest na wiele sposobów. Jednym z nich jest legenda, która wyjaśnia pochodzenie nazwy nie tylko Miłowki, ale też okolicznych wsi. Podobno ksiądz węgierski chciał poślubić piękną góralkę, miał jednak obowiązek zaślubin na węgierskiej ziemi. Dziewczyna nie chciała opuszczać rodzinnych stron, zatem ksiądz kazał sprowadzić ziemię z Węgier na Żywiecczynę, stąd nazwa Węgierska Górka. O milę od miejsca pobytu królewskiego orszaku weselnego znajdowała się wieś, którą później nazwano Miłowką, zaś rycerze bawili się nieopodal, we wsi nazwanej Rycerką.

Kaplica w Miłowce

W Miłowce znajduje się murowana kaplica św. Antoniego, pod budowę której kamień węgielny położono 1 września 1876 r. Jej historia, wg legendy, sięga o wiele głębiej w przeszłość. Podobno w tym miejscu spożywało posiłek trzech zakonników, z których jeden wyciął kozikiem w drzewie znak krzyża i wpisał imiona współbraci i swoje – Kazimierza, Antoniego i Stanisława. Niedługo potem przejeżdżał tędy Jan III Sobieski ze swoją armią w drodze na Węgry. Zobaczywszy znak, kazał ściąć drzewo, zrobić z niego krzyż i złożyć obietnicę, że jeśli jego plany się powiodą, to w drodze powrotnej na tym miejscu wybuduje z drewna kaplicę św. Antoniego – co też uczynił.

Muzeum Stara Chałupa w Milówce, fot. D. Zaręba

pochodząca z 1739 r. W izbie mieszkalnej, alkwie i w części gospodarczej znajdują się sprzęty przybliżające nam życie codzienne ludzi z przeszłości. Możemy zobaczyć, w jakich warunkach mieszkali i co było dla nich cenne (w razie pożaru jako pierwszą wynoszono ozdobną skrzynię, w której trzymano pieniądze, cenniejsze przedmioty, korale itp. – milowskie skrzynie były zaopatrzone w kółka, co ułatwiało ich przesuwanie). W styczniu organizowany jest tu pokaz skubania pierza (wyskubki).

Dolina Soły, fot. arch. ŚOT

Amatorom pieszych wędrówek polecić można oznaczony w 2007 r. przez społeczność milowską **Szlak Papieski** wiodący na Halę Lipowską, upamiętniający górskie wycieczki bpa/kard. Wojtyły w tych okolicach, a także kilka szlaków rowerowych o różnym stopniu trudności. **Trasa czarna** (długość: 10,1 km; czas przejazdu: 1 godz.) wiedzie z centrum Milówki przez Kopiec, Prusów, Suchą Górę do przystanku Milówka PKP. **Trasa niebieska** jest dłuższa (długość: 22,8 km; czas przejazdu: 2,5 godz.) i prowadzi z Milówki poprzez pobliskie wioski.

Trasa oznaczona kolorem **zielonym** (długość: 22,9 km; czas przejazdu: 2 godz.) prowadzi z Milówki przez Szare, Pochodzitą do Kamesznicy i z powrotem do punktu wyjścia. W **POCHODZITEJ** zobaczyć można kościółek drewniany z 1965 r. , będący dziełem lokalnych artystów, a w **KAMESZNICY zespół pałacowo-dworski** z początków XIX w. (park został uznany za pomnik przyrody).

Szlak żółty ma swój początek w Kamesznicy i wiedzie przez **ZŁATNĄ** i Wędzłówkę na Baranią Górę, stamtąd na Magurkę

Wodospad w Sopotni Wielkiej, fot. R. Kupczak

Radziechowską i poprzez Złatnicę z powrotem do Kamesznicy (długość: 23,5 km; czas przejazdu: 3,5 godz.). Ciekawym szlakiem pieszym jest **trasa zielona** z Milówki na Hałę Boraczą (czas przejścia: 2 godz. 15 min), gdzie znajduje się schronisko.

Węgierska Górka

Węgierska Górka, miejscowość oddalona o 10 km na południe od Żywca, przyciąga turystów pięknym krajobrazem, przepływającą przez wieś czystą rzeką Sołą i jej dopływami (m.in. Żabniczanką i Cięcinką), ciszą i spokojem. Jednak nie zawsze było tutaj tak spokojnie. Węgierska Górka odegrała bowiem ważną rolę podczas kampanii wrześniowej w 1939 r. Dostępny dla zwiedzających jest **fort Wędrowiec** (czynne: VI–VIII wt.–pt. 10.00–17.00, sb. 9.00–16.00, nd. 12.00–17.00; bilety: 2 zł, ulg. 1 zł; poza sezonem istnieje możliwość zwiedzania po uprzednim zawiadomieniu komendy hufca ZHP, ul. Zielona 42, tel.: 033 8642187, 8640209, 691701392), przy drodze do Żabnicy, w którym zobaczyć można liczne zdjęcia i przeczytać opisy bitwy. **Wąwóz**, drugi z czterech fortów, które przez 29 godzin bohatersko odparowały ataki niemieckiej dywizji, znajduje się na zboczu Bukowiny, kilkaset metrów na wschód od Wędrowca. Na lewym brzegu Soły zachowały się **forty Waligóra i Włóczęga**.

Schron bojowy w Węgierskiej Górcie, fot. D. Zareba

Działo przy schronie, fot. D. Zareba

Zwiedzanie fortów połączyć można z wędrówką pieszą **szlakiem czerwonym**, a potem **niebieskim** ze stacji PKP w Węgierskiej Górcie przez Abrahamów na Romanek (czas przejścia: 4 godz. 15 min; szlak czerwony jest częścią Głównego Szlaku Beskidzkiego). Idąc w stronę doliny Żabnicy, zobaczymy fort Wędrowiec po prawej stronie szosy. Z niewielkiego wzniesienia Grapa dostrzec można także fort Wąwóz. W miejscu, gdzie szlak czerwony łączy się z niebieskim, zejść można do **Górskiej Stacji Turystycznej Słowianka**, która oferuje posiłki, napoje i noclegi. Ścieżką leśną docieramy za szlakiem niebieskim na szczyt **Romanki**, na którym krzyżują się szlaki do Sopotni i na Rysiankę.

Na spacer można wybrać się **ścieżką dydaktyczną Gościnny Las**, biegnącą od nadleśnictwa Węgierska Górka. Tematem przewodnim ścieżki jest fauna i flora Beskidów oraz specyfika pracy leśnika. Przy ścieżce znajduje się **Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej** (tel.: 033 8641214; czynne: pn.–pt. 7.00–15.00).

Mały Cisiec

Nieco powyżej Węgierskiej Górki, w Małym Cisću, działa **Muzeum Jana Talika** (wstęp wolny), gdzie właściciel przez cały dzień przyjmuje turystów i pokazuje im swoją kolekcję przedmiotów używanych niegdyś

przez górali. Można tam także podziwiać stroje przywdziewane przez kolędników.

Będąc w Cisću, zajrzeć warto też do **kościółka św. Maksymiliana Kolbego**, zbudowanego w 1972 r. przez mieszkańców wsi w ciągu jednej nocy.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Strony internetowe: www.jelesnia.pl, www.korbielow.net, www.milowka.info, www.milowka.pl, www.zywiec.naszemiasto.pl, www.zywiec.pl, www.zywiecczyzna.pl.

Informacja turystyczna: Biuro Informacji Turystycznej, ul. Rynek 12, Żywiec, tel./faks: 033 8614310, tel.: 033 8617038, it@zywiec.pl; czynne: pn.–sb. 9.00–17.00.

NOCLEGI

Międzybrodzie Bialskie

Agroturystyczne Gospodarstwo Gościnne Gazda, ul. Kotelnica 3, tel.: 033 8661839, www.aggazda.republika.pl. Ceny: od 25 zł/os.

Dom Noclegowy Strumyk, ul. Kręta 7, tel.: 033 8661866, 606131505, www.strumyk.beskidy.info.pl. Kuchnia do dyspozycji gości. Ceny: 25–30 zł/os.

Dom Wczasowy Nad Wodospadem, ul. Medyków 19, tel.: 033 8662060, www.nadwodospadem.com.pl. Sauna, bilard, boisko, plac zabaw. Ceny: dwójka ze śniadaniem 100 zł.

Międzybrodzie Żywieckie

Domek TIM, ul. Beskidzka 54, tel.: 600072150, 600476309. Ceny: dwójka 70–80 zł.

Górska Szkoła Szybownicza Aeroklubu Polskiego Żar, ul. Górska 19, tel.: 033 8661046, www.glidezar.com. Ceny: 23 zł/os. pokój bez łazienki, 34 zł/os. pokój z łazienką.

Noclegi U Joli, ul. Kwiatowa 5, tel.: 033 8661457, 691915040, faks: 033 8661457, www.ujoli.superturystyka.pl. Możliwość korzystania z kuchni, bilard. Ceny: dwójka od 70 zł.

Ośrodek Wypoczynkowy Niagara, ul. Isepnicka 29, tel.: 033 8661038, 8661119, faks: 033 8661038, www.owniagara.pl. Internet bezprzewodowy, bilard, siłownia, solarium, bicze szkockie, Body Space, sauna, basen letni, boisko; na terenie ośrodka znajduje się szkoła paralotniarska, park linowy Trollandia oraz tor saneczkowy grawitacyjny. Ceny: 50 zł/os. pokój rodzinny (2+2), 25 zł/os. pokój turystyczny.

Pensjonat Trójka i Jawel ***, ul. Beskidzka 42, tel.: 033 8661354, 8661356, faks: 033 8661357, www.osw-trojka.ej3.pl. Boiska, korty tenisowe, plac zabaw dla dzieci, bilard, letni basen kąpielowy, sauna, siłownia, solarium, masaże. Ceny: dwójka od 50 zł.

Milówka

Gospodarstwo agroturystyczne Wanesa, Zofia Sporek, ul. Beskidzka 8, tel.: 033 8637798, wanesa@milowka.pl, www.wanesa.beskidy.pl. Domek na drzewie dla dzieci, altanka. Ceny: 20–30 zł/os.

Węgierska Górka

Gospodarstwo Gościnne, ul. Obrońców Węgierskiej Górki 28, tel.: 601654323. Plac zabaw, szałas z miejscem na grilla, sala na okolicznościowe imprezy. Ceny: dwójka 35 zł/os., 65 zł/os. z wyżywieniem.

Górska Stacja Turystyczna Słowianka, Jan Fajarski, Żabnica 326, tel.: 033 8614292, 606320217, gst-slowianka@wp.pl, www.slowianka.beskidy.info.pl. Nieograniczony dostęp do kuchni, sklep spożywczy, wyciąg narciarski. Ceny: 20 zł/os.

Noclegi Agata, ul. Zielona 127, tel.: 033 8642273, 696494037. Salon odnowy biologicznej. Ceny: od 20 zł/os.

Ośrodek Wypoczynkowy Modrzew, ul. Kamienna 53, tel.: 033 8641795, www.modrzew.beskidy.info.pl. Ceny: 60 zł/os. pokój z łazienką, w cenie pełne wyżywienie.

Ośrodek Wypoczynkowy Wrzosa, ul. Parkowa 11, tel./faks: 033 8641209, krw-wrzos@neostrada.pl, www.owwrzos.pl. Budynek połączony przejściem z krytym basenem z ozonowaną wodą (korzystanie z basenu dla gości ośrodka gratis), sauna, siłownia. Ceny: dwójka z łazienką 36 zł/os.

Pensjonat Melaxa**, ul. Zielona 6, tel.: 033 8641223, pensjonat@melaxa.com.pl, www.melaxa.com.pl. Restauracja, sauna. Ceny: od 80 zł/os.

Żywiec

Hotel Evita, ul. Browarna 26, tel.: 033 8617262, 608361472, www.hotelevita.pl. Ceny: 60 zł/os.

Hotel Róża, ul. Różana 55, tel.: 033 8611312, 501350959, faks: 033 8603191. Ceny: dwójka 120 zł.

Hotelik Odys, ul. Nad Jeziorem 99, Tresna k. Żywca, tel.: 033 8661076, 8661358, faks: 033 8662025, odys@hotelodys.pl, www.hotelodys.pl. 2 ha terenu, nad brzegiem Jeziora Żywieckiego; możliwość wzięcia udziału w imprezach tematycznych, np. bal jaskiniowców, napady zbójnickie, wieczory irlandzkie, flamenco, paraalpinistyka, paintball, zawody żeglarskie, grzybobrania i inne. Ceny: dwójka w domku szeregowym 110 zł, dwójka z łazienką w budynku głównym 125 zł.

Hotelik Roma, ul. Kościuszki 12, tel.: 033 8615122, 665853803, repcja@hotelroma.pl, www.hotelroma.pl. Ceny: dwójka 130 zł.

Noclegi Grota, ul. Kilińskiego 1, tel.: 033 8617958, www.grotanoclegi.pl. Ceny: od 30 zł/os. w pokoju z łazienką, od 20 zł/os. w pokoju z łazienką na korytarzu.

Pensjonat Nad Solą, ul. Tetmajera 75, tel.: 033 8610307–310, faks: 033 8610114, pensjonat_nad_sola@poczta.onet.pl, nadsola@interia.pl. Ceny: dwójka z łazienką i śniadaniem 120 zł, dwójka z łazienką 90 zł, dwójka ze śniadaniem bez łazienki 100 zł, dwójka 70 zł.

Pensjonat Rybak, ul. Nad Jeziorem 24, tel.: 033 8652186, 504464788, www.rybak.friko.pl. Wypożyczalnia łodzi i silników, sprzedaż artykułów wędkarskich. Ceny: trójka 90–120 zł.

Pokoje gościnne w Żywcu, ul. Węglowa 19, tel.: 033 8604360, 605446113, kwatery@zywiec-noclegi.pl, www.zywiec-noclegi.pl. Kuchnia do dyspozycji gości. Ceny: od 30 zł/os.

GASTRONOMIA

Jeleśnia

Stara Karczma, Rynek 12, tel.: 033 8636013. W centrum Jeleśni. Ciekawy wystrój wnętrza, dość wysokie ceny. W menu m.in. żur, kwaśnica na świńskim ryju i szaszłyki ze smażonymi ziemniakami.

Węgierska Górka

Kuchnia domowa, ul. Przemysłowa 16 (obok kina), tel.: 513547579, www.sikora-catering.pl.

Pensjonat Melaxa, ul. Zielona 6, tel.: 033 8641223, pensjonat@melaxa.com.pl, www.melaxa.com.pl. Restauracja i drink bar.

Pizzeria Przystanek, ul. Zielona (przy zajezdni PKS), tel.: 033 8641302, www.pizzeriaprzystanek.pl. Kuchnia włoska.

Szałas Pod Baranią, ul. Zielona, tel.: 033 8640405, 604298514. Kuchnia regionalna, plac zabaw dla dzieci.

Żywiec

Hotelik Odys, ul. Nad Jeziorem 99, Tresna k. Żywca, tel.: 033 8661076, 8661358, www.hotelodys.pl. Kawiarnia i restauracja, parkiet do tańca.

Restauracja-naleśnikarnia Kendo, ul. Sobieskiego 16, tel.: 033 8652222, 510128268, biuro@restauracjakendo.pl.

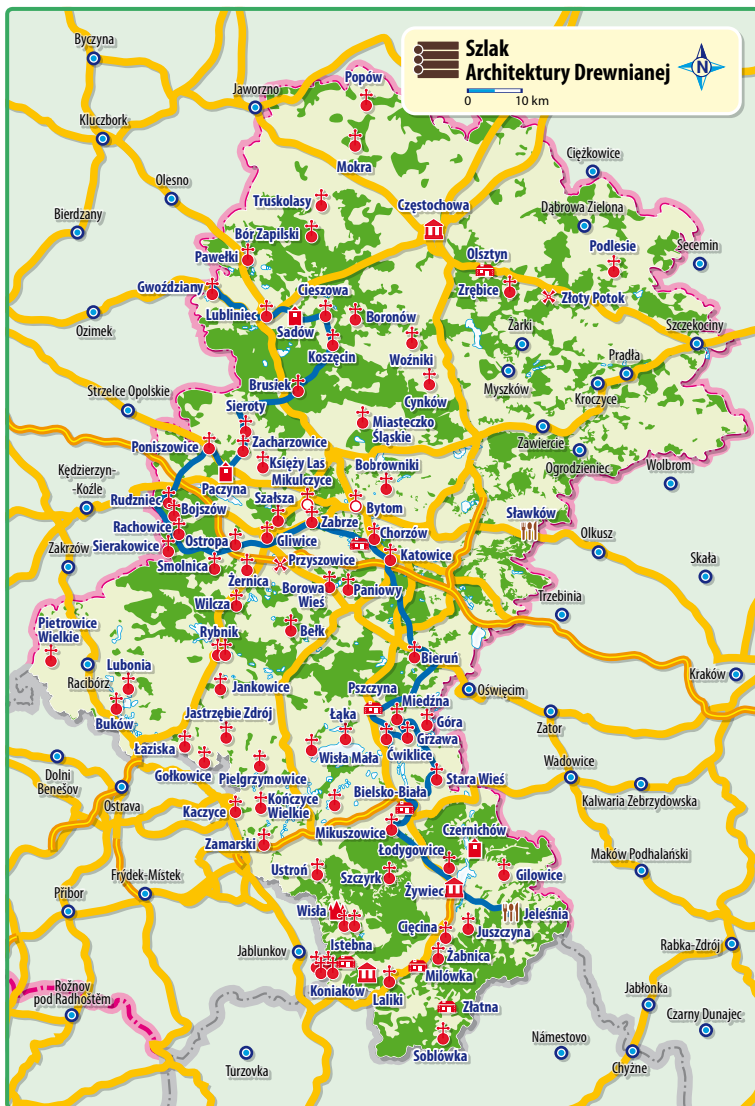
Ristorante Italiano, tel.: 033 8605901, faks: 033 8662211 restauracjabeskidy@wp.pl. Restauracja-pizzeria, parkiet do tańca i ogródek letni.

INNE ATRAKCJE

Kino Janosik, ul. Sobieskiego 1 (blisko rynku), Żywiec, tel./faks: 033 8612003, kino.janosik@vp.pl. Kasa czynna 30 min przed seansem.

Rozdział IV
ŚLĄSKIE
TEMATYCZNIE

Szlak Architektury Drewnianej

Na terenie województwa śląskiego wytyczono Szlak Architektury Drewnianej o długości 1060 km, obejmujący 93 zabytkowe obiekty, takie jak kościoły, kaplice, dzwonnice, chałupy, karczmy, leśniczówki, a także młyn wodny i spichlerze oraz skanseny. Na szlak składa się trasa główna oraz pięć pętli: beskidzka, pszczyńska, rybnicka, gliwicka i częstochowska. Bliższe informacje o szlaku na stronie www.gosilesia.pl.

Kościółek w Wiśle, fot. D. Zaręba

Wnętrze kościółka w Cięcinie, fot. D. Zaręba

Karczma w Jeleśni, fot. D. Zaręba

Zdobienie drzwi kościółka w Cięcinie, fot. D. Zaręba

Szlak Zabytków Techniki

Szlak Zabytków Techniki składa się z 32 obiektów – niezwykle cennych pod względem historycznym i architektonicznym pamiątek po XVIII-wiecznej rewolucji przemysłowej. Zwiedzanie odbywa się zarówno na powierzchni, jak i pod ziemią, a wśród licznych miejsc, które warto odwiedzić, są kopalnie, sztolnie, browary, parowozownie, kuźnie i fabryki o różnej specjalności. Można je zobaczyć, wędrując pieszo albo jadąc rowem, tramwajem lub samochodem.

Propozycje wycieczek i szczegółowe informacje na stronie: www.gosilesia.pl.

Lokomotywa bytomskiej kolei wąskotorowej, fot. arch. SOT

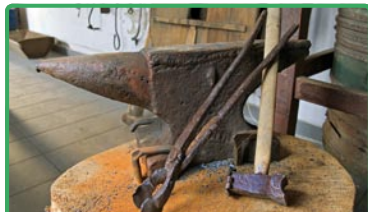
Browar w Żywcu, fot. D. Zaręba

Maszyny introligatorskie – Muzeum Prasy Śląskiej w Pszczynie, fot. arch. SOT

Szyb Ignacy w Rybniku, fot. arch. SOT

Ekspozycja Muzeum Ustrońskiego, fot. arch. SOT

Zamki i pałace

Liczne w województwie śląskim zamki i pałace pełniły funkcje obronne lub reprezentacyjne. Najbardziej znany jest zespół pałacowo-parkowy książąt pszczyńskich w Pszczynie, oprócz niego jednak zachowało się mnóstwo innych zabytkowych rezydencji. W stanie ruiny, lecz nadal malownicze i urzekające turystów, są zamki leżące na Szlaku Orlich Gniazd na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej. Wiele XVIII- i XIX-wiecznych pałaców zostało zaadaptowanych na hotele, muzea lub szkoły, co sprawia, że do dziś tętnią życiem i przyciągają zwiedzających, którzy choćby z zewnątrz chcą popatrzeć na owe dzieła sztuki budowlanej.

Zamek Będzin, fot. arch. ŚOT

Brama Muzeum Zamkowego w Pszczynie, fot. D. Zaręba

Zamek Ogrodzieniec, fot. M. Zaręba

Pałac Habsburgów w Żywcu, fot. D. Zaręba

Sanktuaria

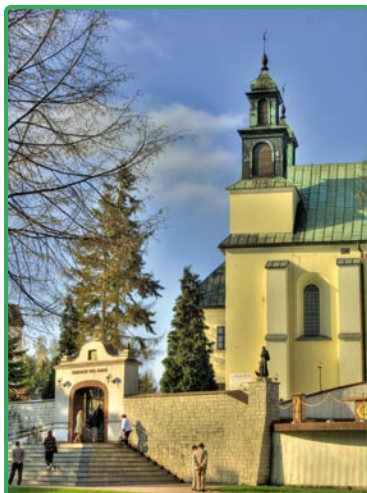
Niezwykłe rozwinięty w województwie śląskim kult maryjny zaowocował licznymi sanktuariami, do których pielgrzymują wierni z całej Polski, a nawet ze świata. Najważniejszym miejscem dla Polaków jest pewnością duchowa stolica Polski – Częstochowa z Sanktuarium Matki Boskiej Częstochowskiej na Jasnej Górze. Miejsce to jest również skarbem narodu – każdy, kto chce poznać i zrozumieć polską historię, prędzej czy później tu trafi. Odwiedziny licznych sanktuariów dają sposobność nie tylko do zwiedzania kościołów jako zabytków architektonicznych, lecz również do rozmyślań i kontemplacji.

Jasna Góra, fot. arch. ŚOT

Wnętrze sanktuarium w Pszowie, fot. D. Zaręba

Sanktuarium w Żarkach-Leśniewie, fot. D. Zaręba

Bazylika w Piekarach Śląskich, fot. R. Kupczak

Szlaki turystyczne piesze

Turyści lubiący przemierzać Polskę na własnych nogach na pewno będą zachwyceni krajobrazem beskidzkim. Dobre oznakowanie szlaków turystycznych, liczne schroniska i miejsca noclegowe w hotelach, pensjonatach i prywatnych kwaterach z pewnością ułatwią podziwianie wspaniałej przyrody górskiej. Przez teren województwa prowadzą również liczne szlaki miejskie i podmiejskie, m.in. Szlak Husarii Polskiej, wiodący trasą przemarszu wojsk króla Sobieskiego na Wiedeń, Szlak Orlich Gniazd (fragment śląski), Szlak Bohaterów Wieży Spadochronowej, Szlak Historii Górnicztwa Górnos Śląskiego, Szlak Szwajcarii Zagłębiowskiej oraz Szlak Walk 7 Dywizji Piechoty. (Opisy przebiegu poszczególnych szlaków i atrakcji na nich się znajdujących – zob. *Rozdział III*).

Beskidzie szlaki, fot. D. Zareba

Trasy rowerowe

Przez teren województwa śląskiego przebiega fragment przecinającej osiem województw Wiślanej Trasy Rowerowej, która ma swój początek w Beskidach, a koniec przy ujściu Wisły do Morza Bałtyckiego.

Rowerzysta na jurajskim szlaku, fot. arch. SOT

Oprócz tego w obrębie gmin i powiatów realizowane są różne projekty owocujące powstaniem i oznakowaniem tras rowerowych, pozwalających zwiedzić ciekawe miejsca w regionie. Szerszą perspektywę prezentują autorzy koncepcji Śląskiej Sieci Tras Rowerowych – celem projektu jest stworzenie tras dalekobieżnych (krajowych i międzynarodowych) łączących duże miasta, a także sieci tras lokalnych będących ich uzupełnieniem. (Opisy przebiegu poszczególnych tras rowerowych i atrakcji na nich się znajdujących – zob. *Rozdział III*).

Trasy narciarskie

Szczyty Beskidu Śląskiego i Żywieckiego wspaniale nadają się do uprawiania sportów zimowych. W południowej części województwa znajduje się kilkaset stoków

Najmłodsze pokolenie na stoku, fot. arch. UMWS

zjazdowych (większość z nich jest sztucznie naśnieżana i oświetlona). Ponad 150 wyciągów narciarskich i kilka kolejek linowych czeka na narciarzy w sezonie zimowym. Stoki Beskidów eksplorują również zwolennicy funkarvingu i ski-alpinizmu, nowych rodzajów narciarstwa, a także snowboardziści i saneczkarze. (Opisy poszczególnych ośrodków sportów zimowych – zob. *Rozdział III*).

Jazda konna, sporty wodne i ekstremalne

Amatorzy nieco mniej zwyczajnych dyscyplin sportu także znajdują coś dla siebie. Skalki wapienne Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej świetnie nadają się do uprawiania wspinaczki skałkowej, grotołazów ucieszy informacja o licznych jaskiniach na tym terenie, zaś miłośnicy sportów powietrznych powinni koniecznie wybrać się na górę Żar. Zarówno w Beskidach, jak i na Jurze przygotowano także wiele miejsc do ekscytującego, a jednocześnie

Na Jeziorze Żywieckim, fot. arch. ŚOT

Ośrodek jeździecki w Chorzowie, fot. D. Zaręba

bezpiecznego rozgrywania paintballowych bitew, jazdy na quadach, szaleństw w parku linowym, skoków na bungee czy innych ekstremalnych sportów. Tym, którzy chcą się wyciszyć po tych atrakcjach, lub też osobom spokojniejszym z natury województwo śląskie oferuje również pola do gry w golfa. Amatorzy jazdy konnej zapewne bezbłędnie trafią do jednej z wielu stadnin w województwie. Zbiorniki wodne Czaniec i Poraj, Pogoria czy Zalew Rybnicki, a także Jezioro Żywieckie i Międzybrodzkie to tylko kilka przykładów miejsc idealnych dla miłośników sportów wodnych. (Opisy poszczególnych ośrodków sportowych, stadnin, pól golfowych itp. – zob. *Rozdział III*).

Słownik gwary śląskiej

A

absztyfikant – zalotnik, kawaler
ajerkuchy – naleśniki, omlety, racuchy
ajnfach – byle jak, zwyczajnie
ajnfart – wjazd na tyły domu, na podwórko
ajnlauf – lane ciasto
ajntopf – jedno danie
antryj – przedpokój
asić się – chwalić się
ausgus – zlew

B

bachraty – gruby
badykostium – strój kąpielowy
badywana – wanna
baj laga – plasterek sera lub wędliny mię-
 dzy kromkami chleba
banhof – dworzec
bezuch – odwiedziny, wizyta
bigiel – wieszak na ubrania
biglować – prasować
biksa – puszka metalowa
binder – krawat
borsztajn – kawałek
bratruła – piekarnik
bryle – okulary

C

cedzitko – sitko
chacharstwo – grupa chuliganów
charboły – stare buty
chasiok, hasiok – śmietnik
ciaprok – człowiek niedbający o czystość
cicik – coś puszystego, włochatego, jak np.
 pompon, obszycie z futerka
ciść – iść (kaj ciśniesz? – gdzie idziesz?)
ciućmok – niedorajda
colsztok – metr składany
cug – pociąg

Ć

ćma, cima, ćmok – w znaczeniu ciemno

D

danga, dynga – tęcza
deka – koc
dekiel – przykrywka
dorta, torta – tort
drach – latawiec
duldać – pić

E

epny – ogromny
erbnońć – odziedzycić

F

fakla – pochodnia
fana – flaga, sztandar
farfole – strzępy, kawałeczki
feler – wada
fertich, fertik – gotowy
feryje – wakacje
flek – plama
fliger – samolot
futerbach – flanela
fuzekla – skarpetka

G

galanty – elegancki
galoty – spodnie lub majtki
gardina – firanka
gardinsztanga – karnisz
gelynder – poręcz na schodach
glaca – tysiina
gyszynk – prezent

H

haja – kłótnia, awantura
hajcować – palić w piecu
heft – zeszyt
heklować – szydełkować

K

kabza – kieszeń
kalny – mętny, brudny
kartofelmyl – mąka ziemniaczana
keta – łańcuch
klamory – beużyteczne przedmioty,
 rupiecie
klipa – niezgara
knefel – guzik
kołoczek, kołoczyk – drożdżówka
kracza – słoik
kranc rusztu – pęto kiełbasy
krepel – pączek
krómflak – obcas
kryklać, szkryflać – gryzmolić

L

lachać się – śmiać
lauba – przedsionek, ganek, weranda
lojfer – chodnik

Ł

łebón – mały chłopak
łobkidać się – ubrudzić
łopadówki – opadłe z drzewa owoce (jabł-
 ka, gruszki)
łostrzynnice, łostrzynyny – jeżyny

M

makrony – kokosanki z odpustu
malckawa – kawa zbożowa
mantel – płaszcz
maras – błoto

N

na borg – na kredyt
napochać – zbroić coś
nasuć – nasypać
nudelkula – watek do ciasta

O

obstoć się – uchronić, zachować
oplerek, polerka – parówki
osmolić kogoś, coś – zlekceważyć, nie
 przejmować się
ostuda – 1. kłótnia, 2. wstyd, zgorzenie
oszpluchtać się – opłukać, ochlapać
ożarty – pijany

P

papyndekel – tektura
piznóć – uderzyć
podzim – jesień
podzimki – poziomki
pomaszkicić – zjeść coś słodkiego,
 smacznego
pomatlać – popłatać
posypka – kruszonka na cieście
posztopować – pocerować
pońć – pielgrzymka
przajać, przoć – kochać
przeluftować – przewietrzyć
pukel – 1. garb; 2. plecy
pukieltasza – tornister
pynzyjo, pyndzyja – renta, emerytura

R

raja – kolejka (w sklepie)
rajfeszlus – zamek błyskawiczny
rewiyr – zwolnienie lekarskie
rogolka – mątewka
rozciepać (się) – 1. rozrzucić; 2. denerwować
 się, krzyczeć
rozfyrlać – rozbełtać
rugzak – plecak

S

sagi – nagi
seblyć się – rozebrać
sebuć się – zdjąć buty
siyń – korytarz
sluchatelnica – konfesjonał

smażónka – jajecznica
spamiyntać się – oprzytomnieć, opamiętać
 się
spodek – spódnica
spodnioki – kalesony
strzybny – srebrny
suć – sypać
szaket – marynarka
szal ter – włącznik, wyłącznik
szczawik, trzewiczek – but
szczerkać – grzechotać, dzwonić
szklaki – landryni
szlauch – wąż gumowy
szmaterlok – motyl
sznupać – szukać
szolka – filizanka
szpas – żart
szporować – oszczędzać
szpyndlik – szpilka
szpyndlikorz – skąpiec
szrank – szafa

Ś

śmietka, śmiatek – zmiotka

T

tanksztela – stacja benzynowa
tónać – moczyć
tuplikować – wyjaśniać, tłumaczyć

U

uciorany – brudny
ustrzic, uszczignóć – obciąć
utropa – zmartwienie

W

wachować – pilnować
wancka – pchła, pluskwa
warzóny – gotowany
waserwoga – poziomicca
welować – głosować
westa – kamizelka
wrazidlaty – wścibski

Z

zachciywny – 1. mający ochotę na coś; 2.
 coś, na co ma się ochotę
zasuć – zasypać
zauszniczki – kolczyki
zic – siodełko w rowerze
zicnóć się – usiąść
zista – babka piaskowa
zymft, zamft – musztarda

Spis ramek

- Historia Cudownego Obrazu 29
 Fanfary jasnogórskie 31
 Kim była Halina Poświatowska? 32
 Kim był Zdzisław Beksiński? 34
 Nazwa Mstowa 35
 Św. Anna Samotrzec 37
 Kolej francuska 37
 Kim była Edyta Stein? 40
 Nazwa Bruśka 44
 Jak wybrano miejsce na kościół 46
 Pochodzenie nazw miejscowości 47
 Kim był Józef Lompa? 47
 Fotogeniczny zamek 52
 Kim był Zygmunt Krasiński? 54
 Legenda o bliźniakach 56
 Nieudane inwestycje Wita Stwosza 58
 Miłosierny Samarytanin Warszycy 60
 Sen miałem... 60
 Legenda o studni 61
 Kim był cadyk Dawid Biderman? 62
 Ohel 62
 Ciulim i czulent 63
 Jak Maryja zamówiła u Książka oratorium 64
 Kartusz 70
 Jeneralska Góra 71
 Ikonostas 72
 Polski Manchester 74
 My tu będziem 76
 Wieża więzienna 78
 Wspomnienie z Będzina 79
 Przykładowe teksty tablic z projektu Hurtownia manufaktury 81
 Polska Sahara 85
 Nazwa Jaworzna 86
 Nazwa Katowic 92
 Katowickie rezerwaty 92
 Kim był Zygmunt Szokcny? 97
 Giszowiec w filmie 99
 Nikiszowiec w filmie 100
 Św. Ludwik 101
 Panewniki 101
 Odpusty w Bogucicach 102
 Adoptuj żyrafę 108
 Róża w starożytności 109
 Historia kolejki 109
 Ilu kibiców bywa na stadionie? 110
 Z czego zrobić beczkę? 111
 Legendy bytomskie – Świetlik 115
 Loft 117
 Nazwa Siemianowic 119
 Michałowicki zameczek 121
 Kim był Wojciech Korfanty? 121
 Legenda piłki nożnej 126
 Humor z karczmy 127
 Tajemnice pałacu Pod Orłem 130
 Odrębność dzielnicowa 134
 Rudzki Kopciuszek 135
 Kaufhaus w filmie 135
 „Ojciec” kremu Nivea 140
 Legenda o powstaniu rogalików 140
 Prowokacja gliwicka w sztuce 142
 Gdzie stał gliwicki zamek? 143
 Puchar cechowy 143
 Jak powstaje dzwon 147
 Co się będzie działo na zamku w Chudowie 148
 Krzywy kościół 151
 Wycieczka do Rudzińca 152
 Tarnowskie Góry w piosence 162
 Stary zegar 164
 Dom Kawalera 168
 Zdyszani parafianie, czyli pochodzenie nazwy miasta 172
 Jadę do Tych czy do Tychów? 172
 Kariera tyskiego piwa 174
 Pocztarze 175
 Kim był Georg Telemann? 181
 Co jada żubr... 182
 Linotyp 183
 Pozytyw 183
 Z pamiętników księżnej Daisy 185
 Szlak Książąt Pszczyńskich 185
 Kim był Karol Miarka? 185
 Bądź wola Twoja 186
 Miasto rond 192
 Rybnik miastem studenckim – kampus 194
 Stary i nowy kościół w Rybniku 195
 Babiniec 199
 Cudowne źródelko w Jankowicach Rybnickich 200
 Wątek wendyjski 204
 Soboty 211
 Pocisk w świątyni 211
 Borodynowska Pani 213
 Czarownica z Pszowa 214
 Dary dla Marii 215

- Ryby w przeszłości 217
 Pomysłowi budowniczym 217
 Pożar w Rudach 218
 Pochodzenie nazwy Łęczczok 219
 Kim był Juliusz Roger? 222
 Nazwa Raciborza 224
 Księżę kontra biskup 227
 Siostra Dulcissima 228
 Kim był Józef von Eichendorff? 229
 Zamek w Tworkowie 230
 Łoża kolatorska 230
 Klątwa z Tworkowa 231
 Procesje w Pietrowicach 233
 Książdz Londzin 237
 Kilka słów o magnoliach 243
 Nazwa Skoczowa 245
 Strażnik tajemnicy spowiedzi 246
 Kim był Gustaw Morcinek? 248
 Muzeum biograficzne 251
 Kim była Zofia Kossak-Szczucka? 252
- Kąpiel gierzynowa 260
 Legenda o rzece Wiśle 268
 Historia paintballu 273
 Dwa słowa o koronkach 279
 Koczy Zamek 280
 Trasy rowerowe na terenie Trójwsi Beskidzkiej 281
 Legenda o Klimczoku 287
 Łodygowice w historii 290
 Początki zamku Skołówskich 294
 Cygański Las 300
 Animowani bohaterowie 300
 Pielgrzymki Skoczowian 302
 Obesłanie cechowe 308
 Konkatedra 310
 Dworzec a Żydzi 310
 Znachor z Jelesni 314
 Nazwa Miłówki i Węgierskiej Górki 314
 Kaplica w Miłowce 314

Spis map

- Województwo śląskie – część północna (II strona okładki)
 Nie tylko Jasna Góra 25
 Jasna Góra 27
 Na szlaku Orlich Gniazd 51
 Skarby Zagłębia i okolicy 39
 Serce Górnego Śląska 91
 Katowice – centrum 93
 Technika i nauka 124
 W krainie Czarnej Pstrągi 156
 Królestwo żubra i piwa 173
 Pszczyzna – centrum 179
- Poezja Śląska 193
 Cieszyńskie wędrówki 236
 Cieszyn 238
 Przez Beskidy 259
 W stronę gór 285
 Tajemnice Żywiecczyny 307
 Szlak Architektury Drewnianej 320
 Szlak Zabytków Techniki 322
 Zamki i pałace 324
 Sanktuaria 326
 Województwo śląskie – część południowa (III strona okładki)

Indeks miejscowości z rozdziału III

- B**
 Bełk 198
 Będzin 76
 Bielowicko 302
 Bielsko-Biała 292
 Bobolice 56
 Boronów 47
 Borowa Wieś 151
 Brenna 254
 Brusiek 44
 Brzeźce 188
- Brzeźnica 230
 Bystra 289
 Bytom 114
- C**
 Chałupki 231
 Chorzów 105
 Chudów 148
 Ciechowice 220
 Cieszowa 46
 Cieszyn 237
 Częstochowa 24
- Czyżowice 212
- Ć**
 Ćwiklice 187
- D**
 Dąbrowa Górnicza 82
 Dobieszowice 159
- G**
 Gliwice 139
 Goczałkowice-Zdrój 188
 Gołkowice 211
 Gorzyce 212

- Gorzyczki 212
 Góra 187
 Górki Wielkie 251
 Grzawa 187
H
 Herby Nowe 37
I
 Istebna 276
J
 Jankowice 183
 Jaworzno 86
 Jaworzynka 279
 Jeleśnia 313
K
 Kaczyce 251
 Kamesznica 315
 Karchowice 149
 Katowice 90
 Kochanowice 42
 Kochcice 42
 Koniaków 278
 Kończyce Małe 249
 Kończyce Wielkie 250
 Korbielów 312
 Koszęcin 40, 46
 Krowiarki 233
 Krzyżanowice 231
L
 Lelów 62
 Leśniów zob. Żarki
 Lubecko 43
 Lubliniec 39
 Lubomia 213
Ł
 Łaziska 210
 Łąka 188
 Łodygowice 290
 Łubowice 229
M
 Mały Cisiec 317
 Miedźna 187
- Międzybrodzie Żywieckie 311
 Miłówka 314
 Mirów 55
 Morsko 57
 Mstów 35
 Mysłowice 73
N
 Nakło Śląskie 166
O
 Ochaby Wielkie 253
 Ogrodzieniec 57
 Olsztyn 50
 Olza 213
 Osiny 212
P
 Palowice 198
 Piekary Śląskie 156
 Pielgrzymowice 185
 Pietrowice Wielkie 233
 Piłica 59
 Piłka 45
 Pławniowice 146
 Pochodziła 315
 Podzamcze 57
 Poniszowice 150
 Promnice 184
 Pszczyna 178
 Pszów 214
R
 Racibórz 224
 Radzionków 159
 Ruda Śląska 134
 Rudołtówce 187
 Rudy 220
 Rudziniec 151
 Rybnik 192
 Rychwałd 312
S
 Siemianowice Śląskie 119
 Skoczów 245
- Smoleń 61
 Smolnica 223
 Sosnowiec 68
 Sośnicowice 222
 Stara Wieś 303
 Suszec 184
 Szarsza 152
 Szczyrk 284
 Szymocice 221
Ś
 Świerklaniec 167
 Święta Anna 36
T
 Taciszów 146
 Tarnowskie Góry 162
 Toszek 147
 Turza Śląska 209
 Tworków 230
 Tychy 172
U
 Ustroń 258
W
 Węgierska Górka 316
 Wilcza 198
 Wisła 268
 Wisła Wielka 188
 Wodzisław Śląski 207
 Wojnowice 232
 Woźniki 48
 Wyrchzadeczka 278
Z
 Zabrze 125
 Zebrzydowice 251
 Złatna 315
 Złoty Potok 53
Ż
 Żarki 63
 Żernica 151
 Żory 203
 Żywiec 306

